

Єжи Возницький

Місія, соціальна роль
та інституційна культура
Конференції ректорів
академічних шкіл Польщі

Мистецтво ректорства, системний контекст
та досягнення KRASP

**Місія,
соціальна роль
та інституційна культура
Конференції ректорів
академічних шкіл Польщі**

Єжи Возницький

**Місія,
соціальна роль
та інституційна культура
Конференції ректорів
академічних шкіл Польщі**

Мистецтво ректорства,
системний контекст
та досягнення KRASP

Переклад з польської
*Наталія Дем'яненко, Тетяна Хайдер,
Грина Дегтяр'ова (частина IV)*

Друге видання розширене українською мовою на основі: Jerzy Woźnicki, *Misja, społeczna rola i kultura instytucjonalna Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich. Sztuka rektorstwa, kontekst systemowy i dokonania* KRASP, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego 2022 (1-ше видання)

Дизайн обкладинки
Марта Яшук

Фото на обкладинці
Анна Войнар

Видавець
Андржей Хшановський

Рецензент українського видання
Професор Тарас Фініков

Редактор-коректор
Ярослава Прихода

Технічний редактор
Данута Пишимановська-Бонюк

Оригінал-макет
Войцех Стуконіс

Видання здійснено за кошти цільового гранту Міністерства освіти науки Польщі за програмою Реалізація проекту MEiN-PW: „Польсько-українська співпраця представницьких організацій ректорів – задля вдосконалення діяльності закладів вищої освіти” у 2023 році

Цитування: Єжи Возницький, *Місія, соціальна роль та інституційна культура Конференції ректорів академічних шкіл Польщі. Мистецтво ректорства, системний контекст та досягнення* KRASP, Варшава 2023

Copyright © for the Ukrainian translation by Tetiana Khaider & Natalia Demianenko
Copyright © for this edition by Politechnika Warszawska &
Wydawnictwo Akademickie SEDNO Spółka z o.o.

Публікація українською мовою надрукована за ліцензією Creative Commons (CC BY-NC-ND 4.0)

ISBN 978-83-7963-051-6
ISBN 978-83-7963-211-4 (e-book)

Wydawnictwo Akademickie SEDNO Spółka z o.o.
00-696 Warszawa
ul. J. Pankiewicza 3
www.wydawnictwosedno.pl
info@wydawnictwosedno.pl

Politechnika Warszawska | Wydział Administracji i Nauk Społecznych

Projekt MEiN–PW

„Польсько-українська співпраця представницьких організацій ректорів –
задня вдосконалення діяльності закладів вищої освіти”

Лідер Проекту: проф. Єжи Возніцький

**Фінансується у рамках цільової дотації Міністерства освіти і науки
Республіки Польща**

Головний партнер

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

Партнери

KRASP Konferencja Rektorów
Akademickich Szkół Polskich

Патронат

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

*Університет – це консервативна інновація,
храм знань і центр передового досвіду.*

До 25-річчя KRASP
Присвячую цю працю моїм друзям у мистецтві ректорства

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'H. H. H.', enclosed in a thin black rectangular border.

Зміст

ПЕРЕДМОВА ДО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАННЯ	17
ВСТУП. KRASP (1997–2022)	21
ЧАСТИНА I	
КОНТЕКСТ СИСТЕМИ І СУТЬ РЕКТОРСТВА УНІВЕРСИТЕТУ	
РОЗДІЛ 1. Ідея університету, система вищої освіти і науки, університет як суб'єкт правового порядку	31
1.1. Ідея університету	31
1.2. Поняття системи вищої освіти і науки відповідно до Закону „Про вищу освіту і науку”	39
1.3. Заклад вищої освіти як суб'єкт правового порядку	39
РОЗДІЛ 2. Нормативні вимоги до вищої освіти	41
2.1. Попередні зауваження	41
2.2. Історична перспектива законодавчих змін у вищій освіті	42
2.3. Процесуальні та культурні детермінанти правотворчості	44
2.4. Сфера необхідних нормативних актів	47
РОЗДІЛ 3. Умови дерегуляції в системі вищої освіти	51
3.1. Попередні зауваження	51
3.2. Посилання на літературу	52
3.3. Вимоги дерегуляції у вищій освіті	58

РОЗДІЛ 4. Мистецтво ректорства	64
4.1. Поняття сфери управління (<i>governance</i>) у вищій освіті	64
4.2. Ректорство у призмі історії. Традиції Ягеллонського університету	66
4.3. Ідентичність ректора як органу управління	68
4.4. Призначення ректора та супутні умови	73
4.5. Взаємовідносини ректора з іншими статутними органами управління закладу вищої освіти	77

ЧАСТИНА II

KRASP З ПЕРСПЕКТИВИ 25-РІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – НА ОСНОВІ І З ВИКОРИСТАННЯМ ФРАГМЕНТІВ ДОКУМЕНТІВ ТА ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

РОЗДІЛ 5. Генеза створення та ідентичність KRASP як представництва закладів вищої освіти	85
5.1. Зміст установчих документів KRASP у чергових каденціях	85
5.2. Розширення повноважень KRASP в Законі 2005 року	133
5.3. KRASP як представницька установа згідно з Законом з 2018 р. Вибрані фрагменти авторського коментаря	136
РОЗДІЛ 6. Місія та соціальна роль KRASP	138
6.1. Академічні свободи з точки зору законодавчих норм протягом останніх 100 років вищої освіти в Польщі	139
6.2. Академічні цінності та свободи в документах KRASP	141
6.3. Голос KRASP на захист демократичних цінностей та автономії закладів вищої освіти у змісті ухвалених документів	144
РОЗДІЛ 7. Сфера управління (<i>governance</i>) у функціонуванні KRASP	153
7.1. Статус та організація KRASP у світлі змісту власної опублікованої інформації	153
7.2. Місія та інституційна культура KRASP	156
7.3. Принцип участі та діалогу як основа участі KRASP у законодавчому процесі	159
РОЗДІЛ 8. Участь KRASP у процесі розроблення законопроектів 2005 та 2018 років на основі документів та попередніх досліджень і публікацій автора	163

8.1.	Внесок KRASP у роботу над Законом 2005 року	163
8.2.	Участь KRASP у законотворчому процесі Закону 2018 року.....	172
8.3.	Загальна оцінка Закону 2005 та Закону 2018 на думку ректорів закладів вищої освіти-членів KRASP	177
РОЗДІЛ 9. Огляд досягнень KRASP з урахуванням внутрішніх проблем у діяльності в наступних каденціях		
9.1.	Огляд досягнень наступних каденцій.....	182
9.2.	Конфліктні ситуації в діяльності KRASP	188
9.3.	Підсумок досягнень та успіхів і загальна оцінка позиції KRASP у суспільному житті	189
ЧАСТИНА III		
ФУНДАЦІЯ ПОЛЬСЬКИХ РЕКТОРІВ ЯК ЧЛЕН „РОДИНИ KRASP” У СПІВПРАЦІ З УНІВЕРСИТЕТАМИ-ЧЛЕНАМИ		
РОЗДІЛ 10. Виникнення, засновники, місія Фондації польських ректорів та Інститут суспільства знань. Варшавська Політехніка як патрон Фондації польських ректорів		
10.1.	Початки дослідницького think tanku FRP-ISW	195
10.2.	Засновники, місія та підтримка Варшавської Політехніки.....	199
РОЗДІЛ 11. 20 років FRP діяльності для KRASP у рамках стратегічного партнерства та пропозиції для університетів-членів. Основні проекти, школи стратегічного управління, конференції та публікації FRP-ISW.....		
11.1.	Спільна діяльність KRASP та Фондації польських ректорів у рамках законодавчої роботи	204
11.2.	Основні проекти наступних каденцій. Робота Фондації польських ректорів над стратегічними документами ректорів KRASP.....	206
11.3.	Конференції, школи стратегічного управління FRP, публікації, книги, звіти	209
РОЗДІЛ 12. Постанови і програмні положення Президії та Пленарної асамблеї KRASP за 2020–2024 (вибір автора)		
		212

ЧАСТИНА IV**ВИБРАНІ ПОЛОЖЕННЯ СТАТУТУ СПІЛКИ РЕКТОРІВ УКРАЇНИ
І СТАТУТУ KRASP: ПОРІВНЯЛЬНІ ЗАУВАГИ З КОМЕНТАРЕМ**

РОЗДІЛ 13. Методологічні засади та загальний коментар	217
13.1. Концепція та структура частини IV	217
13.2. Методологічні засади.....	217
13.3. Сфера застосування статутних положень Спілки ректорів України та KRASP	219
 РОЗДІЛ 14. Інституційний статус Спілки ректорів ЗВО України та Конференції ректорів академічних шкіл Польщі і формальна характеристика їхніх установчих документів	221
 Розділ 15. Цілі та завдання і шляхи їх реалізації	225
 РОЗДІЛ 16. Членство, керівні органи та вимоги до ухвалення рішень і виборів	230
16.1. Членство	230
16.2. Керівні органи	233
16.3. Вимоги до ухвалення рішень і виборів	239
 РОЗДІЛ 17. Окремі та відокремлені органи (конференції ректорів різних типів ЗВО, комітети та робочі групи)	241
 РОЗДІЛ 18. Майно та фінанси.....	246
 ВИСНОВКИ	250
 ПРИКІНЦЕВЕ СЛОВО ДО ВИДАННЯ КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	252
 ДОДАТКИ	
 Додаток № 1. Профілі президентів KRASP за перші 25 років діяльності закладу	255

Додаток № 2. Комісії, групи, горизонтальні структури та ініціативи KRASP у каденції 2020–2024	263
Додаток № 3. Пріоритетні напрями діяльності KRASP у подальші терміни повноважень (фрагменти звітів KRASP з 2005 р.).....	271
Додаток № 4. Соціальна роль і громадська позиція KRASP (на основі звітів за окремі періоди повноважень)	277
Додаток № 5. Кодекс <i>Належні практики у закладах вищої освіти</i> , із доповненням змісту документа у 2022 році	286
Додаток № 6. Співпраця KRASP з Головною радою з питань вищої освіти і науки (RGNiSW) та іншими представницькими установами.....	290
Додаток № 7. Міжнародна діяльність KRASP – членство в Європейській асоціації університетів (EUA) та зв'язки з іншими національними конференціями ректорів	304
Додаток № 8. Перелік видань Фундації польських ректорів (FRP-ISW)	310
Додаток № 9. Програма Освітньої фундації (FE) „Перспективи” („Perspektywy”) та заклади вищої освіти-члени KRASP під назвою „Study in Poland” („Навчання в Польщі”)	314
Додаток № 10. „Ми не створюємо нічого нового”. Розмова з проф. Єжи Возницьким, „Академічний форум” („Forum Akademickie”) 1999, № 12	317
Додаток № 11. „Свобода і відповідальність”. Розмова з проф. Єжи Возницьким, „Академічний форум” („Forum Akademickie”) 2020, № 12	324
Додаток № 12. Розмова з проф. Єжи Возницьким про виникнення KRASP – запис фрагментів подкасту до 25-річчя KRASPy 2022 р.	334
БІБЛІОГРАФІЯ	349

Передмова до українського видання

Перше, польськомовне, видання цієї монографії автор присвятив ректорам закладів вищої освіти, членам Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (KRASP). Наступне, друге, видання підготовлено українською мовою зі змістовими змінами. Воно містить текст оригінального польськомовного видання – частини I–III, перекладений українською мовою без змін. Друге видання доповнене частиною IV, у якій здійснено порівняльний аналіз установчих документів національних конференцій ректорів в Україні та Польщі. І саме ректорам українських університетів, членам Співки ректорів закладів вищої освіти України, автор присвячує друге видання своєї книжки.

Громадська організація „Співка ректорів закладів вищої освіти України” (Співка), як визначено у її Статуті, є „Організацією”. Вона має місію, аналогічну Інституції, якою, згідно з нормативними документами, є KRASP. У подальшому обговоренні автор посилається на ці терміни. Подібність цих двох суб’єктів не означає ідентичності їхніх правових повноважень. В Україні нема організації, аналогічної до інституції Фондація польських ректорів (FRP). У Польщі Фондація діє спільно з Інститутом суспільства знань (ISW), створюючи аналітичний центр (think-tank) з міжнародно визнаною позицією серед дослідницьких центрів з питань вищої освіти. Саме ці дві, кожна зі своєю окремою юридичною особою, неурядові організації зі статусом суспільно корисних установ, заснованих самими ректорами, є фактичною основою діяльності KRASP упродовж 20 років. Аналітичний центр FRP-ISW на замовлення Конференції ректорів виконує усі найважливіші, багаторічні дослідницькі проекти, що є стратегічними для розвитку системи вищої освіти і науки в Польщі.

У частині IV цього видання автор подає фрагменти з текстів статутів FRP-ISW і KRASP, які, на його думку, мають найбільше значення, відповідно структурувавши цитати і кваліфікувавши їх за тематичними напрямками. Далі, у межах кожного з них, подано стислий виклад змісту цих положень з коментарем автора в порівняльному контексті. Щоб уникнути заплутаної аргументації, необхідної для повного, детального правого-інституційного аналізу як методологічного інструменту порівняльних досліджень у суспільних науках, автор присвятив свої міркування насамперед функціональним особливостям, що впливають зі змісту статутів обох організацій. Такий підхід має становити більший інтерес для широкої читацької аудиторії в Україні, особливо для ректорів, які шукають лаконічної інформації ідейно-програмного та управлінського характеру щодо функціонування національних конференцій ректорів в обох наших країнах.

Варто зазначити, що хоча немає жодних перешкод для того, щоб групи зацікавлених ректорів і в Україні, і в Польщі формально чи неформально створювали інші спілки, асоціації, клуби чи конференції ректорів, наприклад, галузевого чи місцевого характеру, саме Спілка ректорів в Україні та KRASP у Польщі є єдиними організаціями у своїх країнах, які мають статус національної конференції ректорів. Це також підтверджено колективним членством Спілки та KRASP у Європейській асоціації університетів (EUA).

Обидві ці конференції ректорів вже багато років пов'язані партнерськими угодами. По-перше, у 2014 році з ініціативи FRP було підписано угоду між KRASP та Спілкою ректорів України. Для того, щоб інтенсифікувати цю співпрацю, у 2017 році за підтримки міністерств обох країн було підписано так звану Тристоронню угоду між Спілкою, KRASP та FRP. Сторони домовилися, що за цією Тристоронньою угодою будуть реалізовані програми спільної діяльності в рамках трирічних періодів, так званих циклів, відповідно до узгоджуваних Додатків до Угоди. У результаті цих домовленостей Міністерство освіти і науки Польщі з 2018 року за формулою послідовних щорічних угод фінансує реалізацію так званого Польсько-українського проекту (PP-U) під назвою *„Польсько-українська співпраця представницьких організацій ректорів – задля вдосконалення діяльності закладів вищої освіти”*, який реалізує Варшавська Політехніка за підтримки FRP та за участі Спілки ректорів України й Конференції ректорів академічних шкіл Польщі, під патронатом Міністра освіти і науки України.

Зараз, 2023 року, ми перебуваємо на другому році другого циклу, й узгоджена програма заходів містить, серед іншого, обмін досвідом щодо функціонування Спілки ректорів України та KRASP. Саме тому ми

запланували публікацію цієї монографії українською мовою. Додаткової користі це набуває у зв'язку з тим, що 2022 року, у результаті діяльності в рамках РР-У та за підтримки KRASP, Спілка ректорів як національна конференція ректорів України набула членства в EUA на спеціальних умовах.

Це друге видання книжки потрапляє до рук українських ректорів та експертів у час кривавої і руйнівної війни, спричиненої російською агресією. Ми віримо в перемогу України, і як найближчі партнери для українських університетів передаємо цю монографію нашим українським друзям, сподіваючись, що представлений у ній досвід буде максимально використаний у майбутній діяльності Спілки та KRASP на благо розвитку вищої освіти в наших країнах.

ВСТУП

KRASP (1997–2022)

Створення та загальна рефлексія діяльності KRASP

Ректори університетів-членів Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (KRASP) 2022 року відзначали 25-річчя діяльності своєї організації. Як вона виникла?

Роки 1980–1981 були важкими початками: після громадського руху „Солідарність” виникла ініціатива групи ректорів провідних польських закладів вищої освіти до спільних дій. Під час воєнного стану її зневажливо називали в тогочасній офіційній пресі „самовитвір ректорів”. Але саме тоді виникла потреба створити горизонтальну структуру, що поєднує ректорів, яка була б демократичною і представницькою, і водночас могла сприяти високим стандартам освіти та наукових досліджень. У 1993–1996 роках спроби були невдалі.

У 1996/1997 навчальному році ректори Олександр Кой (Ягеллонський університет), Мірослав Гандке (Гірничо-металургійна академія), Владзімеж Сивінський (Варшавський університет) і Єжи Возницький (Варшавська Політехніка) представили ідею створення загальнопольського „ширшого представництва академічних кіл”. Після періоду консультацій у рамках Конференції ректорів автономних закладів вищої освіти, що проводилися під керівництвом тодішнього ректора Ягеллонського університету (за участі

в підготовчій роботі автора цієї монографії як особи, відповідальної за розроблення проєктів документів, серед них і першого статуту), було скликано нараду ректорів різних типів академічних закладів вищої освіти, тобто вищих шкіл з правом габілітації, і тих, що мають право лише надавати докторський ступінь.

Ректори, зібрані в Колегіум Новум Ягеллонського університету 7 червня 1997 року, вирішили створити KRASP (Конференцію ректорів академічних шкіл у Польщі), надавши, але лише до кінця поточного терміну, тобто до 31 серпня 1999 року, членські права для всіх учасників засідання, ректорам закладів вищої освіти без права габілітації так само. Це рішення було ухвалено як компроміс між ректорами польських університетів та економічних закладів вищої освіти, а також між ректорами закладів вищої освіти, що мають право лише надання докторського ступеня за підтримки ректорів технічних закладів вищої освіти.

Це відкрило шлях до обрання голови та двох заступників голови KRASP¹ на решту частину каденції (1997–1999), а також дало змогу повідомити громадськості через представників ЗМІ, які зібралися в Ягеллонському університеті, про успіх ініціативи ректорів – успіх, який тоді аж ніяк не був передбачуваним. Наступного дня ректор Кой зміг поінформувати про створення KRASP Папу Римського Івана Павла II на зустрічі Святішого Отця з ректорами та гостями в Колегіальному костелі Святої Анни у Кракові.

Відтоді KRASP безперервно функціонує загалом вісім каденцій, спочатку трирічних, а після набуття чинності Закону про вищу освіту 2005 року, починаючи з 2008 року – чотирирічних каденцій. Від своєї першої каденції (1999–2002) KRASP кілька разів формально змінював свою інституційну ідентичність, як це визначено в установчих документах – спочатку в положенні, а потім у статуті.

Еволюція функціонування KRASP торкнулася також цілей і форм, а також обсягів і масштабів діяльності, особливо програмної. У подальшому ректори розвивали та вдосконалювали функціонування створеної організації, яку вони заснували 1997 року, часто успішно долаючи напругу та навіть внутрішні суперечки, конфліктні чи кризові ситуації. Збагатилася місія KRASP, сфера діяльності та соціальна роль, частиною якої була, серед іншого, публікація та розповсюдження результатів найважливіших проєктів кожної каденції. Ці проєкти були реалізовані у Фундації польських ректорів (FRP), яку ректори

1 Головою став проф. доктор габ. Олександр Кой (Ягеллонський університет), а заступниками голови проф. доктор габ. Яніна Юзьяк (Варшавська школа економіки SGH) та проф. доктор габ. Єжи Возницький (Варшавська Політехніка).

заснували 2001 року у Варшавській Політехніці і яка діє за її підтримки, а з 2003 року разом з Інститутом суспільних знань (ISW) створила think tank (аналітичний центр) FRP-ISW. Так було створено дослідницьку, проектну, інформаційну і навчально-дискусійну базу, яку заклади вищої освіти-члени KRASP визнали необхідною, відповідно до намірів ректорів, для впливу на стратегічну та законодавчу роботу уряду.

Фундацію польських ректорів, засновану з ініціативи ректорів та за їхньої безпосередньої участі, іноді називають установою, що належить до так званої родини KRASP.

Новостворена Конференція ректорів активно діяла і в Польщі, і в міжнародних контактах, особливо в Європі, як колективний член: спочатку, з 1996 року, у Конференції ректорів європейських університетів (CRE – Conference of Rectors of European Universities) та Конфедерації конференцій ректорів Європейського Союзу (CEURC – Confederation of European Union Rector's Conferences), а потім – після об'єднання цих закладів – з 2001 року в Європейській асоціації університетів (EUA – European University Association) (у цих подіях автор цієї публікації брав особисту участь як представник у європейських структурах і тодішній голова KRASP).

У країні KRASP створювала інституційні партнерства, 2006 року було укладено угоду про стратегічне партнерство з Фундацією польських ректорів, а потім з Освітньою фундацією (FE) „Перспективи” („Perspektywy”), налагоджено програмну співпрацю, особливо в процесі надання висновків на проекти законів. Було також засновано співпрацю з іншими представницькими організаціями, зокрема з: RGNiSW (Головна рада вищої освіти та науки), PSRP (Студентський парламент Республіки Польща), KRД (Національне представництво аспірантів), а також з PAN (Польська академія наук) і FNP (Фундація польської науки), а нещодавно також з РКОІ (Польський олімпійський комітет). KRASP підтримує контакти і з відповідними структурами NSZZ (Незалежна самоврядна профспілка) „Солідарність” та ZNP (Спілка польських вчителів).

З точки зору державної політики в науці та вищій освіті, найважливішими партнерами KRASP є зацікавлені міністерства і парламентські комітети. Ці відносини характеризуються, або повинні характеризуватися, готовністю сторін співпрацювати в пошуках порозуміння, поважаючи автономію закладу вищої освіти та академічні традиції. Діючи в публічному просторі в життєво важливих питаннях закладу вищої освіти й академічної спільноти, KRASP та FRP-ISW – відповідно до своїх декларацій та установчих документів – поєднують принципи залучення, а також неупередженості й політичної

нейтральності.

Досягнення інституційної зрілості з урахуванням системного контексту

25-річний період діяльності – це також час, який не було згайновано з точки зору організаційної та культурної зрілості KRASP, його здатності створювати позитивні й тісні відносини між закладами вищої освіти-членами в особі ректорів, а також встановлення контактів з партнерами в країні та в Європі, включаючи інші національні конференції ректорів, з якими KRASP постійно і тісно співпрацює, особливо таких країн, як Німеччина, Франція, Україна та деякі країни Вишеградської групи.

У своїй діяльності KRASP протягом багатьох років надає великого значення принципам і цінностям професійної етики в науці та вищій освіті, а також сформованим на цій основі належним практикам діяльності керівних органів у закладах вищої освіти. У кодексі *Належних практик у закладах вищої освіти*, який розробила FRP і який було ухвалено 2007 року з нагоди 10-річчя KRASP, а потім 2022 року Пленарна асамблея з нагоди 25-ї річниці KRASP, розширила та доповнила його, було запропоновано та прийнято процедурні правила й етичні принципи діяльності статутних органів закладів вищої освіти, тобто сенату, ректора та ради університету, а також пропозиції щодо професійної етики академічних викладачів у діяльності університету та громадських комунікаціях. Ці правила мають характер м'якого права, вони не обов'язкові, вказують, як діяти в академічному середовищі, зважаючи на вимоги належних практик та звичаїв.

Кодекс також використовується в діяльності самої Конференції ректорів, збагачуючи інституційну культуру KRASP разом з досвідом, одержаним у чергових каденціях. Його суттєвою частиною є сама ідея університету та мистецтво ректорства з урахуванням системного контексту в науці та вищій освіті. Цей контекст визначається не лише традиціями університету, а й – мабуть, насамперед – законодавчими рішеннями. Система науки і вищої освіти сильно, а часто навіть занадто сильно, зарегульована. Це зумовлено, з одного боку, регуляторними вимогами, а з іншого – умовами системної дерегуляції та необхідністю підтримувати певний баланс між цими тенденціями. Інституційна ідентичність KRASP також залежить від рішення регулятора в цій сфері.

Ювілейні урочистості різних організацій часто відзначаються принагідними виданнями, зокрема книжковими. Останнім гарним прикладом цього може бути монографія *Конференції ректорів польських університетів. Тридцять років діяльності (1989–2019)*². Зауважмо, що KRUP є одним із найдавніших, найчисленніших і таких, що суттєво впливає на діяльність ректорів статутних конференцій ректорів закладів вищої освіти окремих типів, що діють у складі KRASP. Ця публікація містить детальні звіти з чергових засідань KRUP за обраний період, опрацьовані на основі доступних джерел, зокрема й протоколів та попередніх документів і публікацій. Року 2007 з нагоди 10-річчя KRASP вийшла друком монографія *Конференція ректорів академічних шкіл Польщі (1997–2007)*³, яка містить розповіді про історичні події в діяльності KRASP, що значною мірою ґрунтуються, крім документів, на інтерв'ю з ректорами того часу.

З нагоди 10-річчя KRASP автор цієї публікації виступив як творець монографії *Академічні заклади вищої освіти як організації суспільного життя*⁴, яка присвячена, правда, не KRASP, а закладам вищої освіти і вищій освіті в нашій країні, з посвятою *Друзям у ректорстві*. Ректори отримали цю книжку в подарунок.

Цю монографію *Місія, соціальна роль та інституційна культура Конференції ректорів академічних шкіл Польщі як ювілейне видання з нагоди 25-річчя KRASP* також було присвячено моїм друзям у мистецтві ректорства, кількість яких значно зросла після останнього ювілею 10-річчя KRASP.

Особливий характер книги

Нинішня наукова монографія, будучи ще одним елементом циклу ювілейних видань KRASP, нічим не схожа на жодну зі своїх попередниць. Інший її характер, інша мета, інший обсяг, інші підстави, на яких базується її зміст. Ця книжка присвячена KRASP, але вона не містить вичерпного звіту про чергову діяльність органів Конференції, вона не містить календаря подій. Це радше своєрідна рефлексія на основі обраних досягнень та елементів

² J. Kita, *Konferencja Rektorów Uniwersytetów Polskich. Trzydzieści lat działalności (1989–2019)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2020.

³ A. Galkowski, *Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (1997–2007). Z dziejów autonomii uczelni i samorządności akademickiej w Polsce*, Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.

⁴ J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie jako instytucje życia publicznego*, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa 2007.

доробку KRASP, його ролі, позиції, важливості для закладів вищої освіти і ректорів, впливу на функціонування системи вищої освіти і науки та на її розвиток. Меншою мірою автор звертається до змісту резолюцій і позицій KRASP, він посилається не на протоколи засідань, а на загальні твердження, взяті з інших, попередніх публікацій чи досліджень, зокрема власних публікацій, підтверджуючи факти цитованими джерелами.

Ця книжка оригінальна у двох сенсах. По-перше, її написав в основній оригінальній частині один автор. По-друге, вона містить контент, описаний на основі авторового сприйняття подій – не почутих, не тих, про які він читав, а тих, які він пережив особисто. Це додає текстові безпосередності, надійнішого опису, однак із застереженням, що деякий зміст і твердження можуть мати ознаки суб'єктивізму. Навіть якщо викладені оцінки чи міркування ґрунтуються на наведених фактах і підтверджуються документами та досвідом автора, як учасника та свідка подій, суб'єктивний характер опису *a priori* не можна виключати.

Отже, видання не є звітом за 25 років діяльності KRASP, не є хронікою подій, не містить набору статистичних даних, не дає інформації про поточну діяльність голів, не є віддзеркаленням узагальненого колективного сприйняття поколінь ректорів функціонування Конференції. Книга, відповідно до задуму автора, є його особистим, глибоким роздумом про діяльність KRASP, в якому він наголошує на важливості того, що ректори створили Фундацію польських ректорів як одного з їхніх вагомих досягнень. Вона містить збірку думок про системний контекст функціонування закладу вищої освіти та мистецтво ректорства, про місію і цінності Конференції ректорів, про її соціальну роль, з особливим наголосом на участі в законодавчій діяльності, яка є унікальним елементом KRASP, де велике значення надається захистові університетської автономії. Варто подивитися на це видання як на спробу синтезу починань і діяльності, що свідчить про залучення *pro publico bono* поколінь ректорів, які завдяки існуванню KRASP знайшли шлях ефективної спільної діяльності.

Тому автор просить читачів, особливо своїх друзів з ректорського мистецтва, сприйняти цю книжку як твір, що містить авторські розповіді та власні висловлювання, але підготовлений – як інколи наголошують ректори – одним із батьків-засновників KRASP, який, вдосконалюючи свої експертизи, надалі є членом Президії та Пленарної асамблеї від початку існування KRASP і донині, виконуючи у цій організації ролі, призначені йому ректорами в жартівливому тоні – тут цитата – жреця благодатного вогню, охоронця цінностей, співця добрих практик і звичаїв. Будучи

реалізатором найважливіших проєктів, враховуючи також здобутки think tank FRP-ISW, автор виконує функцію „головного конструктора” KRASP, діючи на користь Конференції на замовлення закладів вищої освіти-членів Конференції ректорів.

Ця книжка є формою особистої оповіді з використанням знань і розуму, але вона також написана за покликом серця. Намір автора – вшанувати ювілейний рік 25-річчя KRASP – організації, з якою він відчуває і ніколи не перестане відчувати себе міцно пов’язаним. Цим принагідним виданням автор також висловлює подяку ректорам – за дружбу, яка так багато важить.

Проте йдеться не лише про символічні та емоційні цінності. Загальна ідея монографії суворо змістовна. У ній подано точку зору автора, сформовану безперервно протягом усього періоду діяльності в KRASP, на основі активного спостереження та активної ролі й виконаних всіх можливих типів функцій у Конференції ректорів.

Це відображено у частині I цієї публікації, яка передує тематиці KRASP і яка стосується ідеї університету та його ідентичності як суб’єкта правового порядку, організації та системи чинників, що визначають нормативний контекст діяльності закладу вищої освіти, а також керівництва і мистецтва ректорства.

Думки і слова, сформульовані в частині II, стосуються суто KRASP, у тому числі досягнень і проблем у діяльності Конференції від початку її існування. Автор посилається на чвертьстолітній період свого членства в цій організації, який охоплює всі каденції до сьогодні.

Свідчення, що містяться в частині III, присвячено Фундації польських ректорів як інституційному партнерові KRASP, а також досягненням think tank FRP-ISW задля закладів вищої освіти-членів у співпраці з установами-партнерами. Ця розповідь знайшла своє місце в книзі, виданій у ювілейний рік 20-ліття Фундації польських ректорів.

За свою тривалу, понад 30-річну діяльність для розвитку вищої освіти і науки в Польщі автор опублікував багато напрацювань і текстів у формі наукових монографій, розділів у колективних дослідженнях, статей і доповідей, лекцій, інтерв’ю та публічних виступів. Деякі з них були присвячені змісту цієї книги. Тому автор звертається до деяких власних публікацій, використовуючи їх фрагменти, інколи переносючи їх безпосередньо до цього тексту. Однак робить це так, щоб вони лише доповнювали розповідь. Замість того, щоб повторно редагувати текст на тему питань, які автор уже викладав, для повноти цієї монографії автор посилається безпосередньо на цей доробок, використовуючи фрагменти

своїх праць, що скрізь зазначено в посиланнях у тексті. Такий загальний принцип було прийнято автором в цьому аспекті.

Очевидно, що варто також звернутися до текстів і документів, раніше опублікованих іншими особами чи установами. Автор робить це, зберігаючи в кожному такому випадку всі вимоги щодо посилання на джерело та виокремлення цитати в тексті.

Книга також містить бібліографію та набір додатків, тексти яких частково перенесено з інших публікацій і досліджень з метою ілюстрування та доповнення викладеного змісту.

* * *

Автор висловлює подяку магістрові Наталії Красневській, науковому працівникові Фундації польських ректорів за допомогу в зборі вихідних матеріалів для цієї монографії.

ЧАСТИНА I

**КОНТЕКСТ СИСТЕМИ І СУТЬ
РЕКТОРСТВА УНІВЕРСИТЕТУ**

РОЗДІЛ 1

Ідея університету, система вищої освіти і науки, університет як суб'єкт правового порядку

1.1. Ідея університету

Унікальність університету можна схарактеризувати, посилаючись на такі твердження. Університет з його майже 1000-річною традицією, починаючи від свого коріння, тобто заснування Болонського університету 1088 року, мав і досі має місію розширення та поширення знань (істини). Він також став інституцією культури та популяризатором цінностей, керуючись своїми традиційними принципами, чинними й сьогодні¹. Культивуючи їх у своїй діяльності, університет плекає свою інституційну культуру та формує власну академічну спільноту, визначену в законі як університетська спільнота². Університет виконує місію, докладне формулювання якої визначає сам Університет у відповідному документі, що його ухвалив Сенат, з дотриманням каталогу основних завдань університету, зазначеного в законі. Окрім освіти та наукової роботи, сьогодні університет виконує так звану третю місію у відносинах з навколишнім середовищем. Група академічних викладачів

¹ Див. *Dobre praktyki w szkołach wyższych. Kodeks opracowany przez Fundację Rektorów Polskich, uchwalony przez Zgromadzenie Plenarne Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich 26 kwietnia 2007*, Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.

² Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668, t.j. Dz.U. 2022 poz. 574).

університету – це спільнота творців, які дотримуються пов’язаних з цим правил³. Можна виокремити дві фази формування університетів: перша – створення університетів у Болоньї та Парижі (конституювання середовищ, які вже були), а друга – створення університетів актом вищої церковної чи світської влади. У 1378–1500 роках сім університетів було засновано на Піренейському півострові, вісім – у Франції, п’ятнадцять – у Німеччині, вісім – в Італії та дев’ять – на околицях Європи (у Шотландії, Скандинавії, Польщі та Угорщині)⁴. Останні століття принесли інтенсивне збільшення кількості академічних університетів та їх значне різноманіття. Виклики, пов’язані з необхідністю надання вищої освіти масового характеру з уваги на потреби ринку праці та величезним зростанням соціальних прагнень у ХХ столітті по всій Європі, призвели навіть до надмірного інституційного розвитку національних систем вищої освіти, особливо в недержавному секторі. Тенденції розвитку та пов’язані з ними проблеми стали рушійною силою динамічного розвитку досліджень у сфері вищої освіти. В останні десятиліття в літературі можна знайти чимало праць, присвячених ідеї університету та умовам розвитку системи вищої освіти⁵. Сфера ідеологічної рефлексії в цій галузі вже давно є предметом міркувань, які вважаються інтелектуально привабливими через специфіку установи, якою став університет. Це виправдовує використання терміна „університетський феномен”, оскільки багатотисячлітні традиції та академічні цінності здебільшого надалі актуальні. Вважається, що університет, як одне з найбільших досягнень нашої цивілізації в інституційній сфері, живе завдяки своїй ідеї. Безсумнівно, що в академічних університетах, у сучасних так само, ідеологічний шар часто переважає над організаційною сферою, а традиційна культура університету домінує у стратегіях його розвитку.

Це одна з причин, чому ідея університету стала темою багатьох наукових праць, також у Польщі⁶. За словами Казімежа З. Сиви, університет

³ Там само, zob. art. 116 ust. 7: „Wykonywanie obowiązków nauczyciela akademickiego stanowi działalność twórczą o indywidualnym charakterze, o której mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 2021 poz. 1062)”.

⁴ J. Woźnicki, *Przywilej i zobowiązanie rektora. Zasada good governance i dobre praktyki*, wykład wygłoszony podczas XXIII Szkoły Fundacji Rektorów Polskich. Szkoła Zarządzania Strategicznego w Szkolnictwie Wyższym dla Rektorów i Prorektorów w kadencji 2020–2024, Łochów, 20–23 września 2020 r. [materiał niepublikowany].

⁵ Див. np. J. Brzeziński, L. Nowak (red.), *The Idea of the University*, Editions Rodopi, Amsterdam–Altanta, GA 1997; J. Sadlak, P. Altbach (red.), *Higher Education Research at the Turn of the New Century: Structures, Issues, and Trends*, UNESCO Publishing, Garland Publishing, Paris–New York 1997; P. Altbach, P. McGill Peterson (red.), *Higher Education in the New Century: Global Challenges and Innovative Ideas*, Sense Publishers, Rotterdam 2007; A. Curaj i in. (red.), *European Higher Education at the Crossroads: Between the Bologna Process and National Reforms*, Springer, Dordrecht 2012.

⁶ Поп. J. Woźnicki, *Koncepcja pod nazwą uniwersytet-idea z perspektywy wartości, tradycji i teraźniejszości uczelni*, „Kultura i Rozwój” 2019, nr 7.

є одним з найскладніших соціальних утворень, який протягом століть був невід'ємним елементом інституційної структури європейських суспільств. Автор згадує про походження ідеї університету, зазначаючи:

Можна вказати на (...) три джерела або три традиції, які переплелися в ідеї та формі університету. Найдавнішою частиною цієї ідеї, безсумнівно, були стародавні філософські школи (...) на чолі з найвідомішими – Академією Платона та Ліцеєм Аристотеля. Другою частиною ідеї і форми університету був ранньосередньовічний соціально-професійний корпоратизм, найдосконалішим вираженням якого була гільдія. Третім, думається, була традиція автономних республіканських міських громад, які в пізньому середньовіччі (X–XII ст.) народилися в Північній Італії. (...) [Т]ам з'явилися перші університети. Тому вони, безперечно, є спадщиною середньовічної Європи (...)⁷.

Єжи Возницький звертає увагу на унікальність університету як інституції, яка, з одного боку, виконує свою традиційну місію – освітньо-дослідницьку, а з іншого боку, виконує функцію суб'єкта, який, щоб вижити і розвиватися одночасно, повинен брати участь у процесі власної трансформації, створюючи нову модель вищої освіти:

Університет (...) є особливим закладом, культуротворча роль якого надзвичайно важлива. Університет – це установа, створена для розвитку та поширення знань, установа, яка посилається на певні цінності, спільні для всіх академічних університетів, але також буде на цьому фундаменті власну традицію. Кожен університет створює власну культуру, сформовану в довгостроковому процесі виконання завдань і досягнення цілей, які творять конкретну (...) місію, включаючи наукові дослідження та академічну освіту. (...) Модель університету (...) має бути сформована так, щоб вона якнайкраще відповідала поточній місії університету та його оновленим завданням, навіть якщо його доведеться докорінно трансформувати. Це означає постулат конкретного пріоритету місії, завдань і цілей над структурою університету. Тому потрібна така модель університету, яка забезпечить йому належну гнучкість в організації та управлінні (...)⁸.

У публікації *Академічні університети як інститути суспільного життя* той самий автор звертається до елементів, які творять ідею університету

⁷ K.Z. Sowa, *Gdy myślę uniwersytet...*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009, s. 11–12.

⁸ J. Woźnicki (red.), *Model publicznej szkoły wyższej i jej otoczenia systemowego. Zasadnicze kierunki nowelizacji prawa o szkolnictwie wyższym*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej [KRASP], Warszawa 1998, s. 21–22.

традиції, місії, інституційної культури, а також викликів, з якими стикаються університети в такій динамічно змінній реальності:

(...) що більшого значення університет надає своїй традиції та позиції, то важливішою для нього є його інституційна культура, формування якої потребує обережності та мудрості. (...) Ступінь розвитку та поваги до власної культури в університеті стає ознакою його самобутності й авторитету, а також мірилом зрілості його академічної спільноти. (...) Інституційна культура збагачується у відносинах між університетом і його оточенням. Університети мають виконувати академічну місію та відігравати соціальну роль. Університети традиційно самі вирішують, як виконувати свою місію, посилаючись на принцип автономії. Останніми роками академічна спільнота довела, що у своїх роздумах про місію університету вона керується інтересами країни. (...) Щоб вижити у своїй ролі у XXI столітті, університету доведеться пройти еволюцію⁹. Є багато вказівок на те, що це означатиме не стільки повільні й невеликі зміни, скільки істотну та динамічну еволюцію¹⁰.

У монографії *Місія та служіння університету у XXI столітті (Misja i służebność uniwersytetu w XXI wieku)* за редакцією Єжи Возницького також схарактеризовано ідею університету:

Університет має довгострокову місію, а не лише коротко- та середньострокові завдання і цілі. За середньовічною традицією, його суть полягає в поширенні та розширенні істини (знання). Багатовіковий процес виконання місії створив інституційну форму та позицію університетів, надавши їм ранг провідних культуротворчих закладів. Діяльність університетів і самі університети стали частиною цивілізаційних досягнень та національної спадщини в окремих країнах. (...) У довгостроковій перспективі ми можемо спостерігати, що університети трансформуються, щоб краще виконувати свою місію, яка змінюється, зберігаючи, однак, свій універсальний посил та фундаментальні елементи своєї ідентичності¹¹.

⁹ У цьому місці автор цитованого тексту посилається у приписі на іншу публікацію (пор.: J. Sadlak, P. Altbach, *Higher Education Research...*). J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*, s. 28–31.

¹⁰ J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*, s. 28–31.

¹¹ J. Woźnicki (red.), *Misja i służebność uniwersytetu w XXI wieku. Praca zbiorowa*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1997, s. 7.

Річард Ламберт і Нік Батлер у своєму діагнозі європейської вищої освіти попереджають, що неспроможність змінити систему вищої освіти призведе до ситуації, в якій Європа перестане бути конкурентоспроможною щодо інновацій і технологічного розвитку. Автори постулюють такі напрями змін: „Урізноманітнення, а не конформізм – Європі потрібні всі типи університетів. Країни ЄС повинні робити більше не лише для визначення та преміювання якості, але й для виявлення та виправлення поганих результатів (...)”¹².

Пйотр Штомпка, підбиваючи підсумки Конгресу академічної культури 2014 року, звернув увагу на зв'язок між ідеєю університету та академічною культурою:

Я розумію культуру як сукупність ідей (вірувань, поглядів, думок), які поділяє конкретна спільнота і які приймають її члени, і, що особливо важливо, як сукупність правил поведінки (цінності, що вказують на гідні цілі, норми, що диктують гідні способи досягнення цілей, й особисті зразки для наслідування, що показують, ким варто бути). А академічна культура – це ідеологічні та нормативні рамки, які визначають поле діяльності університетської спільноти. Генеза академічної культури має двоякий характер. По-перше, вона є кумулятивним ефектом багатовікової артикуляції та кристалізації університетської традиції – ідеї університету. По-друге, вона формується нинішнім ширшим контекстом, в якому працюють університети: законодавчим, політичним, економічним і, особливо, правовим чи адміністративним регулюванням згори, яке накладає на них зобов'язання організації університетського життя¹³.

Єжи Возницький зазначає, що:

Діяльність університету має апелювати до цінностей, набір яких традиційно супроводжує розвиток університетів і діє в академічних установах протягом століть. Це система цінностей, яка стосується етики в її університетському вимірі. Основу цієї системи становлять цінності, що формують концепцію етики академічного викладача та етичні принципи в науці. Правила професійної етики академічної спільноти мають сприяти створенню культури

¹² R. Lambert, N. Butler, *Przyszłość uniwersytetów europejskich. Renesans czy upadek?*, Fundacja Unia & Polska, Warszawa 2007, s. 60–61.

¹³ P. Sztompka, *Uniwersytet współczesny. Zderzenie dwóch kultur [w:] Idea uniwersytetu. Reaktywacja*, red. P. Sztompka, K. Matuшек, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014, s. 7–8.

університету шляхом глибокого закорінення у свідомості людей, які належать до академічної спільноти. Якщо університети хочуть зберегти свій авторитет і позиції, вони повинні залишатися справді храмами знань, але водночас вони повинні ставати центрами передового досвіду, чого неможливо досягти без інновацій і підтримки прогресу, випереджаючи час та оточення¹⁴.

Університет, що змінюється:

(...) за своєю суттю, однак, він повинен залишатися консервативним, особливо в аспекті посилення на свої традиційні цінності, що визначають етичний і культурний контекст його функціонування. Це означає, серед іншого, необхідність плекати традиційні, позитивні погляди, поведінку, гарні манери, застосувати суворіші, ніж деінде, правила поведінки та моральні судження. Для цього потрібно зберігати особливу чутливість академічної спільноти до всіх проявів зла, беззаконня, безчестя, до порушень закону і громадянських свобод також. Обов'язком академічної спільноти також є бути особливо чутливою до патологій суспільного життя. Це означає обов'язок публічно реагувати на гострі прояви таких патологій (...). Однією з цінностей, до якої університет повинен посылатися у своїй діяльності, будуючи свої традиції та розвиваючи свою культуру, є політична нейтральність¹⁵.

Умовою для правильного прочитання концепції ідеї університету є повернення до його середньовічних коренів. Термін „університет” походить від латинського *universitas*, що означає сукупність, цілісність, загальність, колектив, корпорація. Цим терміном позначали спільноту студентів, а сам університет у середні віки називався *studium generale*¹⁶. Перші середньовічні університети були засновані в XI–XIII століттях у Болоньї, Парижі, Оксфорді, Кембриджі та Падуї. Тоді існувало дві моделі функціонування університетів – болонська модель *universitas scholarium* і паризька модель *universitas magistrorum et scholarium*. Перша модель – це студентська корпорація, яка мала вагомий вплив на функціонування університету, вибір викладачів та рівень викладання. Студенти утримували університет, сплачуючи за навчання, а також обирали зі свого середовища

¹⁴ J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*, s. 24–25.

¹⁵ Поп.: J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*; а також цього автора, *The University as an Institution of Public Domain: The Polish Perspective European Center of Higher Education, UNESCO-CEPES, Bucharest 2009.*

¹⁶ M. Krajewski, *Tradycje akademickie – ujęcie encyklopedyczne*, https://krajewskimiroslaw.pl/images/materialy/Dydaktyka/9_Tradycje_akademickie_PDF.pdf (dostęp: 22.06.2022).

ректора. Паризька модель, з іншого боку, була гільдією професорів (вчителів-магістрів), яких оплачувала Церква (Католицька), з пріоритетом теології та сильним папським контролем. Право обирати ректора належало професорам¹⁷.

Функціонування середньовічного університету ґрунтувалося на привілеях, серед яких: „право присуджувати вчені ступені, право викладати в усьому християнському світі, внутрішня автономія в законотворчій діяльності, а також право на страйк і відокремлення від міста”¹⁸. Основна мета університетів середньовіччя – і в Болонській, і в Паризькій моделях – полягала в поширенні знання, духовний розвиток студентів, пошук істини через університетські диспути.

За словами паризького теолога XII століття з кафедральної школи собору Notre Dame – Пйотра Кантора – обов’язки професора середньовічного університету зводяться до трьох основних форм викладання. А саме, він повинен *legere, disputare et praedicare* (читати лекції, брати участь у диспутах і виголошувати проповіді та інші університетські промови). (...) Те, що характеризувало класичний університет, то це стосунки „майстер-учень” і корпоративність університету. Виявом корпоративності став підхід до університету як до автономного державного закладу з власною адміністрацією та судочинством¹⁹.

Середньовічні університети відзначалися універсальністю і масовістю, були відкриті для людей з різних соціальних верств, станів, професій та національностей²⁰. Вони користувалися однією спільною мовою – латинською, характеризувалися схожою структурою факультетів і характером репрезентованих дисциплін, з богослов’ям і філософією, правом, медициною та вільними науками і мистецтвами²¹. У них застосовувалися єдині правила присудження вчених ступенів. Олександр Гейштор, серед інших, писав про джерела середньовічного університету:

¹⁷ A. Andrzejuk, *Uniwersytet jako wspólnota nauczających i nauczanych*, http://katedra.uksw.edu.pl/publikacje/artur_andrzejuk/uniwersytet_jako_wspolnota_nauczajacych_i_nauczanych%20.pdf (dostęp: 22.06.2022).

¹⁸ K. Leja, *Uniwersytet: tradycyjny – przedsiębiorczy – oparty na wiedzy*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2006, nr 2(28), s. 9.

¹⁹ A. Gieysztor, *Misja uniwersytetu dawniej i dziś*, „Wydawnictwa Instytutu Problemów Współczesnej Cywilizacji”, t. VII: *Misja uczelni*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Warszawa 1998, s. 11–12.

²⁰ W. Daszkiewicz, *Dziedzictwo uniwersytetu średniowiecznego*, „Cywilizacja” 2009, nr 30, s. 30–40.

²¹ S. Waltoś, *Korzenie współczesnego szkolnictwa wyższego – ścieżki tradycji [w:] Szkolnictwo wyższe w Polsce. Ustrój – prawo – organizacja*, red. S. Waltoś, A. Rozmus, Konsorcjum Akademickie – Wydawnictwo WSE w Krakowie, WSiLZ w Rzeszowie i WSiZa w Zamościu, Kraków–Rzeszów–Zamość 2012, s. 17.

Паралельно з ремісничими та купецькими організаціями сформувався новий тип зв'язків між людьми особливого роду соціального обслуговування, а саме працівників розумової сфери діяльності. Процес пізнання світу і людини, а також навчання своїх наступників і співпрацівників вони вирішили збагатити освітою та своїм пізнавальним інструментарієм, над цим працювали корпоративна групи експертів. Всі вони належали до клерикального стану, були частиною Церкви, але змогли здобути в ній місце на периферії церковної, єпископської чи чернечої ієрархії, яка доти дбала тільки про передачу наукової культури. (...) В університеті в період його народження виявилася своєрідна риса європейської цивілізації. Це було поєднання підприємницького чуття, ініціативності та інноваційності з потребою людей об'єднуватися поза родинними зв'язками, поза зв'язками особистої влади та поза ієрархією цих зв'язків²².

Роздуми про ідею університету можна підсумувати, звернувшись до двох ключових тверджень, які неодноразово цитував Єжи Возницький:

- I. Середньовічний університет виявився великим нововведенням, яке впливало і далі впливає на світ протягом майже 1000 років.
- II. Університет вижив і житиме, тому що:
 - його універсальна місія розширюється і набуває щораз більшої ваги;
 - він став і залишається джерелом інновацій;
 - зберігає свої традиції, традиційні цінності так само;
 - змінюється протягом століть, хоча це відбувається під тиском та еволюційно.

Можна сказати, що університет підвішений між своїм минулим і майбутнім його однаково підтримує і власне консервативне минуле [історія, традиції, цінності (...)], і власне інноваційне майбутнє [професіоналізм, ефективність, підприємливість, конкурентоспроможність, трансфер технологій (...)].

Згадуючи зміст ключових понять: університет, консерватизм та інновація, можна сказати, що ідея Університету вижила, тому що університет став і не перестає бути в певному сенсі консервативною інновацією²³.

²² A. Gieysztor, *Systemy wartości w tradycji uniwersyteckiej [w:] Idea uniwersytetu u schyłku tysiąclecia*, red. H. Żytkowicz, Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej, Warszawa 1997, s. 9.

²³ J. Woźnicki, *Koncepcja pod nazwą uniwersytet-idea...*, s. 80.

1.2. Поняття системи вищої освіти і науки відповідно до Закону „Про вищу освіту і науку”²⁴

У ст. 1 Закону про вищу освіту і науку²⁵ є досить очевидне твердження про те, що предметом регулювання є „засади функціонування системи”. Варто зазначити, що ця система точніше визначається як „система вищої освіти і науки”. Це може мати практичне значення і конкретні наслідки, якщо до цього формулювання буде внесено обмежувальну зміну до Закону про вищу освіту. У ст. 4 абз. 3 йшлося про регулювання „національної системи освіти і науки”. Освіта або національна освіта, у розумінні цих понять з 2005 року формально охоплює дві окремі рубрики: освіту та вищу освіту²⁶. Це відображено у віднесенні цих розділів до діяльності одного міністра (міністра національної освіти). Енциклопедичне значення терміна „освіта” охоплює саме такі межі²⁷.

У ст. 3 йдеться про те, що:

1. Основою системи вищої освіти і науки є свобода викладання, художньої творчості, наукових досліджень і публікації їхніх результатів, а також автономія університету.
2. Система вищої освіти і науки функціонує з дотриманням міжнародних стандартів, етичних принципів і передового досвіду в освіті та науковій діяльності та з урахуванням особливої важливості соціальної відповідальності науки²⁸.

1.3. Заклад вищої освіти як суб’єкт правового порядку

Університет відповідно до Закону має статус юридичної особи. Державний заклад вищої освіти є державною юридичною особою, це означає, що заклад вищої освіти є автономним суб’єктом господарювання, який самостійно виконує свої зобов’язання. Державні та недержавні університети однаковою мірою є адміністративними установами, що виконують державні завдання.

²⁴ У цьому підрозділі автор посилається на коментар до Закону, наводячи фрагменти власного тексту у вигляді цитат. Див. J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

²⁵ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. 2018 poz. 1668 (t.j. Dz.U. 2022 poz. 574).

²⁶ Див. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. 1997 nr 141 poz. 943, t.j. Dz.U. 2021 poz. 1893).

²⁷ Див. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. 1997 nr 141 poz. 943, t.j. Dz.U. 2021 poz. 1893).

²⁸ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. 2022 poz. 574 art. 3).

Університет²⁹ має обов'язки як адміністративна установа, і вони впливають не з договору про оплату за навчання, а з інституційної ідентичності університету. Оплата (чи її відсутність) з точки зору адміністративної установи не важлива, оскільки важлива сама послуга, а не спосіб її фінансування. Дестинатор (студент) підпорядковується керівництву в обсязі, визначеному статутом і правилами навчання. Відносини корпоративної влади існують і в державних навчальних закладах, і в недержавних. Рішення компетентних органів університету щодо статусу дестинатора (студента) є адміністративними рішеннями – у будь-яких спірних випадках сторони можуть звернутися до воєводського адміністративного суду. Тут ми маємо справу з місією адміністративної установи, яка за визначенням не створена для ведення бізнесу.

Цивільно-правові відносини, передбачені Законом, є вторинними, звідси і схожість між державними та недержавними університетами. Закон посиляється на випадок і модель університету, який не є підприємством, тому, коли виникають спори, справа розглядається не в цивільному, а в адміністративному суді. Підприємницька діяльність в університеті має лише додатковий характер. У вищій освіті існує „співвідношення ефективності”, а не „співвідношення ефекту”. Університет не зобов'язаний навчити, а лише повинен навчати – тільки навчати ретельно, тобто дотримуватися принципу старанності.

²⁹ За: J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*, s. 219–220.

РОЗДІЛ 2

Нормативні вимоги до вищої освіти

2.1. Попередні зауваження

У законодавчих процесах щодо вищої освіти, які стосуються запровадження нових нормативно-правових актів у рамках здійснюваного провадження, дотримуючись певних вимог, звернімося до поняття обов'язковості нормативних, матеріальних та процесуальних вимог, тобто таких, що стосуються і змісту нормативно-правових актів, і відповідної процедури та належної практики в роботі над проектом закону¹. Одним з ключових елементів, які характеризують будь-який закон, що регулює вищу освіту, вважається обсяг інституційної автономії, який впливає з неї, та її зв'язок з автономією академічної спільноти. Принципи, на яких вибудовується автономія закладів вищої освіти, відповідно до вимог Конституції Республіки Польща², як основа і головний критерій, за яким середовище оцінює обсяг та зміст законодавчих положень, є важливою, але не єдиною частиною змістовних нормативних вимог у системі вищої освіти і науки. Врахування

¹ J. Woźnicki, *Regulacje prawne i reguły kulturowe określające zasadę partycypacji i dialogu na gruncie uniwersytetu* [w:] *Odpowiedzialność, zaangażowanie i bezstronność uniwersytetu. Uwarunkowania kulturowe i prawne*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019, s. 127–148.

² Ст. 70 п. 5 Конституції Республіки Польща від 2 квітня 1997 р. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).

принципу участі та суспільного діалогу³, який є одним з елементів переліку вимог, пов'язаних із способом ведення законодавчого процесу, є суттєвою частиною процедурних нормативних вимог. Досвід законотворчої роботи у трансформації вищої освіти за останні 30 років свідчить про важливість постулату дотримання нормативних вимог.

Наводячи приклади з літератури та застосовуючи оглядовий підхід до цих питань, автор посилається, серед іншого, на свої попередні праці та публікації, не уникаючи висновків з власного досвіду так званої участі у спостереженні впродовж 30 років трансформації вищої освіти в Польщі в 1989–2019 роках. Мета цього розділу, з одного боку, – визначити бажаний обсяг нормативних актів, що стосуються вищої освіти, включаючи, зокрема, сферу *управління (governance)*, яка є фундаментальною для її функціонування, а також підвищити роль статуту закладу вищої освіти в системі джерела права. Натомість, з іншого боку, – наголосити на важливості способу роботи, включаючи вказівки на перелік бажаних правил, процедур і поведінки в розробленні проєктів нормативних актів, а потім і в законодавчій роботі в парламенті.

2.2. Історична перспектива законодавчих змін у вищій освіті

У 2020 році ми відзначили 100-річчя законодавчої діяльності вищої освіти в Польщі, починаючи з часів II Речі Посполитої. Автор здійснив детальний аналіз вибраного змісту окремих нормативно-правових актів тематично обмеженого характеру, а це вісім законів, визначених на той час як нові, тобто такі, що не вносять змін до попередніх законів, а отже, правових актів, які не посилаються на їхні положення⁴. Автор тут оминає численні поправки до цих законів з огляду на обмежені рамки цього розділу. Зокрема, два початкові: Закон від 13 липня 1920 р. про академічні заклади вищої освіти та Закон від 15 березня 1933 р. про академічні заклади вищої освіти принципово відрізняються, це чітко відображає дві різні моделі системи вищої освіти, які виникають внаслідок зміни політичних умов держави часів II Речі Посполитої. У 1933 році це призвело до суттєвого обмеження автономії закладів вищої освіти, наданої 1920 року, в перший період ледве

³ J. Górniak, *Ustawa 2.0. Partycypacyjny model istotnej zmiany regulacyjnej*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2017, nr 2(50), s. 129–146.

⁴ Див. J. Woźnicki, *Sto lat działalności ustawodawczej w szkolnictwie wyższym w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem okresu trzydziestolecia transformacji* [w:] *Transformacja akademickiego szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, red. J. Woźnicki, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej [KRASP], Warszawa 2019; J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*

відновленої незалежності. Наступні три закони: Закон від 15 грудня 1951 р. про вищу освіту та науковців, Закон від 5 листопада 1958 р. про вищі навчальні заклади та Закон від 4 травня 1982 р. про вищу освіту були створені за часів Польської Народної Республіки і також належать до принципово різних напрямів регулювання. Перший з них – це сталінський закон, другий віддзеркалює відлигу так званого польського жовтня. Нетиповим у контексті свого часу є третій закон, у багатьох аспектах демократичний, підтриманий і представлений незалежними представниками академічних і наукових кіл, пов'язаних з громадським рухом „Солідарність”, які розробили законопроект. І все-таки його ухвалили в період воєнного стану в Польщі. Це сталося як виняток. За задумом тодішньої влади, цей акт мав стати своєрідним експериментом, який би дозволив оцінити можливість отримати підтримку в закладах вищої освіти та наукових установах. Коли цього не сталося, 1985 року до закону було внесено суттєві зміни, спрямовані на обмеження попередньої автономії. 1989–2019 роки – це період, ініційований початком процесу системної трансформації держави, спрямованої у напрямі, затвердженому Конституцією Республіки Польща від 2 квітня 1997 року. Тоді було прийнято три новостворені нормативно-правові акти: Закон від 12 вересня 1990 року про вищу освіту, Закон від 27 липня 2005 р. – Закон про вищу освіту та чинний Закон від 20 липня 2018 р. – Закон про вищу освіту та науку.

Основні відмінності між цими нормативно-правовими актами періоду політичної трансформації держави можна схарактеризувати, зокрема, посиляючись на ширші умови, які існували тоді, зокрема, на врегулювання, що стосуються сфери *управління (governance)*. Рік 1990 – це поява в академічному середовищі ентузіазму після надання університетам широкої автономії, позначеного, однак, певною дозою надто благородного чи наївного передбачення поведінки закладів вищої освіти і в закладах вищої освіти, які вже функціонують без попередніх обмежень, що певною мірою наражало систему на патології. Рік 2005 ознаменувався дерегуляцією, зростанням автономії закладів вищої освіти і рангу статуту, але також і запровадженням більшої законності та порядку в системі, що відображало наміри активнішого протистояння патологіям, посиляючись на європейські стандарти, а також збільшенням вимог до якості та пов'язаної з цим конвергенції державного і недержавного секторів у системі вищої освіти, тобто зміцнення інституцій⁵. У 2018 році відбулося подальше збільшення автономії, а також

⁵ Однією з передумов роботи над законом було запровадження принципу конвергенції державного та недержавного секторів стосовно вимог до якості.

обсягу відповідальності закладів вищої освіти, встановлення вимог до оцінювання, посилення боротьби з патологіями, консолідація вищої освіти та науки в одну систему з обов'язковими вимогами підзвітності й посилення нагляду в умовах розширення сфери дії положень статуту університету, а також спроба започаткувати процеси інституційної диверсифікації.

2.3. Процесуальні та культурні детермінанти правотворчості⁶

Відповідно до постанови Прем'єр-міністра від 20 червня 2002 р. у питанні „Принципів законодавчої технології”⁷ ухвалено рішення про те, що підготовці законопроекту має передувати низка кроків. Із змісту § 1 випливає, що вони охоплюють, серед іншого, консультації з суб'єктами, на які поширюється втручання органів державної влади⁸. У постанові не вказано способу виконання цієї дії, який здійснюється після викладу основ нового нормативно-правового акта. Інші положення вимагають письмової форми, і відсутність необхідної документації було б легко виявити. Зміст § 2 цієї постанови, де йдеться про обов'язок вичерпного врегулювання питань у цій сфері, зокрема, коли це положення підлягає широкій інтерпретації, воно може спричинити тенденцію до надмірного регулювання положень. Відповіддю на це мають стати вимоги та дії дерегуляції. Після набуття чинності законів 2011 та 2014 року про внесення змін до Закону „Про вищу освіту” від 2005 року, така ситуація виникла⁹ через характер втручання цих змін у чинні нормативні акти, що призвело до надмірного врегулювання та посилення бюрократичних вимог в університетах. Це стосувалося і самого Закону, і змісту виконавчих актів.

Серед суб'єктів, які контролюють застосування положень постанови Прем'єр-міністра на етапі роботи над законопроектом, треба виокремити Центр урядового законодавства та Постійний комітет Ради Міністрів. Обидва ці суб'єкти виконують необхідні і, загалом, безсумнівно корисні

⁶ J. Woźnicki (red.), *Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego* [w:] *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część V: Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo SGGW [FRP-KRASP], Warszawa 2015.

⁷ Постанова Прем'єр-міністра від 20 червня 2002 р. у питанні „Принципи законодавчої технології” (Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”) (Dz.U. 2002 nr 100 poz. 908, t.j. Dz.U. 2016 poz. 283).

⁸ „§ 1.1. Ухваленню рішення про підготовку законопроекту передую, зокрема: (...) 5. врахування думки суб'єктів, на які поширюється сфера втручання органів державної влади”.

„§ 2. Закон повинен вичерпно регулювати цю сферу питань, не залишаючи винятків поза межами нормування істотних фрагментів цієї сфери”.

⁹ J. Woźnicki (red.), *Deregulacja w systemie...*

функції в законотворчому процесі. Однак, це може перешкоджати ініціативам і діяльності з дерегуляції в окремих випадках, навіть якщо в них є очевидна потреба. Існує небезпека, що цьому можуть сприяти бюрократичні навички, властиві урядовим колам. Практика роботи над проектом Закону „Про вищу освіту і науку” цього не підтвердила. Так само зміст запропонованих нормативно-правових актів цього Закону загалом не виявив наднормативних тенденцій, і коли вони з’являлися у виняткових випадках, були предметом реакції та ефективного втручання представницьких установ, особливо KRASP.

Належне регулювання, особливо в умовах дерегуляції, забезпечується застосуванням стандартів належного законодавства та належної практики в цій сфері, в тому числі тих, які згадуються в *Зеленій книзі*¹⁰. Ці вимоги стосуються вищої освіти, з огляду на особливу чутливість її установ та інституційної спільноти. Держава повинна виконувати завдання з культивування таких особливостей системи, як інституційна підзвітність і прозорість, а також довіра до влади, особливо коли її діяльність стосується бюджетного фінансування – у випадку вищої освіти для цього потрібні чіткі норми, що запроваджують об’єктивовані критерії та правила у цій сфері. Правовим наслідком дерегуляції має стати підвищення ваги інституційного регулювання в системі, здійснене в рамках статуту. У вищій освіті це передбачає точне визначення обсягу правового нагляду, який здійснює компетентний міністр або хтось від його імені. Тезу про необхідність підвищення ролі саморегулювання, властиву ідеям *державного управління (public governance)*, треба віднести до інструментів сфери *управління (governance)* в рамках публічного управління¹¹. Це тісно пов’язане з принципом *хорошого управління (good governance)* у сфері вищої освіти. Потрібно тримати під контролем надмірне використання триступеневої системи правотворчості в системі: закон-постанова-статут установи, а точніше звертатися до двоступеневої системи: закон-статут. У сфері вищої освіти не варто ані занадто розширювати сферу регулювань, транспонованих до імплементаційних актів, ані збільшувати їхню кількість – часто саме ці акти потребують дерегуляції. Впровадженню рішень дерегуляції сприяють партнерські відносини у процесі ухвалення і застосування закону між органами державної влади та зацікавленими недержавними суспільно корисними організаціями. У сфері

¹⁰ *System stanowienia prawa w Polsce. Zielona Księga*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Biuletyn Forum Debaty Publicznej” 2013, nr 30, s. 9.

¹¹ Поп. Н. Izdebski, *Doktryny polityczno-prawne. Fundamenty współczesnych państw*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2021, s. 126, 352 i n. та цитовану там літературу.

вищої освіти відповідними партнерами є вказані в законі представницькі організації середовища вищої освіти і науки.

Вища освіта повинна підлягати спеціальному регулюванню, оскільки вона реалізує суспільні завдання, що мають велике значення для держави та її громадян. Це потребує бюджетних витрат, що пов'язано з нормативними вимогами, зокрема щодо розподілу коштів та фінансової економіки і дисципліни, звітності, бухгалтерського обліку, а також нагляду та управлінського контролю стосовно закладів вищої освіти. Вища освіта потребує регулювання, оскільки її місія – видавати дипломи, що засвідчують кваліфікацію на рівнях 5–8 Польської структури кваліфікацій (PRK), яка передбачає певні законодавчі умови, які впливають зі стандартів акредитації, а також зі стандартів міжнародного характеру, необхідних для забезпечення порівнюваності дипломів.

Сфера вищої освіти потребує нормативних актів, які покладають на державу обов'язок зниження освітнього ризику, якому піддається громадянин, що навчається. Цей ризик пов'язаний з власними інвестиціями здобувача вищої освіти (або аспіранта, з урахуванням усіх відмінностей), який перші роки свого дорослого життя присвячує студентству або навчанням в аспірантурі у вибраному закладі вищої освіти, не маючи можливості повною мірою оцінити якість і, отже, цінність, здобутої освіти та диплома.

Звертаючись до історичного контексту, можна сказати, що вища освіта потребує регулювання, оскільки її установи є закладами вищої освіти, особливими утвореннями, що зумовлює їхню специфіку. Професорсько-викладацький склад закладу вищої освіти – це спільнота творців, стосовно яких дотримуються пов'язані з цим правила¹². З творчого характеру роботи закладу вищої освіти можна вивести принципи автономії закладів вищої освіти – автономії установи та автономії академічної спільноти. Творчість, яка вимагає свободи, має шанс реалізуватись лише в автономному закладі. Тому врегулювання не може впливати на сутність автономії закладу вищої освіти.

Особливий характер академічного закладу вищої освіти, що впливає з традиції академії часів середньовіччя, сформованої в умовах принципу наднаціональної універсальності закладу вищої освіти, підтверджується і сьогодні, особливо в Європі. Сучасні заклади вищої освіти на нашому континенті працюють з повагою до принципів, цінностей і цілей, спільно визначених творцями та суб'єктами державної політики у сфері вищої

¹² Див. ст. 116 п. 7 Закону про вищу освіту і науку: „Виконання обов'язків академічного викладача є творчою діяльністю індивідуального характеру, про який йдеться у ст. 1 п. 1 закону від 4 лютого 1994 р. про авторське право і суміжних правах (Dz.U. 2021 poz. 1062)” (t.j. Dz.U. 2022 poz. 574).

освіти. До цієї групи входять, зокрема, компетентні міністри країн, що належать до Болонського процесу¹³, і які представляють свої домовленості в так званих Комюніке¹⁴, а також партнерські представницькі установи, що працюють на європейському рівні, в тому числі з тими, які репрезентують ректорів закладів вищої освіти, що входять до Асоціації університетів Європи European University Association (EUA)¹⁵. Поважним документом, на який посилається міжнародна академічна спільнота, є Велика хартія університетів¹⁶, фундаментальні положення якої й сьогодні є основою для сприйняття самобутності закладу вищої освіти. Спробу поєднати принцип автономії з принципом відповідальності закладу вищої освіти можна знайти в документі Ерфуртська декларація¹⁷.

У законотворчій роботі в системі вищої освіти постулюють, серед іншого: прийняття принципів довіри, неперервності та субсидіарності, поважаючи передбачуваність, з обмеженням впливу припущення про домінування ролі превентивності, відмова від застосування принципу колективної відповідальності.

2.4. Сфера необхідних нормативних актів

У системі вищої освіти і науки закон визначає, зокрема, права і свободи, включаючи обов'язки, покладені на органи державної влади, а також ступінь автономії закладу вищої освіти в поєднанні з принципом

¹³ Болонський процес був започаткований Болонською декларацією від 19 червня 1999 року – спільною декларацією 29 європейських міністрів. Метою Болонського процесу було створення Європейського простору вищої освіти (European Higher Education Area), зараз до Європейського простору вищої освіти належить 48 держав, http://www.ehea.info/page-full_members (доступ: 29.04.2022).

¹⁴ Документи Конференції міністрів від 1999 до 2012 р.: <https://brjk.amu.edu.pl/akty-prawne-wzory-dokumentow-europejskie/dokumenty-procesu-bolonskiego> (доступ: 7.09.2022); Конференція міністрів у Єревані 2015 р., документ *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*, https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf (доступ: 7.09.2022); Конференція міністрів у Парижі 2018 р., Паризьке комюніке, http://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf (доступ: 29.04.2022).

¹⁵ European University Association (EUA) – це організація, що об'єднує понад 850 університетів, т. зв. університетський сектор (університети з правом присудження докторських ступенів – PhD) та 33 т. зв. національних конференцій ректорів, <https://eua.eu/about/who-we-are.html> (доступ: 29.04.2020).

¹⁶ Magna Carta Universitatum, 1988, <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/polish> (доступ: 16.06.2022).

¹⁷ Документ *Ерфуртська декларація* від 1996 р., <http://www.pef.uni-lj.si/ceps/knjznica/doc/erfurt-declaration.pdf> (доступ: 7.09.2022): „Заклад вищої освіти має бути відповідальною спільнотою, а не анархічним чи безвідповідальним об'єднанням. Заклади вищої освіти зобов'язані організувати себе так, щоб свої рішення вони ухвалювали після всебічних консультацій, але без невинуватої затримки, і щоб узгоджені дії виконувались повністю та сумлінно з мінімальними витратами. Як спільнота вчених і здобувачів освіти, заклад вищої освіти несе колективну відповідальність за дії його органів влади або від їхнього імені”, <http://www.weu.int/documents/971118en.pdf> (доступ: 16.04.2022).

і організаційної відповідальності закладу вищої освіти, і особистої відповідальності кожного вченого¹⁸. Конституція в чинному правовому статусі, закон від 2 квітня 1997 р., визначає спеціальні норми у вигляді таких принципів: загального та рівного доступу до освіти (ст. 70 п. 4), автономії закладів вищої освіти (ст. 70 п. 5), свобода наукових досліджень та публікації їх результатів (ст. 73), свобода викладання (ст. 73), свобода художньої творчості та користування культурними цінностями (ст. 73).

Зміст положень, що містять наведені норми, свідчить про конституційний захист принципу креативності, який був і залишається однією з основ діяльності закладу вищої освіти. Держава була зобов'язана відігравати роль реального, а не лише декларативного гаранта зазначених принципів. Звичайний закон має конкретизувати їхній нормативний характер.

Окремим питанням є відносини між державними та недержавними закладами вищої освіти. Вони посилаються на принцип галузевої конвергенції, який є основою Закону про вищу освіту 2005 р. Цей принцип стосується вимог до якості та прав, пов'язаних з навчанням здобувачів освіти й аспірантів, правил, встановлених з метою гарантування здобувачам освіти й аспірантам передумов та умов, що вказують на порівняльну вартість аналогічних дипломів, що їх видають державні та недержавні заклади вищої освіти.

Законотворець, визначаючи системні та інституційні стандарти у сфері вищої освіти, має посилатися на певний мінімум нормативних актів, щоб надати закладам вищої освіти можливість обрати деталізовану модель функціонування, яка підходить для кожного з них, визначену в статуті та інших внутрішніх актах закладу вищої освіти.

Закон повинен містити чіткі та детальні положення щодо закладів вищої освіти у питаннях фінансування та контролю, щоб вони могли бути відтворені у системі вимог їхньої прозорості та підзвітності. Норми, що регулюють нагляд за закладами вищої освіти, повинні забезпечити міністрові можливість ефективно реагувати у випадках виникнення патологічних ситуацій, щоб такі інциденти випадкового характеру не спричиняли регулятивних, негативних або репресивних наслідків для всіх суб'єктів у майбутньому.

Специфіка і державного, і недержавного закладу вищої освіти вимагає, щоб його створення відбувалося на підставі рішення компетентного органу державної влади або на підставі надання дозволу у встановленій формі

¹⁸ Див. J. Woźnicki, *Komentarz do preambuły [w:] Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Wolters Kluwer, Warszawa 2019, s. 43–46.

компетентним державним органом. Навчання у закладі вищої освіти може відбуватися після акредитації органом, зазначеним у Законі.

Автор цієї публікації сформулював детальні нормативні вимоги змістовного характеру щодо системи вищої освіти, вказавши конкретні сфери необхідного регулювання на рівні закону та на рівні статутів закладів вищої освіти¹⁹. У сфері *управління (governance)*, яка має принципове значення для системи, подано перелік питань, що потребують законодавчого врегулювання у законі про вищу освіту:

(...) організація системи (англ. *framework*) та визначення обсягу інституційної автономії; загальні правила фінансування та нагляду; гарантії прав і свобод та інструменти зниження ризиків (працівників, здобувачів освіти, аспірантів), а також боротьба з патологіями; контрольно-наглядові повноваження; відносини (адміністративно-правові) у вищій освіті; основи діяльності „правового” закладу вищої освіти у правовій державі та джерело статутних повноважень; спосіб посилення ринку як регулятора; статус окремих груп стейкхолдерів закладу вищої освіти; правила економіки та фінансової дисципліни закладу вищої освіти (правила відповідальності, прибутки, витрати, управлінський контроль [...]); ідентичність та формальна легітимність Головної ради науки і вищої освіти, Польського акредитаційного комітету та, можливо, також іншого (-их) адаптаційного (-их) комітетів, KRASP та KRZaSP, а також державних установ, необхідних у системі вищої освіти, Студентського парламенту Республіки Польща та Національного представництва аспірантів²⁰.

У світлі змісту Закону про вищу освіту і науку в акті нормативно-правових рангів, цю сферу треба доповнити іншими сферами, які потребують уточнення або розширення, зокрема до них належать: порядок створення, ліквідації та трансформації установ, що становлять систему або діють від її імені, основні завдання закладів вищої освіти, органи, сфера дії стратегічних положень, ступеневі програми та інші форми освіти з правилами акредитації, а також питання про здобувачів освіти, принципи етики в науці, дисциплінарні питання, міжнародні умови, аспірантське навчання та його оцінювання, інформаційні системи, вимоги, пов'язані з Загальними положеннями про захист персональних даних (RODO), проінноваційна

¹⁹ J. Woźnicki, *Deregulacja i jej rozumienie właściwe ze względu na wymogi rozwojowe szkolnictwa wyższego* [w:] *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część V: Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015, s. 74–75.

²⁰ Там само, с. 78.

діяльність та комерціалізація, організаційна консолідація, екстериторіальність приміщень університету і правила організації зібрань, спеціальні, проміжні та прикінцеві положення.

Нормативно-правові вимоги охоплюють також дотримання законодавцем певних обмежень у складанні виконавчих актів і щодо їхньої кількості, і щодо змісту, з одночасним встановленням для урядових розробників проекту акта загальної, обов'язкової вимоги щодо одночасного подання проектів підзаконних нормативно-правових актів на додаток до проекту цього акта. У законодавчій практиці часто трапляються випадки, коли цієї умови не дотримуються. Загалом, зменшення масштабу та обсягу законодавчих повноважень щодо імплементації актів й уникнення постійного внесення змін до них можна вважати бажаними заходами в законодавчому процесі у сфері вищої освіти.

У системі вищої освіти, сформованій століттями розвитку її установ та закоріненням академічних традицій, важливо поважати фундаментальні для закладу вищої освіти культурні правила. Сферу вищої освіти не потрібно піддавати спрощеному оцінюванню, яке не зважає на її складність та специфіку. Зокрема, не є методом поліпшення роботи закладів вищої освіти їх ефективна економія через запровадження тиску надмірного врегулювання і скорочення бюджету та порушення їхньої автономії, яка є основою функціонування системи. Неприйнятним необхідно визнати регулятивне втручання у сферу *хорошого управління* (*good governance*) та мікроменеджмент на інституційному рівні. Правила бізнес-менеджменту, чужі для інституційної культури закладу вищої освіти, не можуть бути основою державної політики щодо сфери вищої освіти. Процес регулювання системи вимагає дотримання принципу певної стабільності правил функціонування закладу вищої освіти та стриманості в їхній модифікації, а також планового характеру змін й обмеженості темпів їх впровадження в дію.

РОЗДІЛ 3

Умови дерегуляції в системі вищої освіти

3.1. Попередні зауваження

Стосовно дерегуляції, то доцільно посилатися на концепцію її умов, а не її вимог. Ми не завжди можемо говорити про необхідність дерегуляції та пов'язаних з цим дерегуляційних вимог. Зрештою, вони не застосовуватимуться в разі достатньо дерегульованої системи, яка за подальшої дерегуляції може опинитися в ситуації недостатнього регулювання, що не тільки суперечить вимогам регулювання принципів законодавчої техніки¹, але може спричинити несприятливі явища в діяльності університету внаслідок сумнівів щодо природи інтерпретації.

У концептуальному обсязі умови дерегуляції мають знайти своє місце і зміст законодавчих положень, що призводять до надмірного регулювання, і до обмеження необхідного нормативного мінімуму, що вимагається з погляду зобов'язання визначати та підтримувати правовий порядок. Варто зазначити, що умови дерегуляції у вищій освіті також повинні включати забезпечення в процесі розроблення та ухвалення закону належного балансу

¹ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. 2002 nr 100 poz. 908, t.j. Dz.U. 2016 poz. 283).

між бюрократичними тенденціями регулювати все, що часто трапляється, та заявленим в академічному середовищі переконанням про шкідливість кожного врегулювання, зокрема й положень про міністерський нагляд.

Автор був залучений (у різних ролях) до процесів підготовки та впровадження змін у системі вищої освіти та науки – серед іншого, він брав участь у розробленні законодавчих актів, а також у законотворчій роботі в парламенті, а також на замовлення різних суб'єктів здійснював інтерпретацію положень закону. У випадку „Закону про вищу освіту і науку” це означає співавторську участь у роботі над його проектом², а потім і над його коментарем³.

Мета цього розділу – вказати, що в цій особливо чутливій сфері небажаним є і стан недостатнього регулювання, і випадок надмірного регулювання, зважаючи на умови дерегуляції у вищій освіті, яка є бажаною в такій ситуації. У цьому розділі вказано на особливу чутливість академічної спільноти, яка виявляється в законотворчому процесі у вищій освіті, що походить від академічних традицій, від прихильності університетської спільноти до університетських цінностей, зокрема до фундаментальних принципів автономії. Це виникає з розрізом у середовищі працівників університету з дедалі вищою роллю академічних викладачів як групи творців, які вимагають поваги до власної творчої свободи, з чим пов'язане поняття автономії академічної спільноти, закорінене в інституційній культурі кожного закладу освіти⁴.

3.2. Посилання на літературу

Наведені цінності та принципи відносять нас до європейських рішень, представлених у найважливіших міжнародних документах⁵, особливо в тих, що визначають Європейський простір вищої освіти (ЕНЕА) та Європейський

² Dziesięć konferencji tematycznych Narodowego Kongresu Nauki; wnioski i rekomendacje zespołów Rady Narodowego Kongresu Nauki, <https://nkn.gov.pl/>; 11 raportów analitycznych z lat 2017–2019 Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP poświęconych Ustawie 2.0, <https://frp.org.pl/pl/wydarzenia/536-komisja-ds-strategicznych-problemow-szkolnictwa-wyzszego.html> (доступ: 15.04.2020).

³ J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym...*

⁴ J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*

⁵ Болонська декларація, 1999, http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/Ministerial_conferences/02/8/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf (доступ: 7 вересня 2022); Ерфуртська декларація, 1996, <http://www.pef.uni-lj.si/ceps/knjiznica/doc/erfurt-declaration.pdf> (доступ: 7.09.2022); I. McNay, Values, Principles and Integrity: Academic and Professional Standards in Higher Education, Institutional Management in Higher Education, OECD; European Higher Education Area, Ministerial declaration and communiqués 1998–2018, www.ehea.info (доступ: 7.09.2022); The European Code of Conduct for Research Integrity Revised Edition, ALLEA.– ALL European Academies, Berlin 2017.

простір наукових досліджень (ERA) як взаємопов'язані сфери, спрямовано регламентовані так званими комюніке міністрів країн-учасниць. Польща, як країна, що належить до імплементаторів Болонського процесу, є його активним учасником, що дотримується спільних зобов'язань⁶.

У монографії за редакцією Крістіни Мусселін та Педри Н. Тейшейри⁷ проаналізовано реформи вищої освіти, здійснені в різних європейських країнах, що є наслідком необхідності адаптації університетської практики та сфери управління до вимог сучасного світу та нової місії академічних установ. Автори зазначають, що більша автономія університетів означає збільшення інституційного розмаїття, яке спостерігається в системі вищої освіти багатьох країн. Джерела цієї різноманітності можна знайти в державній політиці, правових умовах і масштабах державного фінансування вищої освіти. За словами Мусселін і Тейшейри, основні зміни в аналізованих системах вищої освіти стосувалися трансформацій на організаційному рівні, зокрема, через децентралізацію та дерегуляцію внутрішніх процесів. Зміни, запроваджені в системах вищої освіти, стосувалися переважно таких сфер, як фінансування, управління, забезпечення якості та управління людськими ресурсами.

Петер Маассен, Елі Моен та Бйорн Стенсакер⁸ зазначають, що зміцнення інституційної автономії в системах вищої освіти можливе завдяки дерегуляції та обмеженню сфери державної влади в управлінні цією системою. Автори проаналізували реформи вищої освіти в Нідерландах і Норвегії від середини 1980-х років, дослідивши вплив запроваджених реформ і створеної нормативної бази на підвищення автономії університетів закладів вищої освіти. Ключовим висновком їхнього дослідження є теза про те, що і повна автономія університетів, і щораз вища роль держави в системі вищої освіти не є бажаними рішеннями. На думку авторів, потрібно підтримувати системний діалог між державою і закладами вищої освіти, щоб зменшити

⁶ Див., наприклад *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)* (Standardy i wskazówki dotyczące zapewnienia jakości kształcenia w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego, Europejskie Stowarzyszenie na rzecz Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym, Helsinki 2005, https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf [dostęp: 7.09.2022]); Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (2008/C111/01/WE); Europejskie Ramy Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2008.111.01.0001.01.POL&toc=OJ%3AC%3A2008%3A111%3A-FULL (dostęp: 7.09.2022); Ustawa o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji z dnia 22 grudnia 2015 r. (Dz.U z.2016 r. poz. 64).

⁷ C. Musselin, P.N. Teixeira (red.), *Reforming Higher Education: Public Policy Design and Implementation*, Springer Science+Business Media, Dordrecht 2014, DOI 10.1007/978-94-007-7028-7.

⁸ P. Maassen, E. Moen, B. Stensaker, *Reforming Higher Education in the Netherlands and Norway: The Role of the State and National Modes of Governance*, „Journal Policy Studies” 2011, nr 32(5).

ризик негативних наслідків розбіжностей у поглядах щодо бажаного ступеня інституційної автономії та використовувати знання і досвід сектору у формуванні державної політики.

Том Крістенсен звертає увагу, що зміни, які відбуваються в закладах вищої освіти, пов'язані з ширшими реформами, які є результатом вимог *Нового державного менеджменту (New Public Management)*, спрямованого на підвищення ефективності громадських організацій⁹. Проведені реформи, особливо дерегуляційного характеру, спрямовані на зміни у відносинах між закладом вищої освіти та державою. Посилюється автономія закладів вищої освіти у фінансових питаннях, управлінні й ухваленні рішень. Проте підвищення автономії закладів вищої освіти на практиці часто пов'язане зі збільшенням кількості керівних і контрольних інструментів у вигляді рапортів, аудитів, звітів для вищих органів, систем керування результативністю, систем економічного заохочення тощо. На думку автора, помітна деяка динаміка процесів дерегулювання та перерегулювання через нав'язані системи контролю і звітності, що на практиці обмежує автономію закладу вищої освіти.

Експерт з публічного права Ганс-Детлеф Горн¹⁰ зазначає, що підвищення автономії університетів у Німеччині останніми роками пов'язане з передачею багатьох повноважень від державних міністерств до закладів вищої освіти академічна спільнота сприйняла позитивно. Деретуляція закладів вищої освіти, особливо щодо автономного управління, була спрямована на підвищення привабливості університетів та їхньої конкурентоспроможності в контексті вимог місцевого і міжнародного простору науки та вищої освіти. На думку автора, дерегуляція і збільшення автономії також пов'язані з ризиком перевантаження закладів вищої освіти через підвищення вимог щодо, зокрема, звітності, структури й управління персоналом, а також зміни щодо зростання кількості напрямів навчання та освітніх модулів. Він також зазначає, що запровадження принципів *Нового державного менеджменту (New Public Management)*, так званих корпоративних принципів у вищих навчальних закладах, не сприяє „науковій свободі”, яка є конституційним правом. На думку автора, незважаючи на дерегуляцію та автономію, відсутність збільшення фінансування університетів і недостатня компетентність

⁹ T. Christensen, *University Governance Reforms: Potential Problems of More Autonomy?* „Higher Education” 2011, nr 62, 503–517, <https://doi.org/10.1007/s10734-010-9401-z> (доступ: 27.04.2022).

¹⁰ H.-D. Horn, *Autonomie und Steuerung – Die Universitäten zwischen Deregulierung und Re-Regulierung* „Forschung & Lehre” 2014, nr 9, <https://www.wissenschaftsmanagement-online.de/beitrag/autonomie-und-steuerung-die-universitaeten-zwischen-deregulierung-und-re-regulierung> (доступ: 27.04.2022).

керівного складу ускладнюють досягнення оптимальних ефектів розвитку. Існують також тенденції до перерегулювання стосовно автономних закладів вищої освіти під тиском щораз більшого політичного тиску, мотивованого необхідністю реформ. Науковій свободі загрожує зростання впливу наукової політики держави, тому найважливішим викликом є збереження цінностей та інституційної культури закладів вищої освіти.

Питання про дерегуляцію вищої освіти також аналізуються в порівняльних дослідженнях стосовно систем вищої освіти Польщі та України¹¹, оскільки цей постулат пов'язаний із законодавчими процесами та запланованими реформами в обох країнах. Порівняльні дослідження, здійснені 2019 року, показують, що в державній політиці, яка реалізується в Україні, є фактичний відхід від раніше задекларованих припущень і концепцій, що веде до дерегуляції системи, тоді як у Польщі постулат дерегуляції став однією з головних цілей і статутних змін, внесених і 2005, і 2018 року.

У польській бібліографії переважають статті, присвячені регулюванню, і мало праць з питань дерегуляції у вищій освіті. Можна тут згадати, наприклад, роботи Кароля Домбровського¹² з оцінкою регулювання нормативних актів, що стосуються навчання, Домініка Сипневського¹³ з постулатом здійснення дерегуляції, що розширює фактичний обсяг автономії закладів вищої освіти та посилює конкуренцію між закладами вищої освіти, а також Лукаша Абрамовича, Пйотра Лабенца та Міхала Мьонскевича¹⁴, які, посилячись на концепцію дерегуляції, виступають за „лібералізацію” вищої освіти в Польщі, тобто скасування багатьох, на їхню думку, штучних регулювань, включаючи запровадження плати за навчання, тісно пов'язаної з соціально справедливою системою стипендій або звільнення від плати.

Домінік Антонович і Бен Джонгблуд зазначають, що останніми роками багато європейських урядів вирішили трансформувати системи вищої освіти у своїх країнах. Метою реформ було адаптувати заклади вищої освіти до функціонування в складному, більш конкурентному середовищі. Автори проаналізували реформи вищої освіти в трьох країнах: Нідерландах, Португалії та Австрії. У їхньому звіті, серед іншого, читаємо:

¹¹ Див., напр.: I. Degtyarova, *Sfera governance w szkolnictwie wyższym na Ukrainie i w Polsce w okresie transformacji* [rozprawa doktorska w dziedzinie nauk społecznych, nauki o polityce i administracji], Szkoła Główna Handlowa w Warszawie 2019.

¹² K. Dąbrowski, *Obszary regulacji systemu szkolnictwa wyższego w Polsce* [w:] *Deregulacja w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej*, red. K. Dąbrowski, D. Sypniewski, Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 2012, s. 43–70.

¹³ D. Sypniewski, *Regulacja i akredytacja jako instrumenty podnoszenia jakości w szkolnictwie wyższym w kontekście doświadczeń Stanów Zjednoczonych*, „Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie” 2012, t. 14, nr 1.

¹⁴ Ł. Abramowicz, P. Labenz, M. Miąskiewicz, *Czesne, reforma i liberalizacja rynku szkolnictwa wyższego*, „e-mentor” 2005, nr 4(11).

Одним із стовпів реформи устрою закладів вищої освіти є надання широкої юридичної автономії з метою перетворення закладів вищої освіти на незалежні юридичні суб'єкти (...). Якщо є один аспект автономії, який був посилений, то це буде організаційна автономія – здатність державних закладів вищої освіти вирішувати без зовнішнього втручання форму внутрішньої влади, структуру компетенцій і взаємозалежності (...). Беручи до уваги мінливі соціальні, політичні та економічні умови, уряди вирішили дерегулювати вищу освіту та надати закладам вищої освіти більше автономії. Це мислення базувалося на переконанні, що надмірно зарегульовані університети не можуть повністю використати свій потенціал¹⁵.

У рамках проєкту „Закон 2.0. – Створення системи вищої освіти” Міністерство вищої освіти і науки (MNiSW) залучило до роботи над проєктом акта три експертні групи з академічної спільноти. В усіх документах, які опублікували ці групи 2017 року, можна знайти чітко підкреслені вимоги щодо дерегуляції системи вищої освіти. У звіті колективу університету ім. Адама Міцкевича в Познані читаємо між іншим:

З польської точки зору, видається доцільним рухатися до збільшення автономії закладів вищої освіти, і в інституційному, і у функціональному сенсі, насамперед через дерегуляцію правової системи, залучаючи (хороші і) відповідні до польських умов детальні рішення з систем різних країн¹⁶.

Експерти з Інституту Аллерганда у своїх запропонованих положеннях до закону „Реформа науки та академічних шкіл у Законі 2.0.”¹⁷ закликав до дерегуляції в багатьох сферах:

(...) реформа системи дозволить дерегуляцію у багатьох сферах, які досі через надмірне нормування були перешкодою для розвитку науки та вищої освіти в Польщі. Це стосується, зокрема, навчальних програм і змісту навчання. (...) Запропонована реформа – в дусі дерегуляції – також включає перегляд інституційного середовища польської науки з точки зору зменшення бюрократії та

¹⁵ D. Antonowicz, B. Jongbloed, *Jaki ustrój uniwersytetu? Reforma szkolnictwa wyższego w Holandii, Portugalii i Austrii. Wnioski dla Polski*, Ernst & Young Usługi Finansowe Audyt, Warszawa 2015, s. 64.

¹⁶ Projekt zespołu z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu: M. Kwiek, D. Antonowicz, J. Brdulak, M. Hulicka, T. Jędrzejewski, R. Kowalski, E. Kulczycki, K. Szadkowski, A. Szot, J. Wolszczak-Derlacz. Zob. M. Kwiek z Zespołem, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Projekt założeń do ustawy*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań 2016, s. 89.

¹⁷ Projekt zespołu z Instytutu Allerhanda: A. Radwan (red.), *Plus ratio quam vis consuetudinis. Reforma nauki i akademii w Ustawie 2.0. Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, Oficyna Allerhanda, Kraków 2017, s. 13–15.

заміни її ініціативами знизу вгору, забезпечення моделі участі у формуванні екосистеми польської науки.

За словами колективу Університету соціальних і гуманітарних наук SWPS, необхідність дерегуляції та дебіюрократизації системи вищої освіти в Польщі надзвичайно важлива і її одностайно прийняла академічна спільнота:

Згідно з думкою, яку можна вважати універсальною, чинний Закон „Про вищу освіту” (разом із відносно великою кількістю підзаконних актів) є надмірно розгалуженим, а якість ухваленого останніми роками закону викликає щонайменше сумніви. Поправки 2011 та 2014 років запровадили надмірну бюрократизацію до цієї сфери суспільної діяльності та призвели до того, що про необхідність дерегуляції говорять всі, хто займається проблематикою вищої освіти в Польщі¹⁸.

Підсумок роботи Національного наукового конгресу, включаючи, серед іншого, результати діяльності його Системно-управлінської команди, можна знайти в публікації Міністерства вищої освіти і науки (MNiSW), в якій читаємо:

Закон має відповідати вимогам конституційних делегацій. Серед них є принцип автономії університету – як особливо важлива вимога. Потрібно врегулювати серед іншого повноваження міністра, необхідні для безперервної діяльності та розвитку вищої освіти, відповідно до принципу, що цей орган може робити те, що написано, що він може. Потрібно визначити основні завдання, типи закладів вищої освіти та їхні органи, тобто визначити системні основи вищої освіти та принципи фінансування і контролю, гарантії прав і свобод у різних значеннях, міжнародні умови відповідно до потреби. (...) Законодавець має на меті усунути надмірне регулювання системи вищої освіти через:

- Скасування – як частини вибіркової дерегуляції в системі вищої освіти – нормативних актів, що нав'язують участь держави в мікроменеджменті в закладах вищої освіти.
- Диференціацію законодавчих вимог до закладів вищої освіти щодо розпорядження коштами, залежно від джерел їх походження, це дасть змогу закладам вищої освіти раціоналізувати свою діяльність¹⁹.

¹⁸ Projekt zespołu z Uniwersytetu Humanistycznospołecznego SWPS: H. Izdebski (red.), *Założenia do projektu ustawy „Ustawa 2.0. Założenia systemu szkolnictwa wyższego”*, Uniwersytet SWPS, Warszawa 2017, s. 13, 33.

¹⁹ Narodowy Kongres Nauki 19–20 września 2017 r., Centrum Kongresowe ICE Krakow, <http://arkadiuszradwan.pl/wp-content/uploads/2018/01/NKN-KR-broszura.pdf> (dostęp: 7.09.2022), s. 53–54.

3.3. Вимоги дерегуляції у вищій освіті

З творчого характеру діяльності закладу вищої освіти можна вивести принципи автономії закладу вищої освіти – автономії закладу та автономії академічної спільноти. Творчість, яка потребує свободи, має шанс на реалізацію лише в автономному закладі. Тому положення не може порушувати суті автономії закладу вищої освіти. Не завжди і не всі заклади вищої освіти підтверджують у своїй діяльності повагу до цих цінностей і вимог. Проте вони мають зберегти своє місце серед нормативних вимог і впливати на нормативний зміст закону.

У системі вищої освіти і науки закон визначає, зокрема, права і свободи, у тому числі обов'язки, покладені на органи державної влади, а також обсяг автономії закладу вищої освіти у зв'язку з принципом відповідальності, і інституційної, і кожного вченого²⁰. Конституція Республіки Польща в чинному правовому статусі (акт від 2 квітня 1997 р.) визначає спеціальні стандарти у вигляді таких принципів:

- загальний і рівний доступ до освіти (ст. 70 п. 4);
- автономія закладів вищої освіти (ст. 70 п. 5);
- свобода наукових досліджень та оприлюднення їхніх результатів (ст. 73);
- свобода викладання (ст. 73);
- свобода художньої творчості та використання культурних цінностей (ст. 73).

Роль законодавця не в тому, щоб втручатися у традиційні цінності та принципи світу закладу вищої освіти, але Конституція Республіки Польща також визначає, серед іншого, загальні зобов'язання, які треба поважати, які впливають на діяльність закладів вищої освіти в зовнішньому для них світі. Заклади вищої освіти підпорядковуються викликам цього світу. Тому заклади вищої освіти не можуть ігнорувати змін, які там відбуваються. Завдання законодавця – вказати напрями бажаної трансформації системи і створити умови для її впровадження у закладах вищої освіти та за їхньої участі. Це визначає обов'язки, що покладаються на зміст нормативних актів, які впливають з потреби узгоджувати вимоги обох згаданих світів. Необхідність підтримування партнерських відносин

²⁰ J. Woźnicki, *Komentarz do preambuły...*

у законодавчому процесі між суб'єктами, відповідальними за цінності обох цих світів, виправдовує необхідність дотримання цими сторонами принципу участі та діалогу²¹.

Конституційна основа процесу регулювання системи вищої освіти, з посиланням на зміст Рішення Конституційного Трибуналу від 8 листопада 2000 р.²² щодо відповідності Конституції стягнення державними закладами вищої освіти плати за навчання інше, ніж денне, наразі визначене як стаціонарне, на підставі чинних на той час положень, представив Губерт Іздебський²³, вказуючи, серед іншого, на пов'язані з цим посилання на автономію закладів вищої освіти. Конституція у ст. 70 п. 5. зобов'язує законодавця визначити правила, за якими забезпечується автономія закладу вищої освіти. Ця норма, залишаючи законотворцеві свободу визначати ці принципи, позбавляє його можливості довільно їх обмежувати²⁴. Треба мати на увазі, що обсяг університетської автономії має конститутивний характер у вищій освіті та підпорядковується встановленим і шанованим міжнародним стандартам через їхню фундаментальну важливість, яку визнала академічна спільнота нашого континенту.

У суспільному проекті FRP-KRASP під назвою „Стратегія розвитку вищої освіти до 2020 року” було сформульовано постулат вибіркової дерегуляції права. У цьому дослідженні запропоновано усунути надмірне регулювання в системі вищої освіти шляхом, зокрема:

(...) усунення – як частини вибіркової дерегуляції в системі вищої освіти – норм, що встановлюють державну участь у мікроуправлінні в закладах вищої освіти; диференціація законодавчих вимог до закладів вищої освіти щодо розпорядження фінансовими ресурсами, залежно від джерела їхнього походження, уможливорюючи раціоналізацію діяльності закладу вищої освіти²⁵.

²¹ J. Górniak, *Ustawa 2.0...*

²² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 listopada 2000 r. sygn. akt SK. 18/99 (Dz.U. 2000 nr 101 poz. 1091).

²³ H. Izdebski, *Problematyka deregulacji w szkolnictwie wyższym* [w:] *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część V: Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo SGGW [FRP-KRASP], Warszawa 2015, s. 32

²⁴ M. Chałupka, *Metoda (de)regulacji* [w:] *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część V: Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo SGGW [FRP-KRASP], Warszawa 2015, s. 51–56.

²⁵ *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego 2010–2020. Projekt środowiskowy*, [red. prowadzący A. Matysiak], Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego [FRP-KRASP], Warszawa 2009; J. Woźnicki (red.), *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część V: Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego*, Wydawnictwo SGGW [FRP-KRASP], Warszawa 2015; J. Woźnicki, *Postulat selektywnego charakteru deregulacji w szkolnictwie wyższym*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2017, nr 2(50).

Якщо це не так, то в законі є обґрунтування дерегуляції. У попередньому розділі ми вказали на необхідність обмеження масштабу та обсягу статутних повноважень щодо нормативних актів. Якщо ця умова не виконується, то є передумова, що вказує на необхідність законодавчої дерегуляції. Нормативно-правовий акт, що регулює діяльність системи вищої освіти, має посилатися на принцип довіри. Якщо в цьому акті законодавець надає перевагу тезі про його превентивну роль та допускає колективну відповідальність з наміром обмежити потенційні патології, що пов'язано з підпорядкуванням – у законі всіх закладів вищої освіти – певному законодавчому покаранню, якби про всяк випадок, оскільки один із них припустився патологічної поведінки, це є передумовою дерегуляції системи. Якщо обсяг автономії закладу вищої освіти був законодавчо визначений положеннями, що обмежують свободу його діяльності у спосіб, який суттєво відхиляється від міжнародних стандартів, ми маємо справу з передумовою щодо дерегуляції, яка звільняє заклади вищої освіти. Якщо законодавець наклав на університети надмірні зобов'язання зі звітності або запровадив обмеження та вимоги, які надмірно бюрократизують їхню роботу, є підстави для дерегуляції системи.

Згадані випадки – це лише приклади ситуацій, що потребують законодавчої ініціативи, яка приведе до дерегуляції системи вищої освіти.

У своїй публікації 2015 року автор сконцентрував свою увагу на аналізі поняття дерегуляції та її правильного розумінні на ґрунті вищої освіти. Там, серед іншого, є твердження щодо можливого підходу до предмета дерегуляції та вислови, що характеризують різне розуміння цього поняття.

Чи дерегуляція це:

- правило сполучення: менше регулювання → коротший правовий акт → граматична дерегуляція,
- інше регулювання (законодавчі зміни, що дерегулюють систему),
- зміни нормативно-правових актів, що обмежують їхню сферу чи сферу дії, навіть коштом збільшення обсягу правового акта – цільова/функціональна дерегуляція,
- зменшення кількості регуляторів, які вводяться та конкретизуються на рівні актів, змін на рівні виконавчих актів (менша кількість постанов та вужча сфера застосування)²⁶.

²⁶ J. Woźnicki, *Deregulacja i jej rozumienie właściwe...*, s. 69–75.

В академічному середовищі часто трапляється думка, що дерегуляція – це лише дія, яка приводить до стану, коли ми маємо менше регулювання. Або, можливо, дерегуляція означає зменшення кількості законодавчих регуляторів у системі, що може (але не обов'язково) означати зменшення кількості регулювань? Розуміння дерегуляції як граматичного процесу зазвичай означає коротший законодавчий акт. Однак дерегуляцію не треба розуміти як інше регулювання. Тут йдеться передусім про законодавчі зміни, щоб певною мірою забезпечити більшу свободу діяльності закладів вищої освіти в певному сенсі. Деретуляцію також потрібно розглядати як зміну чинного регулювання цільового характеру, до якої можна віднести термін функціональна дерегуляція. Деретуляцію також треба розглядати як бажану зміну для зменшення зайвого регулювання на рівні постанов. Йдеться про меншу кількість делегувань і вужчу сферу дії регулювання.

У підсумку маємо зазначити, що в поняття дерегуляції можна вкласти різні значення, хоча всі зазначені вище умови її виникнення можуть бути застосовними. Зазвичай, ми маємо справу з потребами дерегуляції у випадках, визначених як надмірне регулювання або виникнення надмірного регулювання, а іноді також так зване повторне регулювання, або коли роль авторегуляції в системі зменшилася. Поява таких випадків зумовлена не лише порушенням вимог щодо обмеженого обсягу регулювання, а й надмірною їх глибиною, що призводить до надмірної деталізації положень. Проте дерегуляція, якщо є підстави для її запровадження, має бути вибірковою²⁷. Процес дерегуляції не повинен порушувати нормативних вимог у вищій освіті, про що йдеться в попередньому розділі цієї статті. Основою для аналізу положень закону, розробленого чи ухваленого, має бути пошук випадків надмірного регулювання, підтверджених конкретними, зазначеними приписами, що підтверджують їхнє існування.

Якщо ми припустимо, наприклад, що бажаний обсяг регулювання включає критерії якості та вимоги до закладів вищої освіти та відповідні вимоги щодо їхньої перевірки, тоді процес дерегуляції повинен охоплювати, у разі надмірного регулювання, стратегії та види діяльності, що призводить до використання – вказуючи ці ефекти разом із застосованими процедурами, які мають бути предметом регулювання закладів вищої освіти.

Створення закону, який відповідає вимогам характеру дерегуляції, служить дотриманню стандартів належного регулювання. Досвід законотворючої роботи над законами, що регулюють вищу освіту, свідчить про

²⁷ J. Woźnicki, *Postulat selektywnego charakteru deregulacji...*, s. 92.

важливість згаданого вище принципу участі та діалогу в розробленні проєктів законів. Соціальні консультації, яким підлягають його фрагменти, а також положення, що розробляються вже на етапі опрацювання та редагування, а не лише після оприлюднення повного проєкту закону, дають змогу позитивно впливати не лише на формулювання деяких статей цього закону, а також на напрями регулювання, щоб можна було задовольнити постулати дерегуляції.

Висновки характеру дерегуляції найчастіше мають спеціальний характер, вказуючи на надмірно врегульований характер конкретних положень. Однак ці вимоги не повинні відображати лише вузькі приватні інтереси окремих зацікавлених сторін у системі та не повинні призводити до порушення узгодженості регулювання.

Варто зазначити, що однією з умов дерегуляції є поява прорегуляторного тиску, іноді також з боку керівництва окремих закладів вищої освіти, зацікавлених у перекладанні відповідальності за свої необхідні дії, непопулярні в спільноті закладу вищої освіти, на органи державної влади. Піддатися такому тискові з боку розробників закону означало б порушення принципу „стільки автономії, стільки й відповідальності закладу вищої освіти”, що мало б призвести до виправданого обмеження автономії в довгостроковій перспективі. У цьому контексті варто звернути увагу на позицію представницьких закладів вищої освіти та науки нашої країни, які принципово виступають проти тенденцій наднормативного характеру в розроблених нормативно-правових актах.

Постулат дерегуляції не є абсолютним. Метою не є або не завжди є граматична дерегуляція, тобто обмеження обсягу або сфери дії нормативних актів у системі вищої освіти. Наміром може бути, і найчастіше є, реальне зменшення впливу певних положень на діяльність закладу вищої освіти, однак, може потребувати функціональної дерегуляції, тобто регулювання більшого обсягу, що означає не стільки усунення надмірно врегульованих положень, а радше додавання цих дерегуляційних.

У системі вищої освіти, сформованій століттями розвитку її закладів і вкоріненням академічних традицій, потрібно поважати культурні правила, фундаментальні для закладу вищої освіти. Світ її внутрішніх цінностей потребує поваги з боку законодавця також у протистоянні з викликами зовнішнього світу, на які університети повинні реагувати. Це накладає регулятивні зобов'язання та обмеження, пов'язані з законодавчим процесом. Вимоги, які оточення нав'язує закладам вищої освіти стосовно процедур і результатів, повинні супроводжуватися визнанням академічних

прав і цінностей. Принцип участі та діалогу в системі, постульований у відносинах між закладами вищої освіти та державними органами, має бути перенесений на форум спільноти закладів вищої освіти. Принципи служіння, прозорості та підзвітності університетів мають балансувати з принципами довіри, неупередженості та соціальної відповідальності закладів вищої освіти. Важливо забезпечити реалізацію результатів діяльності закладів вищої освіти, але з повагою до цінностей їхніх традицій, інституційної культури та академічної і соціальної місії. Система вищої освіти і науки повинна бути інституційно диверсифікована через право саморегулювання.

РОЗДІЛ 4

Мистецтво ректорства

4.1. Поняття сфери управління (*governance*) у вищій освіті¹

Згідно з визначенням ОЕСР² (OECD), поняття *governance* (управління) охоплює структури, відносини та процеси, за допомогою яких на національному та інституційному рівнях розробляється, реалізується та перевіряється політика вищої освіти. Це складна мережа відносин і процесів, законодавчі рамки щодо інституційних характеристик також, загальносистемні рішення, як розподіляти між установами гроші, як їх витратити і хто за це відповідає, а також менш формальні структури і відносини, які мають здатність контролювати та впливати на поведінку.

Існує два рівні *управління* вищою освітою – інституційний рівень (HEI) і системний рівень (HES)³.

*Управління у ЗВО (Governance in HEI)*⁴ охоплює сферу компетенції та обов'язків ректора і його безпосередніх співробітників. Це діяльність, що

¹ I. Degtyarova, *Zarządzanie, governance i polityka publiczna w systemie szkolnictwa wyższego: Polska-Ukraina*, „Studia z Polityki Publicznej” 2016, nr 3(11), s. 162–163.

² P. Santiago, K. Tremblay, E. Basri, E. Arnal, *Tertiary Education for the Knowledge Society*, t. 1: *Special Features: Governance, Funding, Quality*, OECD 2008, s. 324.

³ J. Woźnicki, *Szkolnictwo wyższe. Zarządzanie, governance i polityka publiczna*, wykład wygłoszony podczas konferencji „Liderzy Zarządzania Uczelniami LUMEN 2015”, Warszawa, listopad 2015 [materiał niepublikowany]; I. Degtyarova, *Zarządzanie...*

⁴ HEI – higher education institution.

полягає в регулюванні, керуванні та управлінні (контролі) в межах певного порядку. Поняття *управління (governance)* можна проаналізувати та описати як набір належних практик, оскільки структури управління є інституційними – формальними та неформальними.

Належне управління (Good governance) – це багатогранне керування процесами та створення інструментів, необхідних для досягнення поставлених цілей в університетах. Воно охоплює *відповідність меті (fitness of purpose)* та *достосування до мети (fitness for purpose)*⁵. Практика *належного управління у ЗВО* здійснюється в результаті діяльності в університеті та для університету.

Елементом цієї діяльності є *самоврядування у ЗВО (self governance in HEI)* у двох аспектах. *Академічне самоврядування* – це академічне самоврядування, колегіальність, а також процеси та процедури для досягнення консенсусу в університеті. *Управлінське самоврядування (Managerial self-governance)* стосується положення окремих одноосібних органів влади (ректорів і деканів) і положення в ієрархічній структурі університету ректора, а також керівників організаційних підрозділів, відповідальних за встановлення цілей та ухвалення поточних рішень.

Управління в системі вищої освіти (Governance in HES) стосується тих сфер і структур *управління*, які слугують для гармонізації та легітимізації системи й забезпечення її ефективності через визначення напрямів дій, встановлення стандартів, виконання функцій розподілу, контролю стану і власної позиції, а також зменшення конфліктів завдяки організації переговорних процесів. *Управління в системі вищої освіти* виникає не лише внаслідок запровадження певних структур і застосування відповідних процедур. Учасники процесу зобов'язані поважати правила культури у взаємодії між партнерами. *Управління в системі вищої освіти (Governance in HES)* реалізується в діяльності, яка виходить за межі сфери та інтересів одного університету. Вона, за визначенням, є міжуніверситетською або надуніверситетською за своєю природою, оскільки підпорядкована цілям, які визначають благо всієї системи. Сфера *управління* охоплює, серед іншого, створення визначених структур і застосування процедур, забезпечення дотримання законів і регулювання, забезпечення ефективності системи, а також побудову належних відносин із зацікавленими сторонами⁶.

⁵ Higher Education Governance between Democratic Culture, Academic Aspirations and Market Forces, Council of Europe, 2005, http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/Governance/GOV_recommendations_EN.pdf (dostep: 27.04.2022).

⁶ Higher Education Governance between Democratic Culture, Academic Aspirations and Market Forces, Council of Europe, Strasbourg 2005, <http://www.ehea.info/cid102313/higher-education--governance-2005.html> (dostep: 16.04.2020).

Маріола Жак звертає увагу на відмінності між поняттями *управління* та *ефективне управління* (*governance* та *good governance*).

Управління в описовій формі розглядається як аналітична категорія, зосереджена на управлінні суспільними відносинами в правовій системі, тоді як принцип *ефективного управління* в нормативних термінах стосується якості управління в публічному просторі з використанням м'яких методів, таких як участь, прозорість, гнучкість⁷. Ірина Дегтярова, посилаючись на цитований документ Ради Європи, характеризує поняття *ефективного управління*, зазначаючи, серед іншого, що *належне врядування* – це багатогранний процес керування процесами та створення інструментів, необхідних для досягнення поставлених цілей в університетах⁸.

4.2. Ректорство у призмі історії. Традиції Ягеллонського університету⁹

В університеті часів Казимира Великого ректором міг бути лише науковець (акт про заснування не допускав магістрів і докторів з претендентів на цей титул). Мабуть, у виборі ректора керувалися правилами, що діяли в Болоньї: він мав бути неодруженим, народженим у законному шлюбі, заможним, віком не менше 25 років, навчатися не менше п'ять років. Король розпорядився, щоб ректор отримував 10 гривень на рік, забезпечених соляними копальнями у Величці.

Вчений, який займав посаду, не мав права бути допущеним до складання іспитів на науковий ступінь. Ректор мав повну владу над вченими і професорами, а також судову владу (за винятком важливих справ, які розглядав єпископ як канцлер університету). Арешт студента міг відбутися тільки з відома та за згодою ректора. Основним покаранням, яке застосовував ректор, було відрахування студента з університету, що передбачало його вигнання з міста (жителі повинні були відмовити такому студентові в даху над головою і хлібі).

⁷ M. Żak, *O możliwych zastosowaniach idei good governance w naukach prawnych i praktyce prawniczej*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 9, s. 53–70.

⁸ I. Degtyarova, *Zarządzanie...*, s. 162.

⁹ J. Woźnicki, *Przywilej i zobowiązanie rektora. Zasada good governance i dobre praktyki*, wykład wygłoszony podczas XXIII Szkoły Zarządzania Strategicznego w Szkolnictwie Wyższym dla Rektorów i Prorektorów, Łochów, 20–23 września 2020 r. [матеріал не опубліковано]; F. Ziejka, *Rektorskie grono staje. Tradycje akademickie i dziedzictwo uniwersytetu w Polsce*, wykład wygłoszony podczas XVIII Szkoły Zarządzania Strategicznego w Szkolnictwie Wyższym dla Rektorów i Prorektorów, Giżycko, 10–14 lipca 2016 r. [матеріал не опубліковано].

Університет був відновлений 1400 року. Прийняття того ж року моделі Паризького університету означало, що ректора обирали з-поміж себе лише професори (магістри та доктори наук). До 1419 року термін перебування на посаді ректора тривав один рік. Потім, до 1778 року, один семестр. Вибори відбувалися в конкретні дні: 24 квітня (на Юрія) на літній семестр і 16 жовтня (на святого Гавела) на зимовий семестр. У XV–XVI століттях ректори, ймовірно, не отримували жодної платні за виконання своїх обов'язків. Лише згодом їм виплачували зарплату (поквартально). З 1778 року професори обирали ректора на один рік. Після реформи Коллонтая 1783 року ректорів призначала Комісія народної освіти, а після III поділу Польщі – австрійська влада. У 20-х роках XIX століття ректорів призначала Комісія, а в 1852–1869 роках владу здійснювали куратори (спочатку, з 1826 року, як російський куратор університетом керував майбутній генерал Юзеф Залуський від імені куратора Віленського округу Миколи Новосильцова; потім, з 1852 по 1860 рік, Пйотр Бартиновський – як австрійський куратор). У XVI столітті траплялося, що професор, якого було обрано ректором, відмовлявся прийняти посаду. Тоді він сплачував штраф (10 гривень). За часів галицької автономії, починаючи з 1873 року, ректора обирали щороку з різних факультетів (але дозволялося обирати ректора ще на один термін). За посадою ректор був членом Національного сейму у Львові. Після Другої світової війни влада ректора була значно обмежена. До кінця 1940-х років XX ст. зберігався звичай обрання ректора; у 1949–1956 роках ректора призначав міністр. Виборний принцип було відновлено після жовтня 1956 року, але свобода виборів була суттєво обмежена вже 1969 року. Лише з 1981 року було відновлено обрання ректора. До 1939 року існував звичай, згідно з яким кожен ректор після закінчення терміну повноважень обіймав посаду про-ректора. Оскільки він добре знався на поточних справах, він керував адміністрацією університету, ректор натомість представляв університет назовні.

Посада ректора завжди була у великій пошані: у XV столітті ректорами обирали навіть принців крові (1401 року – Яна Вайдута, князя Дрогичького, близького родича Владислава Ягайла; 1422 року – Олександра, князя Мазовецького, племінника Владислава Ягайла). Краківські єпископи (як канцлери університету) іноді значно посилювали владу ректорів, наділяючи їх, наприклад, правом анафеми (1492 року ректор Мацей з Кобиліна наклав анафему на професора теології Мацея з Шидлова). З часів Середньовіччя ректор мав право на титул *Rector Magnificus*. Цей титул 1817 року було внесено до статуту Ягеллонського університету. Рідше титул *Spectabilis* використовується для декана.

До часів Коллонтая не існувало „ректорату”. Ректор врядував у приміщенні свого факультету, а університетські документи зберігав у приватній квартирі (відомо, наприклад, що 1719 року в приватному помешканні ректора Войцеха Юзефа Йодловського в Collegium Iuridicum згоріли безцінні джерела з історії університету, так звані університетські висновки за 1589–1701 роки).

Траплялося також, що єпископи вступали в конфлікт з університетом. Наприклад, 1513 року єпископ Ян Конарський прокляв університет за те, що той відмовився платити контрибуцію за війну з Москвою. Як наслідок, заняття та іспити в університеті було припинено на багато місяців, оскільки університет звернувся до Риму. Нарешті, 1514 року Лечицький синод звільнив університет від сплати надзвичайних контрибуцій. Спори між ректорами та єпископами найчастіше стосувалися бажання краківських єпископів перебрати від ректора право затверджувати заповіти професорів.

Важливо пам'ятати слова Станіслава Скарбімежа, першого ректора відновленого 1400 року Краківського університету, який сказав: „Бога треба боятися, а ректорові треба поклонитися, бо він цього гідний, оскільки випромінює знання, чесноти і добрі манери”. Своєю чергою, 1889 року Антоній Карбов'як писав, що золото, пурпур і оксамит – це особливі риси одягу ректора, які ставлять його під цим кутом зору нарівні з королем. Тому що і ректор, і *rex* – поняття спільного походження, близькі за змістом і сферою діяльності. І ректор, і король мають скіпетри, обидва – влада, обрана рівними собі: король править країною та її народом, ректор – удільний князь, він – король у країні вчених.

4.3. Ідентичність ректора як органу управління

Ректор повинен не лише керувати своєю університетською спільнотою, спрямовувати та представляти, але навіть більше – вести її за собою, мобілізуючи на зміни заради досягнення амбітних цілей розвитку в конкурентній боротьбі з визначеними інституційними конкурентами університету.

Про те, що від ректора очікується роль лідера, свідчить покладення на нього *ex officio* функції голови сенату (Його Величність Ректор має велику владу, але на обмежений час). Можна побачити деякі університетські аналогії з положенням і функціями найважливіших органів у державі (президент, спікер парламенту, прем'єр-міністр...).

Менеджер керує комплексом, охоплює сферу управління організацією та ресурсами, а лідер керує змінами, відповідає за питання стратегії. Від

лідера вимагається вищого рівня емоційного інтелекту. Ректор має бути лідером. Ваша Величність (Магніфіценція) – титул, який символізує велич університету, а не ректора.

Ректор як лідер стоїть перед дилемою вибору пасивної чи активної моделі ректорства. Він повинен відповісти на запитання: В чіь руках ініціатива змін? Хто говорить першим, а хто останнім? Наскільки важливий критерій безпеки у процесі відбору ініціатив? Часто керівник університету стикається із синдромом „ректорської самотності”. Одним із джерел дилеми може бути суперництво *versus* ідентифікації у ставленні колег. Заслуговує на підтримку просування в академічній спільноті позицій: „Я приєднуюся, тому що бачу в цьому верховенство інтересів” або „Я кажу, я хочу і я роблю = ангажованість”.

Ректор розробляє та впроваджує стратегію розвитку університету. Стратегія „Університет” повинна відповідати таким вимогам, як реалістичність, можливість втілення на практиці та відкритість (до зовнішнього світу), зміни (для ефективного та результативного виконання місії), підзвітність (законність, економність, доцільність, надійність), інклюзивність щодо академічної спільноти.

Виконуючи всі ці завдання, ректори спираються на умови та положення, які мають переважно формальний характер. Основою діяльності кожного університету є нормативно-правові акти – спочатку зовнішні, а потім власні, внутрішні нормативні акти. Однак ці правила, хоч і є фундаментальними, не повинні бути єдиною основою для ректора та його колег в їхніх діях та процесі ухвалення рішень. Це пов'язано з тим, що набір відповідних умов, на які має посылатися ректор, охоплює також міркування, що впливають зі сфери, яку ми можемо назвати власною культурою університету, його пам'яттю, що формує – серед інших чинників – його ідентичність.

Фундаментальними для культури традиційного характеру в академічній установі є інституційна автономія, що впливає з принципу творчості, та місія університету, посилаючись на принцип суспільного служіння. Потрібно пам'ятати, що ректор також відповідає за виховання та формування культури університету. Частиною цієї культури є набір важливих прецедентних рішень, які повинен ухвалювати кожен ректор. Вони залишаються в культурі університету і впливають на те, що відбувається потім, адже, шукаючи шляхи розв'язання нових проблем, ректори і сенати в наступні каденції можуть звертатися до прецедентів як до своїх рідних неписаних законів, побудованих на минулих практиках і добрих звичаях, звіряючись з тим, чи вже був в історії університету подібний

випадок і як він вирішувався в той час. Така тенденція посилається на попередні ухвалені рішення та способи розв'язання проблем є природною та доречною. Це обмежує волюнтаризм у діях органів університету під девізом „Все, що завгодно, тільки не так, як було раніше”, а також сприяє формуванню належних правил поведінки ректора-наступника щодо ректора-попередника і навпаки, що є важливою ознакою високої університетської культури. Проте в роботі університету є винятки з цих правил, які й виправдані.

Ректор несе персональну відповідальність за підтримання культури університету в цьому сенсі, оскільки її розбудова (або руйнування) пов'язана насамперед з рішеннями, які він ухвалює, пропонує чи з якими погоджується. Отже, інституційна культура університету значною мірою формується завдяки ректорові або за його особистої участі. У цьому також полягає і його особиста відповідальність. І цього не змінює той факт, що цю відповідальність частково поділяють з ректором: сенат, рада університету, члени інших колегіальних органів, а також, пропорційно, самоврядування студентів й аспірантів.

Ректор впливає на університет набагато більше, ніж інші члени університетської спільноти. Він є головою сенату та одноосібним органом з власними повноваженнями, на які сенат також не має права зазіхати. Сенат не є керівником ректора. Буває, що ректорові доводиться захищати інституційну культуру університету перед сенатом, члени якого можуть піддатися тискові чи емоціям. Ректор повинен підтримувати авторитет університету. Громадський авторитет академічної установи повинен мати міцну й тривалу основу. Університет утримує свій авторитет, якщо заклад працює добре, тобто випереджає своїх конкурентів і не припускається помилок, за які відповідає ректор.

Досвід показує, що в умовах дотримання прав і свобод університетів революція у вищій освіті не є доцільною або можливою. Минуле і майбутнє університету має бути гармонізоване, і відповідальність за ці дії лежить на ректорові. Втім, зміни, навіть кардинальні, у вищій освіті можливі, але за умови, що вони будуть анонсовані та виважені (спільно) розроблені, і їх буде підтримувати репрезентативна частина академічної спільноти на чолі з ректором. Революція відрізняється від еволюції вартісними та часовими константами. Висновок: потрібен стратегічний план, за розроблення якого відповідає ректор.

Ректор має бути лідером, який здійснює владу в університеті поважаючи правові норми, а також культурні вимоги в розумінні інституційної

культури свого університету. Тому він повинен мати можливість і бажання відповідати вимогам керівництва свого університету¹⁰.

Місія ректора та вимоги до лідерства визначають сферу його компетенції та обов'язків, що охоплює, зокрема:

- управління університетом у розумінні *good governance in HEI*;
- відповідальність за реалізацію місії університету (якість і стандарти – неупередженість і політична нейтральність);
- стратегічні завдання (стратегія розвитку університету);
- відповідальність за інституційну культуру, у тому числі дбайливе ставлення до традицій університету;
- представлення університету назовні;
- діяльність, що підтримує розвиток співпраці університету з іншими вітчизняними та іноземними суб'єктами та інтернаціоналізацію;
- діяльність із підтримки академічної спільноти, підтримки діалогу і турботи про стан дискусії в університеті;
- організація роботи сенату та роль його голови, а також відповідальність керівника підрозділу (у розумінні Закону про державні фінанси);
- турбота про дотримання стандартів професійної етики та боротьбу з патологіями;
- здійснювати нагляд за діяльністю господарської частини закладу і фінансового відділу/бухгалтерії та розділяти відповідальність за управління ресурсами й інтеграцію управління з академічною та соціальною місією університету.

Позицію ректора також можна схарактеризувати за допомогою своєрідного „негативного списку”. Ректор – це не просто одноосібний орган відповідно до Закону¹¹, орган державного управління, науковець і лідер, який зберігає політичний нейтралітет, він певною мірою виконує кожен з цих ролей.

Часто пропонується думка, що спосіб призначення ректора суттєво впливає на діяльність академічного університету не лише через кадрові рішення, а й тому, що він визначає умови здійснення інституційної влади в університеті. Зазначається також, що обсяг незалежності та свободи дій

¹⁰ E. Piotrowska-Albin, K. Sobczak (oprac.), *Uczelnie i sztuka rektorstwa. Doświadczenia i refleksje Jerzego Woźnickiego*. Z profesorem Jerzym Woźnickim rozmawiali Elżbieta Piotrowska-Albin, Krzysztof Sobczak [i in.], Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2017, s. 185–200.

¹¹ Діяльність ректора підлягає суворим законодавчим обмеженням (див. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) культурним (zob. np. kodeks *Dobre praktyki w szkołach wyższych*, KRASP, 2007).

ректора після призначення на цю посаду дуже залежить від процесу, який передує призначенню. Сформульовано тезу про суттєвий вплив способу призначення ректора та інших одноосібних органів влади на масштаб реформаторських проєктів, які здійснюються в університеті, та масштаби запровадження змін.

Ці зміни, навіть якщо вони принесуть користь університетові, часто погано сприймає академічна спільнота, що може вплинути на відносини між ректором і сенатом. Тому вважається, що спосіб призначення ректора як одноосібного органу влади та його передвиборча кампанія – статистично кажучи – вирішально визначатимуть його позицію щодо сенату як колегіального органу.

Ректор є одноособовим органом університету. Це орган юридичної особи, у цивільно-правовій сфері, та орган у розумінні функціонування адміністративної установи – університету, який ухвалює управлінські рішення.

Ректор є органом державного управління. У державному вищому навчальному закладі він є органом другої інстанції в розумінні адміністративного права, наприклад, у справах про відрахування студентів, тоді як органом першої інстанції є декан факультету.

Ректор є керівником усіх працівників університету. Він має право видавати накази, включаючи вказані дії в певних межах. Діяльність роботодавця виконує уповноважена на це статутом особа. Вона ж і представляє університет як роботодавець.

Академічне самоврядування та інституційне врядування є однією з фундаментальних дилем. Це вимагає пошуку певного балансу. Цей аспект охоплює серед іншого, такі контрапункти, як: академічні свободи та закони мистецтва управління, колегіальність та одноосібність влади, самоврядування та корпоративність, децентралізація та централізація рішень, вибори і курси на посади, термін повноважень та обмеження щодо призначення на невизначений термін.

За таких умов ректор повинен не лише керувати, спрямовувати і представляти, але ще більше – вести за собою університетську спільноту, мобілізуючи її на просування необхідних змін в ім'я досягнення амбітних стратегічних цілей в університеті, у конкуренції зі своїми визначеними інституційними конкурентами.

Ця сфера належить до ширшого поняття інституційної культури університету/закладу освіти. Як зазначалося вище, поняття культури академічного університету широке й охоплює певні опубліковані правила, положення та закони, що містяться в правових актах і постановах чи розпорядженнях

органів влади, і неписані правила поведінки – індивідуальні та колективні – що впливають з власної традиції, посилаються на прецеденти й попередні досягнення, визнаються та поважаються не через букву регламенту, а через дух й етос університету. Нагадаймо – саме ректор відповідає за інституційну культуру університету.

Автор свідомо використовує поняття інституційної культури щодо університету як еквівалент терміна „організаційна культура компанії” в галузі науки про управління. Слово „організаційний” в академічному світі стосується не всієї організації, яка є академічною установою, а радше так званої організаційної діяльності в університеті, що означає вузький і лише допоміжний розділ завдань, що виконуються.

4.4. Призначення ректора та супутні умови

Закон про вищу освіту зі змінами, внесеними 2011 року, передбачав два способи призначення ректора університету: шляхом обрання колегією виборців університету або обрання за конкурсом. Це відображає розбіжності в думках щодо цього питання, які виникли в дискусії в академічному середовищі. Кандидати повинні мати щонайменше докторський ступінь, якщо статут не встановлює вищих вимог у цій сфері, наприклад, від кандидата вимагається мати ступінь габілітованого доктора, що часто буває. Немає вимоги бути працевлаштованим в університеті. Два розглянуті шляхи призначення ректора відрізняються суб’єктивним характером органів, що їх визначають, і, відповідно, принципами, процедурою та регламентом їх призначення та діяльності.

Порівнюючи два розглянутих способи призначення ректора, варто зазначити деякі відмінності в ефектах, які вони приносять. На думку громадськості, обраний ректор має сильніший титул для виконання своїх функцій, оскільки його призначення здійснюється виборчим актом органом із сильною університетською владою, яка впливає з його суспільно поважної легітимності, і представляє академічну спільноту. Зазначмо, що не випадково це колегія виборців, а не сенат, обирають ректора.

Університетська колегія виборців діє від імені всієї університетської спільноти, і всі її члени можуть брати участь у її виборах, що загалом правильно. Особливістю вибору як способу призначення ректора є, отже, демократичність усього процесу, що посилює повноваження ректора в очах працівників, студентів і докторантів.

Такий порядок дає ректорові відчуття більшої ідентифікації з академічною спільнотою. Однак трапляється так, що обраний ректор постає перед членами університетської спільноти як особа, на яку покладено певні зобов'язання, часто, але не завжди, публічно озвучені під час виборчої кампанії. Якщо це станеться, це може суттєво обмежити простір для маневру обраного ректора, можливо, на шкоду інтересам розвитку університету. Це може бути серйозним обмеженням у ситуаціях, коли необхідно вдатися до непопулярних дій, необхідних у світлі щораз більших викликів, що постають перед університетами. Часто це трапляється в ситуації динамічних і не завжди сприятливих змін у їхньому оточенні.

Важливо, однак, наголосити, що обраному ректорові, який очолює виборчий сенат, виборчий режим забезпечує психологічно більший комфорт роботи. До того ж, вибори ректора, яким передував пошук потенційних кандидатів університетською спільнотою під час неформальних обговорень та дискусій, дає можливість перевірити здатність кандидата залучати прихильників, його вміння знаходити компроміси та залучати і брати до уваги думки та погляди, відмінні від їхніх. Це пов'язано з тим, що спосіб виборів вимагає виборчої кампанії, у якій можуть бути і зазвичай є, виборчі програми, представлені на відкритих засіданнях разом із дебатами. Тож йде серйозна розмова щодо майбутнього університету. Це сприяє програмній активізації членів академічної спільноти університету та ідентифікації виборців із поглядами, планами та діяльністю призначеного таким способом ректора. Але варто зазначити, що обраного ректора простіше звинуватити в недостатній професійній підготовці до виконання цієї непростой управлінської функції. Такі звинувачення часто звучать від політиків чи представників економічних кіл, ЗМІ тощо. Слабкістю обрання ректора колегією виборців є можливість запідозрити кандидатів у негласних передвиборчих обіцянках громаді, адресованих представникам своїх груп у неформальний спосіб.

Ректор, обраний за конкурсом, може лише частково відповідати зазначеним вище вимогам сильної легітимності та ідентифікації з університетом і його спільнотою.

Конкурсна комісія з обрання ректора, як професійний орган, який за своєю природою діє більш кулуарно і не посилається на перебіг та результати громадського обговорення, не має, на думку університетської спільноти, такого сильного мандата на обрання ректора, як колегія виборців університету. За таких умов набагато легше виникають теорії змови, членів комісій підозрюють у змові, що вони піддаються неформальним груповим

впливам внутрішнього чи зовнішнього характеру, а також керуються сторонніми міркуваннями. Сприятливою умовою для ректора, обраного за конкурсом, може бути своєрідна атестація в цій процедурі відповідності його високим професійним вимогам у сфері управління, пов'язаної з виконанням обов'язків ректора університету. Зауважмо, що університет – це велика інституція, яка часто є одним із найбільших локальних роботодавців, яка, окрім реалізації своєї академічної місії, здійснює інвестиційні процеси та економічну діяльність, взаємодіє з соціальним середовищем. Тому ректор із конкурсу мав би слабший демократичний мандат, але сильнішу професійну легітимність. Але це було б лише в тому випадку, якби правила та порядок формування конкурсної комісії, які непросто створити в університеті, забезпечували пріоритет професійних компетенцій її членів через репрезентативність цього органу. А це не мало б статися. Контраргументом до тези про посилення професійної легітимності може бути також спостереження, в академічних реаліях це цілком імовірно, що люди з аналогічною кваліфікацією та досвідом, або навіть з однаковими, будуть балотуватися на посаду ректора, незалежно від обраного шляху, виборів чи конкурсу.

У випадку з конкурсним обранням часто наводять аргумент про більшу ймовірність того, що кандидати подаватимуть документи з-поза меж університету. Деякі з них можуть мати перевірений послужний список і досвід роботи поза межами вищої освіти, що може, але не обов'язково, піти на користь управлінню університетом. У цьому контексті варто зазначити, що і спосіб обрання ректора колегією виборців, який є альтернативним до конкурсу, дозволяє висувати свої кандидатури на цю посаду особам з-поза меж університету. Навіть більше, вони не будуть подавати заявки самостійно, як це відбувається на конкурсі, їх будуть подавати уповноважені особи з електорату самого університету, що забезпечить цим кандидатам вищий рівень комфорту при подачі заявки на посаду ректора. Це підводить нас до ключового питання, що стосується самої ідеї конкурсу як методу заповнення посад.

Конкурс, окрім своїх переваг, таких як відкритість, використання визначених критеріїв змістовного характеру, презумпція об'єктивності у процесі визначення переможця тощо, є також недосконалою формою добору осіб на функції та посади через невпевненість потенційних кандидатів у тому, чи не є він на практиці обмеженим або навіть фіктивним інструментом. Так було б, якби інша особа була неформально визнана фаворитом *de facto* ще до оголошення конкурсу; досвід багатьох університетських конкурсів,

особливо так званих конкурсів підвищення, цілком підтверджує можливість такої практики. Слабкістю цієї форми, що спостерігається в реаліях університетів, також є відсутність заявок від кандидатів з найвищими компетенціями, й, відповідно, високим академічним і професійним рівнем, з видатним послужним списком досягнень, які мають престиж і значну позицію в академічних колах або в громадському житті. Такі кандидати, навіть, якщо вони потенційно зацікавлені, знімають свою кандидатуру, побоюючись болючих для них негативних наслідків можливої поразки, особливо, коли вони самостійно балотуються на посаду.

У світі іноді використовується альтернативний метод формального пошуку кандидатів (*searching*). Цю процедуру, яку виконує уповноважений орган, і яка спрямована на відбір групи найкращих кандидатів на певну посаду, формально використовують, наприклад, університети у Сполучених Штатах. Він позбавлений зазначених раніше принципів недоліків конкурсної процедури, а фундаментальна відмінність полягає у зверненні до необхідності ініціативи. У разі конкурсу очікується власна ініціатива від самих зацікавлених осіб, що робить їх у певному сенсі претендентами на цю посаду. Навіть більше, робить їх претендентами, не впевненими, чи дійсно вакансія відкрита.

У разі пошуку від початку до кінця ініціатива залишається за інституційно уповноваженою групою людей, створеною як так званий пошуковий комітет (*search committee*). Його завдання в тому, щоб знайти хороших кандидатів, звернутися до них із запрошенням дати свою попередню згоду (не обов'язково остаточну) лише на включення їхніх імен до секретного списку потенційних кандидатів для подальшого аналізу, який ці органи здійснюють на умовах гарантованої конфіденційності. Тоді в кандидата виникає відчуття, що на посаду претендує не він, а установа, яка шукає його згоди на те, що можливо він займе цю посаду. Ця зміна ролей має фундаментальне значення для залучення найкращих кандидатів. В американському контексті суб'єктом, який контролює процес заміщення посади президента університету, є опікунська рада (*board of trustees*), яка призначає пошуковий комітет (*search committee*) й ухвалює остаточне рішення. В американських університетах така рада складається тільки або переважно з людей з-поза меж університету. На це вказує положення Закону про вищу освіту і науку від 2018 року, що запроваджує новий орган, який називається університетською радою, поряд з іншими статутними органами.

4.5. Взаємовідносини ректора з іншими статутними органами управління закладу вищої освіти¹²

Органами управління державного вищого навчального закладу є рада університету, ректор і сенат. Питання про якість роботи органів університету тісно пов'язані з його організаційною моделлю. Згадаймо в цьому контексті такі питання: чи повинні історичні категорії бути основою для формування цієї моделі, чи треба віддати пріоритет місії, яка має оновлюватися і оновлюється в кожному університеті під впливом мінливих зовнішніх обставин? Відтак, чи мусить керівництво визнати університетові пріоритет місії над структурою університету?

Важливим завданням статутних органів університету є пошук і підтримання рівноваги в університетському закладі. Приймаючи постулат достатньої динаміки в еволюції університету, в чому нема сумнівів в умовах інформаційної епохи та становлення суспільства знань, можна сформулювати тезу про необхідність забезпечення такого стану рівноваги, точка якої – в результаті планової діяльності інституційного характеру – повинна постійно, проте в розвитку, змінювати свою позицію. Це відбувається під впливом зовнішнього тиску, який якраз і може надати конструктивного натхнення для еволюційної раціоналізації університету. Якщо характер тенденцій розвитку університету на функціональному рівні зумовлений щораз активнішими процесами генерування знань та їхньої інтеграції в умовах організаційної гнучкості, включаючи необхідність агрегації ресурсів внаслідок фінансового тиску, то ці факти неминуче приводять до висновку про необхідність пов'язувати елементи наукової компетентності та професіоналізації в управлінні університетом.

Статут вищого навчального закладу визначає детальніше контрольні функції ради університету та сенату щодо інших органів університету з питань, непередбачених цим Законом. Проте це не повинно обмежувати повноважень та встановленого законом обсягу повноважень ректора. Обмеження ректора у виконанні його повноважень, що деколи трапляється в університетах, є наслідком не стільки браку достатньо сильної позиції ректора, скільки усвідомлення того, що він обмежений в часі двома строками перебування на посаді в університеті, і того, що згодом треба буде повернутися на свій факультет, щоб виконувати обов'язки академічного викладача.

¹² Джерело цитованих фрагментів текстів у цьому пункті: E. Piotrowska-Albin, K. Sobczak (oprac.), *Uczelnie i sztuka rektorstwa...*, s. 185–200.

Виокремлення ідеологічної та економічної площин університету вказує на важливість поєднання у функції ректора професійного менеджерського елемента в управлінні закладом та академічного елемента у створенні й реалізації його стратегії, а також у репрезентації середовища і традицій університету. Всі ці компоненти поєднуються в ролі та позиції ректора, яка визначається як керування університетом.

Від того, наскільки гармонійно поєднуються ці елементи в керуванні академічною установою, сьогодні залежить її здатність підтримувати, всупереч зовнішнім і внутрішнім обмеженням, свій академічний статус й академічну репутацію. Пам'ятаймо, що ректор, вчена рада університету та сенат – це окремі органи з окремими повноваженнями. Ці органи не повинні звільнитися від своєї ролі. Повторюємо – з юридичної точки зору, сенат не є вищим за ректора.

Традиційні повноваження органів закладу вищої освіти – ректора і сенату – після набуття чинності Закону про вищу освіту і науку на практиці суттєво не змінилися, за винятком нових умов, запроваджених у зв'язку зі створенням нового органу – вченої ради університету, та скасуванням рад базових структурних підрозділів як обов'язкових колегіальних органів закладу вищої освіти. Важливо зазначити, що законодавець надає ректорові більше управлінських повноважень, а також передає вченій раді університету окремі завдання, які раніше виконував сенат.

Зміст цього розділу тут і далі, для повноти, містить добірку та композицію витягів з авторського коментаря до Закону про вищу освіту і науку¹³.

Принцип презумпції компетентності ректора зазнав у Законі лише редакційних змін. Незважаючи на відсутність такої прямої вказівки, ректор є керівником членів академічної спільноти, а отже, має право давати вказівки, в тому числі щодо виконання конкретною особою певної дії у визначених законом межах. У Законі про вищу освіту (2005) принцип презумпції компетентності ректора застосовувався лише до державних вищих навчальних закладів (див. ст. 66, абз. 2), але тепер він поширюється і на недержавні заклади вищої освіти.

Ректор – як одноосібний орган університету – є компетентним органом, який ухвалює рішення щодо окремих питань публічної адміністрації, визначених в Законі, через ухвалення адміністративного рішення. За загальним правилом, адміністративні рішення в університеті ухвалює ректор, якщо інше не передбачено положенням закону, наприклад рішення про зарахування

¹³ J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym...*

може ухвалювати комісія. Інші суб'єкти, такі як особи на керівних посадах в університеті, можуть ухвалювати адміністративні рішення на підставі повноважень, які надає їм ректор, і, отже, можуть діяти від імені ректора.

Ректор відповідає за свої дії. Однак ця відповідальність поширюється і на дії, що належать до компетенції ректора, які здійснює інша особа на підставі дозволу або довіреності, виданої ректором, хоча в такому разі можна сказати, що ректор ділить відповідальність з іншою особою, дії якої повинні бути під його наглядом.

Академічні традиції та література з цього питання також вказують на обов'язки ректора в питаннях, що належать до інституційної культури в університеті¹⁴. Це визначення має інституційно колективний, універсальний вимір, який передбачає підтримку традиційних цінностей університету, що загалом стосується всіх університетів. Воно також має вимір інституційно індивідуалізований, який належить до власного доробку, що є своєрідним та особливим і пов'язаний з конкретним університетом. Цей вимір охоплює, зокрема, так звану інституційну пам'ять конкретного університету, його власні традиції також. За плекання культури університету, яка саме так розуміється, відповідає ректор. Це означає, що ректор, виконуючи свої завдання, які прямо чи опосередковано впливають із Закону, повинен також бути лідером, який здійснює владу у вищому навчальному закладі з дотриманням правових норм, а також культурних вимог, діючи відповідно до умов, що впливають з принципу *good governance*¹⁵. Тому ректор повинен бути здатним і готовим відповідати вимогам лідерства у своєму університеті; він повинен бути лідером університетської спільноти. Підтримці високого авторитету університету як інституту суспільного життя слугує відповідність його діяльності вимогам належної практики, яка, будучи вербалізованою, є своєрідним м'яким кодексом, що містить певні норми, які не впливають із законодавчих актів, але яких дотримуються з інших причин і вони відіграють важливу роль. KRASP вважав за доцільне підготувати власний документ такого типу, розроблений FRP – кодекс *Належні практики в закладах вищої освіти* оголошений 2007 року під час Ювілейного пленарного засідання з нагоди 10-ї річниці Конференції ректорів¹⁶. Серед

¹⁴ J. Woźnicki, *Regulacje prawne i reguły kulturowe określające zasadę partycypacji i dialogu na gruncie uniwersytetu* [w:] *Odpowiedzialność, zaangażowanie i bezstronność uniwersytetu – uwarunkowania kulturowe i prawne*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019.

¹⁵ *Higher Education Governance between Democratic Culture, Academic Aspirations and Market Forces...*; I. Degtyarova, *Sfera governance...*

¹⁶ *Dobre praktyki w szkołach wyższych...*

іншого, він містить 10 засадничих ідеологічних принципів і, не будучи етичним кодексом для науково-педагогічного працівника або члена університетської спільноти, накладає на ректора і сенат вимоги щодо належних дій у сенсі інституційної культури та належної практики¹⁷.

Закон зберігає чинні повноваження ректора як голови Сенату за посадою, які також регулювалися Законом 2005 року. Альтернатива, яка позбавляє ректора, наділеного сильним мандатом після обрання виборчою колегією після консультацій з сенатом, можливості організувати роботу сенату, в цілому послабить силу керівництва ректора в університеті та ступінь його впливу на його функціонування і розвиток. Це може призвести до суперництва між головою сенату та ректором, і, отже, до проявів двовладдя. Можливі також ситуації, що загрожують паралізацією процесу ухвалення рішень або спокуси зловживати повноваженнями сенату, які передбачають можливість внесення подання про звільнення ректора державного університету. Загалом можна виокремити два можливих шляхи обмеження позиції ректора в управлінні університетом з огляду на принцип академічного самоврядування. Це можна було б зробити шляхом законодавчого позбавлення ректора деяких його повноважень, що мало б наслідком, наприклад, позбавлення ректора посади голови сенату або обмеження часу його перебування на посаді ректора, з можливим поверненням до власного дослідницького середовища в університеті та продовженням його роботи як науковця. У польській академічній традиції вибір припав на останній варіант. Навіть більше, у чинному законі обсяг завдань ректора розширено через намір зменшити надмірну колегіальність та підвищити силу ухвалених рішень з метою прискорення розвитку університету. Залишення норми про запровадження принципу презумпції компетентності ректора в Законі 2018 року надано цим намірам узгодженого та послідовного характеру.

Відносини ректора з вченою радою університету ґрунтуються на чинному законодавстві та статуті¹⁸. Ідентичність університетської ради та характер її місії можна коротко схарактеризувати так:

- рада – це колегіальний орган вищого навчального закладу, уповноважений статутом, який діє за участі членів з-поза меж спільноти закладу і виконує завдання, чітко визначені в цьому законі, які мають дорадчий та наглядовий характер (без введення цього слова в закон), деякі з яких можуть мати владні повноваження;

¹⁷ Університетських рад у досліджуваний період не було.

¹⁸ J. Woźnicki (red.), *Rady uczelni. Regulacje i dobre praktyki*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu [FRP-KRASP], Warszawa–Toruń 2021.

- рада визначає кандидатів на посаду ректора, але не обирає його, а також виступає від імені ректора з певних питань у рамках його відносин з міністром;
- рада на підставі статутних положень може також виконувати інші завдання, зокрема дорадчого характеру, в тому числі реалізовувати право ініціативи, надане їй внутрішніми положеннями закладу вищої освіти, що стосуються, наприклад, питань, пов'язаних з управлінням. Варто додати, що рада університету може також здійснювати діяльність, що належить, відповідно до Закону про вищу освіту 2005 року, до компетенції органу під назвою „Конвент”, який не було введено до Закону 2018 року.

Важливі завдання ради закладу вищої освіти відповідно до цього Закону стосуються її дій щодо ректора, а саме: здійснення головою ради закладу вищої освіти трудових правовідносин з ректором (ст. 121 Закону 2018 р.); надання згоди на сумісництво ректора державного закладу вищої освіти протягом строку його повноважень (або відмова у наданні такої згоди) (ст. 125 абз. 4); внесення пропозиції міністрові щодо розміру основної заробітної плати та надбавки за виконання функцій ректора державного закладу вищої освіти (ст. 140 абз. 1); надання ректорові надбавки за виконання завдання (ст. 140 абз. 4). Дії ради вищого навчального закладу при виникненні підстав для звільнення ректора охоплюють: внесення подання про звільнення ректора державного вищого навчального закладу радою закладу (ст. 27 абз. 2); внесення подання міністрові про звільнення ректора мистецького вищого навчального закладу, медичного вищого навчального закладу та вищого навчального закладу морської освіти в разі неотримання згоди на провадження додаткової оплачуваної діяльності, але продовження її провадження (ст. 453 абз. 3). Варто зазначити не лише можливість, а й необхідність визначення інших завдань ради, які можуть бути написані в статуті університету, наприклад: надання висновку або подання на розгляд сенату пропозицій щодо місії, візії та стратегії університету; надання висновку щодо щорічних звітів ректора про діяльність університету; надання висновку щодо навчальних програм з точки зору їх відповідності соціально-економічним потребам; висловлювання думки з питань, які внесли на розгляд ректор та сенат; внесення пропозиції органам Університету щодо функціонування Університету. Деякі університети, зокрема ті, що входять до першої десятки рейтингу „Перспективи”¹⁹, не скористалися правом розширити коло завдань

¹⁹ Ranking Szkół Wyższych Perspektywy 2019, <http://perspektywy.pl/RSW2019/> (доступ: 18.12.2020).

ради у статуті. Частина статутів вищих навчальних закладів запровадила право ради подавати висновки щодо справ закладу з власної ініціативи, а також висловлювати думки щодо встановлення та припинення трудових відносин з канцлером.

Конфлікти інтересів можуть виникати у відносинах між вченою радою університету та ректором у зв'язку з важливими повноваженнями ради згідно зі ст. 125 абз. 4 – надання дозволу ректорові державного вищого навчального закладу на сумісництво протягом строку перебування на посаді. Даючи згоду на це, рада університету повинна керуватися інтересами закладу, тобто дуже детально і точно оцінити характер цієї додаткової прибуткової діяльності з точки зору необхідного робочого навантаження, а також з точки зору конкурентної діяльності та конфлікту інтересів.

Відповідно до формулювання ст. 453 абз. 4 „Ректор відсторонюється від виконання обов'язків на підставі закону в разі, якщо стосовно нього здійснюється кримінальне провадження за обвинувальним актом про скоєння умисного злочину або провадження за обвинуваченням у вчиненні умисного фінансового правопорушення”. У пункті 5 цієї статті йдеться:

Якщо ректор грубо чи постійно порушує закон, міністр може звільнити його після консультації з Головною радою з питань науки та вищої освіти та відповідною конференцією, про яку йдеться у ст. 329 абз. 1 п. 2–4. Висновки подаються протягом 30 днів з дня вручення запиту на їх видачу. У разі недійсного закінчення цього періоду вимога про консультацію вважається виконаною. У разі звільнення ректора міністром застосовуються положення ст. 24 абз. 7 і 8 застосовуються відповідно.

ЧАСТИНА II

**KRASP З ПЕРСПЕКТИВИ
25-РІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ –
НА ОСНОВІ І З ВИКОРИСТАННЯМ
ФРАГМЕНТІВ ДОКУМЕНТІВ
ТА ПОПЕРЕДНІХ
ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ**

РОЗДІЛ 5

Гене́за створення та ідентичність KRASP як представництва закладів вищої освіти¹

5.1. Зміст установчих документів KRASP у чергових каденціях

Перелік документів, на які є посилання далі, охоплює:

- **СТАТУТ 1997 р.** (зміст цього документа не зберігся)
- **СТАТУТ від 6 червня 1999 р.**
зі змінами від 6 травня 2000 р. та 7 червня 2001 р. (Голова – Єжи Возницький)
зі змінами від 15 квітня 2004 р., 19 листопада 2004 р. та 23 травня 2005 р.
(Голова – Францішек Зейка)
- **СТАТУТ від 24 вересня 2005 р.**
зі змінами від 14 листопада 2005 р. та 13 жовтня 2006 р. (Голова – Тадеуш Лютий)
- **СТАТУТ від 13 жовтня 2011 р.**
зі змінами від 26 травня 2012 р. (Голова – Катажина Халасінська-Мацуков)
зі змінами від 23 листопада 2012 р. (Голова – Веслав Банись)
зі змінами від 18 листопада 2016 р., 16 листопада 2018 р. та 6 грудня 2019 р.
(Голова – Ян Шмідт)

¹ У розділі зібрано фрагменти попередніх досліджень, які автор вибрав із посиланням на їхнє джерело, а також цитати з документів, що формально складають KRASP.

Представленню установчих документів KRASP, включаючи документ, визнаний базовим, і подальшим внесеним змінам, передували декілька коментарів щодо генези створення KRASP та нещодавно внесені зміни до статутних і законодавчих положень.

Вступ

У книзі Адама Галковського, виданій з нагоди 10-літнього ювілею KRASP, читаємо:

Своєрідним феноменом в історії загальної Конференції ректорів став той факт, що вона від початку свого існування діяла як добровільне товариство на основі внутрішніх положень, затверджених Пленарною асамблеєю (резолюція від 6 червня 1999 р.). Так організація формально діяла відповідно до закону – Закону „Про громадські об'єднання” – обговорювала, голосувала, обирала свої органи влади та затверджувала свої фінансові звіти. Однак брак законодавчого регулювання знижувало її ранг і, безумовно, не сприяло поточній роботі та реалізації доручених їй проєктів. Тим паче, що в більшості європейських країн діяльність подібних організацій регулюється законами, а самі вони мають значно більші бюджети і розгалужену систему підтримки (J. Woźnicki, *Nie tworzymy nic nowego*, „Forum Akademickie” 1999, nr 12).

Втім, здається, статут KRASP добре виконав свою роль, оскільки Конференція ректорів працювала ефективно і послідовно розвивалася. Значна заслуга в цьому належить професорові Єжи Возницькому, який від самого початку постійно стежив за дотриманням положень статуту. Організація приймала до свого складу нові заклади вищої освіти, розширювала спектр своєї основної діяльності, зміцнила свої позиції в польському академічному житті, налагодила співпрацю з аналогічними організаціями в інших країнах і зміцнила свої позиції в міжнародних організаціях. У разі потреби положення статуту могли бути оновлені. Так і сталося – серед іншого, внаслідок ухвалення постанови Президії від 4 вересня 1999 року про розподілення обов'язків та розпорядження активами KRASP, 6 травня 2000 року (ухвала Пленарної асамблеї), 7 червня 2001 року у зв'язку з призначенням чинної у KRASP Акредитаційної комісії (ухвала Пленарної асамблеї), яка мала бути форумом для співпраці між Акредитаційними комісіями Конференцій ректорів окремих типів закладів вищої освіти. Хоча міністр національної освіти Христина Либацька була проти ідеї більшої „правової основи” для організації ректорів у вигляді відповідних положень у підготовленому проєкті Закону про вищу освіту, завдяки діяльності

тодішнього голови KRASP, проф. Єжи Возницького, підтриманої авторитетом Президента Республіки Польща Олександра Квасьневського, навесні 2002 року міністр усе ж визнала таку потребу. Цю зміну позиції міністра відзначили ректори, які із задоволенням констатували, що їхня конференція, „виконуючи дорадчі та консультативні функції, отримала – як це є в більшості країн Європейського Союзу – статус інституційного партнера міністра в обговоренні важливих для вищої освіти питань” (Постанова Президії KRASP від 27 квітня 2002 р.). Все це було передвісником прийдешніх рішень, а тим часом положення статуту залишалися чинними, до них було внесено чергові додаткові поправки: перетворення Акредитаційної комісії KRASP на Акредитаційну комісію – Болонську групу та створення Тимчасової Конференції ректорів закладів вищої освіти недержавної форми власності (Постанова Президії від 15 квітня 2004 р.). Подібні причини змін відбулися і за рік (Резолюція Пленарної асамблеї KRASP від 23 травня 2005 р.).

(...) Структура KRASP формувалася відповідно до збільшення залученості цієї організації до місії, визначеної її положеннями і статутом, і в міру розширення сфер діяльності. Ця еволюція триває з моменту заснування Конференції і мала одну постійну тенденцію – розширення. Чинний сьогодні статут легітимізував ту, яка функціонувала раніше, організаційну структуру представництва ректорів ст. 4 та детально визначив порядок призначення, права, повноваження та обов'язки органів (...)².

Ювілей 25-ї річниці Конференції ректорів академічних шкіл Польщі спонукає уважно поглянути на виклики та досягнення чергових каденцій ректорів за цей період. Нашим спільним, найбільшим досягненням за ці 25 років є отримання KRASP-ом позиції зрілої, офіційно створеної та відповідальної організації, без якої сьогодні важко уявити систему вищої освіти у нашій країні.

У статуті Конференції ректорів наголошується, що KRASP „підтримує традиційні академічні цінності, включаючи принципи професійної етики, відповідальності та конституційний принцип автономії університетів, який гарантує їм, зокрема, право визначати власну позицію з усіх питань, в яких зацікавлена академічна спільнота”.

KRASP діє на підставі ст. 337 п. 1 Закону від 20 липня 2018 р. – Закону про вищу освіту і науку (Dz.U. 2018 poz. 1668, зі змінами та доповненнями),

² A. Gałkowski, *Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (1997–2007). Z dziejów autonomii uczelni i samorządności akademickiej w Polsce*, Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 59–60, 64.

реалізує цілі та завдання, що випливають із Закону (зокрема, ст. 251 п. 4, ст. 329 п. 2, ст. 337, ст. 388 п. 5, ст. 404 п. 5, ст. 432 п. 5 та 6) та статуту. Це репрезентативний заклад спільноти вищої освіти. Конференція сприяє розвитку вищої освіти, науки і культури, бере участь у розв'язанні важливих питань академічної спільноти, представляє пропозиції, висловлює думки, підтримує та контролює діяльність щодо підвищення якості освіти. KRASP співпрацює з міністром, відповідальним за вищу освіту та науку, іншими міністрами, які контролюють заклади вищої освіти, а також з Головною радою вищої освіти та науки, Польською Акредитаційною комісією та іншими установами, що акредитують заклади вищої освіти, Студентським парламентом Республіки Польща та Національним представництвом аспірантів.

Створення KRASP

Роки 1980/1981 стали важким початком співпраці та контактів горизонтального характеру, започаткованих групою ректорів провідних університетів. Згодом преса періоду воєнного стану схарактеризувала їх зневажливим висловом – „самостворення ректорів”. У 1993–1996 роках ректори відновили цю ініціативу. Вони регулярно збиралися, створювали клуби ректорів закладів вищої освіти різних типів, робили спільні заяви, обирали свого голову, але їхня діяльність ще була неформальною. Виникла потреба у створенні організації, яка була б демократичною, універсальною і водночас могла б підтримувати стандарти викладання та наукових досліджень. У 1996/1997 роках чотири ректори закладів вищої освіти – Олександр Кой (Ягеллонський університет), Владзімеж Сівінський (Варшавський університет), Мірослав Гандке (Гірничо-металургійна академія) та Єжи Возницький (Варшавська Політехніка) – ініціювали ідею створення загальнонаціонального „ширшого представництва академічних спільнот”. Проект створення представництва у формі KRASP був представлений на засіданні неформальної Конференції ректорів автономних університетів (KRAU) 31 січня 1997 р. і його прийняли учасники зустрічі. Проте суперечки щодо формули функціонування, вимог щодо можливості членства недержавних закладів вищої освіти чи ні та щодо інституційного характеру майбутньої структури лише почалися. Треба було вирішити декілька принципових питань – вибір характеру структури організації: сильніша чи слабша структура, чи федеративна структура, якою повинна бути сила органів. Потрібно було встановити критерії членства закладів вищої освіти-членів – „академічні умови” – вимоги габлітаційні чи

лише повноваження надання докторського ступеня. Важливо було розпочати роботу над проектом положення майбутнього статуту KRASP, а також над „пропозиціями поправок до цього проекту” і провести консультаційну та інформаційну діяльність ініціаторів проекту в державних установах і в Сеймі.

Після належної підготовки, включаючи розроблення пропозицій Статуту, відбулися установчі збори KRASP 7 червня 1997 року в Колегіумі Новум Ягеллонського університету в Кракові.

Група з 73 ректорів одногосно проголосувала за створення KRASP, затвердила його перший внутрішній розпорядок й обрала органи управління.

У преамбулі Статуту KRASP зазначено, що він був створений 1997 року з ініціативи „знизу догори” – призначається „ректорами, які є членами [неформальних] конференцій ректорів окремих типів закладів вищої освіти: університетів, технічних, сільськогосподарських, педагогічних, економічних, медичних та мистецьких закладів вищої освіти”, 1998 року долучилися ректори-члени Конференції ректорів Академії фізичного виховання. Конференція ректорів академічних шкіл Польщі була створена з метою встановлення спільного представництва ректорів академічних закладів вищої освіти, і державних, і приватних, перед державними органами влади, а також з метою створення єдиної національної конференції ректорів для представлення цієї групи польських закладів вищої освіти на європейському рівні у складі чинних на той час асоціацій закладів вищої освіти Європи, а саме Конфедерації ректорських конференцій Європейського Союзу (CEURC) та Асоціації європейських університетів (CRE). Ці дві організації були об’єднані 2001 року після створення Європейської асоціації університетів EUA³, співзасновником якої стала KRASP⁴, що діяла в її рамках з правами повного членства. Законодавче закріплення KRASP отримав 2005 року в Законі про вищу освіту, який на той час, не називаючи Конференцію ректорів безпосередньо представницьким органом, залишив чіткіше визначення її статусу на розсуд законодавчого врегулювання. Статут від 13 жовтня 2011 року визначив KRASP як „представницький орган академічних закладів вищої освіти, компетентний у сфері вищої освіти і науки”. На підставі Закону відповідно до положень ст. 329, KRASP є представницькою організацією, що репрезентує академічні заклади вищої освіти⁵.

³ P. Nyborg, *The Roots of the European University Association*, April 2014, <https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?task=attachment&id=853> (доступ: 7.09.2022).

⁴ https://www.krasp.org.pl/Dzialalnosc/WSPOLPRACA_Z_EUA (доступ: 7.09.2022).

⁵ J. Woźnicki, *Komentarz do art. 337 [w:] Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

У звіті KRASP за 2016–2020 роки зазначено:

Під час своєї останньої завершеної каденції Конференція ректорів академічних шкіл Польщі функціонувала на підставі статуту, прийнятого на Пленарній асамблеї у жовтні 2011 року. До цього статуту неодноразово запроваджувались зміни. Протягом 2016–2020 років на Пленарній асамблеї KRASP до Статуту тричі було внесено зміни. Зміни, внесені на початку каденції 18 листопада 2016 року, стосувалися нової структури постійних комісій та включення до складу Президії голів комісій, яких призначає Президія на одну каденцію. Зміни до Статуту KRASP, внесені на Пленарній асамблеї 16 листопада 2018 року, дали змогу гармонізувати Статут з положеннями нового Закону, не вносячи змін до регламенту роботи Конференції. На той час також не було запроваджено фундаментальних змін до положення щодо Конференції ректорів державних професійно-технічних навчальних закладів (KRePSZ), яка – зі зміненою назвою на Конференцію ректорів державних професійно-технічних закладів вищої освіти (KRePUZ) – була зазначена третьою, поряд із KRASP та KRZaSP (Конференція ректорів професійно-технічних шкіл Польщі), конференція, що представляє спільноту вищої освіти і науки (у раніше чинному Законі згадувалися лише KRASP та KRZaSP). Тоді було вирішено відкласти це питання доти, доки KRePUZ не ухвалить нового статуту і на цій основі не закріпить нових принципів співпраці між двома Конференціями. Ці правила було визначено 2019 року, і вони були відображені в поправках до Статуту KRASP, внесених 6 грудня 2019 року. В результаті цих поправок Конференція ректорів державних професійно-технічних закладів вищої освіти втратила статус колективного асоційованого члена, а заклади вищої освіти, що входили до її складу, – статус закладів вищої освіти, об'єднані KRASP. Заклади вищої освіти-члени KRePUZ, починаючи з 2020 року, можуть претендувати на отримання статусу асоційованих членів KRASP на загальних умовах, які раніше діяли для професійних закладів вищої освіти, що були членами KRZaSP або не є членами жодної конференції ректорів⁶.

Статут KRASP від 1999 року треба розглядати як вихідний документ для подальшого аналізу, формулювання якого у зв'язку з цим наведено в повному обсязі.

⁶ Звіт діяльності Конференції ректорів закладів вищої освіти Польщі каденції 2016–2020, https://www.krasp.org.pl/resources/upload/Inne_dokumenty_KRASP/publikacje_2016-2020/sprawozdanie_KRASP_2016-2020_z_zalacznikami.pdf (доступ: 22.06.2022).

**СТАТУТ
КОНФЕРЕНЦІЇ РЕКТОРІВ
ПОЛЬСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*ухвалений на Пленарному засіданні KRASP
6 червня 1999 р.*

Конференція ректорів закладів вищої освіти Польщі – KRASP була скликана 7 червня 1997 року ректорами закладів вищої освіти, які є членами конференції ректорів різного типу: університетів, закладів вищої освіти технічного профілю, закладів вищої освіти сільськогосподарського профілю, педагогічних закладів вищої освіти, економічних закладів вищої освіти, медичних закладів вищої освіти та мистецьких закладів вищої освіти. 20 квітня 1998 на Пленарній асамблеї KRASP було ухвалено рішення про включення до KRASP на правах засновників ректорів-членів конференції ректорів закладів вищої освіти спортивного профілю. KRASP відстоює традиційні академічні цінності, в тому числі конституційне право автономії закладів вищої освіти, що гарантує їм право визначати власну позицію в усіх справах, якими цікавиться академічна спільнота.

Ст. 1

1. KRASP є добровільним об'єднанням ректорів, які репрезентують польські заклади вищої освіти, зокрема ті, які здійснюють очне навчання в магістратурі принаймні за двома спеціальностями та мають право присуджувати науковий ступінь доктора чи еквівалентні ступені принаймні з однієї дисципліни.
2. Ректори закладів вищої освіти, зазначені у п. 1, іменовані надалі заклади вищої освіти-члени, можуть виступати у складі Конференцій ректорів окремих типів закладів вищої освіти:
 - a) університетів,
 - b) закладів вищої освіти технічного профілю,
 - c) закладів вищої освіти сільськогосподарського профілю,
 - d) педагогічних закладів вищої освіти,
 - e) економічних закладів вищої освіти,
 - f) медичних закладів вищої освіти,
 - g) мистецьких закладів вищої освіти,
 - h) академії спортивного профілю.

3. Статус закладу вищої освіти-члена може надаватися в індивідуальному порядку – окремим закладам вищої освіти, або колективно – всім закладам вищої освіти, що є у складі Конференції ректорів цього типу закладів вищої освіти, за дотримання умов, визначених у п. 1.
4. Статус закладу вищої освіти-члена у колективному порядку усім закладам вищої освіти, які входять до Конференції ректорів зазначеного типу закладів вищої освіти, що не перелічені у п. 2, надає Пленарна асамблея KRASP за заявою Президії KRASP.
5. Статус закладу вищої освіти-члена наданий в індивідуальному порядку закладові вищої освіти, що входить або не входить до конференції ректорів визначеного типу закладів вищої освіти, що перелічені у п. 2, надає Президія KRASP за заявою конференції ректорів відповідного типу закладів вищої освіти або самого зацікавленого в цьому закладу вищої освіти.

Ст. 2

1. Метою KRASP є:
 - a) надихати і координувати співпрацю об'єднаних закладів вищої освіти,
 - b) представлення інтересу вищої освіти і науки, а також спільних зовнішніх інтересів закладів вищої освіти, а також обрання їхніх представників до міжнародних об'єднань ректорів або закладів вищої освіти.
2. Для досягнення вказаних цілей KRASP:
 - a) провадить діяльність щодо створення громадської підтримки розвитку вищої освіти та науки в Польщі,
 - b) звертається до уряду та парламенту з важливих питань, що стосуються академічного середовища,
 - c) піклується про дотримання етичних принципів, академічних цінностей та ідеалів академічного вчителя та відповідного рівня викладання для здобувачів освіти та слухачів,
 - d) розробляє та подає концепції з питань, важливих для розвитку польської науки, культури та освіти,
 - e) співпрацює з колективними органами, а також асоціаціями і корпораціями, що представляють польську академічну та наукову спільноту,
 - f) співпрацює з Міністерством національної освіти й іншими міністерствами та організаціями, що працюють на благо науки і національної освіти.

Ст. 3

1. Органами KRASP є:
 - а) Пленарна асамблея KRASP,
 - б) голова KRASP.
2. Строк повноважень органів KRASP збігається зі строком повноважень ректорів, зазначених у відповідному законі.

Ст. 4

1. Пленарна асамблея KRASP:
 - а) ухвалює Статут KRASP, вносить до нього зміни та інтерпретує його,
 - б) надає статус закладів вищої освіти-членів у колективному порядку,
 - в) ухвалює директивні вказівки для інших органів та комісій KRASP,
 - г) обирає Голову KRASP та його заступників,
 - д) розглядає та затверджує звіти Голови KRASP про діяльність KRASP,
 - е) затверджує постанови за власною ініціативою, за поданням Президії або Голови KRASP чи голови конференції ректорів певного типу академічних закладів вищої освіти.
2. Пленарну асамблею KRASP скликає Голова KRASP у разі потреби, але не рідше одного разу на рік:
 - а) за власною ініціативою,
 - б) за заявою Президії KRASP,
 - в) на вимогу не менше трьох конференцій окремих типів закладів вищої освіти.
3. У період між засіданнями Пленарної асамблеї від її імені діє Президія KRASP.

Ст. 5

1. Голову KRASP та його двох заступників обирає Пленарна асамблея, до складу якої входять ректори, обрані на новий термін перебування на посаді, шляхом таємного голосування, абсолютною більшістю дійсних голосів, за наявності більше половини тих, хто має право голосу.
2. Обрання Голови KRASP та його заступників на новий термін перебування на посаді з дотриманням вимог, що визначені в п. 1, відбувається протягом останніх 3-х місяців поточного перебування на посаді; вибори здійснюють ректори, які обрані на новий термін перебування на посаді, зі свого складу.
3. Виборчі збори скликає Голова KRASP поточного терміну повноважень.

Ст. 6

Голова KRASP керує діяльністю Конференції, очолює роботу Президії KRASP, а також представляє KRASP за її межами.

Ст. 7

1. До складу Президії KRASP входять з уряду:
 - a) голова KRASP,
 - b) два заступники Голови KRASP,
 - c) Голова конференції ректорів окремих типів закладів вищої освіти, яких обрали ці конференції.
2. До складу Президії KRASP також можуть бути включені голови окремих постійних комісій KRASP на підставі рішення Президії.
3. У роботах Президії KRASP беруть участь з дорадчим голосом:
 - a) Генеральний секретар KRASP,
 - b) інші особи, яких запросили Президія чи Голова KRASP.
4. Президія KRASP у період між засіданнями Пленарної асамблеї KRASP ухвалює рішення від імені KRASP, а також додатково:
 - a) представляє KRASP за її межами,
 - b) призначає постійні та тимчасові комісії KRASP,
 - c) надає закладам вищої освіти статус членів KRASP в індивідуальному порядку,
 - d) ухвалює всі рішення, які не належать до компетенції інших органів KRASP.
5. Президію KRASP скликає не рідше одного разу на квартал Голова KRASP або, за його уповноваженням, заступник Голови:
 - a) з власної ініціативи,
 - b) на вимогу щонайменше 3-х членів Президії.

Ст. 8

1. З метою організації основних цілей KRASP створюються на час каденції органів KRASP постійні комісії KRASP; тимчасові комісії можуть бути створені для вирішення визначених справ і мають періодичний характер.
2. Одна з постійних комісій виконує функції ревізійної комісії KRASP.
3. Президія KRASP скликає і відкликає комісії та їхніх голів і призначає їхній склад, а також визначає завдання комісій.

4. До складу комісії входять ректори закладів вищої освіти-членів. До складу комісії можуть входити також ректори попередньої каденції, але кількість ректорів, які актуально виконують свої функції, повинна перевищувати половину складу комісії.
5. Головою комісії можуть бути тільки ті ректори закладів вищої освіти-членів, які актуально виконують свої функції.
6. Для того, щоб постанови комісій були дійсними, необхідно, щоб чинні ректори становили більше ніж половину присутніх на цьому засіданні.
7. Рішення комісії є внутрішніми і можуть бути представлені лише Президії KRASP.

Ст. 9

1. Генеральний секретар KRASP забезпечує з організаційно-адміністративного боку умови функціонування KRASP та її органів.
2. Генерального секретаря призначає на термін повноважень органів KRASP і звільняє з посади Президія KRASP за дорученням Голови KRASP.
3. Обслуговування KRASP здійснює офіс KRASP, яким керує Генеральний секретар KRASP.
4. Детальні правила організації та фінансування офісу визначає Президія KRASP.

Ст. 10

1. Від імені KRASP перед державними органами, а також вітчизняними та зарубіжними установами виступають:
 - а) голова KRASP та його заступники,
 - б) Президія KRASP.
2. Заступники Голови KRASP діють за вказівкою та в межах повноважень голови KRASP.
3. За дорученням Голови KRASP може бути представлений Генеральним Секретарем KRASP у межах цього доручення.
4. В окремих випадках, за вказівкою Голови KRASP, від імені KRASP може виступати член Президії KRASP, якого він уповноважив.

Ст. 11

1. Під час ухвалення постанов і рішень органи та комісії КРАСП прагнуть до консенсусу.
2. Якщо досягнення консенсусу неможливе, ухвали приймаються із застереженням постанов ст. 5 п. 1 та ст.15, більшістю у 2/3 дійсних голосів, відданих за присутності не менше ніж половини осіб, які мають право голосу.
3. Активне виборче право та право голосу в органах КРАСП мають ректори закладів вищої освіти-членів з правом присудження наукового ступеня доктора або аналогічного, а також ректори закладів вищої освіти-засновників.
4. Пасивне виборче право при обранні Голови КРАСП та його заступників, а також право бути кандидатом до складу Президії КРАСП, відповідно до ст. 7 п. 1 літ. с, надається ректорам закладів вищої освіти-членів, що мають повноваження надавати докторський ступінь (або його еквівалент) щонайменше у двох наукових (мистецьких) галузях, а також науковий ступінь доктора габілітованого (або його еквівалента) щонайменше у двох наукових (мистецьких) галузях.
5. Голова конференції ректорів певного типу закладів вищої освіти на засіданнях та в роботі Президії КРАСП можна замінити голосом лише віцеголови цієї конференції, якщо він відповідає умовам, зазначеним у п. 4.
6. Ректора закладу вищої освіти-члена на Пленарній асамблеї може замінити з вирішальним голосом уповноважений ректором проректор після подання письмового доручення ректора.

Ст. 12

Діяльність КРАСП не може порушувати автономії закладів вищої освіти-членів, ані незалежності та самоврядування конференцій ректорів закладів вищої освіти окремих типів.

Ст. 13

1. КРАСП покриває витрати на свою діяльність за рахунок внесків, які сплачують заклади вищої освіти-члени.
2. Розмір внесків та порядок розрахунку видатків визначає Президія КРАСП.

Ст. 14

1. Втрата членства в KRASP відбувається в разі, коли ректор подав заяву про вихід.
2. Втрата членства через причини, відмінні від зазначених у п. 1, настає у спосіб, аналогічний до його визнання. Передумови щодо ухвалення компетентним органом рішення про позбавлення членства такі:
 - а) ліквідація закладу вищої освіти, представленого його ректором,
 - б) втрата уповноважень, зазначених у ст. 1,
 - в) несплата членських внесків, незважаючи на нагадування.

Ст. 15

Об'єднання KRASP може бути розпущене рішенням, яке ухвалила Пленарна асамблея більшістю у 2/3 дійсних голосів у присутності не менше ніж 3/4 регулярного складу членів KRASP. При скликанні цієї Асамблеї члени KRASP повинні бути повідомлені в письмовій формі не менше ніж за два тижні до засідання.

Ст. 16

Перелік закладів вищої освіти-засновників KRASP міститься у додатку № 1 до Статуту.

У подальшій частині розділу представлено чергові зміни у внутрішніх установчих документах KRASP.

- Зміни до Статуту від 6 травня 2000 р.

До преамбули додано:

Досвід перших років роботи KRASP і процеси, що відбуваються у польській та європейській вищій освіті, свідчать про необхідність діяльності Конференції у широкій формулі, забезпечуючи можливість співпраці між ректорами та поважаючи ідентичність різних типів закладів вищої освіти – державних і приватних, великих і малих, академічних та професійних, що надають освіту за багатьма напрямками і за більш спеціалізованими, що працюють у великих академічних центрах та менших місцевостях, з багаторічними традиціями та новостворені.

KRASP прагне досягти своїх цілей у партнерстві з Міністерством національної освіти та Студентським парламентом Республіки Польща.

Додано тип закладу вищої освіти – військовий:

Ст. 1 п. 2 і) військові заклади вищої освіти.

Додано статус асоційованого закладу вищої освіти:

Ст. 1 п. 6. Статус асоційованого закладу вищої освіти може надаватися в індивідуальному порядку окремим закладам вищої освіти, які здійснюють навчання в магістратурі. Статус асоційованого закладу вищої освіти також може надаватися у колективному порядку всім закладам вищої освіти, що входять до конференцій ректорів, не згаданих у п. 2, об'єднаних відповідно до конкретних критеріїв. До порядку надання статусу асоційованого закладу вищої освіти застосовуються відповідно положення п. 4 і 5.

Додано третю мету KRASP:

Ст. 2 п. 1 б) проведення заходів, які ведуть до створення ефективної та інтегрованої системи національної освіти, і діяльність задля розвитку вищої освіти.

Додано чотири способи реалізації мети:

Ст. 2 п. 2
провадить діяльність, що сприяє підвищенню якості освіти,
провадить діяльність задля підтримки суб'єктності студентів, а також гнучкості та різноманітності форм навчання, що впливають, у тому числі з багатства традиції академічних установ,
провадить діяльність, яка сприяє сталому розвитку системи вищої освіти, що охоплює всі типи та види закладів вищої освіти,
надає зацікавленим закладам вищої освіти-членам інформаційну, та консалтингову підтримку, що стосується керівництва закладом вищої освіти.

Додано орган влади – Президію KRASP:

Ст. 3 п. 1 с) Президія KRASP.

Додано право дорадчого голосу асоційованих університетів на Пленарній асамблеї:

Ст. 11 п. 7. У Пленарній асамблеї можуть брати участь з правом дорадчого голосу ректори асоційованих закладів вищої освіти або уповноважені ними проректори цих закладів вищої освіти та голова або заступник голови відповідних конференцій ректорів, про які йшлося у ст. 1 п. 6.

- Зміни від 7 червня 2001 р.

Після ст. 8 запроваджується додаткова стаття 8' такого змісту:

У рамках Конференції ректорів польських академічних закладів вищої освіти діє Акредитаційна комісія KRASP, яка є форумом для співпраці між акредитаційними комісіями конференцій ректорів окремих типів закладів вищої освіти.

1.

До складу акредитаційної комісії KRASP входять:

- a. голова акредитаційної комісії конференцій ректорів окремих типів закладів освіти,
- b. особи, визначені Президією.

2.

Керівництво роботою Акредитаційної комісії KRASP здійснює її голова, призначений Президією на термін каденції органів KRASP.

- Запропоновані зміни 2002 р.

Членство в KRASP – заклади вищої освіти, які мають право присуджувати докторські ступені:

Ст. 1. KRASP є добровільною асоціацією ректорів, які представляють польські заклади вищої освіти, уповноважені присуджувати докторські ступені або еквівалентні ступені принаймні в одній дисципліні.

Запровадження статусу Почесного Голови KRASP:

Ст. 6¹. Пленарна асамблея KRASP, у порядку, визначеному ст. 5 п. 1, може надати колишньому Голові KRASP статус Почесного Голови KRASP.

Розширення складу Президії KRASP Почесним Головою:

Ст. 7 п. 1. б) Почесний голова KRASP.

Розширення складу Президії Головою Акредитаційної комісії KRASP:

п. 2

До складу Президії KRASP на підставі постанови Президії також можуть входити голови окремих постійних комісій KRASP та голова Акредитаційної комісії KRASP, за умови, що він чинний, або є колишнім ректором закладу вищої освіти-члена.

п. 3

3¹. Кількість ректорів, які зараз виконують свої функції, повинна перевищувати половину складу Президії.

Зміна в записі складу комісії з: ректори попередньої каденції на: колишні ректори закладів вищої освіти-членів:

Ст. 8 п. 4. До складу комісії входять ректори закладів вищої освіти-членів. До складу комісії також можуть входити колишні ректори закладів вищої освіти-членів, але в тому разі, якщо кількість ректорів, які в цей час виконують свої функції, повинна перевищувати половину складу комісії.

Зміна з: Головою комісії може бути лише ректор закладу вищої освіти-члена, який наразі виконує свої функції на: будь-який член комісії, включаючи колишнього ректора закладу вищої освіти-члена:

Ст. 8 п. 5. Головою комісії може бути будь-який член комісії, включаючи колишнього ректора закладу вищої освіти-членів.

Рішення комісії доступні не тільки Президії KRASP, а й також органам KRASP:

Ст. 8 п. 7. Рішення комісії є внутрішніми і можуть бути представлені тільки до органів KRASP.

Додано слово „Національний” до офісу KRASP:

Ст. 9 1. KRASP обслуговує **Національний** офіс KRASP, яким керує Генеральний секретар KRASP. 2. Детальні правила організації та фінансування **Національного** офісу визначає Президія KRASP.

Стаття 10 3. За уповноваженням Голови KRASP **можуть** також представляти, у межах цього повноваження, **Почесний Голова KRASP та Генеральний секретар KRASP.**

- Зміни в положеннях від 15 квітня 2004 р.

До типів закладів вищої освіти додано – академічні недержавні заклади вищої освіти:

Ст. 1 п. 2 додається пункт j) такого змісту:

j) академічні недержавні заклади вищої освіти.

Призначення Акредитаційної комісії – Болонської групи KRASP:

Ст. 8' замінено так:

1. У рамках Конференції ректорів польських академічних закладів вищої освіти діє Акредитаційна комісія – Болонська група KRASP.
2. До складу Акредитаційної комісії, яка є форумом для співпраці Акредитаційних комісій конференції ректорів окремих типів закладів вищої освіти, входять:
 - a) голови акредитаційних комісій конференцій ректорів окремих типів закладів освіти,
 - b) особи, яких визначає Президія.
3. До складу Болонської групи, завданням якої є внесення періодичних коригувань оцінки перебігу Болонського процесу в нашій країні на тлі змін, що відбуваються в інших країнах, і представлення ініціатив та рекомендацій щодо необхідних дій, входять особи, призначені Президією.
4. Роботою Акредитаційної комісії – Болонською групою KRASP керує його голова, якого призначає Президія на строк повноважень органів KRASP.

- Зміни у Статуті від 23 травня 2005 р.⁷

Прембула:

Конференція ректорів академічних шкіл Польщі – KRASP – була створена 7 червня 1997 р. ректорами, які є членами конференції ректорів окремих типів закладів вищої освіти: університетів, технічних, сільськогосподарських, педагогічних, економічних, медичних та мистецьких закладів вищої освіти. 20 квітня 1998 р. Пленарна асамблея KRASP ухвалила рішення про включення до складу KRASP, на правах членів-засновників, ректорів – членів конференції ректорів академії спортивного профілю.

30 вересня 2000 р. Пленарна асамблея вирішила надати Конференції ректорів професійно-технічних закладів вищої освіти (яка нині діє як Конференція ректорів державних професійно-технічних закладів вищої освіти KRePSZ) статус асоційованого колективного члена KRASP.

Пленарна асамблея зробила це, переконавшись у важливій ролі професійно-технічних закладів вищої освіти в системі вищої освіти, які, відповідно до положень Болонського процесу, навчаючи студентів I ступеня освіти, готують своїх випускників до реалізації професії, а також до продовження навчання II ступеня освіти в академічних закладах вищої освіти. Це свідчить про необхідність партнерства і між професійними та академічними закладами вищої освіти, і між організаціями, що об'єднують ці заклади вищої освіти.

KRASP відстоює традиційні академічні цінності, у тому числі, принципи професійної етики, відповідальності та конституційний принцип автономії закладів вищої освіти, що, зокрема, забезпечує право на самовизначення позиції у всіх питаннях, які зацікавлять академічну спільноту.

Досвід перших років діяльності KRASP та процеси, які відбуваються у польській та європейській вищій освіті, вказують на потребу проведення дій Конференції у широкій формулі, що уможливило б спільне діяння ректорів та повагу до ідентичності різних типів закладів освіти – державних та недержавних, великих та малих, академічних

⁷ Зміни у Статуті виділено жирним шрифтом

та професійних, які пропонують освіту в багатьох спеціалізаціях, а також за більш спеціалізованими напрямками, що діють у великих академічних центрах та в невеликих містах, що мають багаторічну традицію, і в новостворених.

KRASP прагне досягати своєї мети в партнерстві з Міністерством національної освіти і спорту та Студентським парламентом Республіки Польща.

Стаття 1 п. 2

2. Ректори закладів вищої освіти, зазначених у п. 1, надалі – заклади вищої освіти-члени, можуть діяти у складі конференцій ректорів окремих типів закладів вищої освіти:

- a) університетів,
- b) закладів вищої освіти технічного профілю,
- c) закладів вищої освіти сільськогосподарського профілю,
- d) педагогічних закладів вищої освіти,
- e) економічних закладів вищої освіти,
- f) медичних закладів вищої освіти,
- g) мистецьких закладів вищої освіти,
- h) академій спортивного профілю,
- i) військових заклади вищої освіти,
- j) академічних недержавних закладів вищої освіти,

Ректори державних професійно-технічних закладів вищої освіти діють у складі конференції ректорів державних професійно-технічних закладів освіти, яка має статус колективного асоційованого члена.

Стаття 4 п. 1

Ст. 4

1. Пленарна асамблея KRASP, до складу якої входять – як індивідуальні члени – представники закладів вищої освіти-членів та – як індивідуальні асоційовані члени, що беруть участь у засіданнях з правом дорадчого голосу – представники асоційованих закладів вищої освіти та представники державних професійно-технічних закладів освіти, асоційованих у KRePSZ:

Стаття 7 п. 2

Ст. 7

2. До складу Президії KRASP також входять голови окремих постійних комісій KRASP та голови Акредитаційної комісії – **Болонської групи KRASP**, якщо вони є або були ректорами закладів вищої освіти-членів, **а також на правах асоційованого члена з правом дорадчого голосу – голова KRePSZ.**

Ст. 8 п. 1

Ст. 8

1. Одна з постійних комісій, **визначена Президією**, виконує функцію ревізійної комісії KRASP.

Ст. 8'

Ст. 8'

1. У рамках Конференції ректорів академічних шкіл Польщі функціонує Акредитаційна комісія – Болонська група KRASP.
2. До складу Акредитаційної комісії, яка є форумом взаємодії Акредитаційних комісій конференцій ректорів закладів вищої освіти окремих типів входять:
 - а) голова Акредитаційної комісії конференцій ректорів закладів вищої освіти окремих типів,
 - б) особи, яких призначила Президія.**До складу Комісії входить представник KRePSZ з дорадчим голосом.**

Ст. 11

Ст. 11

7. На пленарному засіданні можуть бути присутні з дорадчим голосом ректори асоційованих закладів вищої освіти або уповноважені ними проректори цих закладів вищої освіти, а також голова або заступник голови Конференції ректорів про яких йшлося у Ст. 1 п. 6.

Ст. 13 п. 1

Ст. 13

1. KRASP покриває витрати на свою діяльність за рахунок внесків закладів вищої освіти-членів, асоційованих закладів вищої освіти та закладів вищої освіти-членів асоційованих конференцій.

- СТАТУТ KRASP від 24 вересня 2005 р.

Преамбула – вилучено речення про партнерську співпрацю з Міносвіти (MENiS) та Студентським парламентом Республіки Польща – пов'язаний з цим зміст перенесено до ст. 1:

СТАТУТ

Конференції ректорів польських академічних навчальних закладів

ухвалений Пленарною Асамблеєю KRASP
24 вересня 2005 р.

Конференція ректорів академічних шкіл Польщі – KRASP – була створена 7 червня 1997 р. ректорами, які є членами конференції ректорів окремих типів закладів вищої освіти: університетів, технічних, сільськогосподарських, педагогічних, економічних, медичних та мистецьких закладів вищої освіти. 20 квітня 1998 р. Пленарна асамблея KRASP ухвалила рішення про включення до складу KRASP, на правах членів-засновників, ректорів – членів конференції ректорів академії спортивного профілю.

30 вересня 2000 р. Пленарна асамблея вирішила надати Конференції ректорів професійно-технічних закладів вищої освіти (яка нині діє як Конференція ректорів державних професійних закладів вищої освіти KRePSZ) статус асоційованого колективного члена KRASP.

Пленарна асамблея зробила це, переконавшись у важливій ролі професійних закладів вищої освіти у системі вищої освіти, які – відповідно до положень Болонського процесу – навчаючи студентів I або II ступеня освіти, готують своїх випускників до реалізації професії, а також до продовження навчання II ступеня освіти в академічних

зкладах вищої освіти. Це свідчить про необхідність партнерства і між професійними та академічними закладами вищої освіти, і між організаціями, що об'єднують ці заклади вищої освіти.

KRASP відстоює традиційні академічні цінності, у тому числі принципи професійної етики, відповідальності та конституційний принцип автономії закладів вищої освіти, що, зокрема, забезпечує право на самовизначення позиції у всіх питаннях, які зацікавлять академічну спільноту.

Досвід перших років діяльності KRASP та процеси, які відбуваються у польській та європейській вищій освіті, вказують на потребу проведення дій Конференції у широкій формулі, що уможлиблює спільне діяння ректорів та повагу до ідентичності різних типів закладів освіти – державних і недержавних, великих і малих, академічних та професійних, які пропонують освіту в багатьох спеціалізаціях, а також за більш спеціалізованими напрямками, що діють у великих академічних центрах та в невеликих містах, що мають багаторічну традицію, та в новостворених.

Було додано повноваження KRASP у Законі 2005 р.:

Ст. 1

1. KRASP діє як Конференція ректорів академічних закладів вищої освіти Польщі в розумінні ст. 54 п. 1 Закону від 27 липня 2005 р. Закон про вищу освіту.
2. KRASP реалізує свою мету та завдання відповідно до ст. 55 цього Закону, підтримуючи діяльність Парламенту та Уряду Республіки Польща в галузі освіти, науки та культури, співпрацюючи з міністрами, відповідальними за вищу освіту і науку, та з іншими міністрами, які курують заклади вищої освіти, а також з Головною радою вищої освіти, Державною Акредитаційною комісією і Студентським парламентом Республіки Польща.

Уточнено цілі KRASP:

Ст. 3

п. 1

- a) натхнення та координація **спільних дій закладів вищої освіти-членів задля реалізації їхньої місії,**
- c) презентація місії вищої освіти та науки, а також спільних інтересів академічних закладів вищої освіти.

п. 2

- b) звертається до органів публічної влади в суттєвих справах вищої освіти, науки та культури та у важливих питаннях академічної спільноти,
- c) турбується про дотримання етичних принципів, академічних цінностей та етосу академічного викладача і відповідного рівня освіти для студентів та аспірантів,
- d) за власною ініціативою висловлює думки і презентує висновки з питань, що стосуються вищої освіти, науки та культури,
- e) співпрацює з асоціаціями та корпораціями, які представляють польське академічне, наукове та економічне середовище,
- f) співпрацює з органами державної влади, установами та організаціями, що працюють на розвиток освіти, науки та культури,
- g) бере участь у заходах міжнародних організацій та асоціацій, які об'єднують заклади вищої освіти або наукові установи,

Додано п. 3:

- 3. KRASP подає висновки та заяви до органів державної влади відповідно до ст. 55 Закону про вищу освіту.

Додано посилання на п. 4 Закону стосовно органів KRASP:

Ст. 4

1. Керівними органами KRASP є:

- a) Пленарна асамблея KRASP, яка є загальними зборами членів у розумінні ст. 11 п. 1 Закону від 7 квітня 1989 р. Закон про асоціації, у зв'язку зі ст. 54 п. 3 Закону від 27 липня 2005 р. Закон про вищу освіту,
- b) Президія KRASP, що є правлінням у розумінні ст. 11 п. 3 Закону про асоціації, у зв'язку зі ст. 54 п. 3 Закон про вищу освіту.

Додано у якому законі:

п. 2

1. Строк повноважень органів KRASP відповідає терміну перебування на посаді ректорів, який визначений у Законі про вищу освіту.

ст. 5

1. Пленарна асамблея KRASP, до складу якої входять – як індивідуальні члени – представники закладів вищої освіти-членів та **члени Президії KRASP, які є колишніми ректорами закладів вищої освіти-членів**, а також – як окремі індивідуальні асоційовані члени, які беруть участь у засіданнях з дорадчим голосом – представники асоційованих закладів вищої освіти та представники державних професійних закладів вищої освіти, об'єднаних у KRePSZ (...).

Додано уповноваженого заступника – ст. 5 п. 2:

2. Пленарну асамблею KRASP скликає **Голова або, за дорученням Президії, – його заступник**, у разі потреби, але не рідше одного разу на рік:

Додано уповноваженого заступника – ст. 6 п. 3:

Ст. 6

3. Виборчі збори скликає Голова KRASP поточного терміну повноважень або – за дорученням Президії – його заступник.

Зміни щодо складу Президії – з: якщо є або були ректорами закладів вищої освіти-членів на: якщо є ректором закладу вищої освіти-члена – ст. 9 п. 2:

Ст. 9

2. До складу Президії KRASP також входять голови кожної з постійних комісій KRASP та голова Акредитаційної комісії – Болонської групи KRASP, за умови, **якщо він є ректором закладу вищої освіти-члена**, а також на правах асоційованого члена – з правом дорадчого голосу – голова KRePSZ.

Додано посилання на закони:

Ст. 10

2. Одна з постійних комісій, визначена Президією, виконує функції Ревізійної комісії KRASP, яка є органом внутрішнього контролю **в розумінні ст. 11 п. 3 Закону про асоціації, у зв'язку зі ст. 54 п. 3 Закону про вищу освіту.**

Додано речення про право голосу для членів Президії – ст. 14 п. 3:

3. Чинне виборче право та право голосу в органах KRASP мають ректори закладів вищої освіти-членів з правом присвоєння наукових ступенів доктора. **Право голосу в органах KRASP мають також члени Президії, які не є ректорами.**

Додано пункт про осіб, уповноважених ухвалювати фінансові рішення та нести майнові зобов'язання – ст. 16 п. 3:

3. Ухвалювати фінансові рішення та нести майнові зобов'язання від імені KRASP уповноважені Голова або заступник Голови, що діє спільно, та Генеральний секретар.

Зміна з: Об'єднання KRASP на: Спілку KRASP, яка ухвалює рішення – ст. 18:

Ст. 18

Діяльність спілки KRASP може бути припинена шляхом ухвалення постанови, яку затверджує Пленарна асамблея більшістю 2/3 дійсних голосів за присутності не менше 3/4 складу членів KRASP. Про скликання засідання Асамблеї, на якому **ухвалено рішення з цього питання**, потрібно письмово повідомити членів KRASP не пізніше ніж за два тижні до засідання.

Додано нову ст. 19:

Ст. 19

1. Статут KRASP затверджує та вносить до нього зміни Пленарна асамблея KRASP більшістю 2/3 дійсних голосів за присутності не менше половини тих, хто має право голосу.

2. Статут набуває чинності з дня затвердження статусу KRASP міністром, компетентним у питаннях вищої освіти, діючи відповідно до ст. 54 Закону про вищу освіту.

• Зміни до Статуту KRASP від 14 листопада 2005 р.

1) у ст. 4 п. 1 у підпункті с) кому замінено крапкою та додано пункт d) так:
„d) Ревізійна комісія KRASP, яка є органом внутрішнього контролю в розумінні ст. 11 п. 3 Закону про асоціації, у зв'язку зі ст. 54 п. 3 Закону про вищу освіту”;

2) у ст. 5 п. 1 підпункт с) викласти в такій редакції:
„с) обирає Голову KRASP та його заступників, Ревізійної комісії KRASP та може обирати Почесного голову KRASP”;

3) у ст. 5 п. 2 замінено так:
„2. Пленарна асамблея KRASP скликається Головою або, за дорученням Президії – його заступником, у разі потреби, але не рідше одного разу на рік:
– за власною ініціативою,
– за заявою Президії KRASP,
– за поданням Ревізійної комісії KRASP,
– на вимогу не менше трьох конференцій окремих типів закладів вищої освіти”;

4) у ст. 9 п. 3 і п. 6 замінено так:
„3. У роботі Президії KRASP беруть участь з дорадчим голосом:
а) Генеральний секретар KRASP,
б) голова Ревізійної комісії KRASP чи його заступник або член Комісії, уповноважений головою Комісії,
с) інші особи, запрошені Президією або Голова KRASP”;

„6. Президію скликає не рідше одного разу на квартал Голова KRASP або, за його дорученням, заступник Голови:
а) з власної ініціативи,
б) на вимогу Ревізійної комісії KRASP,
с) на вимогу щонайменше 3-х членів Президії”;

5) після ст. 9 додається стаття 9а в такій редакції:

„Ст. 9а

1. До компетенції Ревізійної комісії KRASP входить:

а) принаймні раз на рік – контролювати весь обсяг діяльності KRASP,

- b) подавати післяінспекційні висновки та рекомендації до Президії KRASP,
 - c) подання на Пленарній асамблеї KRASP звіту разом із заявами про підтвердження правильності проведення фінансових операцій Президією KRASP,
 - d) звертатися із заявкою про скликання Президії KRASP або Пленарної асамблеї KRASP.
2. Ревізійна комісія складається з 5–9 осіб, яких обирає Пленарна асамблея KRASP таємним голосуванням, абсолютною більшістю дійсних голосів за присутності більше половини тих, хто має право голосу.
 3. До складу Ревізійної комісії входять ректори закладів вищої освіти-членів. До складу комісії можуть входити також колишні ректори закладів вищої освіти-членів, однак кількість ректорів, які на цей момент виконують свої функції, не може бути менше двох третіх складу комісії.
 4. Обрання Ревізійної комісії KRASP на новий строк повноважень із дотриманням вимог, що визначені в п. 2–4, відбувається протягом останніх 4-х місяців поточного перебування на посаді; її вибирають ректори, які обрані на новий термін перебування на посаді.
 5. Ревізійна комісія з числа своїх членів обирає голову та його заступника.
 6. Членство у Ревізійній комісії не можна поєднувати з членством у Президії KRASP, а також з виконанням функції Генерального секретаря KRASP.
 7. Ревізійна комісія діє на підставі прийнятого статуту”;
- б) у ст. 10 вилучено п. 2.**
- 7) формулювання „Конференція ректорів державних професійно-технічних закладів освіти”, наявне у Статуті, замінено словами „Конференція ректорів громадських професійно-технічних закладів освіти”.
- Зміни до Статуту від 13 жовтня 2006 р.

Фінансування KRASP ст. 16:

Ст. 16

1. KRASP покриває витрати, пов'язані зі своєю діяльністю, за рахунок членських внесків, які сплачують ЗВО-члени, асоційовані ЗВО та ЗВО-члени асоційованих конференцій.

2. Розмір членських внесків та **кошторис** визначає Президія KRASP.
 3. Голова або заступник голови та Генеральний секретар, діючи спільно, уповноважені приймати фінансові рішення та брати на себе майнові зобов'язання від імені KRASP.
 4. **В окремих випадках Голова KRASP може уповноважити іншу особу брати фінансові зобов'язання у визначених конкретною сумою межах, а також підписувати фінансові документи.**
 5. Голова KRASP визначає принципи бухгалтерського обліку відповідно до Закону про бухгалтерський облік.
- Статут Конференції ректорів академічних закладів освіти Польщі прийнятий Пленарною асамблеєю KRASP 13 жовтня 2011 р., замінюючи Статут, прийнятий 24 вересня 2005 р. зі змінами:

Розділ I

Загальні положення

§ 1

1. Конференція ректорів академічних шкіл Польщі (далі – KRASP), що діє на підставі статті 54 п. 1 Закону Про вищу освіту та науку від 27 липня 2005 р., далі – **Закон**, є **представницькою установою закладів вищої освіти у сфері вищої освіти і науки.**
2. KRASP реалізує цілі та завдання, що впливають із ст. 55 Закону, **а також цього Статуту**, підтримуючи діяльність органів державної влади з питань освіти, науки та культури, зокрема, співпрацюючи із міністерством, що відповідальне за питання вищої освіти та науки, іншими міністрами, які ведуть нагляд за закладами вищої освіти, та Головною радою вищої освіти і науки, **Польською акредитаційною комісією та іншими акредитаційними агентствами**, які акредитують заклади вищої освіти, Студентським парламентом Речі Посполитої Польщі та **Державним представництвом аспірантів.**

§ 2

Діяльність KRASP не порушує автономії ЗВО-членів чи незалежність та самоврядність конференцій ректорів окремих типів ЗВО, що діють у рамках KRASP.

§ 3

Місце розташування KRASP – м. Варшава.

Розділ II

Членство у KRASP

§ 4

1. **KRASP створили ректори польських закладів вищої освіти, уповноважені надавати ступінь доктора у принаймні з однієї дисципліни, далі – заклади вищої освіти-члени), в особі ректорів.**
2. Ректори, про яких йдеться в п. 1, можуть діяти у рамках конференції ректорів окремих типів академічних ЗВО:
 - a) університетів,
 - b) закладів вищої освіти технічного профілю, **у тому числі морських,**
 - c) закладів вищої освіти сільськогосподарського профілю (аграрних),
 - d) педагогічних закладів вищої освіти,
 - e) економічних закладів вищої освіти,
 - f) медичних закладів вищої освіти,
 - g) мистецьких закладів вищої освіти,
 - h) закладів вищої освіти спортивного профілю (фізичної культури),
 - i) військових закладів вищої освіти та **закладів вищої освіти державної служби,**
 - j) академічних недержавних закладів вищої освіти.
3. Ректори державних професійно-технічних закладів вищої освіти діють у рамках Конференції ректорів державних професійно-технічних закладів вищої освіти, що має статут **асоційованого члена у колективному порядку.**
4. **Принципи та порядок роботи конференції ректорів, про які йдеться в п. 2 та п. 3, можуть бути визначені положеннями, затвердженими цими конференціями.**

§ 5

1. Статус закладу вищої освіти-члена може надаватися в індивідуальному порядку – окремим академічним ЗВО, або колективно – усім академічним закладам вищої освіти, що є у складі конференції ректорів визначеного типу закладу вищої освіти.

2. Статус закладів вищої освіти-членів у колективному порядку усім академічним ЗВО, що входять до конференції ректорів визначеного типу ЗВО, що не перелічені у § 4 п. 2, надає Пленарна асамблея KRASP за заявою Президії KRASP.
3. Статус ЗВО-члена в індивідуальному порядку певному академічному ЗВО, що входить або не входить до конференції ректорів визначеного типу ЗВО, що перелічені у § 4 п. 2, надає Президія KRASP за заявою зацікавленого у цьому ЗВО.
4. Статус асоційованого ЗВО може надаватися в індивідуальному порядку окремим ЗВО, які пропонують магістерські програми. Статус об'єднаного ЗВО може надаватися в колективному порядку усім ЗВО, що входять до конференції ректорів, які не перелічені в п. 2, і асоційовані за визначеними критеріями. До порядку надання статусу асоційованого ЗВО застосовуються відповідно положення п. 2 і 3.
5. **Заклади вищої освіти, що входять до складу KRePSZ мають статус асоційованих закладів вищої освіти, об'єднаних у KRASP.**

§ 6

1. Процедура з питань отримання статусу ЗВО-члена або асоційованого ЗВО в індивідуальному порядку розпочинається із заяви за поданням ректора зацікавленого ЗВО, що подається на формулярі, форму якого визначає Президія KRASP та який доступний на веб-сторінці KRASP.
2. До заявки про отримання статусу ЗВО-члена KRASP додаються:
 - а) документи, що підтверджують право на присудження наукового ступеня кандидата наук (доктора філософії) або еквівалента принаймні з двох дисциплін, згідно зі ст. 185 Закону, та документи, що підтверджують проведення щонайменше одного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії (або еквівалента),
 - б) підтверджений документами опис діяльності ЗВО на сьогоднішній день, зокрема, дослідницької діяльності,
 - в) інші дані й документи, що підтверджують дидактичну та наукову позицію ЗВО, у тому числі, результати оцінювання якості навчання, оцінювання докторських шкіл та оцінювання якості наукової діяльності, якщо ЗВО або його підрозділи проходили таке оцінювання,
 - г) інформацію про заходи, які проводять ЗВО з метою забезпечення дотримання етичних принципів, академічних цінностей та етосу академічного викладача.

3. До заявки про отримання статусу ЗВО, асоційованого з KRASP, додаються:
 - а) документи, що підтверджують повноваження на ведення магістратури,
 - б) документально підтверджений опис діяльності ЗВО на сьогоднішній день, зокрема, дослідницької діяльності,
 - в) інші дані та документи, що підтверджують дидактичну та наукову позицію ЗВО, у тому числі, результати оцінювання якості навчання, оцінювання докторських шкіл та оцінювання якості наукової діяльності, якщо ЗВО або його підрозділи проходили таке оцінювання.
4. Інформація про початок процедури, про яку йдеться у § 6 п. 1, оголошується негайно на веб-сторінці KRASP.

§ 7

1. Підтвердження отримання статусу ЗВО-члена відбувається шляхом постанови Президії KRASP, яка затверджується після отримання висновків комісії, про яку йдеться в п. 2.
2. Комісію у складі трьох ректорів ЗВО-членів KRASP, у тому числі її голови, відповідного з огляду на тип ЗВО, який претендує на отримання статусу ЗВО-члена, визначає Президія KRASP на засіданні, яке проводиться після отримання заявки, про яку йдеться в § 6 п. 1.
3. Комісія дає висновок про наявність у ЗВО повноважень, що визначені у § 6 п. 2 літ. а, а також про дотримання ЗВО етичних принципів, академічних цінностей та етосу академічного викладача на підставі документів, зазначених у § 6 абз. 2 з урахуванням п. 4, а також інших отриманих документів й інформації.
4. Комісія може вимагати від ЗВО, що претендує на отримання статусу ЗВО-члена, подати протягом одного місяця додаткові документи та пояснення, що необхідні для надання висновку, про який йдеться в п. 3.5. Комісія надає висновок протягом двох місяців з дня її призначення або протягом двох місяців з дня вручення додаткових документів, про які йдеться в п. 4.

§ 8

1. Надання статусу асоційованого ЗВО здійснюється за рішенням Президії KRASP, що затверджується після отримання висновку комісії, про яку йдеться в п. 2.
2. Комісію у складі трьох ректорів ЗВО-членів KRASP, у тому числі її голови, відповідного з огляду на тип ЗВО, який претендує на надання йому

статусу асоційованого ЗВО, визначає Президія KRASP на засіданні, яке проводиться після отримання заявки, про яку йдеться в § 6 п. 1.

3. Комісія надає висновок про наявність у ЗВО повноважень на ведення магістратури, а також про дотримання ЗВО етичних принципів, академічних цінностей та етосу академічного викладача на підставі документів, про які йдеться у § 6 п. 3 з урахуванням п. 4, а також інших отриманих документів та інформації.
4. Комісія може вимагати від ЗВО, що претендує на отримання статусу асоційованого ЗВО, подати протягом одного місяця додаткові документи та пояснення, що необхідні для надання висновку, про який йдеться в п. 3.
5. Комісія надає висновок у строк до двох місяців з дня її призначення або у строк до двох місяців з дня вручення додаткових документів, про які йдеться в п. 4.

§ 9

1. Постанову про підтвердження набуття статусу ЗВО-члена або про надання статусу асоційованого ЗВО Президія KRASP затверджує на засіданні, що проводиться після отримання висновку комісії, про яку йдеться відповідно у § 7 п. 3 й § 8 п. 3.
2. Про зміст постанови, про яку йдеться в п. 1, Президія KRASP негайно інформує зацікавлений ЗВО.
3. Президія KRASP негайно інформує ЗВО-членів та ЗВО, асоційованих з KRASP, про постанову про підтвердження набуття статусу ЗВО-члена та про постанову про надання статусу асоційованого ЗВО.

§ 10

1. Процедура стосовно припинення прав члена ЗВО-члена KRASP та ЗВО, асоційованого з KRASP, розпочинається у разі порушення ЗВО положень, що застосовуються до членів KRASP, зокрема, за цим Статутом, на підставі письмової та обґрунтованої заявки Голови KRASP або ректора ЗВО-члена KRASP. Інформація про початок процедури оголошується негайно на веб-сторінці KRASP.
2. Припинення прав члена ЗВО-члена або ЗВО, асоційованого з KRASP, здійснюється за рішенням Президії KRASP, прийнятим після отримання висновку комісії, про яку йдеться в п. 3.
3. Комісію у складі трьох ректорів ЗВО-членів KRASP, у тому числі її голови, відповідного з огляду на тип ЗВО, якого стосується процедура,

визначає Президія KRASP на засіданні, яке проводиться після отримання заявки, зазначеної в п. 1.

4. Комісія надає висновок про дотримання ЗВО положень, що застосовуються до членів KRASP, а також про дотримання ЗВО етичних принципів, академічних цінностей та етосу академічного викладача.
5. Комісія може вимагати від ЗВО, якого стосується процедура, надати у строк до одного місяця додаткові документи та пояснення, що необхідні для надання висновку, про який йдеться в п. 4.
6. Комісія надає висновок у строк до одного місяця з дня її призначення або у строк до одного місяця з дня вручення додаткових документів, про які йдеться в п. 5.

§ 11

1. Постанову про припинення прав члена Президія KRASP приймає на засіданні, яке проходить після отримання висновку комісії, про що йдеться у § 10 п. 4.
2. Про зміст постанови, про яку йдеться в п. 1, Президія KRASP негайно інформує зацікавлений ЗВО та ЗВО-членів і ЗВО, асоційовані з KRASP.

§ 12

1. Відновлення членства у KRASP відбувається у разі припинення причини, яка призвела до припинення прав члена, за заявою зацікавленого ЗВО.
2. § 11 п. 1 й п. 2 застосовуються відповідно.

§ 13

1. Втрата членства ЗВО-члена KRASP відбувається у разі:
 - а) відмови,
 - б) втрати статусу академічного ЗВО у розумінні положень Закону,
 - в) ліквідації ЗВО,
 - г) несплати членського внеску до кінця календарного року, якого цей внесок стосується, незважаючи на письмове нагадування,
 - д) грубого порушення Статуту KRASP.
2. Підтвердження втрати статусу ЗВО-члена відбувається шляхом прийняття постанови Президією KRASP.
3. Про зміст постанови, про яку йдеться в п. 2, Президія KRASP негайно інформує зацікавлене ЗВО та ЗВО-членів й ЗВО, асоційовані з KRASP.

§ 14

1. Втрата членства ЗВО, асоційованого з KRASP, відбувається у разі:
 - a) відмови,
 - b) втрати повноважень на ведення магістратури,
 - c) ліквідації ЗВО,
 - d) несплати членського внеску до кінця календарного року, якого цей внесок стосується, незважаючи на письмове нагадування.
2. § 13 п. 2 й 3 застосовуються відповідно.

§ 15

1. Постанови
 - a) про відмову у підтвердженні набуття статусу ЗВО-члена KRASP,
 - b) про відмову у наданні статусу ЗВО, асоційованого з KRASP,
 - c) про припинення прав члена KRASP,
 - d) про підтвердження втрати статусу ЗВО-члена або ЗВО, асоційованого з KRASP, зацікавлене ЗВО може оскаржувати на Пленарній асамблеї KRASP.
2. Пленарна асамблея KRASP затверджує постанову про збереження в силі постанови Президії KRASP, про яку йдеться в п. 1, або про її передачу на повторний розгляд.

Розділ III Завдання KRASP

§ 16

Метою діяльності KRASP є:

- a) інспірація та координація спільних дій ЗВО-членів задля реалізації їхньої місії,
- b) проведення заходів, які ведуть до створення ефективної та інтегрованої системи національної освіти, та діяльність задля розвитку вищої освіти, науки та культури на національному та міжнародному рівнях,
- c) презентація місії вищої освіти та науки, а також спільних інтересів академічних закладів вищої освіти,
- d) проведення заходів для створення європейського освітнього та наукового простору,
- e) представлення – на вимогу Конференції ректорів – визнаних KRASP спільних суспільних інтересів академічних і професійних ЗВО,

- f) **задоволення дотримання етичних принципів, академічних цінностей та етосу академічного викладача.**

§ 17

Для досягнення мети, про яку йдеться у § 16, KRASP, зокрема:

- a) провадить діяльність щодо створення громадської підтримки розвитку вищої освіти та науки в Польщі,
- b) звертається до органів публічної влади у суттєвих справах вищої освіти, науки та культури та у важливих питаннях академічної спільноти,
- c) забезпечує належні умови навчання студентів і аспірантів,
- d) за власною ініціативою висловлює думки та презентує висновки з питань, що стосуються вищої освіти, науки та культури,
- e) співпрацює з асоціаціями та корпораціями, які представляють польське академічне, наукове та економічне середовище.
- f) співпрацює з органами державної влади, установами та організаціями, що працюють на розвиток освіти, науки та культури,
- g) бере участь у заходах міжнародних організацій та асоціацій, які об'єднують ЗВО або наукові установи,
- h) здійснює заходи, що сприяють систематичному підвищенню якості навчання та ефективності функціонування ЗВО,
- i) діє задля підтримки суб'єктності студентів й аспірантів/докторантів, а також гнучкості та різноманітності форм навчання, що впливають, у тому числі, з актуальних умов та майбутніх викликів, а також з багатства традиції академічних установ,
- j) провадить діяльність, яка сприяє сталому розвитку системи вищої освіти, що охоплює всі типи та види ЗВО,
- k) надає зацікавленим ЗВО-членам, **у тому числі закладам вищої освіти-членам KRePSZ**, інформаційну, тренінгову та консалтингову підтримку, що стосується діяльності ЗВО.

§ 18

1. KRASP, представляє органам державної влади пропозиції та висновки згідно зі ст. 55 закону, зокрема, пропозиції і висновки, представлені конференцією ректорів, що є членами KRASP, прийняті або підтримані відповідним органом KRASP.
2. Положення ст. 1 стосується відповідно представлення органам державної влади за рішенням KRePSZ питань, стосовно державної вищої професійно-технічної освіти.

§ 19

1. КРАСП, що діє на вимогу відповідного органу публічної влади, надає висновки у справах, про які йдеться у ст. 55 п. 2 Закону.
2. Висновки, зазначені в п. 1, надає Пленарна асамблея, якщо вона була скликана до закінчення строку, передбаченого для надання висновків. В інших випадках висновок надає Президія КРАСП.

§ 20

1. КРАСП, діючи за власною ініціативою, звертається до відповідних органів публічної влади з заявами та висновками, про які йдеться у ст. 55 п. 2 Закону.
2. Заяви та висновки, про які йдеться в п. 1, розробляє Пленарна асамблея або Президія КРАСП.

§ 21

1. Голова КРАСП представляє КРАСП перед органом, на вимогу якого надаються висновки, або якому адресуються висновки чи заяви, що розроблені за власною ініціативою.
2. Орган КРАСП, який звертається із заявою або який висловлює думку, про які йдеться у § 19 й § 20, може призначити іншу особу зі свого складу, яка представлятиме КРАСП перед органом, на вимогу якого надаються висновки, або до якого скеровані висновки та заяви, розроблені за власною ініціативою.

Розділ IV Органи управління КРАСП

§ 22

1. Керівними органами КРАСП є:
 - a) Пленарна асамблея КРАСП, яка є загальними зборами членів у розумінні ст. 11 п. 1 Закону від 7 квітня 1989 р. Закон про асоціації, далі – Закон про асоціації, у зв'язку зі ст. 54 п. 3 Закону,
 - b) Президія КРАСП, що є правлінням у розумінні ст. 11 п. 3 Закону про асоціації, у зв'язку зі ст. 54 п. 3 Закону.
 - c) Голова КРАСП,
 - d) Ревізійна комісія КРАСП, що є органом внутрішнього контролю у розумінні ст. 11 п. 3 Закону про асоціації, у зв'язку зі ст. 54 п. 3 Закону.

2. Строк повноважень органів KRASP відповідає терміну перебування на посаді ректорів, який визначений у Законі.

§ 23

До складу Пленарної асамблеї KRASP входять:

- a) представники ЗВО-членів,
- b) члени Президії KRASP.

§ 24

Пленарна асамблея KRASP:

- a) надає статус ЗВО-членів у колективному порядку,
- b) затверджує керівні принципи для решти органів та комісії KRASP,
- c) обирає Голову KRASP та його заступників, Ревізійну комісію KRASP, а також може обирати Почесного голову KRASP,
- d) розглядає та затверджує звіти Голови KRASP про діяльність KRASP,
- e) затверджує фінансові звіти відповідно до положень про бухгалтерський облік,
- f) затверджує постанови за власною ініціативою, за поданням Президії або Голови KRASP чи голови конференції ректорів певного типу академічних ЗВО,
- g) **формулює висновки з питань, про які йдеться у ст. 55 п. 2 Закону.**

§ 25

1. Пленарну асамблею KRASP скликає Голова або, за дорученням Президії – його заступник, у разі потреби, але не рідше одного разу на рік:
 - a) за власною ініціативою,
 - b) за заявою Президії KRASP,
 - c) за заявою Ревізійної комісії KRASP,
 - d) на вимогу не менше трьох конференцій окремих типів академічних ЗВО,
 - e) **за заявою Пленарної асамблеї KRePSZ.**
2. У період між засіданнями Пленарної асамблеї від її імені діє Президія KRASP.

§ 26

1. Голову KRASP та його двох заступників обирають **Виборчі збори**, до складу яких входять ректори, обрані на новий термін перебування на посаді, шляхом таємного голосування, абсолютною більшістю дійсних голосів, за наявності більше половини тих, хто має право голосу.

2. Обрання Голови KRASP та його заступників на новий термін перебування на посаді з дотриманням вимог, що визначені в абз. 1, відбувається протягом останніх 4-х місяців поточного перебування на посаді; вибори здійснюють ректори, які обрані на новий термін перебування на посаді, зі свого складу.
3. Вибірчі збори скликає Голова KRASP поточного терміну повноважень або – за дорученням Президії – його заступником.

§ 27

Голова KRASP керує діяльністю Конференції, очолює роботу Президії KRASP, а також представляє KRASP за її межами.

§ 28

Пленарна асамблея KRASP разом із групою обраних ректорів може, за поданням обраного Голови KRASP, надати в порядку, визначеному в § 26 абз. 1, на період чергового терміну перебування на посаді статус Почесного голови KRASP голові, який завершує своє перебування на посаді.

§ 29

1. До складу Президії KRASP входять за посадою:
 - a) Голова KRASP,
 - b) Почесний голова KRASP,
 - c) два заступники Голови KRASP,
 - d) голова конференцій ректорів окремих типів ЗВО, яких обрали ці конференції.
2. До складу Президії KRASP входять також голова окремих постійних комісій KRASP, а також голова Болонського колективу KRASP за умови, що він є ректором **або колишнім ректором** ЗВО-члена.
3. **Постійним учасником роботи президії у статусі асоційованого члена є голова KRePSZ.**
4. У роботах Президії KRASP беруть участь з дорадчим голосом:
 - a) Генеральний секретар KRASP,
 - b) Голова Ревізійної комісії KRASP або його заступник або особа, що уповноважена головою Комісії – член Комісії,
 - c) інші особи, запрошені Президією або Головою KRASP.
5. **Кількість ректорів, які виконують свої функції на цей момент, не може становити менше двох третіх складу Президії.**

§ 30

1. У період між засіданнями Пленарної асамблеї KRASP Президія KRASP затверджує постанови від імені KRASP, а також:
 - a) представляє KRASP зовні,
 - b) скликає постійні та тимчасові комісії KRASP,
 - c) надає статус ЗВО-членів та ЗВО, асоційованих з KRASP, в індивідуальному порядку,
 - d) ухвалює всі рішення, не віднесені до інших органів KRASP.
2. Президію KRASP скликає принаймні раз на квартал Голова KRASP або, за його дорученням, заступник Голови:
 - a) за власною ініціативою,
 - b) за заявою Ревізійної комісії KRASP,
 - c) на вимогу не менше 3-х членів Президії.
- 3. Президія KRASP може бути скликана за заявою голови KRePSZ.**

§ 31

1. Ревізійна комісія складається з 5–9 осіб, яких обирає Пленарна асамблея KRASP таємним голосуванням, абсолютною більшістю дійсних голосів за присутності більше половини тих, хто має право голосу.
2. До складу Ревізійної комісії входять ректори ЗВО-членів. До складу комісії можуть входити також колишні ректори ЗВО-членів, однак кількість ректорів, які на цей момент виконують свої функції, не може бути менше двох третіх складу комісії.
3. Обрання Ревізійної комісії KRASP на новий строк повноважень із дотриманням вимог, що визначені в п. 2–4, відбувається протягом останніх 4-х місяців поточного перебування на посаді; її вибирають ректори, які обрані на новий термін перебування на посаді.
4. Ревізійна комісія із числа своїх членів обирає голову та його заступника.
5. Членство у Ревізійній комісії не можна поєднувати з членством у Президії KRASP, а також з виконанням функції Генерального секретаря KRASP.

§ 32

1. До компетенції Ревізійної комісії KRASP входить:
 - a) принаймні раз на рік – контролювати весь обсяг діяльності KRASP,
 - b) подавати післяінспекційні висновки та рекомендації до Президії KRASP,
 - c) оцінювати звітність про діяльність та фінансовий звіт, а також звітувати під час засідання Пленарної асамблеї KRASP про результати

- такого оцінювання разом із заявами про підтвердження правильності проведення фінансових операцій Президією KRASP,
- d) звертатися із заявкою про скликання Президії KRASP або Пленарної асамблеї KRASP.
2. Ревізійна комісія діє на підставі затвердженого регламенту.

§ 33

1. З метою реалізації основних цілей KRASP створюються постійні та тимчасові комісії.
2. Постійними комісіями KRASP є:
 - a) Комісія з організаційно-правових питань,
 - b) Комісія з питань освіти,
 - c) Комісія з питань науки,
 - d) Комісія з питань інноваційності та співпраці з економікою,
 - e) Комісія з економічних питань,
 - f) Комісія з питань міжнародної співпраці,
 - g) Комісія з питань інформаційної інфраструктури,
 - h) Комісія з питань комунікації та соціальної відповідальності,
 - i) Комісія з питань акредитації та рейтингів,
 - j) Комісія з питань академічного спорту.
3. Спеціальні комісії можуть створюватися з метою вирішення конкретних питань, та вони мають тимчасовий характер.

§ 34

1. Президія KRASP скликає та відкликає комісії, визначає їхній склад, у тому числі, голову, та визначає їхні завдання.
2. До складу комісії входять ректори ЗВО-членів. До складу комісії можуть також входити колишні ректори ЗВО-членів та експерти, з тим, що кількість чинних ректорів не може бути менше половини складу комісії.
3. Головою комісії є ректор або колишній ректор ЗВО-члена.
4. Голова комісії скликає засідання не рідше одного разу на рік.

§ 35

1. Результати роботи комісії мають внутрішній характер, і їх можна пред'являти тільки керівним органам KRASP.
2. Детальний порядок роботи комісії може визначати її регламент, який надає Президія KRASP.

§ 36

1. У рамках Конференції ректорів академічних шкіл Польщі функціонує Болонський колектив KRASP.
2. До складу Болонського колективу входять особи, визначені Президією, у тому числі, її голова, призначений Президією на строк повноважень керівних органів KRASP.
3. Завданням Болонського колективу є періодичне оцінювання ходу Болонського процесу, а також представлення ініціатив та рекомендацій, що стосуються необхідних дій у цьому питанні.

§ 37

1. У рамках Конференції ректорів академічних шкіл Польщі функціонує Комітет з питань належної практики KRASP. До складу Комітету з питань належної практики KRASP входять особи, яких визначила Президія, у тому числі, її голова, якого призначає Президія на строк повноважень керівних органів KRASP.
2. До складу Комітету з питань належної практики KRASP входять особи, яких визначила Президія, у тому числі, її голова, якого призначає Президія на строк повноважень керівних органів KRASP.
3. Завдання Комітету з питань належної практики KRASP – діяти задля дотримання принципів професійної етики академічного середовища, у тому числі, Кодексу *Належні практики у закладах вищої освіти*, що затверджений Пленарною асамблеєю KRASP 26 квітня 2007 р.
4. Комітет з питань належної практики KRASP співпрацює з Президією у сфері дотримання етичних принципів, академічних цінностей та академічного етосу, про які йдеться у § 16 літ. f.
5. Комітет з питань належної практики KRASP співпрацює з іншими суб'єктами, які діють задля справ, визначених в п. 4, зокрема, з Міністерством науки та вищої освіти, Польською акредитаційною комісією, а також з іншими суб'єктами подібної сфери діяльності.
6. Голова Комітету з питань належної практики KRASP скликає його засідання не рідше одного разу на два роки.

§ 38

1. Президія KRASP, на строк повноважень керівних органів KRASP, призначає на посаду та звільняє з посади Генерального секретаря за поданням Голови KRASP.

2. Генеральний секретар KRASP забезпечує організаційно-адміністративні умови для функціонування KRASP та її органів.
3. **У разі завершення строку повноважень керівних органів KRASP Генеральний секретар виконує свою функцію до моменту призначення Генерального секретаря на новий термін перебування на посаді.**
4. Обслуговуванням KRASP займається Офіс KRASP, яким керує Керівник офісу.
5. Детальні принципи організації та фінансування Офісу визначає Президія KRASP.

Розділ IV Представництво KRASP

§ 39

1. Від імені KRASP перед державними органами влади та національними й іноземними установами, із дотриманням § 21, виступають: **Пленарна асамблея, Президія та Голова KRASP.**
2. Від імені Голови, KRASP можуть представляти також, у межах цього повноваження, заступники Голови KRASP, Почесний голова KRASP, члени Президії KRASP або Генеральний секретар KRASP.

§ 40

1. В ухваленні постанов і рішень керівні органи та комісії KRASP прагнуть досягти консенсусу.
2. Якщо досягти консенсусу неможливо, постанови затверджуються, із дотриманням § 26 п. 1, § 31 п. 1, § 43 та § 47, більшістю 2/3 дійсних голосів за присутності не менше половини тих, хто має право голосу.

§ 41

1. Чинне виборче право та право голосу в керівних органах KRASP мають ректори ЗВО-членів, що мають повноваження щодо присвоєння ступеня кандидата наук. Право голосу в керівних органах KRASP мають також члени Президії, які не є ректорами.
2. Пасивне виборче право на виборах Голови KRASP та його заступників, а також право кандидатом балотуватися в члени Президії KRASP мають ректори ЗВО-членів, які мають **принаймні два повноваження щодо**

присвоєння наукового ступеня кандидата наук, а також не менше одного повноваження щодо присвоєння ступеня доктора габілітованого.

§ 42

1. На засіданнях та в ході роботи Президії KRASP голову конференції ректорів певного типу академічних ЗВО може замінити з вирішальним голосом лише заступник голови цієї конференції.
2. На підставі письмової довіреності, ректора ЗВО-члена на Пленарній асамблеї може замінити проректор, якого він уповноважив.

§ 43

За заявою голови засідань, за згодою Пленарної асамблеї KRASP, вираженою звичайною більшістю голосів, можуть бути ухвалені спільні рішення KRASP і KRePSZ із застереженням § 40. У таких випадках усі члени із статусом звичайних членів і асоційованих членів KRASP мають право вирішального голосу.

Розділ V

Активи і фінанси KRASP

§ 44

1. KRASP покриває витрати, пов'язані зі своєю діяльністю, за рахунок членських внесків, які сплачують ЗВО-члени, асоційовані ЗВО та ЗВО-члени асоційованих конференцій.
2. Розмір членських внесків та кошторис визначає Президія KRASP.

§ 45

1. Голова або заступник Голови та Генеральний секретар, діючи спільно, уповноважені ухвалювати фінансові рішення та брати на себе майнові зобов'язання від імені KRASP.
2. **В окремих випадках Голова KRASP може уповноважити іншу особу брати фінансові зобов'язання у визначених конкретною сумою межах, а також підписувати фінансові документи.**

§ 46

Голова KRASP визначає принципи бухгалтерського обліку.

Розділ VI

Припинення діяльності KRASP

§ 47

Діяльність KRASP може бути припинена шляхом ухвалення постанови, яку затверджує Пленарна асамблея більшістю 2/3 дійсних голосів за присутності не менше 3/4 складу членів KRASP. Про скликання засідання Асамблеї, на якому ухвалено рішення з цього питання, потрібно письмово повідомити членів KRASP не пізніше ніж за два тижні до засідання.

Розділ VII

Зміна статуту KRASP

§ 48

Статут KRASP затверджує та вносить до нього зміни Пленарна асамблея KRASP більшістю 2/3 дійсних голосів за присутності не менше половини тих, хто має право голосу. У справах стосовно KRePSZ Пленарна асамблея ухвалює рішення після консультації з KRePSZ.

Розділ VIII

Перехідні та прикінцеві положення

§ 49

1. Цей Статут набуває чинності з 1 січня 2020 р.
2. Вимоги, зазначені у § 6 п. 2 літ. а, не стосуються академічних ЗВО, що отримали статус ЗВО-членів KRASP до дати затвердження цього Статуту.

- Зміни до Статуту від 26 травня 2012 р.

§ 38 розд. 4 викласти в такій редакції:

„KRASP обслуговує Офіс KRASP, яким керує керівник офісу”.

- Зміни до Статуту від 23 листопада 2012 р.

§ 33 п. 4 викласти в такій редакції:

Постійними комісіями KRASP є:

- a) Комісія з організаційно-правових питань,
 - b) Комісія з питань освіти,
 - c) Комісія з питань науки,
 - d) Комісія з питань інноваційності та співпраці з економікою,
 - e) Комісія з економічних питань,
 - f) Комісія з питань міжнародної співпраці,
 - g) Комісія з питань інформаційної інфраструктури.
- Зміни до Статуту від 18 листопада 2016 р.

1. § 29 п. 2 викласти в такій редакції:

До складу Президії KRASP входить також голова постійних комісій KRASP, комісій, які обираються на термін перебування на посаді, а також голова Болонського колективу KRASP за умови, що вони є ректорами або колишніми ректорами ЗВО-членів.

2. § 33 п. 2 викласти в такій редакції:

Постійними комісіями KRASP є:

- a) Комісія з організаційно-правових питань,
- b) Комісія з питань освіти,
- c) Комісія з питань науки,
- d) Комісія з питань інноваційності та співпраці з економікою,
- e) Комісія з економічних питань,
- f) Комісія з питань міжнародної співпраці,
- g) Комісія з питань інформаційної інфраструктури,
- h) Комісія з питань комунікації та соціальної відповідальності,
- i) Комісія з питань акредитації та рейтингів,
- j) Комісія з питань академічного спорту.

3. § 34 п. 2 отримує формулювання:

До складу комісії входять ректори закладів вищої освіти-членів. До складу комісії можуть також входити колишні ректори закладів вищої освіти-членів та експерти. Членом кожної комісії є делегований представник KRePSZ.

- Зміни до Статуту від 16 листопада 2018 р.
 1. У змісті усього документа формулювання „Конференція ректорів державних професійно-технічних закладів освіти” замінено формулюванням „Конференція ректорів громадських професійно-технічних закладів освіти”, а абrevіатуру – „KRePSZ” – абrevіатурою „KRPUZ”.
 2. § 1 отримує формулювання:
 - 1) Конференція ректорів академічних шкіл Польщі, що діє на підставі статті 337 п. 1 Закону від 3 липня 2018 р. – Закону про вищу освіту та науку (Dz. U. від 2018 р., поз. 1668 із змінами), далі – Закон, є представницькою установою спільноти вищої освіти у розумінні Закону.
 - 2) KRASP реалізує цілі та завдання, що випливають із Закону (зокрема його ст. 251 п. 4, ст. 329 п. 2, ст. 337, ст. 388 п. 5, ст. 404 п. 5, ст. 432 п. 5 і 6), а також цього Статуту, підтримуючи діяльність органів державної влади з питань освіти, науки та культури, зокрема, співпрацюючи із міністерством, що відповідає за питання вищої освіти та науки, іншими міністрами, які ведуть нагляд за закладами вищої освіти, представницькими установами вищої освіти та науки, а також агентствами, які акредитують заклади вищої освіти.
 3. У § 2, § 4 п. 3, § 5 п. 1–3 слова „вищих шкіл” замінено словами „закладів вищої освіти”.
 4. § 1 п. 1 отримує формулювання:

KRASP утворили польські заклади вищої освіти, далі – заклади вищої освіти-члени, представлені ректорами.
 5. У § 5 п. 2, § 24 літ. f, § 25 літ. d, а також § 42 п. 1 слова „вищих шкіл” замінено словами „академічних закладів вищої освіти”.
 6. У § 5 п. 1–2 після слів „закладам вищої освіти” додається „академічним”, а в § 49 п. 2 після слів „закладів вищої освіти” додається слово „академічних”.
 7. § 5 п. 2 літ. а отримує формулювання:

документи, що підтверджують право на присудження наукового ступеня кандидата наук (доктора філософії) або еквівалента принаймні з двох дисциплін, згідно зі ст. 185 Закону, та документи, що підтверджують проведення щонайменше одного захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії або еквівалента.

8. § 6 п. 2 літ. с, а також § 6 п. 3 літ. с слова „параметричного оцінювання” замінюються словами „оцінки якості навчання, оцінки докторських шкіл та оцінки якості наукової діяльності”.
 9. У § 17 після слова „KRASP” додається слово „зокрема”.
 10. § 18 п. 1 отримує формулювання:
KRASP, згідно зі ст. 337 п. 4 Закону, співпрацює з органами публічної влади у питаннях, що стосуються вищої освіти, науки та культури, у тому числі, передає органам публічної влади думки та висновки, зокрема, заяви та висновки, що представлені конференцією ректорів, які є членами KRASP, ухвалені або затверджені відповідним уповноваженим органом KRASP.
 11. У § 19 п. 1, § 20 п. 1, а також § 24 літ. g слова „ст. 55 п. 2” замінюється словами „ст. 329 п. 2”.
 12. § 19 п. 2 прибираються слова „про який йшлося у ст. 55 п. 2 закону”.
 13. У § 22 п. 1 літ. a, b, d слова „ст. 54 п. 3” замінюються словами „ст. 337 п. 3–6”.
 14. § 29 п. 1 літ. d отримує формулювання:
голова конференцій, визначених у § 4 п. 2 ректорів окремих типів закладів вищої освіти, які обираються даними конференціями.
- Зміни до Статуту від 6 грудня 2019 р.

Основні зміни – видалення записів, що стосуються KRPUZ

1. Абзац у змісті преамбули

30 вересня 2000 р. Пленарна асамблея вирішила надати Конференції ректорів професійно-технічних закладів вищої освіти (яка нині діє як Конференція ректорів державних професійних закладів вищої освіти) статус асоційованого колективного члена KRASP. Пленарна асамблея зробила це, переконавшись у важливій ролі професійних закладів вищої освіти у системі вищої освіти, які – відповідно до положень Болонського процесу – навчаючи студентів I або II ступеня освіти, готують своїх випускників до реалізації професії, а також до продовження навчання II ступеня освіти в академічних закладах вищої освіти. Це свідчить про необхідність партнерства і між професійними та академічними закладами вищої освіти, і між організаціями, що об'єднують ці заклади вищої освіти.

замінюється текстом:

Переконаний у важливій ролі професійно-технічних закладів вищої освіти у системі вищої освіти КРАСП співпрацює з конференціями ректорів професійно-технічних закладів вищої освіти.

2. У § 4 усувається п. 3:

~~3. Ректори державних професійно-технічних закладів вищої освіти діють у рамках Конференції ректорів державних професійно-технічних навчальних закладів, яка має статус асоційованого члена.~~

3. У § 5 п 5:

~~5. заклади вищої освіти, що входять до KRePSZ, мають статус асоційованих закладів вищої освіти КРАСП.~~

4. У § 16 літ. е вилучено текст „KRePUZ або інших”.

5. У § 17 літ. к, вилучено текст „включаючи закладам вищої освіти-членам KRePUZ”.

6. У § 18 вилучено п 2.

7. У § 25 п. 1 вилучено літ. е.

8. У § 29 вилучено п 3.

9. У § 30 вилучено п 3.

10. У § 31 п. 2 вилучено друге речення.

11. § 34 п. 2 викласти в такій редакції:

До складу комісії входять ректори закладів вищої освіти-членів. До складу комісії можуть також входити колишні ректори закладів вищої освіти-членів та експерти.

12. Вилучено § 43 вилучити.

13. У § 48 вилучено друге речення виключити.

14. § 49 п. 1 викласти в такій редакції:

Цей Статут набуває чинності з 1 січня 2020 року.

* * *

Треба зазначити, що всі проекти Статуту 1998 року, а також наступних років Статуту KRASP було розроблено та подано, після обговорення з ректорами, на прийняття на Пленарну асамблею через Комісію з організаційних і законодавчих питань (КОіЛ)⁸, головою якої був проф. Єжи Возницький, а наступні зміни до Статуту внесено у 2018 та 2019 роках, розробила Комісія під головуванням проф. Марціна Палиса.

5.2. Розширення повноважень KRASP в Законі 2005 року

У Законі про вищу освіту 2005 р. Розділ 7 стосовно Конференції ректорів містив такі положення:

Ст. 54

1. Академічні заклади вищої освіти, у яких навчається загалом більше половини загальної кількості студентів, що навчаються в академічних закладах, можуть створити Конференцію ректорів академічних шкіл Польщі. Конференція ректорів академічних шкіл Польщі є юридичною особою.
2. Професійно-технічні заклади вищої освіти із загальною кількістю студентів, які навчаються у професійно-технічних закладах освіти, можуть створити Конференцію ректорів професійно-технічних шкіл Польщі. Конференція ректорів професійно-технічних шкіл Польщі є юридичною особою.
3. До конференцій ректорів, зазначених в п. 1 і 2, застосовуються відповідні положення ст. 10 п. 1, ст. 10а п. 1 і 2, ст. 11, ст. 25, ст. 28 і ст. 29 та ст. 33–39 Закону від 7 квітня 1989 р. – Закон про асоціації (Dz.U. 2017 п. 210), відповідно до положень цього Закону.
4. Контрольним органом конференцій ректорів, зазначених у п. 1 і 2, є відповідний міністр до справ вищої освіти.
5. Статути конференцій ректорів, зазначених у п. 1 і 2, визначають, зокрема, правила звичайного членства та асоційованого членства – в індивідуальному та колективному порядку, а також критерії представництва різних типів закладів вищої освіти-членів в органах конференції.

⁸ Протягом перших двох каденцій, 1997–1999 та 1999–2002, КОіЛ працював під назвою Комісія із законодавчих питань.

6. Термін повноважень органів конференції ректорів, зазначених у п. 1 і 2 узгоджується з терміном повноважень державних закладів вищої освіти.

Ст. 55

1. Конференції ректорів, зазначені у ст. 54 п. 1 і 2, провадить діяльність щодо розвитку вищої освіти, науки і культури, зокрема:
 - 1) звертаються до органів публічної влади в суттєвих справах вищої освіти, науки та культури та у важливих питаннях академічної спільноти;
 - 2) за власною ініціативою висловлюють думки та презентують висновки з питань, що стосуються вищої освіти, науки та культури;
 - 3) підтримують та контролюють діяльність, спрямовану на систематичне підвищення якості освіти та просування структурних одиниць, які надають освіту високої якості, що можуть реалізувати через суспільні та акредитаційні комісії.
2. Органи державної влади консультуються з конференціями ректорів зазначених у ст. 54 п. 1 і 2, щодо:
 - 1) принципів функціонування та напрямів розвитку вищої освіти, системи наукових досліджень, навчання та фінансової підтримки студентів й аспірантів, керування закладами вищої освіти, підготовки кадрів і наукової політики та матеріальної бази закладів вищої освіти;
 - 2) проекту державного бюджету в частині, що стосується вищої освіти;
 - 3) проектів правових актів, що стосуються вищої освіти, науки і культури, а також пропагування польської науки за кордоном;
 - 4) рішень у системі освіти, актуальних для закладів вищої освіти.
3. Строк для надання пропозицій з питань, зазначених у п. 2 підп. 2–4, становить місяць. У разі неефективного закінчення цього строку вимог пошук пропозицій вважається виконаним.

З коментаря до Положення в Законі 2005 р.⁹:

(...) *Закон про вищу освіту* вводить нові правила щодо конференцій ректорів. Ці норми, посилаючись на деякі положення Закону про асоціації, мають велике значення з точки зору необхідного наведення системного порядку

⁹ J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*

у сфері вищої освіти та науки. Статутні повноваження представництв закладів вищої освіти як нових партнерів з дорадчими та консультативними завданнями усуває недоліки рішень у цій сфері. Раніше площина консультації і формування думок партнерськими установами щодо органів державної влади він не охоплював, та, власне, і не мав охоплювати, справ щодо управління та керування закладами вищої освіти, умов їхнього розвитку та поточної діяльності з інституційної перспективи, а також стратегічні проблеми та питання міжнародної співпраці закладів вищої освіти. У всіх цих питаннях найважливішим має бути представницький голос ректорів. Дві закріплені в законі конференції ректорів KRASP та KRZaSP мають на його основі ідентичні компетенції, які охоплюють, серед іншого: виступ та представлення пропозицій у важливих питаннях вищої освіти, науки і культури, а також у життєво важливих питаннях академічного середовища, крім того, право представляти висновки органам державної влади, на їхній запит із системних, у тому числі й законодавчих питань у цій сфері. Ректори також мають законодавче право давати пропозиції з важливих для закладів вищої освіти питань в системі освіти.

Закон використовує цікаве рішення щодо формули роботи конференцій ректорів, які об'єднують відповідні заклади вищої освіти, тобто юридичні особи, чого не допускає польський Закон про асоціації. Тому необхідно було запровадити спеціальні норми в „чинному” законі за аналогією з подібними положеннями про асоціації гмін і т. д. Законодавець застосував щодо конференцій ректорів лише окремі положення Закону про асоціації, не бажаючи бюрократизувати ці установи. З цих причин контрольним органом, а також підтвердженням доцільності проведення відповідної конференції став відповідний міністр, відповідальний за вищу освіту. Подбав законодавець і про репрезентативність обох конференцій ректорів, посиляючись на вимогу навчання у закладах вищої освіти-членах більшості студентів. Обидві організації є автономними у визначенні власних статутів, включаючи правила членства.

Положення ст. 54–55 Закону про вищу освіту визначили завдання та порядок роботи конференцій ректорів, у тому числі строк повноважень органів конференції, та вказав сферу статутних регулювань, до якої належали, серед іншого, правила членства та критерії для представлення різних типів закладів вищої освіти-членів у органах конференції. У новому правопорядку сферу дії цих положень було скорочено. Практика функціонування конференції ректорів протягом дії Закону про вищу освіту, у 2005–2018

роках¹⁰, мала позитивний вплив на формування положень їхньої роботи та належних практик у цій сфері.

5.3. KRASP як представницька установа згідно з Законом 2018 р. Вибрані фрагменти авторського коментаря

Представницькі установи повинні відігравати і відіграють особливу та важливу роль у формуванні й реалізації державної політики щодо системи вищої освіти і науки; особливу, оскільки жодні інші суб'єкти не мають подібних повноважень і прав на роботу в системі, а вагому, оскільки підтверджена реальними досягненнями в проектуванні та впровадженні системних змін¹¹. Це відображено в літературі:

Держава, реалізуючи державну політику у сфері вищої освіти, має бути підтримана інституційними партнерами у середовищі, зокрема незалежними і представницькими органами та представницькими суб'єктами, у тому числі Головної ради з питань вищої освіти і науки (RGNiSW), а також конференціями ректорів KRASP (KRePZ) та KRZaSP, а також неурядовими організаціями, в тому числі think tanki, фундаціями, асоціаціями та федераціями творців. Таке партнерство сприяє запровадженню стійких дерегуляційних рішень¹².

Виконання цієї ролі представницькими інституціями потребує покладання на органи державної влади зобов'язання вести діалог і консультації з цими партнерськими структурами в середовищі, а також їхньої участі в законодавчому процесі. Спосіб виконання органами державної влади обов'язку консультування не був визначений у законі, а це означає, що вони діють відповідно до загальних правил стосовно процесу громадських консультацій та принципів законодавчої техніки.

Закон про вищу освіту і науку (ст. 337 п. 4) накладає на конференції ректорів зобов'язання співпрацювати з органами державної влади з питань вищої освіти, науки і культури, зобов'язавши державні органи радитися з конференцією ректорів як представницькою установою відповідно до ст. 329 п. 2. Це далі розвивається в статутах відповідних конференцій. У попередньому правовому порядку у ст. 55 п. 3 Закону про вищу освіту і науку законодавець окреслив встановлений законом строк для

¹⁰ Див. Діяльність KRASP, у тому числі звіти та інтернет-сторінці KRASP – www.krasp.org.pl (доступ: 7.09.2022).

¹¹ J. Woźnicki, *Komentarz do art. 329 [w:] Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce...*

¹² J. Woźnicki, *Postulat selektywnego charakteru...*, s. 91–105.

висловлення пропозицій конференціями ректорів, чого Законом від 2018 року не було зроблено, і її не можуть в цьому замінити їхні статuti. Положення п. 7 ст. 337, аналогічні до положень ст. 54 п. 4 Закону про вищу освіту і науку, законодавчо закріпили міністра, відповідального за вищу освіту і науку як контрольний орган конференцій ректорів. Цей контроль має характер загальний і відповідає вимогам, зазначеним у п. 6, визначених у ст. 28 і 29 Закону – Про громадські об'єднання, у сфері здійснення контролю за дотриманням Конференцією ректорів положень Закону та статуту конференції ректорів. Міністр, здійснюючи цей контроль, повинен діяти з повагою до конституційного принципу автономії університету та незалежності діяльності конференції ректорів.

РОЗДІЛ 6

Місія та соціальна роль KRASP

Діяльність KRASP у 1997–2007 рр. детально описана в монографії Адама Галковського *Конференція ректорів академічних шкіл Польщі (1997–2007). Історія університетської автономії та академічного самоврядування в Польщі* (Фундація для Ягеллонського університету, Краків 2007). Видання вийшло з нагоди 10-річчя KRASP. У ній автор звертається до початків Конференції, але детальніше зосереджується на діяльності KRASP протягом наступних 15 років, опираючись на семестрові звіти, починаючи з 2005–2008 років.

У преамбулі до статуту KRASP від 13 жовтня 2011 року викладено місію та соціальну роль KRASP, яка

(...) підтримує традиційні академічні цінності, зокрема принципи професійної етики, підзвітності та конституційного принципу автономії університетів, що гарантує їм, зокрема, право визначати власну позицію з усіх питань, що становлять інтерес для академічної спільноти. Досвід перших років діяльності KRASP та процеси, що відбуваються у польській та європейській вищій освіті, вказують на необхідність того, щоб Конференція працювала у широкій формулі, забезпечуючи можливість співпраці між ректорами та поважаючи ідентичність різних типів ВНЗ – державних і недержавних, великих і малих, академічних і професійно-технічних, які надають освіту в багатьох галузях і більш спеціалізовані, діють у великих академічних центрах і менших містах, з давніми традиціями та щойно створені.

6.1. Академічні свободи з точки зору законодавчих норм протягом останніх 100 років вищої освіти в Польщі

Закон від 13 липня 1920 р. про академічні школи

Стаття 6. Академічні школи мають право на свободу навчання і викладання. Кожен професор і доцент академічної школи має право давати і висвітлювати зі своєї кафедри відповідно до свого наукового переконання і з використанням наукового методу будь-який предмет, що належить до галузей знань, представником яких він є: так само він має повну свободу у виборі методів лекцій і вправ.

Закон від 15 березня 1933 року про академічні школи

Ст. 1 п.1. Академічні школи організовуються на основі свободи навчання і викладання. Їхнє завдання – проводити науково-дослідну і творчу наукову чи мистецьку роботу, займатись самостійною науковою чи художньою творчістю, навчанням та вихованням студентів як громадян Республіки Польща, які усвідомлюють свої обов'язки, і готувати їх до професій, що потребують наукового володіння конкретною галуззю знань і незалежного судження щодо теоретичних і практичних питань, що входять до сфери їхньої компетенції (...).

Ст. 28 п. 2. Кожен професор і доцент має право науково викладати та висвітлювати на кафедрі, відповідно до свого наукового переконання, питання, що входять до сфери знань, представником якої він є. Він також має свободу вибору методики лекцій та вправ.

Закон від 15 грудня 1951 р. про вищу освіту та науковців

Ст. 1. Університети (...) [формують] і (...) [виховують] кадри народної інтелігенції в дусі жертвовного служіння батьківщині, боротьби за мир і соціалізм (...).

Закон від 5 листопада 1958 р. про вищі навчальні заклади

Ст. 1. Вищі навчальні заклади беруть активну участь у розбудові та зміцненні соціалізму в Народній Польщі (...).

Закон від 4 травня 1982 року про вищу освіту (ухвалений на основі соціального проєкту, розробленого з ініціативи та з участю експертів „Солідарності”)

Ст. 2

1. Вищі навчальні заклади беруть участь у всебічному розвитку науки, культури і народного господарства, виховують студентів відповідно до ідеалів гуманізму і соціальної справедливості як громадян соціалістичної держави зі свідомістю своїх обов'язків і прав.
2. Університети в своїй діяльності керуються добром Польської Народної Республіки.
3. Університети у своїй діяльності керуються принципами свободи науки і мистецтва. Відповідно до цих принципів у вищих навчальних закладах розвивається різноманітність наукових і мистецьких галузей навчання, поважаючи ідеологічні відмінності.

Закон від 12 вересня 1990 року про вищу освіту

Ст. 2.1. Вищі навчальні заклади, надалі іменовані „навчальними закладами”, організовані та діють на основі свободи наукових досліджень, свободи художньої творчості та свободи викладання.

Закон від 27 липня 2005 р. Закон про вищу освіту

Ст. 4

1. Університет є автономним в усіх сферах своєї діяльності на умовах, визначених Законом.
 2. У своїй діяльності університети керуються принципами свободи викладання, свободи наукового дослідження та свободи художньої творчості.
 3. Університети, виконуючи місію відкриття та поширення істини шляхом проведення наукових досліджень та навчання студентів, є невід'ємною частиною національної системи освіти і науки.
- (...)
5. Органи державного управління та органи місцевого самоврядування можуть ухвалювати рішення щодо вищого навчального закладу лише у випадках, передбачених законами.

Закон від 20 липня 2018 р. – Закон про вищу освіту і науку

[Преамбула] визначає (...) такі принципи:

- обов'язком органів державної влади є створення оптимальних умов для свободи наукових досліджень і мистецької творчості, свободи викладання та автономії академічної спільноти,
- кожен науковець відповідає за якість і достовірність досліджень, виховання молодого покоління,
- університети та інші науково-дослідні установи виконують особливо важливу для держави та нації місію: вони роблять ключовий внесок в інноваційність економіки, сприяють розвиткові культури, співформують моральні норми в суспільному житті.

Ст. 3

1. Основою системи вищої освіти і науки є свобода викладання, художньої творчості, наукових досліджень і публікації їхніх результатів, а також автономія університету.
2. Система вищої освіти і науки функціонує з дотриманням міжнародних стандартів, етичних принципів і передового досвіду у сфері освіти і наукової діяльності, враховуючи особливу важливість соціальної відповідальності науки.

Увага. У розділі 1 наведено конституційні цінності, взяті дослівно з окремих статей Конституції Республіки Польща від 2 квітня 1997 року. Ці значення були позначені як „основа системи”. Це вимоги, яких необхідно суворо дотримуватися, оскільки їх порушення органами державної влади, а також університетами підірвало б основи системи. Жодні правові акти, видані державними органами, постанови чи рішення керівництва університету не можуть порушувати жодну з цих цінностей.

6.2. Академічні цінності та свободи в документах KRASP¹

Термін „університет” походить від латинського *universitas*, що означає загальний, цілий, універсальний, команда, корпорація. Цим терміном

¹ J. Woźnicki, Referat wprowadzający na Seminarium Komisji ds. Komunikacji i Odpowiedzialności Społecznej KRASP „Wolność i odpowiedzialność akademicka: doświadczenia i dobre praktyki”, Warszawa, 26 lutego 2021 r.

позначали спільноту студентів, а з розвитком середньовічних університетів формувалися їхні принципи, цінності та функції, а також ритуали, що відображали велич *universitas*. У середні віки університет називався *studium generale*. Сутність традиційного університету можна схарактеризувати, серед іншого, такими ключовими словами, як: **етичні цінності, свободи, принципи, зразки, місія.**

Важливо нагадати про важливість базових понять, цінностей та академічних свобод, засадничих принципів і канонів, а також представити пропонування їх перелік у формі відкритого каталогу на тлі зразкових нормативних актів. Найголовніше – підтримати розпочатий діалог на цю тему між МОН та KRASP, а також всередині університетів. Варто представити сферу застосування основного документа KRASP: Кодексу *Належні практики в університетах 2007 року*, поданого до Європейської асоціації університетів (EUA).

Потрібно з'ясувати значення ключових термінів відповідно до *Словника польської мови (PWN)*. Цінності – це „принципи та переконання, які є основою етичних норм, прийнятих у певній спільноті; якість того, що є хорошим у певному відношенні”; свобода – це „можливість ухвалювати рішення за власним бажанням; права громадян, що визначаються загальним благом, національним інтересом і правопорядком”; принцип – „норма поведінки; процедура, передбачена якимось законом чи звичаєм, якої слід дотримуватися за певних обставин”; а канон – це „загальноприйнятна в певну епоху норма, наприклад, етична чи естетична; сукупність правил, законів, текстів фундаментального значення”.

Традиційні цінності та академічні свободи періоду середньовічного університету:

- етичні цінності та принципи (християнська етика), у тому числі повага до істини та моральні норми;
- академічні свободи: корпоративність і принцип автономії, принцип кооптації, принцип виборності, свобода в процесі виконання місії розширення і поширення істини, принцип свободи творчості;
- університетські цінності: принцип спільноти, відносини між викладачем і студентом, принцип універсальності міжнародного університету, принцип універсальності наук (гуманітарні науки, медицина, право, філософія з богослов'ям).

Конституційні канони академічних свобод 1997 року:

- автономія вищих навчальних закладів, свобода художньої творчості, свобода наукових досліджень і публікації їхніх результатів, свобода викладання та свобода використання культурних надбань.

Основні принципи, згадані в Кодексі *Належні практики в університетах KRASP–FRP* від 2007 року:

- Принципи: державна служба, неупередженість у суспільних справах, легалізм, автономія та відповідальність, розподіл і баланс влади в університеті, креативність, прозорість, субсидіарність, повага до гідності й толерантність, інтернаціоналізація досліджень та освіти.

Кодекс *Належні практики в університетах KRASP–FRP* 2007 року

У зв'язку з ювілеєм 10-річчя KRASP Пленарна асамблея ректорів ухвалила 26 квітня 2007 року та оголосила під час ювілейної церемонії кодекс *Належні практики в університетах*, який розробила Фундація польських ректорів і який накладає зобов'язання з посиланням на 10 фундаментальних принципів, закріплених в академічних традиціях, але не на працівників навчального закладу, а на його органи – ректорів і сенат, включаючи членів колегіальних органів.

Належним завершенням процедури запровадження Кодексу стало створення KRASP-ом Комітету з належної практики KRASP, який розглядає пропозиції і щодо вдосконалення кодексу, і щодо його системного застосування та вдосконалення.

- У грудні 2020 року Комітет з належної практики KRASP ухвалив резолюцію про розширення Кодексу 2007 року з метою включення належної практики в діяльність Університетської ради.
- У лютому 2021 року Комітет належних практик KRASP надав висновок щодо необхідності доповнення кодексу 2007 року питаннями професійної етики викладачів, подавши документ „Пропозиції до кодексу професійної етики викладачів у навчальному процесі та в публічній комунікації”.
- У лютому 2022 року Комітет з належної практики KRASP доручив проф. габ. докторові Єжи Возницькому, Президентові FRP, розробити у вигляді додатка до раніше прийнятого Кодексу проєкт документа „Належні практики в діяльності ради університету”.
- Прийняття доповнення *Кодексу належних практик у вищих навчальних закладах* додатками № 1 та № 2 відбулося 2022 року, тобто в ювілейний рік 25-річчя KRASP, а про продовження дії цього документа було анонсовано 10 червня 2022 року в Королівському замку у Варшаві.

Документ KRASP „Пропозиції до Кодексу професійної етики викладачів у навчальному процесі та публічних комунікаціях” Президія KRASP ухвалила

9 лютого 2021 року з наміром наголосити на важливості етичних вимог у діяльності викладачів. Це передусім:

- умови, пов'язані з канонами надійності, з особливою увагою до підготовки та проведення занять, керування студентами та докторантами, а також оцінювання прогресу в навчальному процесі та допомоги в його досягненні;
- культурні вимоги, у тому числі підтримувати належні відносини з учасниками освітнього процесу, поважати їхню гідність, приватне життя та вимоги особистої недоторканності.

Разом із Додатком № 1 документ під назвою Додаток № 2 „Належні практики в діяльності ради університету”, після консультацій з Центром співпраці рад університетів (OWRU), після позитивного висновку Комісії зі стратегічних проблем вищої освіти (KSPSW) KRASP та KDP (КНП Кодекс належних практик) KRASP, Пленарна асамблея ухвалила його 9 червня 2022 року.

Це дослідження охоплює такі питання:

- (1) Правові основи та регламент роботи ради університету.
- (2) Запит на доступ до документів університету та інформаційної безпеки.
- (3) Порядок виборів ради університету.
- (4) Провадження у справах про відкликання ради університету або її членів.
- (5) Обрання голови ради університету.
- (6) Принципи та порядок висунення радою університету кандидатів на посаду ректора.
- (7) Сфера діяльності ради університету, включаючи завдання, прямо не передбачені положеннями Закону.
- (8) Положення та процедури, що стосуються ради університету.
- (9) Порядок роботи та взаємовідносини ради університету з ректором, сенатом та громадськістю університету.
- (10) Завдання ради університету у сфері моніторингу фінансового менеджменту та управління університетом, у тому числі правила ухвалення рішень щодо ректора стосовно його заробітку.

6.3. Голос KRASP на захист демократичних цінностей та автономії закладів вищої освіти у змісті ухвалених документів

З уваги на важливість для генезису створення KRASP, а також місії Конференції, та на переконання ректорів у вирішальному значенні цінностей верховенства права й автономії університетів для збереження конституційних цінностей

та ідентичності університету і його традиційних цінностей – у цьому розділі об'єднано та представлено документи, прийняті KRASP 2007 року (Ювілейний рік 10-річчя KRASP) та окремі резолюції органів KRASP за 2019–2021 роки. Варто зазначити, що перший з представлених документів – це спільна Декларація Президії KRASP та Президії Польської академії наук. Такі спільні постанови двох, а то й трьох президій, у тому числі Головної ради з науки і вищої освіти, було ухвалено з питань, які сторони вважали принциповими.

ДЕКЛАРАЦІЯ

**Президії KRASP та Президії Польської академії наук
від 26 квітня 2007 р.**

про принципи реформування польської науки і вищої освіти

Президія KRASP та Президія Польської академії наук заявляє про бажання провадити діалог з державними органами щодо змін в організації польської науки та вищої освіти. Це стосується і праці над законом про вищу освіту, і запланованих перетворень у науково-дослідних установах Польської академії наук.

Використання можливостей, пов'язаних з процесом євроінтеграції, вимагає модернізації структур польської науки. Ми визнаємо цю потребу. Ми також визнаємо право влади Республіки Польща активно формувати наукову політику, контролюючи розподіл державних коштів на дослідження та замовляючи конкретні дослідницькі проекти відповідно до державних преференцій. Водночас наголошуємо, що необхідний процес змін не повинен порушувати конституційних принципів університетської автономії та свободи наукових досліджень. Ми переконані, що для того, щоб гарантувати компетентне управління дослідженнями, необхідно залишити наукову спільноту незалежною в управлінні університетами та науковими інститутами Польської академії наук. Досвід недавнього минулого показує, що будь-яке відхилення від цих принципів наражає науку на серйозні втрати та знижує позиції цивілізованої країни.

Також ми вважаємо, що необхідно створити умови для швидшого просування молодих, талановитих наукових кадрів. Але це не може бути пов'язано ні зі зниженням рівня вимог до здобуття наукового ступеня та вченого звання, ні з послабленням методичного контролю за цим; інакше досягнення були б ілюзорними, а наслідки – протилежні до запланованих.

Ми переконані, що повага до принципів і цінностей, яких ми дотримуємося, є необхідною умовою модернізації польської науки. На цих засадах ми заявляємо про готовність до конструктивної співпраці з органами державної влади в реформуванні вищої освіти і науки.

Ми закликаємо вас консультуватися з KRASP та Польською академією наук щодо будь-яких запропонованих змін у нашій сфері дії.

Президент Польської академії наук,
проф. доктор габ. Міхал Кляйбер
Голова Конференція ректорів академічних шкіл Польщі,
проф. доктор габ. інж. Тадеуш Лютий

Документ No 38/IV
Конференція ректорів академічних шкіл Польщі
Постанова Президії KRASP
від 23 березня 2007 р.
про вплив зниження якості правових актів на академічну спільноту,
а також піддання сумніву принципів верховенства права

Конференція ректорів академічних шкіл Польщі (KRASP) із занепокоєнням спостерігає за діями, що нещодавно були проведені у сфері створення нормативно-правових актів, які суттєво впливають на функціонування університету. Академічна спільнота, яка спрямована на дотримання закону, стикається з дедалі більшими труднощами в його тлумаченні та застосуванні.

Поспішне правотворення, яке, на думку академічної спільноти, є результатом короткочасних політичних потреб і, як результат, низька якість законодавчих рішень, йде пліч-о-пліч з сумнівом у традиційних цінностях, на яких ґрунтується верховенство права. З цього випливає, як зазначено в постанові Сенату Варшавського університету від 21 березня 2007 року про загрози демократичній правовій державі, піддрив авторитету незалежності судів, сумнів у незалежності Конституційного трибуналу або недотримання принципу презумпції невинуватості.

Такі дії явно суперечать багатовіковим засадам європейської культури, на основі яких розвивалися університети, а також мають негативні та часом

незворотні наслідки для виховання молодого покоління. Ми не можемо залишатися байдужими до цієї загрози

Голова KRASP
проф. доктор габ. Тадеуш Лютий

Документ No 45/VII
Конференції ректорів академічних шкіл Польщі
Позиція Президії KRASP
від 20 грудня 2019 року
стосовно
проекту Закону від 12 грудня 2019 року
про внесення змін до закону – Закону про організацію загальних судів,
Закону про Верховний Суд та деяких інших актів

Президія KRASP, керуючись турботою про благо нашої країни, висловлює рішучий спротив спробам порушити поділ влади шляхом підриву незалежності та неупередженості судів.

Ми глибоко стурбовані проектом новелізації поданого на обговорення в Сейм *Закону про систему загальних судів, Закону про Верховний Суд і деяких інших законів.*

Визнаючи, що наш обов'язок відповідно до соціальної відповідальності університетів – реагувати у випадках загрози основним політичним принципам нашої країни, ми хотіли б зазначити, що запропоновані в проекті зміни призводять до підриву основ демократичної правової держави, визначеної і в Конституції Республіки Польща, і в праві Європейського Союзу.

Порушення цих основ мало б далекосяжні наслідки, які призвели б до виходу Польщі зі спільноти демократичних, правових країн, які входять до Європейського Союзу.

Водночас Президія KRASP рішуче підтримує позицію деканів юридичних факультетів польських університетів щодо цього питання.

Голова KRASP
проф. доктор габ. інж. Ян Шмідт

KRASP

Головна Рада науки і вищої освіти

Позиція**Президії Конференції ректорів академічних шкіл Польщі
та
Президії Головної ради науки та вищої освіти
від 8 червня 2020 р.
про слухання студентів Сілезького університету**

Президія Конференції ректорів академічних шкіл Польщі та Президія Головної ради науки і вищої освіти висловлюють глибоку стурбованість та неприйняття безпрецедентного втручання правоохоронних органів у справу, вирішення яких є автономною відповідальністю університету, проводячи допити студентів Сілезького університету в Катовіцах у зв'язку з дисциплінарними стягненнями, які відбуваються в університеті.

Не чекаючи результатів дисциплінарного провадження, яке триває в Університеті, поліція та прокуратура спробували підмінити відповідні академічні інстанції у своїх внутрішніх процедурах, чим грубо порушили нашу університетську автономію, гарантовану і Конституцією, і законом – Законом про вищу освіту і науку.

Академічна суперечка щодо наукових поглядів і змісту освіти є сутністю університету. В університетах ми вчимо студентів критично мислити та сміливо протистояти будь-якому ненауковому чи несумісному з сучасними знаннями змісту, який подають викладачі. Університети мають внутрішні процедури перевірки якості освіти, і кожен викладач підлягає анонівному оцінюванню студентами щонайменше раз на рік, щоб спонукати студентів бути критичними та вимогливими до своїх викладачів.

Дії правоохоронних органів щодо осіб, які виступають проти неякісності та недостовірності інформації, наданої під приводом підозри у „створенні неправдивих доказів”, є безпрецедентною спробою психологічного тиску на цих людей, позбавляючи їх відчуття безпеки, гарантованого традиційними, повністю об'єктивними академічними стандартами вирішення таких суперечок. Така поведінка несумісна з доброю академічною мораллю та сутністю функціонування університетської установи

Закон також говорить про відповідальність кожного вченого за виховання молодого покоління. І ніхто і ніщо не звільнить від цієї відповідальності науковців і університети, в яких вони працюють. Згадані події можуть зруйнувати багаторічні зусилля академічної спільноти побудувати в університетах атмосферу нічим не обмеженого, раціонального діалогу.

Тому очікуємо, що буде припинено допити студентів й залишено право вирішувати питання істини чи несправедливості стосовно тих знань, які надаються, університетам, бо саме для цього вони були створені століття тому.

Голова KRASP

проф. доктор габ. інж. Ян Шмідт

Голова Головної Ради науки і вищої освіти

проф. доктор габ. Збігнев Марчіняк

Документ № 2/VIII

Конференції ректорів академічних шкіл Польщі

Позиція Президії KRASP

від 30 жовтня 2020 року

щодо поточної соціальної ситуації

Ми, Ректори академічних шкіл Польщі, звертаємося до державної влади негайно знайти мирні шляхи виходу із ситуації, в якій опинилося польське суспільство після рішення Конституційного Трибуналу.

Ми вважаємо обурливим звинувачувати ректорів у підвищенні ризику зараження студентів SARS-CoV-2. Причиною громадянського протесту численних членів та членів академічної спільноти є не рішення керівництва університету встановити вільні від університетських занять години, а хвилювання та побоювання, спричинені рішенням Конституційного трибуналу та заявами представників влади, які порушують права жінок.

Президія Конференції ректорів академічних шкіл Польщі з великим подивом і глибоким занепокоєнням сприйняла заяву Міністра освіти і науки, д-ра габ. Пшемислава Чарнека, яка порушує автономію університетів, оголосивши, що рішення щодо розподілу коштів для інвестицій у наукові проекти залежатимуть від позиції університетів щодо протестів.

Державні кошти, з яких фінансуються наукові дослідження та освіта молоді, Міністерство та його відомства повинні розподіляти виключно на основі змістовних критеріїв. Ми вважаємо використання державних фінансів для покарання університетів, які ухвалювали рішення відповідно до закону та їхньої автономії, як скандальний прояв забуття того, що гроші польських платників податків мають служити всім уповноваженим структурам, а не лише визнаним владою.

Пам'ятаючи минулі часи, які, на щастя, минули, коли комуністична влада піддавала польські університети ідеологічному тиску, вважаємо, що було б великою помилкою знову намагатися використати нагляд за університетами для політичного тиску на ректорів академічних спільнот.

Враховуючи серйозність ситуації, Президія Конференції ректорів академічних шкіл Польщі готова почати переговори з Міністром освіти і науки якомога раніше.

Голова KRASP
проф. доктор габ. інж. Аркадіуш Менжик

Документ № 13/VIII
Конференції ректорів академічних шкіл Польщі
Позиція Президії KRASP
від 20 травня 2021 року
про проєкт Закону від 6 травня 2021 року
про внесення змін до Закону про вищу освіту і науку

Ознайомившись із проєктом закону від 6 травня 2021 року про внесення змін до Закону про вищу освіту та науку, Конференція ректорів академічних шкіл Польщі підтримує негативну позицію Пленарної асамблеї KRASP, що міститься в документі № 6/VIII від 20 листопада 2020 р. (додаток 1) та критичну позицію, викладену в листі від 8 січня 2021 р. (додаток 2) із закликом зняти з доопрацювання проєкт змін до Закону про вищу освіту і науку.

KRASP поділяє критичну позицію багатьох кіл та установ з цього приводу, включно з Головною радою науки і вищої освіти, викладену в Постанові № 178/2021 від 13.05.2021.

Упродовж багатомісячної дискусії академічна спільнота неодноразово зазначала, що свобода вираження думок працівників університету має бути пов'язана з відповідальністю науковця та дотриманням критеріїв науковості в дослідницькій діяльності й дидактичній роботі.

Ми вважаємо, що положення, які містяться в Конституції Республіки Польща, у Законі про вищу освіту і науку та внутрішніх правилах університетів, достатньою мірою регулюють право на свободу вираження поглядів, зберігаючи при цьому принцип автономії університетів.

Свобода вираження поглядів має бути пов'язана з повагою до людської гідності, а академічна свобода не може полягати в проголошенні думок в університетському просторі, які ігнорують знання та методологію наукових досліджень. Університети є і повинні залишатися простором свободи для наукових дебатів і політично нейтральними установами.

Конференція ректорів академічних шкіл у Польщі закликає взяти до уваги численні критичні голоси, висловлені в позиціях академічних кіл під час п'ятимісячної дискусії щодо „пакета свободи” та наразі в процесі надання висновків щодо проекту Закону від 6 травня 2021 р. про внесення змін до Закону про вищу освіту і науку. Ігнорування цих голосів ми сприймаємо як конфронтацію та зневагу до принципів соціального діалогу.

Від імені Президії KRASP
Голова KRASP
проф. доктор габ. інж. Аркадіуш Менжик

Документ No 6/VIII
Конференції ректорів академічних шкіл Польщі
Позиція Асамблеї KRASP від 20 листопада 2020 р.
про академічну свободу

З посиланням на пропозиції щодо запровадження т. зв „пакета свободи” Пленарне засідання KRASP наводить таку позицію та її обґрунтування.

Конференція ректорів академічних шкіл Польщі висловлює переконання, що університети в рамках своєї автономії та чинного правового порядку,

в тому числі Конституції Республіки Польща, яка гарантує свободу громадянських прав, забезпечують повагу до академічних свобод таким чином, і тією мірою, що впливає з усталених традицій університету. Це означає, що законодавцеві немає виправдання для спроб проникнути в цю сферу, чому KRASP мав би рішуче протистояти.

Кожна поправка до закону має бути підготовлена та внесена з дотриманням принципу участі та діалогу з представницькими інституціями, як частина ініціативи, що охоплює комплексно, а не випадково, нормативні акти, які потребують змін.

Визнання необхідності сприяти етичним принципам академічного характеру, Пленарне засідання Конференції ректорів академічних шкіл Польщі прийняло 7 червня 2007 р. поданий Фондацією Польських ректорів опрацьований „Кодекс належної практики в університетах”, що накладає на органи влади університету обмеження й зобов'язання культурного характеру. Після цього було створено Комітет належної практики KRASP.

Сьогодні ми вважаємо за доцільне доручити цьому Комітету місію просування бажаних законодавчих положень та організаційних рішень в університетах, також і нових, які ще не скрізь існують, спрямованих на забезпечення поваги до академічної свободи. Такі ініціативи можуть включати призначення Сенатом повністю незалежної університетської комісії з дотримання академічних свобод.

Ректори, які представляють університети-члени KRASP, ухвалюють рішення розпочати обговорення академічних цінностей, доручаючи Комітету з належної практики KRASP підготувати пропозиції щодо конкретних дій так, щоб повага до академічних цінностей і свобод могла бути забезпечена з поважанням автономії університету та без правового зовнішнього втручання законодавчого характеру.

Пленарне засідання KRASP надсилає запрошення Міністрові освіти і науки взяти участь у нашій дискусії.

Голова KRASP
проф. доктор габ. інж. Аркадіуш Менжик

РОЗДІЛ 7

Сфера управління (*governance*) у функціонуванні KRASP

7.1. Статус та організація KRASP у світлі змісту власної опублікованої інформації

Офіційний статус KRASP визначений у внутрішньому документі як *Довідник каденції 2020–2024* і містить такі дані:

Конференція ректорів академічних шкіл Польщі діяла з 2005/2006 навчального року до 2017/2018 навчального року на основі положень Закону від 27 липня 2005 року Закону про вищу освіту. З 1 жовтня 2018 року діяльність Конференції регулюється Законом від 20 липня 2018 року – Законом про вищу освіту і науку. Відповідно до положень нового закону, Конференція ректорів академічних шкіл Польщі (KRASP) є „представницькою установою вищої освіти та наукової спільноти” (раніше – відповідно до статуту, який ухвалила Пленарна асамблея у жовтні 2011 року – це був «представницький орган академічних університетів, компетентних у сфері вищої освіти та науки», а ще раніше – „добровільна асоціація ректорів, які представляють польські вищі навчальні заклади, уповноважені присуджувати докторські ступені”).

Закон про вищу освіту і науку також визначає, що KRASP співпрацює з органами державної влади з питань, що стосуються вищої освіти, науки

та культури. Зокрема, державні органи мають законодавче зобов'язання консультиватися з KRASP з таких питань:

- принципи функціонування та напрями розвитку системи вищої освіти і науки, управління університетами та у справах студентів, аспірантів і науково-педагогічних працівників;
- проект державного бюджету в частині вищої освіти і науки;
- проекти нормативно-правових актів щодо системи вищої освіти і науки.

Органом контролю KRASP є міністр, відповідальний за вищу освіту.

Від 1 жовтня 2006 року Конференція діє як окрема юридична особа, зареєстрована в Національному офіційному реєстрі суб'єктів народного господарства (реєстраційний номер РЕГОН – 020345108) та в податковій службі (ідентифікаційний номер платника податків НІП – 898-209-47-09). KRASP отримав статус юридичної особи на підставі Закону 2014 року внаслідок новелізації Закону про вищу освіту.

Органами KRASP є Пленарна асамблея KRASP (яка є загальними зборами членів у значенні ст. 11 абз.1 Закону від 7 квітня 1989 року про асоціації, у зв'язку зі ст. 337 абз. 6 Закону, Президія KRASP (яка є радою директорів у значенні ст. 11 абз. 3 Про громадські об'єднання, у зв'язку зі ст. 337 абз. 6 Закону), Голова KRASP, Ревізійна комісія KRASP (яка є органом внутрішнього контролю за змістом ст. 11 абз. 3 Про громадські об'єднання у зв'язку зі ст. 337 абз. 6 Закону). Термін повноважень органів KRASP збігається з терміном повноважень ректорів, визначених Законом.

Пленарна асамблея KRASP складається з представників університетів-членів та членів Президії KRASP. До складу Президії KRASP за посадою входять: Голова KRASP, Почесний Голова KRASP, два заступники Голови KRASP, голови конференцій ректорів ЗВО окремих типів, обраних цими конференціями. До Президії KRASP також входять голови постійних комісій KRASP, комітетів, призначених на термін повноважень, і голова Болонської команди KRASP, якщо вони є ректорами або колишніми ректорами університетів-членів. У роботі Президії KRASP з дорадчим голосом беруть участь: Генеральний секретар KRASP, Голова Ревізійної комісії KRASP або його заступник, або член Комісії, уповноважений Головою Комітету, інші особи, запрошені Президією або Головою KRASP.

До складу Президії KRASP у каденції 2020–2024 років, крім голови, заступників і почесного голови, входили голови конференцій ректорів окремих типів ЗВО, обрані цими конференціями. Рішенням утвореного

таким чином органу до складу Президії увійшли голови постійних комісій KRASP. Відповідно до змін, внесених Пленарною асамблеєю 18 листопада 2016 року до Статуту KRASP, до складу Президії увійшли також голови комісій, призначені на один термін повноважень.

Обрання нового складу Конференції не привело до суттєвих змін в організації Офісу KRASP – не змінився також його склад та місце розташування. Завдяки прихильності ректора Варшавського університету офіс досі розташований у Варшаві на території університету, вулиця Краківське передмістя 26/28.

Комісії. Термін повноважень 2020–2024

Постійні комісії

- Комісія з питань інфраструктури ІТ
- організаційно-законодавчий комітет
- Комісія з питань освіти
- Комісія з питань науки
- Комісія з питань економіки
- Комісія міжнародної співпраці
- Комісія з питань інновацій та співпраці з економікою
- Комісія з питань комунікації та соціальної відповідальності
- Комісія з акредитації та рейтингу
- Академічний спортивний комітет

Комісії та групи, призначені на термін повноважень

- Комісія зі стратегічних проблем вищої освіти
- Антикризова група
- Група мереж європейських університетів
- Група співпраці з польською діаспорою

Інші статутні суб'єкти

- Болонська група
- Ревізійна комісія
- Комітет з належної практики

Комісії, що діють при KRASP

- Комісія з питань підтримки державно-приватного партнерства
- Комісія з питань рівних можливостей навчання

- Комісія відділів наукової кар'єри
- Група з питань якості педагогічної освіти
- Комісія з науково-видавничої роботи

Група експертів KRASP

Комісія у справах Програми IDUB при Президії KRASP

7.2. Місія та інституційна культура KRASP

Одним з елементів інституційної культури академічних університетів і, відповідно, Конференції ректорів як їхнього представника, є принцип безперервності та спадкоємності дій. Кожен термін перебування на посаді є лише наступним етапом в естафеті передачі та прийняття відповідальності наступним поколінням ректорів. Індивідуальні терміни повноважень, звичайно, пов'язані з іменами наступних президентів, але саме конкретні досягнення всіх органів і комітетів KRASP разом становлять сукупний доробок за певний період.

Після створення своєї конференції ректорам довелося зосередити багато уваги та зусиль, щоб сформувавши її як організацію з високою культурою, упізнавану суспільством, добре організовану, але також здатну по суті представляти бачення та програми розвитку для навчання і наукових досліджень. Такого стану справ було досягнуто за короткий проміжок часу, про що свідчать перші ініціативи та публікації KRASP у 1998/1999 роках, у яких пропонувалися напрями для внесення змін до тодішніх законів про вищу освіту та науку. У той час ректори виступали за далекосяжні та непопулярні зміни, такі як запровадження загальної часткової оплати за навчання та заміна Науково-дослідного комітету структурами на зразок агенцій. Після цього настав період, який підтвердив готовність і спроможність ректорів взяти на себе спільну відповідальність за фактичне, законодавче формування системи вищої освіти в нашій країні. Тоді, крім імплементації нового, так званого ректорського закону, настав час сформулювати і прийняти фундаментальні цінності та принципи, а також хороші практики для роботи органів керівництва університету.

Автор цієї монографії, керуючись наміром наголосити на можливості застосування культурних правил в університеті, стосовно KRASP як її репрезентації, використав фрагмент тексту з його попередньої книжки *Академічні університети як інституції суспільного життя* щодо концепції інституційної

культури університету та **заміни назви KRASP замість слів: університет / навчальний заклад / університет**. Оригінальний текст виділено курсивом:

KRASP відіграє передусім представницьку та культуротворчу роль, будучи громадсько-побутовою установою спеціального характеру. Саме культура є одним з найважливіших елементів іміджу та певної самобутності, а також сприйняття ідентичності кожного університету-учасника KRASP. Власна культура KRASP охоплює і універсальні елементи, і специфічні елементи, вкорінені у власних традиціях і характері KRASP як репрезентативної установи. Але культура KRASP має свої джерела і в його нинішній діяльності. Можна сказати, що вона також сформована сьогоднішнім днем.

Поняття культури KRASP широке й охоплює і певні опубліковані правила, положення та закони, що містяться у правових актах і постановах органів влади, і неписані правила поведінки – індивідуальні та колективні – виведені з власної традиції, що посилаються на прецеденти та попередні досягнення, які визнаються і шануються не через букву положення, а через дух та етос Конференції ректорів.

Знаменно те, що більшої ваги KRASP надає своїм традиціям і позиції, то важливішою для неї стає власна інституційна культура, формування якої вимагає великої обережності й мудрості. Можна сформулювати тезу про те, що ступінь, до якого KRASP розвиває і поважає власну культуру, стає ознакою її ідентичності та авторитету, а також мірою її зрілості.

Інституційна автономія університетів-членів, що впливає із загального принципу творчості, а також – посилюючись на принцип громадського служіння – соціальна місія Конференції мають фундаментальне значення для культури традиційного характеру в KRASP.

Культура KRASP формується в процесі виконання місії. Місія KRASP пов'язана з такими цілями університетів-членів, як: освіта, виховання та розвиток людини, включаючи формування її особистості, розвиток науки і сприяння прогресу, а також внесок у розвиток цивілізації. Досягти цих цілей неможливо, з одного боку, без посилення соціальної мотивації до вдосконалення, а з іншого – без створення університетам елементарних умов для реалізації поставлених завдань. У своїй діяльності KRASP дбає про виконання останньої умови.

Інституційна культура збагачується у зв'язках KRASP з його середовищем. KRASP має виконувати академічну місію та відігравати соціальну роль¹.

¹ Поп., напр., J. Woźnicki (red.), *Model zarządzania publiczną instytucją akademicką*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 1999.

Традиційно KRASP *вирішує, як виконувати свою місію, посилаючись на принцип своєї автономності. Академічні університети довели, що у своїх міркуваннях про громадську місію KRASP вони керуються інтересами країни. Але про соціальну роль KRASP – про можливості її виконання – певною мірою вирішують і державні органи у співпраці з KRASP, реалізуючи освітню та наукову політику, а отже, визначаючи умови для досягнення суспільством цивілізаційного прогресу. Дійсно, вища освіта потребує інвестицій. Це особливий вид інвестицій з великою вигодою, яку важко переоцінити. Однак це і є перевагою широкого горизонту, що ускладнює його сприйняття громадськістю. Тому громадськість потрібно постійно інформувати про необхідність інвестувати у підвищення якості роботи та розвиток вищих навчальних закладів. Це також належить до місії KRASP.*

Академічні установи, які беруть участь у KRASP, зокрема, у конференціях окремих типів закладів вищої освіти відповідно до Статуту, бажають, щоб діяльність і стратегія KRASP поважала культуру цих конференцій-членів і їхню певну програмну незалежність, але й не суперечила ідентичності KRASP в цілому. (...)

Важливо підкреслити, що *дотримання етичних принципів усіма членами KRASP є фундаментальною основою культури кожної Конференції та основою її статусу, необхідного для виконання її місії. Особливо категоричний імператив у цьому плані стосується ректорів, як найвищих представників спільноти. (...)*

KRASP *повинна зберігати особливу чутливість до проявів патологічної або ненормативної поведінки в суспільному житті. Особливо це стосується випадків порушення громадянських прав і свобод або патологій у політичному житті. Після цього академічна спільнота має право на публічну відповідь, що міститься в резолюції KRASP. (...)*

Для того, щоб мати право виконувати таку роль, університети-члени повинні уникати емоцій та упередженості у сприйнятті свого оточення. Вони повинні зберігати відповідальність і неупередженість в оцінюванні зовнішнього світу, дотримуючись принципу політичного нейтралітету. KRASP не повинна бути втягнена у політичні суперечки як партія, незалежно від політичних поглядів членів її органів чи активістів університету. З цієї точки зору авторитет і громадське становище KRASP повинні підлягати особливому захисту. На сторожі цих цінностей стоїть Голова, який не повинен маніфестувати різниці у своїй поведінці щодо різних представників світу політики, вмотивовану особистими поглядами чи політичними симпатіями (...).

Все сказане вище не означає, що Голова, який представляє KRASP, повинен уникати контактів з представниками світу політики. Навпаки, підтримувати такі контакти необхідно через важливу та бажану роль, яку KRASP має відігравати в суспільному житті. Проте у стосунках з представниками політичного світу Голова має дотримуватись принципу однакової дистанції до різних політичних опцій.

Також KRASP в цілому, як представницька інституція, має бути відкритою до контактів зі світом політики. Це має створити умови для дебатів за участі політичних лідерів та представників академічної спільноти, організованих з ініціативи органів KRASP².

7.3. Принцип участі та діалогу як основа участі KRASP у законодавчому процесі

У п'ятитомній монографії *Прогнозування розвитку вищої освіти до 2020 року* підготовлено FRP для KRASP на прохання університетів-членів, серед іншого підкреслювалася важливість принципів законотворчості та взаємовідносин між державними і соціальними партнерами в законодавчому процесі. Ці принципи і досвід їх застосування в роботі над Законом про вищу освіту і науку 2018 року автор детально описав у розділі монографії, виданої 2019 року³. Представлений тут розділ містить добірку розлогіх уривків з цього дослідження, які автор наводить з огляду їхню важливість:

У роботі над Законом враховувалися організація дебатів, подання та внесення поправок, а також вимоги діалогу з представницькими установами, у тому числі з представницькими установами, уповноваженими Законом 2005 року, тобто KRASP, Конференція ректорів державних професійних університетів (KRePSz), Головна рада науки і вищої освіти (RGNiSW), Студентського парламенту (PSRP) і Національного представництва аспірантів (KRD). Експерти з академічної спільноти були реально залучені до роботи над проектом, в тому числі в рамках діяльності трьох груп, відібраних на конкурсі, оголошеному Міністерством науки і вищої освіти, а також через участь у діяльності Груп Ради Національного наукового конгресу (НКН) та у виконанні програми тематичних конференцій НКН. Формат роботи над Законом можна вважати таким,

² J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*, s. 25–40.

³ J. Woźnicki (red.), *Odpowiedzialność, zaangażowanie i bezstronność uniwersytetu. Uwarunkowania kulturowe i prawne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019.

що відповідає високим стандартам. Міністр також погодився з пропозиціями Програми KRASP, що основними цілями нового регулювання має стати збільшення автономії університетів, дерегуляція, а також підвищення ролі статутів університетів у системі джерел права шляхом передачі частини законодавчих положень на рівень університетів.

Принцип участі та соціального діалогу знайшов своє відображення у відносинах партнерів: уряд/міністр та академічна/наукова спільнота, представлена академічною/науковою спільнотою репрезентативних інституцій. Бажано, щоб така практика була перенесена на рівень університетів і стала важливою частиною їхньої інституційної культури, яка складається, серед іншого, із загальних культурних правил на території університету.

Держава, проводячи державну політику⁴ у сфері вищої освіти і науки, а особливо вносячи законодавчі зміни, повинна поважати принцип участі та публічного діалогу, особливо щодо інституційних партнерів наукового середовища. Це стосується: представницьких органів влади, що виконують консультативно-дорадчі функції, корпорацій науковців та аналітичних центрів, неурядових суспільно корисних організацій, включаючи фонди, асоціації та федерації творчих працівників. Важливо, щоб роль держави, особливо щодо репрезентативних закладів вищої освіти та науки, визначених у Законі 2. 0, було чітко окреслена, але обмежена⁵, визначаючи та накладаючи зобов'язання на сторони діалогу, але водночас гарантуючи права та свободи суб'єктів наукового середовища. У взаємодії між виконавцями державної політики та публічними партнерами потрібно застосовувати належні практики участі та діалогу, а також поважати принцип незалежності їхніх думок.

У цьому процесі необхідна самоорганізація громад, відкритість до співпраці, їхня автономія та діяльність на основі інституційної автономії в законодавчо визначених межах: університети, наукові інститути та екологічні організації різного типу мають супроводжуватися повагою до принципу діяльності для загального блага, суспільного служіння та відповідальності. Самоврядування та громадянські ініціативи спільнот у системі вищої освіти і науки мають бути узгоджені з вимогами інституційного врядування, підзвітності та прозорості, з дотриманням професійної етики, етосу та належної практики

⁴ A. Zybala, *Państwo i społeczeństwo w działaniu. Polityki publiczne wobec potrzeb modernizacji państwa i społeczeństwa*, Difin, Warszawa 2013; W. Anioł, *Wielonurtowy i interdyscyplinarny charakter nauk o polityce publicznej [w:] Polityki publiczne. Wybrane zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*, red. B. Szatur-Jaworska, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018.

⁵ J. Woźnicki, *Dialog społeczny w szkolnictwie wyższym*, wykład inauguracyjny wygłoszony w Górnośląskiej Szkole Wyższej im. Wojciecha Korfańtego w Katowicach, Katowice 2015 [неопублікований матеріал].

в дії. Інституції, що діють від імені академічної та наукової спільноти, повинні керуватися принципами неупередженості в суспільному житті, але водночас вони мають право вимагати від можновладців поваги до верховенства права та прав і свобод громадян⁶. Дії органів державної влади не можуть порушувати цінностей та принципів, що є фундаментальними для всього сектору знань. Для цього потрібна політика, яка є передбачуваною і поважає принципи партнерства між представниками влади та інституцій і спільнот⁷. Для забезпечення відповідних стандартів у співпраці між державою та академічною і науковою спільнотою Президія KRASP, Президія Польської академії наук та Президія Головної ради науки та вищої освіти на засіданні 3 липня 2013 прийняли спільну позицію, в якій окреслили очікування від органів державної влади щодо застосування правил належної практики в законодавчому процесі стосовно вищої освіти і науки, зокрема йдеться про такі постулати і твердження:

- „– вимога запроваджувати нові правові норми так, щоб слідувати за спостережуваними і прогнозованими змінами у своєму середовищі; законодавча діяльність має здійснюватися у передбачуваний для академічних і наукових кіл спосіб із забезпеченням стабільності нормативних актів у довгостроковій перспективі;
- внесенню змін до законів та нормативно-правових актів має передувати не лише формальне виконання вимог суспільних консультацій, а передусім реальна співпраця між зацікавленими міністерствами та представниками статутних, представницьких органів та організацій, що діють на центральному рівні у сфері вищої освіти та науки;
- часте ініціювання законодавчих дій, які здійснюються поспішно й часто за відсутності розуміння та підтримки з боку академічних і наукових кіл, в умовах відсутності діалогу в пошуку найкращих рішень, призводить до правової невизначеності;
- запровадження зайвих правил, запровадження надмірних адміністративних вимог та бюрократизація діяльності установ і дослідників; це стосується, зокрема, надмірної та надто детальної нормативно-правової бази, яка часто видається із запізненням, порушуючи необхідні правила законодавчої техніки;

⁶ J. Woźnicki, *Szkolnictwo wyższe w procesie przemian – zmiany systemowe. 2007–2012*, „Studia BAS” 2013, nr 3(35), s. 71–88.

⁷ J. Woźnicki, *Dedykowane normy konstytucyjne i dobre praktyki w realizacji polityki publicznej wobec sektora wiedzy*, „Studia z Polityki Publicznej” 2014, nr 1(1).

- нормативні акти не можуть втручатися у встановлені законом правила діяльності представницьких органів та організацій у системі вищої освіти»⁸.

Стандарти належного законодавства можна вважати дотриманими, якщо Принципи публічного діалогу⁹, а також Принципи належної практики законотворчого процесу, зазначені у згаданому вище документі представницьких інституцій академічної спільноти, беруться до уваги в роботі над нормативно-правовими актами, які розробляються відповідно до Принципів законодавчої техніки та рекомендацій, що містяться в Регламенті Ради Міністрів.

„Підвищення ролі статутів як джерела права в Законі стало результатом врахування Рекомендації 3.6, що міститься в Програмі розвитку вищої освіти KRASP-FRP до 2020 року, оголошеній 2015 року в такій редакції: «Сфера надмірного використання трирівневої системи правотворчості (закон – постанова – статут університету) повинна бути зменшена на користь дворівневої системи (закон – статут університету). Потрібно зменшити масштаби та сферу делегування імплементаційних актів, що має бути пов'язано з певною зміною характеру компетентного міністерства як органу влади, від управлінського до більш стратегічного – важливішого для розвитку системи. У 2011–2014 роках значною мірою зросла важливість нормативних актів (розуміється як сума обсягу нормативних актів та їхньої кількості)»¹⁰.

⁸ Див. Спільна позиція Президії KRASP, Президії ПАН (PAN) та Президії RGNiSW від 5 липня 2013 р. щодо правил ведення законотворчої роботи з питань вищої освіти і науки, <http://www.krasp.org.pl/pliki/982d2fddbff52900b0425a8f5ca289dd.pdf> (dostęp: 1.10.2018).

⁹ Програмний документ Уряду, ухвалений Радою Міністрів 22 жовтня 2002 р. під назвою *Принципи публічного діалогу*, Варшава 2002.

¹⁰ J. Woźnicki, *Odpowiedzialność, zaangażowanie...*

РОЗДІЛ 8

Участь KRASP у процесі розроблення законопроектів 2005 та 2018 років на основі документів та попередніх досліджень і публікацій автора

8.1. Внесок KRASP у роботу над Законом 2005 року

Текст цього пункту містить передрук вибраних фрагментів з попередніх публікацій автора цієї монографії та з книги Адама Ґалковського 2007 року з посиланнями на ці джерела.

Календар роботи над законом

Єжи Возницький у монографії *Академічні університети як установи суспільного життя* згадує:

Від початку свого існування Конференція ректорів академічних закладів вищої освіти у Польщі вирішила питання про систему вищої освіти, зокрема: автономію університету, модель закладу вищої освіти, системний порядок, роль держави тощо та основним напрямом своєї діяльності. У цій ситуації зрозуміло,

що законодавчі умови привернули увагу ректорів. KRASP закликала розпочати роботу над новим законопроектом з огляду на зміну умов діяльності сфери вищої освіти. Проте, ми спостерігали чимало невдалих спроб міністрів, які змінювали один одного, внести в законодавчий процес новий проект закону. Представники конференції ректорів брали активну участь у підготовці останнього з цих проектів 2002 року. Зрештою, у першій половині 2001 року уряд вирішив не подавати цей проект до Сейму, обмежившись лише незначною поправкою до закону. Наступний уряд також обрав шлях незначної поправки. Державний секретар Канцелярії Президента Міністр Барбара Лабуда, представляючи наміри Президента ознайомитись із ситуацією у сфері вищої освіти, звернулася до професорів Анджея Яновського, Анджея К. Козьмінського, Єжи Возницького та Францішка Зейки для надання відповідної інформації. Після обговорення ми спільно вирішили розробити та подати Президентові документ *Звіт про фундаментальні проблеми вищої освіти в системі польської національної освіти*. Це дослідження, яке було подано Президентові в січні 2002 року, дозволило йому ознайомитися з думкою ректорів. Ідейною основою *Звіту* стали програмні документи – постанови та монографії – KRASP.

У цій ситуації члени Президії KRASP 2002 року визнали доцільність і можливість розроблення власного проекту закону, а потім звернулися до Президента Республіки Польща, Сенату Республіки Польща або уповноваженої групи депутатів подати цей проект до апарату.

У новій каденції 1 вересня 2002 року Конференцію очолив ректор Ягеллонського університету проф. Францішек Зейка, який від імені KRASP звернувся до Президента О. Квасьневського з проханням виявити відповідну ініціативу під час його візиту до Університету у зв'язку з інавгурацією 2002/2003 навчального року. Президент дав згоду, про що оголосив публічно, і повідомив, що буде зроблено відповідні кроки.

Після цього на зустрічі 10 грудня 2002 р., яку скликав Президент О. Квасьневський за участі, серед інших, самого Президента та Міністра К. Лобацької, Міністра Й. Шиманек-Дереш, міністра Б. Лабуди, членів Президії KRASP та представників інших установ, зокрема Польської академії наук (PAN), RGSW та РКА, було ухвалено рішення, щоб робоча група підготувала проект нового закону про вищу освіту. Робочу було призначено рішенням Президента 23 січня 2003 року, і вже наступного дня вона провела своє установче засідання за участі гостей Голови Конференції ректорів польських академічних закладів вищої освіти проф. Ф. Зейки та Голови Конференції ректорів приватних закладів вищої освіти проф. Є. Шабловського. Перше предметне засідання робочої групи відбулося 4 лютого 2003 року в Канцелярії Президента.

До складу робочої групи входили: проф. Єжи Возницький як голова і три представники тодішнього Міністерства національної освіти та спорту: заступник міністра, відповідальний за сферу вищої освіти, спочатку проф. Томаш Гобан-Клас, а потім проф. Тадеуш Шульц, Голова Головного управління вищої освіти проф. Єжи Блажейовський та голова Державної акредитаційної комісії проф. Анджей Яміолковський. Від ректорів – членів KRASP – у робочій групі були: віцепредседателі Конференції, ректор Варшавського університету проф. Пйотр Венгленський, а також професори Ян Копцевич і Ян Войтила, які представляли Комітет із законодавчих питань KRASP. В інтересах репрезентативності робочої групи до її складу також були призначені:

- Голова Асоціації ректорів і засновників недержавних закладів вищої освіти – ректор Мірослав Здановський,
- Голова Конференції ректорів професійних закладів вищої освіти – ректор Анджей Баланда,
- Голова Студентського парламенту Республіки Польща – Пшемислав Ковальський,

а також представники двох зацікавлених міністерств:

- Міністерство національної оборони – полк. проф. Пйотр Сенкевич,
- Міністерство здоров'я – проф. Лешек Парадовський.

Меценат Пйотр Міліц взяв на себе обов'язки секретаря робочої групи, він обіймав цю посаду до вересня 2003 р. Робоча група провела загалом 17 засідань, у тому числі 14 в Канцелярії Президента та останні дві зустрічі в Міністерстві національної освіти та спорту.

Робоча група завершила свою роботу 22 січня 2004 року, прийнявши проект *Закону про вищу освіту*. Робота колективу тривала рік. За цей період, маючи в своєму розпорядженні подані зауваження, робоча група розробила та оприлюднила три послідовні робочі версії проекту закону (у травні, у жовтні та грудні минулого року), які стали предметом обговорень та оцінок зацікавлених осіб і кіл. Як голова робочої групи, яка представляла ці проекти, я провів близько 30 зустрічей в академічних центрах Польщі. Ці проекти також широко висвітлювалися в ЗМІ. Відповідно до місії робочої групи, проект нового закону регулював питання, які раніше охоплювали три чинні на той час закони:

- (1) Закон від 12 вересня 1990 року про вищу освіту (Dz.U. Nr 65, п. 385, з пізн. змінами)
- (2) Закон від 26 червня 1997 року про вищі професійні школи (Dz.U. Nr 96, п. 590, із пізн. змінами)
- (3) Закон від 31 березня 1965 року про вищу військову освіту (зведений текст, Dz.U. Nr 10 від 1992 року, із пізн. змінами)

До парламентських документів було долучено розгорнуті постанови соціального характеру, розроблені в міністерстві окремим четвертим пакетом.

До змісту Закону *Про наукові ступені і звання та ступені і звання в галузі мистецтва* ми внесли деякі зміни, лише для того, щоб спростити процедури присвоєння ступеня габілітованого доктора наук та надати узгодженого характеру положенням про аспірантуру, що здійснюється в закладах вищої освіти та наукових установах. Загалом питання про вчені ступені та отримання звання професора не були предметом роботи групи, оскільки нещодавно цей закон було суттєво змінено. Проект закону про вищу освіту, який підготувала робоча група, містив близько 1200 положень (це дає уявлення про ступінь складності питання), відтворених у 236 статтях, які замінили загалом 375 статей, що містились на той час в чинних законах про заклади вищої освіти.

Розроблений проект був повністю оригінальним, це був у строгому сенсі новий проект, а у своїй редакції, в охопленні багатьох проблем у формі нових законодавчих рішень – ми в цьому переконані – це був сучасний проект, який відкривав нові можливості для діяльності закладам вищої освіти.

Розпочинаючи свою роботу, робоча група мала в своєму розпорядженні дослідження наших попередників та інші матеріали, які в ідеологічному плані пропонували напрями законодавчої роботи.

Проте найбільшою мірою на напрями рішень, ухвалених у проекті, який підготувала робоча група Президента, вплинули результати дискусій та зміст програмних документів KRASP, збагачені власними оцінками викликів, які стояли перед вищою освітою того часу¹.

Автор цієї публікації пише:

Тому ми мали відчуття добре виконаного обов'язку і з таким переконанням передали наш проект Президентові. Вважаю за доцільне підкреслити, що його розробку не фінансували ні Канцелярія Президента, ні Міністерство національної освіти та спорту. Ми поставилися до свого завдання з точки зору суспільної роботи. Ніхто з членів нашої робочої групи не отримав будь-якої винагороди за роботу, яка проводилася над законопроектом у робочій групі Президента. Необхідні витрати на організаційно-технічні роботи профінансувала Фондація польських ректорів – неурядова організація, яку заснували 2001 року 80 ректорів як звичайні громадяни. Фондація провела і профінансувала роботу офісу над законопроектом. Фондація польських ректорів скористалася дотацією,

¹ J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*, s. 167–173.

отриманою на свою діяльність для розвитку освіти та науки від Акціонерного товариства „Польська телекомунікація” (Telekomunikacja Polska), компанії, якій у присутності Президента ми подякували за виконання ролі стратегічного партнера нашої Фундації. (...)

У березні 2004 року проект закону *Закон про вищу освіту* після кількох тижнів додаткової роботи, яку виконував я та міністр Тадеуш Шульц, Президент подав до Сейму. Там проект отримав позитивний висновок з точки зору його відповідності європейському праву та законодавчим вимогам. Президент уповноважив мене як заявника представляти його в подальшій парламентській роботі над проектом. Це завдання я виконав.

Водночас група депутатів скерувала до апарату т. зв. парламентський проект, розроблений Державним сектором науки „Солідарність” (KSN „Solidarność”). За обсягом і змістом постанови цей проект принципово відрізнявся від президентського.

Робота в Сеймі над проектом закону розпочалася лише в післяканікулярний період 2004 року, не враховуючи технічної сесії Парламентської комісії з питань освіти, науки та молоді, який вів роботу під керівництвом свого голови, депутата Ришарда Гайна. Під час голосування комітет вирішив, що основою для його роботи стане президентський проект, але в усій подальшій роботі будуть брати участь, подаючи пропозиції щодо своїх поправок, автори депутатського проекту, представленого депутатом Марією Новак. Головою підкомітету з роботи над законопроектом став депутат Р. Гайн, а його заступником – депутат Казімеж Марцинкевич.

У результаті Сейм ухвалив закон у червні 2005 року 255 голосами „за”, 50 „проти” і 17 утрималися.

Далі робота продовжилась у Сенаті Республіки Польща, який прийняв численні поправки, переважно законодавчого характеру, якими спочатку займалася Сеймова комісія, а потім Сейм. 25 липня 2005 року він прийняв деякі з цих поправок і відхилив інші. Закон, що містить 277 статей, підписав Президент Республіки Польща, а потім його було опубліковано у Щоденнику законів (Dzienniku Ustaw) № 164 від 30 вересня 2005 року. Закон набув чинності 1 вересня цього року, виключаючи деякі врегулювання, які набули чинності пізніше².

Як ми вже зазначали, закон *Закон про вищу освіту* 2005 року запровадив нові положення щодо конференції ректорів. Ці стандарти, посилаючись

² Там само.

на деякі положення Закону про асоціації, мають велике значення з точки зору необхідного доповнення системного порядку у вищій освіті та науці. Законодавче утвердження представництв закладів вищої освіти як нових партнерів з дорадчими та консультативними завданнями усуває недоліки попередніх рішень у цьому плані. Раніше сфера консультацій та формування думки партнерськими установами щодо органів державної влади не включала, хоча повинна була, питань, пов'язаних з управлінням та менеджментом закладів вищої освіти, умовами їхнього розвитку та поточної діяльності з інституційної точки зору, стратегічних проблем та міжнародної співпраці закладів вищої освіти. У всіх цих питаннях представницький голос ректорів має бути найважливішим. Дві конференції ректорів KRASP і KRZaSP, затверджені законом, мають ідентичні повноваження, які включають, серед іншого, виступ та представлення пропозицій з важливих питань вищої освіти, науки і культури, а також з життєво важливих питань академічного середовища, а також право надавати висновки органам державної влади на їхній запит із системних питань у цій сфері, у тому числі законодавчих. Ректори також мають законодавче право давати висновки щодо рішень у системі освіти, які є важливими для закладів вищої освіти.

Закон використовує цікаве рішення щодо формули діяльності Конференції ректорів, які об'єднують відповідні заклади вищої освіти, тобто юридичні особи, чого не дозволяє польський закон про асоціації. Тому необхідно було запровадити спеціальні нормативні акти в „чинному” законі, за аналогією з подібних врегулювань для асоціацій гмін тощо. Законодавець застосував до Конференції ректорів лише окремі норми Закону про асоціації, не бажаючи бюрократизувати ці інституції. З цих причин наглядовим органом, а також органом, який визначає доцільність проведення відповідної конференції, став міністр, відповідальний за вищу освіту. Законодавець також подбав про репрезентативність обох конференцій ректорів, посилячись на вимогу навчання більшості здобувачів освіти в закладах вищої освіти-членах. Обидві організації мають автономію у визначенні власних статутів, включаючи правила членства.

Коментар Адама Галковського щодо участі KRASP у розробленні Закону 2005 року:

Одним із пріоритетів новоствореної та впровадженої 1997 року Конференції ректорів польських академічних закладів освіти було впорядкування всієї правової сфери, що регулює академічне життя в країні. Така потреба впливала

і з того, що чинне законодавство у цій сфері було розпорошене на численні нормативно-правові акти, а також і застаріле. Останній чинник дедалі гостріше відчували самі заклади вищої освіти, змушені діяти за правилами, що вже віддалялися від реалій суспільно-політичного життя. Ці реалії охоплюють серед іншого прогресивну інтеграцію нашої країни з Європейським Союзом, що змушує польське законодавство адаптуватися до правил Євросоюзу, а також цивілізаційні трансформації сучасного європейського суспільства наприкінці ХХ ст. у широкому розумінні.

Доля Закону про вищу освіту протягом історії Конференції ректорів польських академічних закладів освіти видається (...) надзвичайним феноменом з кількох причин. По-перше, роки підготовки цього важливого нормативно-правового акта охопили майже весь час існування цієї організації; по-друге, боротьба за форму закону – це ідеальний приклад, який ілюструє суть і значення діяльності KRASP – і з точки зору статутних повноважень цієї установи, і послідовності в її діяльності. (...)

(...)

Ректори, використовуючи свої статутні мотиваційні засоби, якими були постанови Пленарної асамблеї та Президії, фактично мали змогу суттєво впливати на хід роботи над законом на всіх етапах його написання.

(...)

У той час як керівництво закладів вищої освіти і вся академічна спільнота представляли різні погляди на окремі норми майбутнього закону, (...) [на стільки] всі погодилися, що новий закон потрібен.

(...)

Конференція ректорів, не бажаючи гаяти часу чи впливати на події, створила зі свого складу Законодавчу комісію, яка мала підготувати документ, що виражає позицію організації щодо передумов і форми оголошеного закону. І такий також було створено – розроблення *Моделі державного закладу вищої освіти та його системного оточення. Основні напрями поправок до Закону про вищу освіту* Президія KRASP прийняла ухвалою від 10 березня 1998 року. Це напрацювання є результатом роботи Комісії із законодавчих питань KRASP, яку очолював проф. Єжи Возницький. 3 вересня 1999 року KRASP отримав від Міністерства „оновлену версію” проекту закону *Закон про вищу освіту*, який став результатом „обговорення громадськістю та думок експертів, запрошених Міністерством”³.

³ A. Gałkowski, *Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (1997–2007). Z dziejów autonomii uczelni i samorządności akademickiej w Polsce*, Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 72–81.

Відповідь KRASP: Постанова від 4 листопада 1999 року разом із Переліком найважливіших положень проекту закону Закон про вищу освіту, що потребують поправок.

Ректори – учасники Конференції в документі детально розглянули урядовий законопроект від 2 вересня 1999 року, виклали свої зауваження у 22 пунктах і в прямих посиланнях на кілька десятків конкретних статей і параграфів проекту.

(...)

Патова ситуація, яка триває вже багато місяців, і в загальних відносинах Міністерства із зацікавленою спільнотою, і в конкретному випадку із Законом про вищу освіту, пояснюється лише небажанням Міністерства національної освіти і науки (MENiS) упорядкувати правове становище вищої освіти. (...) У середовищі ректорів виникла ідея налагодити прямий контакт із Президентом Республіки Польща Олександром Квасьневським та його канцелярією.

Тодішній голова KRASP проф. Францішек Зейка під час урочистої церемонії інавгурації нового академічного року в Ягеллонському університеті 1 жовтня 2002 року звернувся до присутнього на ній Президента Республіки Польща Олександра Квасьневського з проханням виступити із законодавчою ініціативою. В результаті цього втручання через два місяці відбулася зустріч і переговори між проф. Зейкою та Міністром Барбарою Лабудою з Канцелярії Президента. Було вирішено у грудні 2002 року створити спеціальну групу експертів, а також визначено її склад. До неї увійшли представники Президента, Міністерства національної освіти і науки та закладів вищої освіти, а також Президент Квасьневський погодився, щоб цю групу очолив проф. Єжи Возницький. В результаті кількомісячної роботи цієї групи було підготовлено доопрацьований проект закону. Пленарна асамблея KRASP, висловлюючи особливу подяку групі (резолуція від 6 червня 2003 р.), негайно звернулася до уряду та Президента з проханням пілотувати питання, щоб проект якомога швидше обговорив Сейм. Також нагадаємо, що на завершальному етапі роботи парламентського комітету була спроба викреслити з проекту закону запис про KRASP. Лише рішучість організації ректорів, включно із загрозою відкликання її представників на чолі з проф. Возницьким, вплинула на відновлення цього запису (...).

Офіційні документи, що створює та приймає Конференція ректорів, у переважній більшості характеризуються певним рівнем узагальненості, властивим для документів вищих органів державної влади. І це не дивно, адже Конференція ректорів польських академічних закладів вищої освіти фактично стала чимось на кшталт національного представництва, парламенту академічної

спільноти всієї країни, а отже, інституцією, що виступає з позиції певної абстракції, і займається переважно загальними та системними справами. Так було і у випадку участі KRASP у процесі створення Закону про вищу освіту. (...) Завершення роботи групи проф. Возницького, однак, не означало кінця справи. У цій ситуації представники ректорського середовища 2004 року зосредили свою діяльність на лобюванні власного законопроекту.

(...) Ухвалення Закону про вищу освіту Сеймом Республіки Польща 27 липня 2005 року, незважаючи на його форму, було важливою подією для академічної спільноти нашої країни, оскільки завершило тривалий період правового безладу, в якому змушені були працювати заклади вищої освіти. (...) Набуття чинності закону завершило тривалий законодавчий процес, щодо якого іноді можна було мати побоювання, чи він взагалі колись завершиться. Впертість і рішучість учасників цієї дискусії та робота зрештою принесли результати. Однак не всі були однаково задоволені цим, але, напевно, Конференція ректорів польських академічних закладів освіти, члени якої (...) зробили вагомий внесок у завершення справи. Отже, цілком зрозумілим і виправданим виглядає задоволення прийняттям Закону, висловлене у спеціальній постанові Президії KRASP від 3 вересня 2005 р. (...) ⁴.

Підсумовуючи⁵, варто зазначити, що ще один закон, який об'єднує чотири акти законодавчого рангу в один під назвою Закон про вищу освіту – вперше під такою назвою – було прийнято 2005 року. Його було розроблено з ініціативи Конференції ректорів польських академічних закладів освіти, яка звернулася до Президента Республіки Польща з проханням бути заявником закону, використовуючи своє право законодавчої ініціативи. KRASP заявив про підтримку процесу розроблення законопроекту. У відповідь на звернення до Канцелярії Президента 2003 року було призначено групу експертів, яка за рік підготувала проєкт абсолютно нового закону, над яким потім майже півтора року працювали в Парламенті. Закон набув чинності 2005 року, отримавши чітку підтримку в тодішньому дуже розділеному Сеймі. Цей закон дуже добре сприйняла уся спільнота, зокрема ректори, здобувачі освіти та аспіранти. Він розширив межі університетської свободи, зміцнив одноосібні керівні органи університету, щоб вони могли рішучіше проводити процеси реструктуризації. До того ж, цей закон виводив державні університети зі сфери державного бюджету, залишаючи їх у сфері державних

⁴ Примітка: каденція 2020–2024 триває. Книгу подано до друку в червні 2022 р.

⁵ „Wolność i odpowiedzialność”. Rozmowa z prof. Jerzym Woźnickim, „Forum Akademickie” 2020, nr 12.

фінансів. Це також означає, що міністр фінансів перестав встановлювати ліміти особистого фонду оплати праці для закладів вищої освіти. Заклад вищої освіти отримує кошти зі стаціонарної субвенції, а скільки він загалом виплачує працівникам, уже не залежить від міністра фінансів. Цей закон також запровадив, незважаючи на опір міністра фінансів, гарантію збільшення фіксованої дотації через принцип її щорічної індексації на інфляцію. Загальна дотація для всіх університетів підлягає валоризації, у частині заробітної плати – відповідно до показника, встановленого Тристоронньою комісією, а в матеріальній частині – з індексом інфляції. Це важливо, адже раніше часто траплялося так, що зарплатну частину „з’їдала” т. зв. надбавку. Зарплати не могли зменшуватися, тому в разі бюджетних труднощів, при збереженні рівня зайнятості, надбавку нещадно урізали, що призвело до порушення належної структури університетських бюджетів.

Зауважмо тут, що Закон 2005 року зміцнив повноваження KRASP, KRZaSP, Студентського парламенту та Національного представництва аспірантів, завершуючи систему установ, які діють на центральному рівні, що представляють окремі частини академічної спільноти. Закон із внесеними змінами від 2011 року посилив цей напрям шляхом створення Головної ради з питань вищої освіти і науки (RGNiSW) за новою формулою та надання статусу юридичної особи PSRP і KRД, а також зміни разом містять зобов’язання щодо фінансування цих організацій та надання статусу юридичної особи KRASP і KRZaSP.

8.2. Участь KRASP у законотворчому процесі Закону 2018 року

Текст цього пункту містить передрук окремих фрагментів звіту KSPSW KRASP⁶.

У каденції 2016–2020 років вперше було створено Комісію зі стратегічних проблем вищої освіти (KSPSW) KRASP. Результати її діяльності повністю підтвердили правильність концепції роботи цієї Комісії, зокрема її місії, структури, сфери діяльності та способу її функціонування. Ця комісія має експертний склад і характер. Вона діє як двопалатний суб’єкт, що включає так звану Редакційну групу (ZR) і Групу консультантів (ZK). Разом ці групи утворюють Комісію, але способи їхньої роботи різні, тому що різні їхні завдання. Редакційна група, збираючись на конференційних об’єктах

⁶ Звіт про роботу Комісії зі стратегічних проблем вищої освіти KRASP у каденції 2016–2020.

на щомісячних дводенних виїзних засіданнях, готує окремі напрацювання у формі зредагованих проєктів і подає їх для оцінювання та висновку на скликаних рідше, щоквартальних або піврічних, одноденних засіданнях групи консультантів. За результатами спільного обговорення вносяться поправки та доповнення, а потім готові документи передаються для використання Голові KRASP.

Результатом роботи Комісії над Законом 2.0 стало загалом 12 напрацювань (понад 600 сторінок тексту), які містять аналіз пропозицій трьох груп Міністерства вищої освіти і науки (MNiSW), пропонований макет змісту нового закону та найважливіші, повністю зредаговані законодавчі пропозиції щодо окремих фрагментів майбутнього закону (перелік доповідей – у додатку). Звіти підготовлені з урахуванням коментарів членів KRASP, думок окремих комісій KRASP та коментарів Комісії з організаційно-законодавчої роботи KRASP. Звіти було представлено Міністерству науки і вищої освіти (MNiSW) та академічній спільноті. Мета KSPSW KRASP полягала в тому, щоб систематизована інформація та запропоновані зміни до окремих фрагментів Закону про вищу освіту і науку, які містяться у звітах, після їх можливого включення Міністерством науки і вищої освіти, слугували поліпшенню змісту положення та остаточному тексту проєкту закону. Усі звіти Комісії було опубліковано на сайтах KRASP та FRP, передано Міністрові Ярославу Говіну, ректорам закладам вищої освіти-членам KRASP та голові Ради NKN проф. Ярославу Гурняку. Їхні основні тези також обговорювалися в статтях, опублікованих в „Академічному форумі” („Forum Akademickie”).

З метою підготовки, представлення та обговорення попередніх пропозицій до Закону 2.0, що містяться в проєкті Департаменту під назвою „Працівники”, опрацьованих Редакційною групою KSPSW CRASP, 10 липня 2017 року у Фундації польських ректорів відбулася консультаційна зустріч за участю голови KRASP, голів комітетів KSPSW та KOiL KRASP, членів Редакційної групи KSPSW, а також голови Національної наукової секції NSZZ „Солідарність” та голови Ради вищої освіти і науки Союзу польських учителів.

Відбулися також дискусії за участі голови KRASP, KOiL, під час візитів до університетів та конференції NKN, а також під час офіційних і неформальних зустрічей із віцепрем'єр-міністром Ярославом Говіном, міністром Олександром Бобком та міністром Пйотром Мюллером (наприклад, зустріч голови KRASP і голови Ради вищої освіти та науки (RGNiSW) з міністром Я. Говіном 13 вересня 2017 р. – безпосередньо перед Національним науковим

конгресом; під час цієї зустрічі було досягнуто домовленостей, в результаті яких Міністерство вищої освіти та науки (MNiSW) внесло декілька ключових змін – з точки зору KRASP – у проєкт, підготовлений до презентації на NKN; презентація на засіданні Ради науки і вищої освіти (RGNiSW) 8 березня 2018 р.), публікації створювалися на постійній основі в „Академічному форумі” (список публікацій – у додатку). Постулати KRASP, які голова Комісії представив міністрові науки та вищої освіти, були підготовлені у вигляді приміток, що містять ключові постулати до проєкту Закону 2.0 із коментарями.

Звіти про хід роботи Комітету з посиланням на зміст наступних звітів також були представлені на засіданнях Пленарної асамблеї та Президії KRASP, що відбулися у 2017, 2018 та 2019 роках. Результати роботи Комісії стали підставою для ухвалення статутними органами KRASP офіційних документів щодо Закону. У 2017 році прийнято:

- Положення Президії KRASP щодо основних результатів обговорення положень Закону 2.0, ухвалено в режимі листування 6 вересня 2017 р.;
- Резолюцію Пленарної асамблеї KRASP щодо проєкту Закону про вищу освіту і науку, ухвалено 13 жовтня 2017 р.

Робота Комісії 2018 року стала основою для таких документів KRASP:

- Положення Пленарної асамблеї KRASP щодо подальшої роботи над проєктом закону Закон про вищу освіту і науку, ухвалено 8 червня 2018 р.;
- Положення Президії KRASP щодо поправки Сенату Республіки Польща до Закону про вищу освіту і науку щодо працевлаштування суддів Верховного Суду, ухвалено в режимі електронного листування 17 липня 2018 р.;
- Резолюція Пленарної асамблеї KRASP щодо положень закону Закон про вищу освіту і науку щодо застосування вікових обмежень та правил суміщення функцій, ухвалено 16 листопада 2018 р.;
- Резолюція Пленарної асамблеї KRASP про необхідність внесення змін до Закону про вищу освіту і науку, ухвалено 16 листопада 2018 р. Голова KSPSW, проф. Возницький був призначений до Ради Національного наукового конгресу, в якому він працював координатором команди NKN „Система та менеджмент у вищій освіті”, а також брав участь у діяльності NKN, зокрема в конференції „Система і менеджмент у вищій освіті” (19–20 червня 2017 р., Варшавський університет), а також на самому Національному науковому конгресі – конференції „Конституція для науки – системні зміни в науці та сфері вищої освіти” (19–20 вересня 2017 р. у Кракові).

На додаток до внеску в процес формування проекту Закону 2.0 (Закону про вищу освіту і науку та пов'язаних положень Закону про імплементацію Закону про вищу освіту і науку), KSPSW KRASP брав участь у діяльності, що привела до підготовки ключових положень, пов'язаних з новим законом, у тому числі роботи, що проводяться спільно з Центральною комісією з питань наукових ступенів і звань, Головною радою з питань науки та вищої освіти та Комітетом з оцінювання наукових підрозділів (KEJN) над проектом, що визначає нову класифікацію галузей і науково-мистецьких дисциплін.

Підсумовуючи, треба зазначити, що діяльність KSPSW KRASP над проектом закону принесла конкретні результати – зміни відповідають вимогам KRASP. Загалом у рамках роботи над Законом про вищу освіту і науку до проекту Закону 2.0 було подано понад 30 детальних вимог, які KRASP, RGNiSW і FRP вважають ключовими. У березні 2018 року рівень виконання ключових вимог середовища (частково чи повністю) становив приблизно половину, а у травні 2018 року, після двох місяців діалогу, оцінювався приблизно у дві третини.

У червні–липні 2019 року Редакційна група KSPSW KRASP підготувала коментарі до закону 2.0 й надіслала до KRASP, та висновок, який надіслала голові KRASP. 10 липня 2019 року голова Комісії KSPSW проф. Є. Возницький, який також був науковим редактором коментаря, який підготували члени ZR на основі угоди з Wolters Kluwer, передав до Міністерства науки і вищої освіти документ, підготовлений членами групи під назвою „Стислий виклад вибраних проблем тлумачного характеру разом з проблемами, які необхідно розв'язати в роботі колективу авторів над коментарем до Закону”. Крім того, редакційна група KSPSW KRASP підтримала роботу голови Комісії як представника KRASP у Групі з моніторингу впровадження реформи вищої освіти і науки Міністерства національної освіти і науки (MNiSW). Група консультантів (ZK) на засіданні в офісі Фундації польських ректорів (FRP) у жовтні 2019 року надала позитивний висновок щодо виправлення суперечливих нормативно-правових актів та інших вибраних пропозицій, що їх надала редакційна група KSPSW KRASP, а також запропонувала кілька суттєвих поправок. Документ „Табличне зіставлення, що містить пропозиції KRASP щодо внесення змін до Закону 2.0” в рамках внесення змін було надіслано до KRASP та представлено на Пленарній асамблеї. Підсумовуючи каденцію, Комісія підготувала книжкову публікацію, що підсумовує роботу KSPSW у каденції 2016–2020 під назвою *Визначення та обґрунтування напрямів регулювання ключового значення в „Законі про вищу*

освіту і науку” (наукова монографія за редакцією Є. Возницького), потім передано ректорам – членам KRASP.

Перелік приміток з вимогами KRASP щодо внесення змін до проєкту закону:

1. Примітка № I із зустрічі голів Головної ради науки і вищої освіти та Конференції ректорів польських академічних закладів вищої освіти з віцепрем’єр-міністром і міністром науки і вищої освіти Ярославом Говіном щодо роботи над проєктом Закону 2.0 14 вересня 2017 року.
2. Примітка № II на зустрічі проф. Й. Шмідта та проф. Є. Возницького з віцепрем’єр-міністром Я. Говіном 10 січня 2018 р. – Ключові постулати до проєкту Закону 2.0 від 16 вересня 2017 р. із коментарями від 24 січня 2018 р.
3. Примітка № III до консультаційної зустрічі голів Головної ради з питань науки та вищої освіти (RGNiSW), KRASP та FRP у Міністра П. Мюллера 25 квітня 2018 р.
4. Примітка № IV. Коментарі KRASP від 29 травня цього року до урядового проєкту Закону про вищу освіту і науку (документ № 2446) із поправками, які подала Рада Міністрів 24 травня 2018 р.
5. Примітка № V. Список коментарів KRASP від 30 травня 2018 р. для використання в другому читанні закону в Сеймі.
6. Примітка від 10 липня 2019 р. Перелік вибраних проблем пояснювального характеру та проблем, які розв’язуються в роботі авторського колективу над коментарем до закону.
7. Примітка № XI. Табличне зіставлення, що містить пропозиції KRASP щодо внесення змін до Закону 2.0 в рамках поправок і перелік проблем, які розглядатиме Міністерство науки та вищої освіти, липень–жовтень 2019 р., ухвалене KRASP 23 жовтня 2019 р. та представлене на Пленарній асамблеї KRASP.

Список книжкових монографій, які підготували члени Редакційної групи KSPSW KRASP:

1. Woźnicki Jerzy (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019 [autorzy: Woźnicki Jerzy, Degtyarova Iryna, Dokowicz Marcin, Hulicka Maria, Jędrzejewski Tomasz, Mrozowska Anna, Wojciechowski Paweł].
2. Woźnicki Jerzy (red.), *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2020 [autorzy: Woźnicki Jerzy, Degtyarova Iryna, Dokowicz Marcin, Hulicka Maria, Jędrzejewski Tomasz, Mrozowska Anna].

3. Woźnicki Jerzy (red.), *Rady uczelni: regulacje i dobre praktyki*, FRP, KRASP, Warszawa–Toruń 2021 [autorzy: Woźnicki Jerzy, Degtyarova Iryna, Hulicka Maria, Jędrzejewski Tomasz].

8.3. Загальна оцінка Закону 2005 та Закону 2018 на думку ректорів закладів вищої освіти-членів KRASP

Закон 2005 року

Загальне оцінювання Закону 2005 р., яке здійснив KRASP, міститься в постанові Президії, зміст якої подано повністю.

Документ № 1/IV

Конференція ректорів польських академічних закладів освіти

Постанова Президії KRASP від 3 вересня 2005 року у зв'язку з ухваленням Закону про вищу освіту

Президія Конференції ректорів польських академічних закладів освіти вітає ухвалення Закону про вищу освіту. Цей закон полегшить польським університетам адаптацію до змін, що відбуваються в їхньому середовищі, він також знаменує завершення певного етапу в діяльності нашої Конференції; історія KRASP нерозривно пов'язана з історією роботи над нормативно-правовим актом, що регулює вищу освіту в нашій країні.

Президія KRASP висловлює подяку всім, хто сприяв створенню нового закону. Ми хочемо подякувати Президентові Республіки Польща панові Олександру Квасьневському, який ініціював цей проєкт й опікувався ним та увінчав своїм підписом законодавчий процес. Ми хочемо подякувати членам групи, призначеній Президентом, яка готувала законопроект. Особлива подяка проф. Єжи Возницькому, який від початку діяльності KRASP брав участь у складанні проєкту закону, а в останній каденції як Голова проєктної групи віддав цьому закону багато серця, часу та енергії. Висловлюємо подяку проф. Тадеушу Шульцу, Державному секретареві Міністерства національної освіти і науки, за відмінну співпрацю, підтримку та допомогу в прокладанні шляху

до реалізації проекту. Заслуги у створенні цього закону мають усі ректори та сенати польських закладів вищої освіти на чолі з проф. Францішком Зейкою, а також сенат Ягеллонського університету, де було ініційовано його створення.

У новому *Законі про вищу освіту* KRASP отримав законні повноваження. Це ставить перед нами нові завдання. Ми докладемо всіх зусиль, щоб у цих нових умовах діяльність Конференції ще більше сприяла розвитку польської вищої освіти та зміцненню її позицій у світі.

Голова KRASP

проф. д-р габ. інж. Тадеуш Лютий

Законопроект, який я урочисто передав 11 лютого 2004 року, одностайно підтримали всі члени Групи. Але ми так розуміли поставлені перед нами завдання, що метою роботи групи було підготувати проект, який би одержав широку підтримку. Розуміючи, що не з усіма можна домовитися про все, ми наполегливо шукали компроміс, незважаючи на тих, хто через величезну відмінність інтересів і точок зору не вірив в успіх на цьому шляху. Результати нашої діяльності такі. Ми отримали підтримку проекту з боку зацікавлених міністрів на чолі з Міністром Кристиною Либацькою. На зустрічі з Президентом я подякував пані Міністру за особистий, вагомий внесок у поліпшення нашого проекту. Ми подякували закладам вищої освіти у всій їх різноманітності за підтримку проекту. Підтримку проекту закону висловили Пленарна асамблея KRASP, переважна більшість ректорів закладів вищої освіти, великих і малих, академічних і неакадемічних, у тому числі професійних, велика група ректорів приватних закладів вищої освіти, Студентський парламент Республіки Польща, представники Головної ради вищої освіти та Національної акредитаційної комісії. Проект мав і противників, які публічно висловлювали свої заперечення. Це дозволило нам у деяких моментах доопрацювати проект⁷.

Варто поставити собі питання, як загалом можна оцінити закон у розглянутому обсязі питань регулювання системи вищої освіти. За точку відліку, що чисельно визначає обсяг закону і сферу його врегулювання, можна умовно взяти Закон про вищу освіту 2005 р. Якби оминати під цим кутом положення Закону про вищу освіту і науку, що належать до сфери попередніх врегулювань, то виявилось б, що обсяг нового закону 2018 р. порівняно з його попередником 2005 р. орієнтовно збільшився б на декілька десятків статей⁸.

⁷ J. Woźnicki, *Uczelnie akademickie...*, s. 167.

⁸ J. Woźnicki, *Sto lat działalności ustawodawczej w szkolnictwie wyższym...*, s. 36.

Це сталося, незважаючи на заяви про помітні спроби скоротити Закон та досягти дерегуляційних ефектів у його проекті, який підготувало Міністерство науки і вищої освіти (MNiSW). Це можна пояснити, вказуючи на нові нормативні вимоги, яких не було 2005 року, що стосуються, серед іншого, розширення завдань РКА та якості освіти, фінансування вищої освіти та відповідних ініціатив досконалості, міжнародної співпраці, RODO та ІТ системи. Варто наголосити, що в порівнянні кількості статей Закону про вищу освіту і науку не враховано норми щодо засад фінансування науки, наукових ступенів і звань, а також позик і кредитів здобувачів освіти.

Однак загалом представлені нормативні вимоги здебільшого можна вважати виконаними. На думку автора, це зумовлено такими причинами: обсяг положень Закону про вищу освіту і науку в частині, що стосується вищої освіти, відповідає загальним змістовним нормативним вимогам, робота над проектом закону велася відповідно до умови процедурних вимог і нормативних вимог, у законі було дотримано конституційний принцип автономії закладу вищої освіти, роль статуту закладу вищої освіти як джерела закону значно зросла, стало помітно прагнення уникнути збільшення кількості статутних делегувань до виконавчих актів.

Закон 2018 року

По-різному оцінюються напрями регулювання та окремі положення Закону про вищу освіту і науку. Зміст закону відповідає постульованим нормативним вимогам, але це не означає, що законодавець уникнув багатьох недоліків, помилок і положень, які потребують змін. Розвиток сфери вищої освіти є довгостроковим суспільним інтересом. Це протиставляє його довгострокове сприйняття громадською думкою зі сприйняттям політичного класу, обмеженого часовими константами поточної політики. Це покладає на всіх суб'єктів державної політики обов'язок постійно інформувати громадськість про довгострокові переваги інвестування у розвиток вищої освіти, а на законодавців – вимагати нормативних вимог щодо дотримання правил, зазначених у цьому розділі.

Процесу розроблення проекту Закону про вищу освіту і науку⁹ та імплементаційного закону¹⁰ передував Закон від 2016 року¹¹ про внесення змін

9 Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668).

10 Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669).

11 Ustawa z dnia 23 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016 poz. 1311).

до Закону про вищу освіту від 2005 року. Цій поправці було помилково присвоєно ознаку дерегуляторного акта, хоча насправді її ефектом була радше часткова дебюрократизація системи вищої освіти. Це підтверджується посиленням Міністерства вищої освіти і науки (MNiSW) як розробника цього закону про внесення змін до змісту звіту № 4/2016 Ради вищої освіти і науки (RGNiSW) під назвою „Рекомендації щодо зменшення бюрократії в освітньому процесі та його якості”¹². Міністр визнав нагальну потребу обмежити обсяг нормативно-правових актів, які забюрократизують діяльність університетів, залишивши собі значно більше часу для розроблення з нуля абсолютно нового закону і за змістом, і за тематикою. Передбачалося, що це буде правовий акт, який охоплюватиме разом вищу освіту та науку як два, а потім окремі відділи державного управління, що регулюватимуться чотирма спеціальними актами, які мали бути об’єднані в один новий правовий акт.

По-різному оцінюються напрями регулювання та окремі положення Закону про вищу освіту і науку. Зміст закону значною мірою відповідає постульованим нормативним вимогам, але повноцінно оцінити ступінь і масштаб виникнення умов дерегуляції можна буде лише найближчими роками. У роботі над проектом закону Міністерство вищої освіти і науки (MNiSW) та інституції, що представляють освітні середовища закладів вищої освіти та науки, дотримувалися принципу довіри та відповідальності, який сприяв визнанню верховенства суспільних інтересів.

Опитування „Загальна оцінка ключових сфер регулювання Закону 2.0 – після трьох років його імплементації” здійснила Фундація польських ректорів на замовлення Комісії зі стратегічних проблем вищої освіти KRASP¹³. На прохання Групи консультантів KSPSW від 25 червня 2021 року діяльність за Проектом PROGNOZA на першому етапі його реалізації доповнено отриманням думки ректорів закладів вищої освіти-членів KRASP щодо спільної оцінки окремих нормативних сфер ключових положень для Закону 2.0 про те, наскільки закон у вказаній сфері відповідав чи не відповідав очікуванням ректорів. Мета дослідження – знайти відповідь на запитання про сприйняття та оцінку в думці ректорів окремих норм Закону про вищу освіту і науку від 20 липня 2018 року після трьох років його застосування. Проект опитування розробила Редакційна група та розглянула Група консультантів Комісії.

12 <http://www.rgnisw.nauka.gov.pl/inne-dokumenty/raport-nr-4-2016-rady-glownej-nauki-i-szkolnictwa-wyzszego-pt-rekomendacje-w-sprawie-odbiurokratyzowania-procesu-kształcenia-i-oceny-jego-jakosci.html> (доступ: 15.04.2020).

13 I. Degtyarova, *Ocena aktualnie obowiązujących regulacji ustawowych [w:] Trendy, modele i perspektywy rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce 2021–2025 z projekcją do roku 2030*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2022.

У рейтингу відповідності очікуванням ректорів в окремих сферах регулювання найвищий середній бал понад 4.0 серед усіх напрямів отримали рішення щодо статуту (4,08), щодо ректора та сенату (4,08) та забезпечення автономії закладу вищої освіти (4,0).

Найнижчу оцінку – тобто нижче ніж 3.0 – отримали нормативні акти щодо ініціатив передового досвіду (2,88), субвенцій (2,86), класифікації наукових галузей і дисциплін (2,75), державної наукової політики (2,69), категоризації наукових підрозділів (2,65) та форму алгоритму (2,52) та оплати праці працівників (2,45).

(...) Проте отримані дані дають підстави зробити висновок, що в площині стосовно організації та управління закон більшою мірою відповідає очікуванням ректорів/проректорів, що також може бути пов'язано з активною участю та залученням KRASP до законодавчого процесу на етапі підготовки рішень. Певне розчарування ректорів викликає рішення щодо підвищення якості наукової діяльності, що може бути пов'язано з тим, що ключові положення реформи – якість і вплив польської науки – ще на стадії прийняття та реалізації не були належно підтверджені у формах і в обсязі їх фінансування та підтримки через оцінювання. Це означає, що ці сфери потребують подальших змін і більшої підтримки в рамках Національної наукової політики.

У рейтингу відповідності очікувань у середовищі за окремими напрямами регулювання жодне рішення не отримало середньої оцінки вище ніж 4.0, топ-3 за оцінками опитаних ректорів/проректорів – роль статутів (3,88), консолідація докторських школи (3,71) і консолідація галузей навчання (3,69).

Найменше відповідали очікуванням положення щодо консолідації наукових дисциплін і галузей науки та мистецтва (2,97), федерацій (2,95), консолідації відділів державного управління (2,92) та оцінки якості наукової діяльності (2,66). Отримані результати доводять, що закон, з одного боку, повністю виправдав очікування ректорів і середовища щодо автономії університету, його організації та устрою, а з іншого боку – не досягнув ключової мети у стосунку до консолідації закладу вищої освіти та проякісних рішень для науки. Досить низько оцінюється наукова політика держави, якої на момент нашого дослідження та підбиття підсумків його результатів не було ухвалено. Ці сфери потребуватимуть подальших дій і з боку Міністерства, і самої академічної спільноти¹⁴.

¹⁴ Там само, с. 32–34.

РОЗДІЛ 9

Огляд досягнень KRASP з урахуванням внутрішніх проблем у діяльності в наступних каденціях

9.1. Огляд досягнень наступних каденцій

Цей розділ містить набір порівняльних даних, що стосуються попередніх термінів повноважень KRASP, та окремих елементів, пов'язаних з цим. Зміст цього розділу відображає особисті погляди та оцінки автора як одного із співтворців KRASP, який 25 років безперервно є членом Президії і Пленарної асамблеї та особою, яка протягом цього періоду виконувала всі види виборчих функцій у Конференції ректорів.

Таблиця 1

Порядковий номер каденції	Роки та голови KRASP	Основні досягнення
I	1997–1999 Олександр Кой	створення та започаткування
II	1999–2002 Єжи Возницький	внутрішня та дослідницько- -програмна інституціоналізація
III	2002–2005 Францішек Зейка	законодавство та системне саморегулювання
IV	2005–2008 Тадеуш Лютий	європейська інтернаціоналізація та саморегуляція у середовищі
V	2008–2012 Катажина Халасінська-Мацуков	внутрішня консолідація та інтеграція у середовищі
VI	2012–2016 Веслав Банись	програмне партнерство та інтернаціоналізація
VII	2016–2020 Ян Шмідт	системна трансформація
VIII	2020–2024 Аркадіуш Менжик	інституційна антикризова реактивність

Джерело: власне опрацювання.

Період 1997–1999

I НЕПОВНА КАДЕНЦІЯ /створення та започаткування/ голова – **ректор Олександр Кой (Ягеллонський університет)**. Це був час пошуку формули та змістовної ідентичності. Було сформовано основи організаційної структури та розпочали свою діяльність дві постійні комісії на чолі з віцепрезидентами: Комісія із законодавчих питань (Є. Возницький) та Комісія з фінансових питань (Я. Юзвяк), скликані на установчих зборах. Під час першої каденції KRASP також працювала над новою практикою контактів із ЗМІ та побудовою відносин з європейськими організаціями, що представляють університети: CRE та CEURC, а також HRK.

II КАДЕНЦІЯ (Перша повна, що тривала три роки: 1999–2002) /внутрішня інституціоналізація і дослідницько-програмна/ голова – **ректор Єжи Возницький (Варшавська Політехніка)**. Під час другої каденції набув чинності новий статут – досягнуто статутного компромісу. Встановлювали правила інституційної культури, інтенсивно вибудовано громадську та медійну

позицію KRASP, налагоджено стосунки з Прем'єр-міністром РП, із Студентським парламентом Республіки Польща, зміцнилися контакти з Польською академією наук, з Вищою контрольною палатою, з Конституційним Трибуналом, зроблено внесок у створення European University Association (Асоціацію університетів Європи), налагоджено контакти з UNESCO-CEPES. Важливим досягненням II каденції KRASP стало проектування think tank: Фондації польських ректорів та Інституту суспільних знань як змістовної бази Конференції. Важливою частиною доробку Конференції II каденції стали такі документи: *Краківська карта* (19 березня 2000 р.) – з нагоди 600-річчя відновлення Краківської Академії, а також *Варшавська декларація* (7 червня 2001 р.) – виголошена під час 175-річчя Варшавської Політехніки. Було створено Фондацію польських ректорів. Протягом цієї каденції KRASP ініціювала також питання про відновлення математики як обов'язкового предмета на випускних іспитах та висловила свою підтримку щодо впровадження нового стандарту зовнішнього випускного іспиту під назвою новий матуральний іспит.

III КАДЕНЦІЯ (три роки: 2002–2005) /законодавство та системне саморегулювання/ голова – **ректор Францішек Зейка (Ягеллонський університет)**. Під час III каденції з ініціативи KRASP було розроблено проект і у співпраці з Президентом Республіки Польща та парламентськими клубами прийнято Закон про вищу освіту (на підставі так званої Зеленої книжечки KRASP від 1998 року), і в тому числі закріплено законно KRASP, зміцнено відносини з Президентом Республіки Польща, Уповноваженим з прав громадян та Управлінням державних закупівель, і розпочато діяльність в Асоціації університетів Європи (EUA). Можна також зауважити, що зміцнилися особисті зв'язки між ректорами і встановлено добрі стосунки з іноземними ректорами. Було створено Інститут суспільства знань та консолідовано think tank FRP-ISW.

IV КАДЕНЦІЯ (три роки: 2005–2008) /європейська інтернаціоналізація та саморегулювання у середовищі/ голова – **ректор Тадеуш Лютий (Вроцлавська Політехніка)**. Під час терміну IV каденції було впроваджено новий закон, висунуто пропозицію запровадити плату за навчання, укладено угоду про стратегічне партнерство між KRASP та Фондацією польських ректорів (FRP), прийнято та опубліковано кодекс *Належні практики у закладах вищої освіти*, англійською мовою також, опрацьований FRP-ISW на замовлення KRASP. Важливим завданням була підтримка розвитку інновацій та

інтернаціоналізації. Новим стратегічним партнером стала Освітня фундація „Перспективи” („Perspektywy”), з якою реалізовано програму „Навчання у Польщі” („Study in Poland”). До складу Ради Асоціації університетів Європи (EUA) було обрано Т. Лютого.

V КАДЕНЦІЯ (чотири роки: 2008–2012) /**внутрішня консолідація та інтеграція у середовищі/** голова – **ректор Катажина Халасінська-Мацуков (Варшавський університет)**. У ці роки було налагоджено зв'язки з KRZaSP, KRePSZ, RGNiSW, підготовлено та прийнято „Стратегію розвитку вищої освіти 2010–2020”, яку розробили FRP-ISW, створено Фундацію якості освіти, новий Статут та визначено нову ідентичність KRASP як органу, що представляє академічні заклади освіти. Із перемінними успіхами велася співпраця з Міністерством вищої освіти та науки (MNiSW), встановлено нові відносини з Міністерством культури та національної спадщини, з Асоціацією польських банків, з PZPPE Lewiatan, продовжено тісну співпрацю зі Студентським парламентом Республіки Польща та Національним представництвом аспірантів. Послідовні зусилля KRASP зробити математику обов'язковим предметом в рамках випускного іспиту увінчалися успіхом 2010 року.

VI КАДЕНЦІЯ (чотири роки: 2012–2016) /**програмне партнерство та інтернаціоналізація/** голова – **ректор Веслав Банись (Сілезький університет)**. Найважливішою заслугою каденції стало те, що FRP-ISW розробили на замовлення KRASP „Програми розвитку вищої освіти до 2020 року”, яка складається з п'яти частин, включаючи чотири докладні звіти. Програма, яку прийняла KRASP, стала відправною точкою в роботі над положеннями нового закону – Закону про вищу освіту. Була налагоджена тісніша співпраця з багатьма новими суб'єктами, включаючи роботодавців Республіки Польща, а також конференціями ректорів з декількох країн (Бразилія, Португалія, Україна, Франція, Німеччина). До складу Ради Асоціації університетів Європи (EUA) було обрано ректора В. Банися. Протягом цього терміну KRASP представила детальні пропозиції щодо створення Польського агентства академічного обміну (PAWA) на зразок аналогічних організацій, що діють у Франції (CAMPUS FRANCE) і в Німеччині (DAAD).

VII КАДЕНЦІЯ (чотири роки: 2016–2020)/**системна трансформація/** голова – **ректор Ян Шмідт (Варшавська Політехніка)**. Найважливішим досягненням KRASP став внесок у роботу над проектом Закону 2.0. KRASP здійснив вплив на зміст норм цього нормативно-правового акта, особливо

у сфері *управління (governance)*. Створено звіти KSPSW KRASP і книжки на тему змісту закону та його впровадження, включно з Коментарем, який опублікував Wolters Kluwer, а написала група експертів KRASP. Розвивалась також співпраця KRASP з Польською академією наук з іншими представницькими установами. KRASP спільно з Варшавською Політехнікою та за підтримки Фондації польських ректорів організували наукову конференцію „Трансформація академічної вищої освіти в Польщі за 30-річний період 1989–2019”. Протягом цієї каденції увінчалися успіхом зусилля KRASP, що привели до створення Національного агентства академічного обміну (NAWA), що виникло на основі попереднього рішення заявки KRASP щодо PAWA¹.

VIII КАДЕНЦІЯ (2020–2024) /інституційна антикризова реактивність/ голова – **ректор Аркадіуш Менжик (Сілезька Політехніка)**. Було розроблено план дій та розпочато реалізацію заходів, реалізованих KRASP та закладами вищої освіти-учасниками в умовах пандемії COVID-19 та російської агресії в Україні. Продовжено співпрацю з партнерськими конференціями ректорів Європи, зокрема зі Спілкою ректорів університетів України. Було ухвалено доповнити кодекс *Належні практики в закладах вищої освіти* двома додатками. Було продовжено зв'язки з Міністерством освіти і науки та співпрацю з попередніми партнерами, а також з новими партнерськими установами. Було організовано святкування 25-річчя KRASP. Розпочато та продовжено роботу над „Прогнозом розвитку вищої освіти до 2030 року”.

Результати основних проєктів KRASP наступних каденцій, починаючи від 2002 року, опрацьовані Фондацією польських ректорів, що є змістовною базою Конференції ректорів

- I **1997–1999** Модель державного закладу вищої освіти та його системне середовище. Основні напрями зміни закону про вищу освіту – 1998 р. Передумови системи наукових досліджень. Основні напрями внесення змін до законодавства – 1999 р.
- II **1999–2002** Сфера, цілі та формула інституційного й системного дослідження вищої освіти і науки. Концепція науково-дослідного інституту KRASP – 2000 р.

¹ У законі впроваджено зміну назви

- Науково-дослідний інститут – Фондація польських ректорів: основні завдання на тлі проблем освітньої політики в Польщі та проект статуту та нотаріального акта заснування Фондації – 2000 р.
- III **2002–2005** Закон від 27 липня 2005 р. Закон про вищу освіту
- IV **2005–2008** Кодекс *Належні практики у закладах вищої освіти* – 2007
Авторська монографія *Академічні заклади вищої освіти як організації публічного життя* – 2007 р.
- V **2008–2012** Стратегія розвитку вищої освіти на 2010–2020 роки. Проект у середовищі – 2009 р.
- VI **2012–2016** Програма розвитку вищої освіти до 2020 року. I–V частини – 2015 р.
- VII **2016–2020** Монографія та конференція під патронатом Міністерства вищої освіти і науки (MNiSW) з питань трансформації вищої академічної освіти у Польщі за 30-річний період 1989–2019
Цикл доповідей стосовно Закону 2.0. Задokumentовано участь та прозвітовано про роботу над законом про дерегуляцію Закону 2.0. Припущення та розлогі фрагменти проектів текстів акта про дерегуляцію – 2016–2018
Коментар (так званий великий коментар) до Закону про вищу освіту і науку – 2019
Монографія *Ідентифікація та обґрунтування напрямів регулювання ключових нормативно-правових актів у законі „Закон про вищу освіту і науку”* – 2020
- VIII **2020–2024** Монографія *Ради закладу вищої освіти. Норми та належні практики* – 2021
Проміжний звіт *Тенденції, моделі та перспективи розвитку вищої освіти в Польщі: 2021–2025 з прогнозом до 2030 р.*
Авторська монографія *Місія, соціальна роль та інституційна культура Конференції ректорів академічних закладів вищої освіти Польщі. Мистецтво ректорства, системний контекст і досягнення KRASP* – 2022 р.
Запланована публікація: *Заключний звіт „Прогноз розвитку вищої освіти в Польщі до 2030 р”.* – 2024²

² Монографія буде опублікована в червні 2024 р.

9.2. Конфліктні ситуації в діяльності KRASP

Таблиця 2. Конфлікти в KRASP – синтезоване зведене зіставлення

I	1997–1999	Криза ідентичності	Критерії членства
II	1999–2002	Спроба розкладання	Конкуренція за вплив
III	2002–2005	Законодавча криза	Конфлікт у парламентському комітеті через зміст закону
IV	2005–2008	Криза лідерства, конфлікт галузевий з непублічними закладами вищої освіти	Брак у деяких ректорів почуття суб'єктності
V	2008–2012	Криза зовнішніх відносин	Спроби розпаду KRASP та єдність університету на тлі встановлених правил
VI	2012–2016	Криза у внутрішніх відносинах університетів в академічному середовищі	Внутрішні напруги у співпраці зі Студентським парламентом Республіки Польща (PSRP) щодо договорів зі студентами
VII	2016–2020	Розподіл діяльності на тлі ймовірні погрози	Фракційна діяльність груп закладів вищої освіти
VIII	2020–2024*	-	-

* Примітка: каденція 2020–2024 триває. Книгу подано до друку в червні 2022 р.
Джерело: власне дослідження.

**Таблиця 3. Конфлікти в KRASP (внутрішні та зовнішні).
Розширений коментар**

I	1997–1999	<ul style="list-style-type: none"> • Особиста напруга у Президії • Боротьба за формулу KRASP (критерії членства)
II	1999–2002	<ul style="list-style-type: none"> • Виступи частини ректорів (KRUP) проти KRASP • Конфлікт RGSW-KRASP
III	2002–2005	<ul style="list-style-type: none"> • Напруженість через цільові дотації значних розмірів, спрямовані нечисленним обраним університетам • Проблема з недержавними університетами у питанні права щодо вищої освіти та кризи в роботі парламентського комітету щодо зміцнення KRASP у законі
IV	2005–2008	<ul style="list-style-type: none"> • Визнання занадто залежними зовнішніх зв'язків частини ректорів • Заворушення серед деяких ректорів менших закладів вищої освіти; лист у FA • Протест недержавних закладів вищої освіти проти міністра та Президії KRASP
V	2008–2012	<ul style="list-style-type: none"> • Проблеми щодо змісту Статуту всупереч вимогам деяких ректорів • Подальші заворушення серед недержавних закладів вищої освіти
VI	2012–2016	<ul style="list-style-type: none"> • Політика, що призводить до розбіжностей у KRASP (Краків проти Варшави?)
VII	2016–2020	<ul style="list-style-type: none"> • Горизонтальна структура проти Закону 2.0 • Напруга щодо цільових дотацій
VIII	2020–2024** ?

** Примітка: каденція 2020–2024 триває. Книгу подано до друку в червні 2022 р.
Джерело: власне дослідження.

Резюме

Подолані конфліктні ситуації

У діяльності KRASP виникали складні ситуації, однак, їх було подолано, а спори було позитивно розв'язано:

- **Спори щодо вимог до членства** – I каденція: 1997–1999;
- **Конфлікт між KRASP і RGSW** – II каденція: 1999–2002;
- **Спір щодо KRASP у Сеймі: законодавча криза (закон 2005 р.)** – каденція III: 2002–2005;
- **Маніфестації груп незадоволених ректорів (державні/недержавні)** – каденція IV: 2005–2008;
- **Спори щодо статуту та договорів зі студентами** – V каденція: 2008–2012;
- **Спроби врегулювати розбіжності між закладами вищої освіти-членами** – каденція VI: 2012–2016;
- **Досягнення компромісу щодо Закону 2.0** – каденція VII: 2016–2020
- ? – 8 семестр: 2020–2024³

9.3. Підсумок досягнень та успіхів і загальна оцінка позиції KRASP у суспільному житті

Місія KRASP

Місія KRASP, яка здійснювалася протягом 25 років, охоплювала передусім але не лише –

У ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНІ:

- захист автономії закладів вищої освіти у двох вимірах:
 - інституційна автономія щодо свободи дій у сфері *governance*;
 - автономія спільноти закладу вищої освіти щодо принципу академічного самоврядування та свободи наукових досліджень;
- проактивна та реактивна участь у законодавчому процесі;
- дотримання та пошанування академічних цінностей, свобод і традицій;
- створення та поширення передового досвіду в закладах вищої освіти;
- домагання збільшення бюджетних видатків на вищу освіту і науку при збереженні збалансованості в структурі бюджету закладу вищої освіти.

³ Примітка: каденція 2020–2024 триває. Книгу подано до друку в червні 2022 р.

У МІЖНАРОДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ:

- участь у роботі європейських товариств, що об'єднують заклади вищої освіти та їх національні/державні представництва, які діють як конференції ректорів;
- співпраця у дво- та тристоронньому форматах з партнерськими національними конференціями ректорів обраних європейських країн;
- участь представників KRASP та закладів вищої освіти-членів у спільних міжнародних проектах та в підприємствах у Європі, серед іншого, у рамках Болонського процесу;
- встановлення контактів з партнерами з-поза меж Європи з питань академічної співпраці;
- участь у проектах, організованих Фундацією польських ректорів у партнерстві зі Спілкою ректорів України, також стосовно допомоги в ситуації агресії Росії проти цієї країни.

Доробок KRASP – загальна характеристика та досягнення KRASP як репрезентативного закладу вищої освіти і науки, який є організатором і творцем заходів для і від імені університету та академічної спільноти:

- досягнення позиції зрілого та відповідального закладу, без якого сьогодні важко уявити систему вищої освіти нашої країни;
- повна репрезентативність: членами KRASP є всі відповідні академічні заклади вищої освіти, державні та недержавні (здатність KRASP інтегрувати до своїх лав тих секторів вищої освіти, які колись ворогували між собою);
- єдність ректорів, незважаючи на значну різноманітність закладів вищої освіти-учасників, що діють відповідно до Статуту у складі конференцій ректорів закладів вищої освіти окремих типів;
- створення єдиного форуму для взаємовідносин між усіма вищими навчальними закладами та Міністерством освіти і науки;
- здійснення діяльності без фінансової підтримки у вигляді постійної дотації, виділеної з державних коштів, по яку KRASP досі не звертався – Конференція фінансується за рахунок внесків, які сплачують заклади вищої освіти-члени. У світлі досягнень KRASP настав час це змінити;
- послідовне дотримання неупередженості та нейтралітету щодо політичних партій і політичної діяльності;
- досягнення та зростання значення KRASP на міжнародній арені:
 - триразове членство польського ректора в радах кількох європейських асоціаціях ректорів CRE та EUA (Я. Юзвяк, Т. Лютий, В. Банись),

- активність та посада Генерального секретаря Конференції в EUA (А. Красневський),
- внесок ректорів з Польщі в роботу над вищою освітою в рамках Ради Європи (В. Сівінський, П. Венгленський, К. Мусьол, Є. Возницький), а також ЮНЕСКО та ЮНЕСКО-ЦЕПЕС (А. Козьмінський, Є. Возницький),
- участь KRASP, FRP та польських університетів у проєктах EUA;
- мати статутні повноваження і діяти в суспільному житті як незалежна представницька організація, головна мета та основні досягнення якої зосереджено на поліпшенні умов для розвитку польської системи вищої освіти та науки;
- співпраця з Президією Польської академії наук, Головною радою вищої освіти і науки, Студентським парламентом Республіки Польща та Національним представництвом аспірантів, а також контакти з організаціями роботодавців і підприємців, профспілками.

Насамкінець треба сказати, що боротьба за KRASP в Законі 2005 року стала проривом не лише в роботі над законом, а й переломним моментом у підході державних органів до становища представницьких організацій та автономії закладів вищої освіти у нашій країні. Цей момент значною мірою визначив сучасне становище конференції ректорів, особливо KRASP, у системі вищої освіти і науки в Польщі. Висока, цілком заслужена позиція KRASP у системі вищої освіти і науки складається, серед іншого, з таких елементів:

- (1) Місія KRASP: автономія, відповідальність, репрезентативність.
- (2) Статутні повноваження: KRASP як представницька організація, що представляє академічні заклади вищої освіти.
- (3) Інституційна культура (засновницький консенсус: статутний та основний).
- (4) Програмна діяльність – стратегічне партнерство з FRP-HEI.
- (5) Внесок у законодавчі досягнення та партнерська позиція щодо органів державної влади.
- (6) Здатність нейтралізувати суперечки та пом'якшувати розбіжності в інтересах, інтегрувати середовище.
- (7) Етика, передовий досвід, інформаційна діяльність і навчально-дискусійна діяльність FRP як стратегічного партнера.

Як ми читаємо в преамбулі до Статуту KRASP:

(...) досвід перших років діяльності KRASP та процеси, які відбуваються у польській та європейській вищій освіті, вказують на потребу проведення

дій Конференції у широкій формулі, що уможливило спільне діяння ректорів та повагу до ідентичності різних типів закладів вищої освіти – державних і недержавних, великих та малих, академічних і професійних, які пропонують освіту в багатьох спеціалізаціях, а також за більш спеціалізованими напрямами, що діють у великих академічних центрах та в невеликих містах, які мають багаторічну традицію, та новостворених.

Важливе питання, яке ще належить врегулювати, – це забезпечення законодавчих гарантій отримання для KRASP сталих субвенцій від Міністерства освіти і науки на програмні заходи, які здійснюються в конкретних формах, що сприяють розвитку вищої освіти.

ЧАСТИНА III

**ФУНДАЦІЯ
ПОЛЬСЬКИХ РЕКТОРІВ ЯК ЧЛЕН
„РОДИНИ KRASP” У СПІВПРАЦІ
З УНІВЕРСИТЕТАМИ-ЧЛЕНАМИ**

РОЗДІЛ 10

Виникнення, засновники, місія Фундації польських ректорів та Інститут суспільства знань. Варшавська Політехніка як патрон Фундації польських ректорів

10.1. Початки дослідницького think tanku FRP-ISW

Ідея заснування Фундації польських ректорів народилася в результаті дискусії, розпочатої в рамках Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (KRASP) у 1999–2002 роках. Це було результатом переконання, що змістовне підґрунтя конференції ректорів недостатнє для ефективної участі в процесі необхідних змін у вищій освіті та в системі наукових досліджень. Ця ситуація ускладнювала або унеможливлювала підготовку багатьох необхідних аналізів, звітів та інших досліджень у сфері освіти і наукових досліджень для представлення їх університетам та іншим зацікавленим органам й установам, які зобов'язані висловлювати думки та ухвалювати рішення, включно з міністрами. Це ускладнювало участь KRASP і в законодавчому процесі в країні, і в дебатах на міжнародній арені, особливо в таких важливих питаннях, як участь Польщі в Болонському процесі. Тоді

ректори вважали, що потрібно створити власну змістовну базу для реформ у сфері знань у формі незалежної дослідницької установи з необхідними компетенціями та повноваженнями, яка діяла б передусім для розвитку національної системи освіти і науки. У 2000 році було здійснено роботу над створенням концепції такого закладу.

Концепція Науково-дослідного інституту – Фондації польських ректорів була розроблена 2000 року в рамках дослідницького проекту, який здійснювався під керівництвом автора, тодішнього голови KRASP. Проект був фінансований з коштів Банківської фундації ім. Леопольда Кроненберга за підтримки Конференції ректорів академічних шкіл Польщі та Європейського центру вищої освіти ЮНЕСКО (CEPES). Результатом проекту стали дві публікації, видані KRASP: *Сфера, цілі та формула інституційного і системного дослідження вищої освіти та науки – концепція Науково-дослідного інституту KRASP* (вересень 2000) та *Науково-дослідний інститут – Фондація польських ректорів. Істотні завдання на тлі проблем освітньої політики в Польщі та проект статуту і нотаріального акта про заснування фундації* (грудень 2000).

Відповідно до результатів цієї роботи ректори виступили з ініціативою створити нову недержавну установу з місією науково-дослідного інституту, що діє за формулою фундації, яку заснували зацікавлені ректори як громадянами з числа активних та колишніх членів KRASP із завданням інтеграції дослідницьких і проектних зусиль для бажаних змін в освіті, науці та культурі. У підготовлених двох звітах формула, цілі та форми діяльності цієї інституції представлено так¹:

Науково-дослідний інститут – Фондація польських ректорів² буде незалежною, недержавною установою, яка проводитиме дослідницьку, навчальну, проектну та консультативну діяльність у сфері освіти, особливо вищої освіти та науки. Діяльність Інституту мусить бути спрямована на розвиток і вдосконалення системи вищої освіти та наукових досліджень у Польщі. Метою його діяльності буде суттєва підтримка процесу розвитку і вдосконалення системи вищої освіти в Польщі, з особливою увагою до питань європейської інтеграції, надаючи партнерам Інституту – конференціям ректорів й університетам та їхній владі, а також як зацікавленим міністерствам та іншим установам – опрацьовану

¹ J. Woźnicki (red.), *Instytut Badawczy – Fundacja Rektorów Polskich. Zadania merytoryczne na tle problemów polityki edukacyjnej w Polsce oraz projekt statutu i aktu notarialnego ustanowienia fundacji*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2000.

² Спочатку така назва використовувалася як робоча.

інформацію про тенденції та досвід, що стосуються вищої освіти, висловлювання думок, й так впливати на державну політику щодо вищої освіти.

У сфері вищої освіти та науки Науково-дослідний інститут підтримуватиме заходи, які проводяться в Польщі в рамках Болонського процесу, тобто створення спільного європейського простору вищої освіти, та заходи подібного характеру, спрямовані на створення спільного європейського дослідницького простору. Діяльність Інституту також включатиме моніторинг перебігу процесів і явищ, що відбуваються у вищій освіті та на стику середньої і вищої освіти (наприклад, процес впровадження так званого нового іспиту на зрілість).

Інститут матиме характер *think tanku*. Основними формами його діяльності будуть: проведення та координація власних дослідницьких проєктів для потреб KRASP та академічних кіл у Польщі, а також проєктів замовних чи виконаних на замовлення, підготовка експертних висновків, організація конференцій, семінарів, зустрічей-дискусій, дослідницькі та дидактичні практичні семінари, збір та обмін інформацією у вигляді комп'ютеризованих баз даних, а також публікації. Основним джерелом фінансування діяльності Інституту будуть наукові проєкти, експертизи і тренінги. Партнерами Інституту у виконанні зазначених завдань будуть передусім Конференція ректорів академічних шкіл Польщі та інші вітчизняні й іноземні установи, що діють в академічному середовищі, університети, їхні підрозділи та працівники, центральні установи, які ухвалюють рішення щодо вищої освіти і науки (парламент, уряд, Міністерство національної освіти, Комітет наукових досліджень, Польська академія наук, Польська академія мистецтв і наук, місцеві громади, світ бізнесу). (...)

Тому заснування цього Інституту стане новою, надзвичайно важливою передумовою для практичної реалізації постулату відпартійнення сфери освіти і науки. (...)

Президія KRASP ухвалила постанову про Науково-дослідний інститут – Фундацію польських ректорів (Постанова № 38/II від 2 грудня 2000 р.), в якій, серед іншого, зазначено, що відповідною організаційно-правовою формою Інституту є фундація, заснована ректорами з числа учасників KRASP, які зацікавлені в його створенні.

Для виконання своїх цілей і завдань Інститут має бути установою з правособ'єктністю. Серед правових форм, які можуть бути прийняті, найбільш придатною є форма фундації, яку створили ректори польських університетів, що входять до KRASP, і які зацікавлені в його призначенні та підтримуються важливими установами суспільного чи економічного життя, такими як банки, великі корпорації та економічні об'єднання.

Затвердження фундації як організаційно-правової форми Інституту забезпечує:

- достатній вплив ректорів-засновників на форму та діяльність Інституту;
- достатній обсяг автономії Інституту, що дає змогу ефективно працювати та розв'язувати проблеми;
- збалансованість статутних завдань (щодо важливих проблем національної освіти і науки) та економічних завдань Інституту (щодо залучення коштів для забезпечення статутної діяльності);
- правосуб'єктність, що забезпечує безперерйну участь в юридичних операціях;
- можливість займатися бізнесом.

Президія KRASP, ознайомившись з результатами роботи над концепцією дослідного інституту, 2 грудня 2000 року видала постанову, в якій висловила думку про те, що:

(...) правильною формою втілення цієї концепції було б створення Науково-дослідного інституту – Фундації польських ректорів, призначеного тими ректорами з числа членів KRASP, які вважають цю ініціативу гідною підтримки. (...) створення цього Інституту як громадської організації було б важливою передумовою для практичної реалізації постулату створення нового, більш незалежного від політичних змін, системного порядку в галузі освіти і науки.

Документ No 4/ІІІ

Конференції ректорів академічних шкіл

Польщі Постанова Президії KRASP

від 14 вересня 2002 р. про Фундацію польських ректорів

Президія Конференції ректорів академічних шкіл Польщі вітає початок діяльності Фундації польських ректорів, заснованою ректорами академічних університетів для підтримки розвитку освіти, науки та культури.

Президія KRASP висловлює подяку Сенатові Варшавського технологічного університету за „забезпечення Фундації належних умов для діяльності, включно з постійним місцем розташування головного офісу на території університету”.

Президія висловлює свою підтримку ініціативі Фундації щодо створення науково-дослідного інституту, який займатиметься розвитком суспільства знань у нашій країні, з місією проведення досліджень у сфері вищої освіти і науки. Президія KRASP звертається до всіх інституцій та людей, які цінують цілі місії Фундації, підтримати його починання.

Голова KRASP
проф. д-р габ. Францішек Зейка

10.2. Засновники, місія та підтримка Варшавської Політехніки

Фундацію польських ректорів заснували 2001 року з ініціативи членів Президії KRASP 1999–2002 років 80 ректорів академічних університетів, які діють як громадяни³. Фундація розпочала свою діяльність 1 вересня 2002 року. Потім, 2003 року, Фундація спільно зі спеціально створеним Консорціумом недержавних університетів (KUN) створили Інститут суспільства знань. Фундацію польських ректорів (FRP) та Інститут суспільства знань (ISW), як творців мозкового центру, об'єднала угода про стратегічне партнерство та спільні дії для досягнення статутних цілей. У 2004 році Фундація та Інститут набули статусу громадсько-корисних організацій, уповноважених на провадження господарської діяльності, доходи від якої повністю спрямовуються на виконання статутних завдань.

Фундація польських ректорів перейшла під інституційний патронат Варшавської Політехніки на підставі рішення Сенату. У постанові Сенату Варшавської Політехніки № 150/XLIV/01 від 21 червня 2001 р. у зв'язку із заснуванням Фундації польських ректорів читаємо:

У зв'язку із заснуванням 7 червня 2001 р. у стінах Варшавської Політехніки групою кількох ректорів Фундації польських ректорів із тимчасовим місцем розташування у Варшавській Політехніки, Сенат – ознайомившись із місією та Статутом Фундації – вітає цю ініціативу, наголошуючи на її важливості для розвитку вищої освіти, науки і національної культури. (...) Сенат вирішив, що (...) Варшавська Політехніка забезпечить Фундації польських ректорів, як установі, створеній для суспільного блага у сфері освіти, науки та культури,

³ Установчий акт підписали 79 ректорів, але згодом до ініціативи долучився ще один із ректорів.

відповідні умови для діяльності, включно з постійним місцем розташування головного офісу на території Університету.

Фундація розпочала свою діяльність 2002 року. Першим Головою Ради став кс. єпископ проф. Станіслав Вельгус, колишній ректор Люблінського Католицького Університету, Першим Головою Правління – проф. Єжи Возницький, тодішній ректор Варшавської Політехніки. Концепції заснування Фундації передували дослідження, які здійснила група експертів у співпраці з Законодавчим комітетом KRASP у Варшавській Політехніці. Про це Єжи Возницький висловився так:

Ми запропонували, як така інституція має працювати і яка її місія. По-перше, ми почали ставити питання, яким має бути обсяг досліджень вищої освіти з огляду на виклики та що важливе з точки зору освітньої політики країни, тобто що потрібно досліджувати та проектувати. Коли 1999 року я став головою KRASP, то зрозумів, що таку роботу нема кому довірити. Ми побачили тут значний дефіцит. До того ж ректори щокаденції залишають свої посади. Багатьох із них можна запросити до співпраці та дискусії зі стратегічних питань, на які, зазвичай, бракує часу ректорам в університетах, які нині при владі. Так народилася ідея заснувати фундацію, а тому це була ініціатива ректорів як громадян, ми дійшли висновку, що будемо називати це Фундацією польських ректорів. Ми підготували проект статуту та нотаріального акта, які пройшли обговорення ректорів. Проектні роботи та обговорення тривали півтора року. Тоді члени Президії KRASP підписали лист із закликом до ректорів, які заснували KRASP 1997 року, та їхніх наступників приєднатися до грона засновників фундації, що передбачало зобов'язання сплачувати з власної кишені 200 злотих і перераховувати їх до установчого фонду. Формально в цьому процесі брали участь 79 ректорів з усієї Польщі, а згодом до них приєднався 80-й. Фундація польських ректорів спільно з Консорціумом недержавних університетів заснували 2003 року Інститут суспільства знань, з яким ми маємо угоду про партнерство та спільну діяльність у статутних цілях. З цих причин, коли ми говоримо про Фундацію польських ректорів, ми також маємо на увазі заклади вищої освіти⁴.

Фундація польських ректорів, яку створили ректори університетів-членів, виконує підпорядковану роль щодо KRASP-у – змістовну, програмну,

⁴ 10 lat Fundacji Rektorów Polskich. Niezależne, ale kochane dziecko KRASP. Rozmowa z prof. Jerzym Woźnickim, „Magazyn Edukacyjny Perspektywy” 2012, nr 7–9(130).

проектну та навчальну базу, організатор громадських дебатів із складних питань серед ректорів й академічної та наукової спільноти. Тому її також справедливо називають „Дитина KRASP-у”. Ініціативу створення Фондації оголосили ректори з Президії Конференції, тому Фондація, як зазначалося раніше, належить до т.зв. KRASP-івської родини. Фондація польських ректорів та Інститут суспільства знань працюють на благо освіти, науки та культури, зосереджуючи особливу увагу на вищій освіті, а також підтримують інноваційну політику держави. Фондація польських ректорів та Інститут суспільства знань (FRP-ISW) спільно просувають високі етичні стандарти та передову практику у сфері вищої освіти та наукових досліджень і, посилаючись на чинні форми та позитивний досвід співпраці між KRASP та FRP, створили взаємні відносини та відносини рангу стратегічного партнерства, уклавши 24 березня 2006 р. Угоду, яку підписав проф. Єжи Возницький, Президент Фондації польських ректорів, та проф. Тадеуш Лютий Голова KRASP.

Партнерство між Фондацією та Конференцією було встановлено з метою розвитку сектору знань у Польщі, включаючи вищу освіту, систему наукових досліджень та інновацій, а також створення умов для формування суспільства й економіки, заснованих на знаннях, а також підтримувати державну політику у цій сфері. Конференція пообіцяла в Угоді, що вона буде докладати зусилля для спільної діяльності, підтримуючи Фондацію у виконанні її місії, замовляючи конкретні дослідження та дослідницькі роботи, співфінансуючи проекти, що здійснюються відповідно до цілей Фондації та видань, у яких Конференція буде особливо зацікавлена, а також займатиметься консультуванням, просуванням та підтримкою ініціатив

Фондації, що адресовані академічним університетам. Фондація заявила про готовність вживати відповідні заходи та провадити діяльність, у тому числі видавничу, у відповідь на запити органів Конференції та консультуватися з Конференцією щодо реалізації запропонованих ініціатив і почи-нань. Фондація польських ректорів зобов'язувалася надавати зацікавленим університетам-членам KRASP інформаційні, навчальні та консультаційні можливості, а також доступ до ресурсів Фондації для виконання своїх статутних завдань. Фондація заявила, що надаватиме свої звіти та інформаційні матеріали для академічних університетів.

Місія Фондації польських ректорів та Інституту суспільства знань (FRP-ISW) виконується на системному та інституційному рівнях протягом 20 років. Системний рівень – це сприяння й підтримка процесу раціоналізації системи вищої освіти та підтримка державної політики й діяльності

KRASP щодо розвитку системи вищої освіти (концепції, бачення, стратегія, підтримка законотворчого процесу). ФПП дотримується високих етичних стандартів у сфері освіти та досліджень. Вона проводить низку дослідницьких, проектних, навчальних, дискусійних та інформаційних заходів для KRASP, співпрацюючи з іншими національними та європейськими партнерськими установами. На інституційному рівні місія Фундації польських ректорів та Інституту суспільства знань (FRP-ISW) виконується шляхом підтримки, включаючи поради та консультації, університетів у пошуку власних стратегічних шляхів розвитку, у подоланні труднощів і досягненні цілей. Фундація організовує дебати, конференції, літні школи та симпозиуми, присвячені формуванню засад партнерства університетів, у тому числі державних і недержавних. Вона пропагує принцип *належного управління* (*good governance*) в польських університетах.

Центр міжнародної вищої освіти Бостонського коледжу (Boston College Center for International Higher Education) 2015 року визнав Фундацію польських ректорів одним із відомих у світі та провідних національних дослідницьких закладів вищої освіти⁵.

Окрім співпраці з KRASP та Варшавською Політехнікою, яка підтримує Фундацію своїми ресурсами, мозковий центр здійснює численні проекти для розвитку вищої освіти та створення умов для розвитку інформаційного суспільства й економіки, заснованої на знаннях. З цією метою Фундація співпрацює з різними стратегічними партнерами із соціально-економічного середовища університету. Нинішніми партнерами Фундації є фірми Pearson Central Europe (з 2012), PCG Polska (з 2016), PCG Academia (з 2017), Наукове видавництво PWN (з 2018), видавництво Wolters Kluwer (з 2020). До групи колишніх стратегічних партнерів Фундації входять такі компанії та установи, як: Plagiat.pl, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Telekomunikacja Polska (сьогодні Orange), PKN Orlen, Польська господарська палата, Європейський центр вищої освіти ЮНЕСКО-CEPES, Sygnity, ComputerLand. Співпраця, що здійснюється в рамках стратегічного партнерства із суб'єктами господарювання, базується на наданні науково-дослідницьких та консалтингових послуг, а також спільно реалізованих проектів, результати яких представляють значний інтерес для партнерів, що співфінансують таку діяльність. Але це не підтримування діяльності Фундації польських

⁵ E. Rumbley, P.G. Altbach, D.A. Stanfield [i in.], *Higher Education: A Worldwide Inventory of Research Centers, Academic Programs, and Journals and Publications*, The Boston College, Chestnut Hill, MA 2015 (у Польщі було виявлено лише дві установи з таким статусом: Центр досліджень публічної політики Університету Адама Міцкевича та аналітичний центр FRP-ISW).

ректорів та Інституту суспільства знань, яка має характер CSR (Соціальна відповідальність бізнесу)⁶.

У зв'язку з 10-річчям FRP 2012 року Сенат Варшавської Політехніки розглянув звіт про діяльність Фундації та високо оцінив її досягнення, що було відображено в спеціально ухваленій резолюції:

Позиція
Сенату Варшавської Політехніки
від 20 лютого 2013 р.
про діяльність Фундації польських ректорів

Ознайомившись зі звітом про перші десять років роботи Фундації польських ректорів, яка діяла як мозковий центр разом з Інститутом суспільства знань, Сенат Варшавської Політехніки, що є інституційним патроном цієї діяльності, посилаючись на свою резолюцію від 21 червня 2001 р. високо оцінює внесок Фундації польських ректорів та Інституту суспільства знань у розвиток вищої освіти, науки та інновацій у нашій країні.

Цей доробок має бути помножений в наступні роки, віддаючись – як і до нинішніх часів – служінню академічним університетам та Конференції ректорів академічних шкіл, які їх представляють.

Ректор
проф. д-р габ. інж. Ян Шмідт

Секретар Сенату
магістр Беата Добженецька

⁶ *Corporate Social Responsibility.*

РОЗДІЛ 11

20 років FRP діяльності для KRASP в рамках стратегічного партнерства та пропозиції для університетів-членів. Основні проекти, школи стратегічного управління, конференції та публікації FRP-ISW

11.1. Спільна діяльність KRASP та Фундації польських ректорів у рамках законодавчої роботи

Конференція ректорів академічних шкіл Польщі підтримує особливі зв'язки з Фундацією польських ректорів. Важливе значення для KRASP має діяльність Фундації дослідницьких програм – експертна, навчальна та дискусійна, насамперед на користь університетів-учасників Конференції.

FRP підтримує державну політику розвитку системи вищої освіти, зокрема, співпрацюючи з KRASP у законотворчих процесах у вищій освіті. Проведені заходи стосувалися переважно і роботи над проектом Закону про вищу освіту 2005 року і Закону про вищу освіту і науку 2018 року.

Вагомим досягненням Фундації стала авторська робота над проектом закону 2005 року. Коли ректор Ягеллонського університету проф. Фран-

цішек Зейка очолив KRASP 2002 року, то вже на першій інавгурації навчального року в Ягеллонському університеті він звернувся до Президента Республіки Польща Олександра Квасьневського, присутнього в університеті, і запросив його до співпраці з KRASP, щоб створити новий закон. Президент прийняв цю ініціативу. На прохання ректора Ф. Зейки в Канцелярії Президента було створено групу експертів під керівництвом Єжи Возницького, але Фондація надала відповідну базу, необхідну для розроблення законопроекту. Саме у FRP протягом року з нуля було створено попередній проект, який згодом об'єднав чотири акти законодавчого рангу.

У роботі над Законом 2018 року Фондація з 2016 року надає організаційну та кадрову підтримку Комісії зі стратегічних проблем вищої освіти KRASP, яку створило правління KRASP на термін повноважень 2016–2020 за погодженням з Головною радою науки і вищої освіти та за участі делегатів-експертів. Головою KSPSW KRASP був президент FRP, а секретарем комісії – доцент Фондації. Основними завданнями Комісії зі стратегічних проблем вищої освіти Конференції (KSPSW KRASP)) були підготовка власних пропозицій до текстів окремих нормативно-правових актів та розділів стратегічного значення в проекті нового Закону про вищу освіту і науку, а також змістовне обґрунтування запропонованої редакції внесених нормативно-правових актів. За результатами роботи Комісії, яку організаційно та компетентно підтримала FRP, створено 12 анонсованих документів – тематичних звітів загальним обсягом майже 500 сторінок тексту, що містить пропозиції, зауваження та поправки до проекту Закону 2.0., який розробила група, що діє при Міністерстві науки і вищої освіти (у режимі зі змінами маркування) за редакцією Голови FRP. Звіти було представлено Міністерству науки і вищої освіти та академічній спільноті, а також на сайті FRP¹ і KRASP². У роботі над Законом 2018 року Фондація підтримала роботу робочої групи Головної ради науки і вищої освіти (RGNiSW) та групи Ради Національного конгресу науки (NKN) при Міністерстві системи науки і вищої освіти та управління вищою освітою.

Президент FRP спільно з представниками KRASP та Головної ради науки і вищої освіти підготували та представили Міністрові науки та вищої освіти документи у формі приміток, що містять ключові постулати до проекту Закону 2.0 разом із коментарями.

¹ www.frp.org.pl

² www.krasp.org.pl

Підсумком діяльності FRP у роботі над актом було започатковано співпрацю між видавництвом Wolters Kluwer і групою членів, а також з особою, пов'язаною з редакційною колегією Комісії зі стратегічних проблем вищої освіти Конференції (KSPSW KRASP), з метою розроблення коментарів до окремих статей Закону про вищу освіту і науку. Голова FRP став автором 53 коментарів до законодавчих і системних положень та науковим редактором усього видання *Закон про вищу освіту і науку. Коментар*, яке вийшло у видавництві Wolters Kluwer у жовтні 2019 року, обсягом 1300 сторінок³. Видання є розгорнутим і всебічним обговоренням положень Закону про вищу освіту і науку.

11.2. Основні проекти наступних каденцій. Робота Фондації польських ректорів над стратегічними документами ректорів KRASP

З моменту укладення угоди про стратегічне партнерство між KRASP та FRP 2006 року, протягом наступних термінів повноважень, Фондація не лише підтримувала – у співпраці з ISW – роботу Комісії KRASP (KOiL та KSPSW), а й розробляла програмні праці KRASP на наступні терміни повноважень, які прийняла і на які очікувала Пленарна асамблея. Серед цих праць: закон 2005 р. (праці Фондації у період 2003–2005); Кодекс *Належні практики в закладах вищої освіти* з 2007 р. (праці FRP у період 2006–2007); тритомне монографічне дослідження *Стратегія розвитку вищої освіти на 2010–2020 рр. Екологічний проект* з 2009 р. (праці FRP у період 2008–2009); п'ятитомна монографія *Програма розвитку вищої освіти до 2020* з 2015 року (праці Фондації за період 2013–2015); доповіді, коментарі, монографії стосовно Закону 2018 р. (праці ФПП у період 2016–2020).

Важливим документом KRASP став Кодекс *Належні практики в закладах вищої освіти*, який розробила Фондація і прийняла Пленарна асамблея з нагоди ювілею – 10-річчя 2007 року. Це інше дослідження, ніж етичні кодекси працівників університетів, які були створені в різних місцях, й накладали етичні вимоги в окремих опціях на членів університетської спільноти, на академічних викладачів. Цей кодекс накладає зобов'язання на керівництво університетів, це суворі правила для академічних органів

³ Співавтори Коментаря: Єжи Возницький, Ірина Дегтярєва, Марцин Докович, Марія Гуліцька, Томаш Єнджеєвський, Анна Мрозовська, Павел Войцеховський.

влади. У цьому сенсі кодекс є новаторською працею. В англomовній версії вона була подана до Європейської асоціації університетів як внесок KRASP у діяльність Асоціації. Такого документа, в якому ректори обмежуватимуть, свою діяльність так само, ще не представляла жодна країна Європи. Сьогодні ця ситуація змінилася. Прикладом є документ Нідерландської конференції ректорів *Кодекс належні практики в університетах Нідерландів*⁴.

Ще одним великим викликом для Фундації є розроблення *Стратегії розвитку вищої освіти на 2010–2020 роки*, яка 2010 року перемогла як екологічний проект у конкурсі проектів E&Y та IBnGR. *Стратегія* також відіграла важливу роль – вона інтегрувала академічну спільноту в країні, тому що її підтримали всі конференції ректорів і Головна рада з науки та вищої освіти, а також Національне представництво докторантів і Студентський парламент Республіки Польща (за винятком пропозиції щодо плати за навчання, що зрозуміло). Як наслідок, відбулася безпрецедентна інтеграція академічної спільноти, було встановлено нове партнерство, зросла взаємодовіра партнерів і почуття належності до ширших кіл. *Стратегію* KRASP також підтримали, серед інших, Національна торгова палата (KIG) Бізнес Центр Клуб (BCC), Польська асоціація приватних роботодавців освіти Lewiatan (PZPPE Lewiatan) та Асоціація польських банків (ZBP). Так виник та сформувався колективний партнер органів державної влади у питаннях щодо реформування вищої освіти.

У наступній каденції Фундація спільно з Інститутом суспільства знань на замовлення KRASP реалізувала проект „Програма розвитку вищої освіти до 2020 року. Вибрані напрями діяльності Фундації польських ректорів та Інституту суспільства знань для KRASP (KRePSZ) на 2012–2016 роки”⁵. Його обсяг охоплює п'ять частин, чотири детальні звіти груп виконавців, які діють під керівництвом таких очільників: „Опис роботи над Програмою розвитку вищої освіти до 2020 року та її найважливіших елементів” – авторський текст, проф. Єжи Возницького; „Соціальна місія університету в XXI столітті” – кс. проф. Анжей Шостек; „Діагностика вищої освіти” – проф. Ярослав Гурняк; „Фінансування університетів з державних коштів” – проф. Єжи Вількін; „Дерегуляція в системі вищої освіти” – авторський текст, проф. Єжи Возницького. За задумом ініціаторів праць, їхні результати мають бути використані для розроблення та оновлення обраних

⁴ *Code for Good Governance in Dutch Universities*, 22 November 2019, https://www.universiteitenvannederland.nl/en_GB/code-good-governance.html (доступ: 1.06.2022).

⁵ J. Woźnicki (red.), *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r.*, Części I–V, FRP–KRASP, Warszawa 2015, <https://www.frp.org.pl/pl/lista-publicacji.html> (доступ: 1.06.2022).

пропозицій, що містяться в екологічному проекті *Стратегії* за підтримки KRASP. Програму було публічно представлено 22 травня 2015 року і її прийняла Пленарна асамблея KRASP. Пропозиції KRASP, що входять до „Програми розвитку вищої освіти до 2020 року”, яка стала продовженням *Екологічної стратегії* від 2009 року, міністр розглядав як належну відправну точку для роботи над новим Законом 2.0 у 2016 році.

До програмних робіт наступного терміну повноважень KRASP (2016–2020) увійшли вже згаданий Коментар до Закону про вищу освіту і науку 2019 року, а також публікація, яку підготувала 2020 року Редакційна колегія KSPSW KRASP, за науковою редакцією Президента Фундації польських ректорів *Ідентифікація та обґрунтування ключових напрямів регулювання у „Законі про вищу освіту та науку”*, що вийшла друком у Науковому видавництві Університету Миколая Коперника⁶. Ця публікація завершила діяльність Редакційної колегії Комісії зі стратегічних проблем вищої освіти Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (ZR KSPSW KRASP) у 2016–2020 роках. Її передали ректорам університетів-членів KRASP, з наміром підтримати їх у їхніх зусиллях одержати підтримку університетської спільноти для реформ, запроваджених в університетах.

У поточній VIII каденції повноважень KRASP 2020–2024 заплановано розробити три програмні праці. Першу із них завершено 2021 року, це монографія Ради університету *Регулювання та належні практики* опубліковано в Науковому видавництві Університету Миколая Коперника⁷. Ця книжка є першим монографічним виданням, що присвячене функціонуванню рад університетів. Авторам важило на тому, щоб вона стала підмогою, а також джерелом натхнення для членів університетських рад у їхньому пошуку найкращих змістовних і процедурних рішень. Роботу над твором організаційно підтримала та співфінансувала Фундація польських ректорів у в період 2020–2021 років.

Основним проектом на період повноважень 2020–2024, який Фундація планує реалізувати протягом двох наступних термінів діяльності у співпраці з KSPSW KRASP, є *Прогноз розвитку вищої освіти в Польщі до 2030 року*. Мета запланованої роботи – вибудувати прогноз з урахуванням тенденцій і моделей рішень разом з елементами бачення та перспектив розвитку вищої

⁶ J. Woźnicki (red.), *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika [FRP–KRASP], Warszawa–Toruń 2020, <https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/identyfikacja%202020.pdf> (доступ: 1.06.2022).

⁷ J. Woźnicki (red.), *Rady uczelni. Regulacje i dobre praktyki*, FRP–KRASP, Warszawa–Toruń 2021, <https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/rady%20uczelnia%20oa.pdf> (доступ: 1.06.2022).

освіти в Польщі. На першому етапі, у період повноважень 2020–2024, в рамках проекту Прогноз заплановано дві публікації: на 2022 рік *Тренди, моделі та перспективи розвитку вищої освіти в Польщі 2021–2025 з прогнозом до 2030 року (прогноз з урахуванням інформації отримано до 31 січня 2022 р.)*⁸ та на 2024 р. Остаточний звіт *Прогноз розвитку вищої освіти в Польщі до 2030*. Очікується, що робота над *Прогнозом* продовжиться у 2024–2028 роках.

11.3. Конференції, школи стратегічного управління FRP, публікації, книги, звіти

Окрім підтримки законодавчої роботи та підготовки стратегічних публікацій для розвитку вищої освіти та науки, Фондація співпрацює з KRASP, Міністерством науки та освіти і Варшавською Політехнікою, зокрема, у міжнародних проектах та організації конференцій.

На замовлення Міністерства освіти і науки та за підтримки Фондації польських ректорів і Варшавської Політехніки KRASP організувала 28–29 жовтня 2019 року наукову конференцію „Трансформація академічної вищої освіти в Польщі за період 30 років 1989–2019”. Намір організаторів конференції полягав у тому, щоб переглянути та оцінити досягнення процесу змін у вищій освіті в Польщі протягом трансформаційного періоду 1989–2019 років на основі політичних наук та адміністрування (науки про соціальну політику), а також наук про управління, менеджмент і якість (науки про управління) у системній та інституційній перспективах. Основною метою організаторів конференції було розробити і представити аналіз діяльності урядів та університетів щодо реформ вищої освіти під час системної трансформації в нашій країні, щоб використати його результати в роботі над стратегічними документами на рівні уряду – над документом, якого вимагає закон, під назвою „наукова політика держави” (Закон про вищу освіту і науку, ст. 6, абз. 1–3), на інституційному рівні – „стратегія розвитку університету” (Закон про вищу освіту і науку, ст. 23, абз. 2, п. 3). Конференція відбулася під почесним патронатом Президента Республіки Польща Анджея Дуди. Проект реалізовано в рамках святкування сторіччя відновлення незалежності та відбудови польської державності. Найважливішим результатом цього проекту є публікація після конференції *Трансформація академічної вищої освіти в Польщі*

⁸ J. Woźnicki (red.), *Trendy, modele i perspektywy rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce 2021–2025 z projekcją do roku 2030*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2022, https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/krasp_2022.pdf (доступ: 1.06.2022).

за 30 років 1989–2019 за редакцією проф. Єжи Возницького, голови Наукового Комітету конференції⁹. У конференції взяла участь група, обмежена приблизно до 200 осіб, яких запросили організатори, за участю, зокрема, віцепрем'єр-міністра, Міністра науки та вищої освіти Ярослава Говіна, державного секретаря Канцелярії Ради Міністрів, речника від уряду Польщі Пйотра Мюллера, голів: Головної ради науки і вищої освіти, Польської акредитаційної комісії, Національного представництва докторантів, Студентського парламенту Республіки Польща, Ради молодих учених, а також представників та експертів з наукових кіл.

У приміщенні Міністерства освіти і науки 14 листопада 2017 року було підписано тристоронню угоду про партнерство та співпрацю між KRASP й FRP з польської сторони та Спілкою ректорів університетів України з української сторони, у присутності державного секретаря, міністра Олександра Бобка. Метою підписаної угоди було підвищення рангу партнерства, надання йому тристороннього характеру та здійснення спільних дій. Імплементациєю положень тристоронньої угоди стало започаткування 2018 року польсько-українського дослідницького проекту „Польсько-українська співпраця представницьких інституцій ректорів для поліпшення діяльності університетів”, який реалізовувався у Варшавській Політехніці у співпраці з польськими партнерами (Конференція ректорів академічних шкіл Польщі) та українськими (Спілка ректорів закладів вищої освіти України) за підтримки та завдяки фінансовим ресурсам Міністерства освіти і науки. До реалізації цього проекту кадрово та змістовно долучилася Фондація. Рішення про реалізацію проекту ухвалив особисто віцепрем'єр-міністр, Міністр науки та вищої освіти Польщі Ярослав Говін. Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич надала цьому проекту патронат свого міністерства, підкресливши важливість цієї ініціативи для польсько-української академічної співпраці. Керівником проекту був Президент FRP Єжи Возницький¹⁰. Головною метою проекту є співпраця польських та українських ректорів у сфері належних практик у ЗВО (*governance in HEIs*), у сфері поліпшення управління університетами з повагою до цінностей академічної спільноти, у пошуках бажаного балансу між самоврядуванням та управлінням університетами, посилаючись на

⁹ J. Woźnicki (red.), *Transformacja akademickiego szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej [KRASP], Warszawa 2019, https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/konferencja_krasp9941.pdf (dostęp: 1.06.2022).

¹⁰ Координатором програми є др. Ірина Дегтярова, науково-дослідницький ад'юнкт FRP, а менеджером – магістр Мажена Гембара, керуючий директор FRP-ISW.

власний досвід обох країн та міжнародні рішення, а також цілеспрямовані дослідження, що проводяться з урахуванням методологічних вимог суспільних наук. У Сенатській залі Варшавської Політехніки 9 листопада 2021 року відбулася конференція „Польсько-український форум ректорів”, яка підбила підсумки першого циклу реалізації польсько-українського проекту. Результати проекту зібрано у двомовному фінальному звіті¹¹, який містить аналіз досліджень ключових проблем вищої освіти, який здійснено за участі 50 університетів обох країн. Вони стали основою для Спільних позицій, які ректори ухвалили. Ці документи містять адресні рекомендації творцям і реалізаторам соціальної політики, розробленої з використанням оригінальних методичних рішень, що базуються на суспільних науках. Під час Форуму ректорів до тристоронньої угоди було підписано Додаток № 2. Його підписали: ректор А. Менжик від імені KRASP, ректор П. Куліков від імені Спільки ректорів університетів України та проф. Є. Возницький від FRP. Другий цикл проекту стартував 2022 року. У зв'язку з вторгненням Росії в Україну програму діяльності змінили, зберігаючи принципи партнерської співпраці сторін.

У рамках стратегічного партнерства з KRASP Фондація реалізовує довгострокову програму постійних проектів у системі вдосконалення керівного складу вищої освіти. Досягнення цієї програми в період 2005–2022 років включали 26 шкіл стратегічного управління Фондації для ректорів і проректорів, а також ректорів/канцлерів, директорів, квесторів і головних бухгалтерів.

З початку свого існування Фондація підготувала багато монографічних публікацій і звітів, і від імені KRASP, і у співпраці зі стратегічними партнерами FRP-ISW. Загальна кількість друкованих видань у 2004–2022 становить 50. Ці публікації у книжковій формі отримують університети-члени KRASP та інші зацікавлені особи. Більшість цих публікацій також доступні в електронній версії на сайті Фондації за адресою <https://frp.org.pl/pl/lista-publicacji.html>. Повний список публікацій міститься в Додатку 8.

¹¹ I. Degtyarova, J. Woźnicki (red. nauk.), *Polsko-ukraińska współpraca instytucji przedstawicielskich reprezentujących rektorów, na rzecz doskonalenia działania uczelni. Raport końcowy realizacji Projektu MEIN-PW*, Oficyna Wydawnicza PW, Warszawa 2021, https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/raport%20kocowy%20%20meinpw_pl%201.pdf (доступ: 1.06.2022); *Польсько-українська співпраця представницьких організацій ректорів – задля вдосконалення діяльності закладів вищої освіти. Монографія за результатами реалізації Проекту MEIN-PW* [колект. моногр.] / наук. ред. І. Дегтярьова, Є. Возницький, Видавництво Варшавської Політехніки, Варшава 2021, https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/raport%20kocowy%20meinpw_uk%201.pdf (dostęp: 1.06.2022).

РОЗДІЛ 12

Постанови і програмні положення Президії і Пленарної асамблеї KRASP за 2020–2024 (вибір автора)

Перелік найважливіших постанов та позицій KRASP за перші два роки каденції 2020–2024¹

I. Документи, що стосуються міжнародного становища на сході Польщі

- Позиція Президії Конференції ректорів академічних шкіл Польщі, Президії Головної ради науки і вищої освіти та Виконавчої ради Студентського парламенту Республіки Польща від 11 вересня 2020 року щодо репресій проти білоруського народу
- Позиція Президії KRASP від 23.06.2021 щодо репресій проти студентів у Білорусі
- Позиція Президії KRASP від 21 жовтня 2021 року щодо ситуації на польсько-білоруському кордоні
- Заява академічної спільноти у зв'язку з агресією Росії проти України від 24 лютого 2022 року
- Звернення до академічних кіл та інтелектуальних еліт у зв'язку з агресією Росії проти України 2 березня 2022 року

¹ Станом на 14 червня 2022 року.

- Постанова Президії KRASP від 31.03.2022 Про підтримку діяльності України у сфері вищої освіти, науки та інновацій.

II. Документи, що стосуються сучасної соціальної ситуації у країні

- Звернення Президії Конференції ректорів академічних шкіл Польщі, Голови Головної ради науки та вищої освіти, Президента Польської академії наук, Голови Студентського парламенту Республіки Польща, Голови Національного представництва докторантів про наслідки рішення Конституційного Трибуналу, оголошеного 22 жовтня 2020 року
- Позиція Президії KRASP від 30 жовтня 2020 року щодо поточної соціальної ситуації
- Звернення Президії KRASP від 30.10.2020 до студентів і студенток
- Листування з приводу суботніх подій у Варшавській Політехніці: лист голови KRASP до Міністра освіти і науки та лист Голови KRASP до Головного коменданта поліції

III. Документи про академічні цінності та свободи

- Позиція Пленарної асамблеї KRASP від 20 листопада 2020 року щодо академічних свобод
- Листування Голови KRASP та Міністра освіти і науки щодо т. зв Пакета академічної свободи

IV. Документи щодо пандемічної ситуації

- Звернення наукового комітету KRASP до академічної спільноти щодо сприяння участі у вакцинації проти COVID-19
- Позиція KRASP-RSzwIN ZNP (Ради вищої освіти і науки Союзу польських учителів)-KSN NSZZ „Solidarność” (Національної наукової секції Незалежної самоврядної профспілки „Солідарність”) від 22.05.2021 щодо активізації програми вакцинації від COVID-19
- Позиція Пленарної асамблеї KRASP від 29 травня 2021 р. щодо популяризації програми вакцинації від COVID-19

V. Документи щодо змін, які внесли МОН та інші міністерства

- Позиція Президії KRASP від 22.02.2021 щодо змін, які внесло МОН до переліку наукових журналів
- Висновок Президії KRASP щодо листа Міністерства фондів розвитку та регіональної політики щодо Національного плану реконструкції
- Позиція Президії KRASP від 23.04.2021 щодо проекту закону про Національну програму „Коперник”
- Позиції Президії KRASP щодо проекту змін до Закону про вищу освіту і науку

- Резолюція Пленарної асамблеї KRASP від 29 травня 2021 р. щодо оцінювання та категоризації суб'єктів у наукових дисциплінах
- Спільний лист KRASP-RGNiSW-PAN-RSzWiN ZNP-KSN NSZZ від 29 березня 2022 року до Президента Республіки Польща щодо проекту закону про Академію Коперника.

VI. Документи про фінансування вищої освіти і науки

- Звернення академічної спільноти щодо системного збільшення фінансування вищої освіти і науки з державного бюджету від 5 липня 2021 р.
- Постанова Президії KRASP від 23 грудня 2021 р. про недостатній рівень фінансування науки та вищої освіти в Польщі.
- Лист до Прем'єр-міністра Республіки Польща щодо збільшення видатків на вищу освіту від 15 лютого 2022 р.

ЧАСТИНА IV

**ВИБРАНІ ПОЛОЖЕННЯ
СТАТУТУ СПІЛКИ РЕКТОРІВ
УКРАЇНИ І СТАТУТУ KRASP:
ПОРІВНЯЛЬНІ ЗАУВАГИ
З КОМЕНТАРЕМ**

РОЗДІЛ 13

Методологічні засади та загальний коментар

13.1. Концепція та структура частини IV

Автор надає цій розширеній версії своєї книжки характер другого переробленого видання, керуючись наміром дати нашим українським партнерам зі Спілки ректорів України не тільки детальну інформацію про організацію, культуру, діяльність та досягнення KRASP протягом 25 років від часу, коли ректори заснували цю установу. Метою також є показати правові засади, які є основою функціонування KRASP, але з посиланням на аналогічні положення, специфічні для української сторони, що визначають правову та функціональну ідентичність Спілки ректорів України.

Цитуючи та коментуючи окремі нормативні акти, що стосуються обох національних конференцій ректорів, у своєму фрагментарному інституційно-правовому аналізі, автор не уникає у своїх коментарях порівняльних посилань.

13.2. Методологічні засади

Частина IV монографії присвячена порівняльному аналізу окремих положень Статутів Спілки та KRASP, тобто суб'єктів, які є національними

конференціями ректорів у розумінні статутів Європейської асоціації університетів (EUA)¹.

Метою також є виявлення та порівняння з функціональної точки зору вибраних фрагментів, аналогічних статутних положень обох партнерів. У реалізації цього завдання автор прийняв такі засади:

- Основою для аналізу є офіційна редакція Статуту KRASP та переклад польською мовою Статуту Співки ректорів України в редакції від 29.07.2021 на замовлення Польсько-українського проекту MEiN-PW².
- Автор на власний розгляд структурував зміст аналізу, на який посилається, і довільно обрав фрагменти змісту обох Статутів, що підлягають коментуванню.
- Метою є не проведення методологічно ідеального, вичерпного інституційно-правового аналізу двох документів у повному обсязі змісту їхніх положень, а виокремлення лише тих елементів внутрішніх положень Співки та KRASP, які найбільшою мірою визначають ідентичність двох суб'єктів, зокрема їхню місію, формальний статус, керівні органи та способи реалізації завдань, оминаючи зокрема положення процедурного характеру.
- Посилаючись на зміст обох Статутів, автор подає свої спостереження і коментарі, обмежені колом питань, що впливають з проблематики, зазначеної в назвах наступних розділів частини IV цієї книжки.
- Розділи 14–18 мають загальну структуру, побудовану на вибіркових витягах зі змісту кожного зі Статутів, відповідно до тематики, з подальшим викладенням авторських спостережень і коментарів.
- Структура приміток і коментарів, яку обрав автор, містить такі елементи:
 - загальний висновок про те, що і як регулюється в тексті обох документів;
 - висвітлення відмінностей щодо обсягу та способу регулювання питань, іноді зі спробою розкрити передбачувані наміри суб'єкта, що ухвалює статут;
 - прикінцевий коментар, що містить зауваження щодо цитованого змісту нормативно-правових положень у порівняльному аспекті.

¹ Інформація щодо членства в Європейській асоціації університетів – EUA membership brochure – <https://eua.eu/about/who-we-are.html> (доступ: 27.02.2023).

² Угода MEiN-PW від 31 січня 2023 р. (MEiN/2023/DWM/53).

13.3. Сфера застосування статутних положень Спілки ректорів України та KRASP

Сфера застосування та структура кожного зі статутів викладені в змісті кожного з них, як подано нижче:

Зміст Статуту Спілки як Організації³:

1. Загальні положення
2. Мета (цілі), завдання та напрями діяльності Організації
3. Члени Організації, їхні права та обов'язки. Порядок набуття і припинення членства
4. Органи управління Організації
5. Порядок звітування Президії Організації перед її членами
6. Порядок оскарження рішень, дій, бездіяльності керівних органів Організації та розгляду скарг
7. Джерела надходження майна і порядок використання коштів та іншого майна
8. Порядок створення, діяльності та припинення діяльності відокремлених підрозділів Організації
9. Облік та звітність
10. Внесення змін і доповнень до Статуту Організації
11. Припинення діяльності Організації

Зміст Статуту KRASP як Інституції⁴:

Преамбула

1. Загальні положення
2. Членство у KRASP
3. Завдання KRASP
4. Органи управління KRASP
5. Представництво KRASP
6. Активи і фінанси KRASP
7. Припинення діяльності KRASP
8. Зміна статуту KRASP
9. Перехідні та прикінцеві положення

³ Статут визначає Спілку як Організацію.

⁴ Статут, відповідно до Закону Польщі про вищу освіту і науку, визначає KRASP як Інституцію (представницьку).

Наведений зміст двох Статутів, що відображає обсяг та структуру положень, дає підстави зробити кілька початкових зауважень. При порівнянні двох Статутів з цієї, за визначенням обмеженої, точки зору, є видимі, разючі відмінності, які особливо не дивують.

Статут KRASP розпочинає преамбула, якої немає у Статуті Спілки. Сам зміст і порядок розташування окремих пунктів/параграфів обох документів також демонструє деякі відмінності. Порядок питань, що підлягають регулюванню, відрізняється, що, втім, не так суттєво. Обидва Статuti відрізняються і за обсягом регулювання. Статут KRASP не містить положень, присвячених правам та обов'язкам членів. Статут Спілки ректорів України натомість містить значно більше положень щодо підзвітності її керівних органів, у тому числі перед членами. Зокрема врегульовано можливості відстоювати свої права і пред'являти претензії щодо цього. Наприклад, описана процедура оскарження рішень органів влади, реагування на поведінку органів управління та розгляду скарг.

Статут KRASP містить детальні положення, що визначають правила та процедури подання заявок і проведення процедури набуття членства в Інституції, включаючи асоційоване членство, якого нема у Статуті Спілки. Мало уваги зосереджено і на питаннях та процедурних аспектах прийому нових членів у Статуті Спілки.

Зазначені відмінності не є дивними і не викликають жодних сумнівів, якщо взяти до уваги окремі підстави діяльності двох організацій, тобто первинні акти, на які є посилання в коментованих Статутах. У випадку Спілки – це Закон України „Про громадські об'єднання”⁵. Джерелом визначення ідентичності KRASP є нормативні положення та повноваження, передбачені Законом Польщі „Про вищу освіту і науку”⁶, а з польського Закону „Про громадські об'єднання”⁷ цитуються лише кілька окремих положень.

Однак, якщо обмежитися загальним зіставленням змісту Статутів і лише вказівкою на коло питань, що підлягають регулюванню, то виявиться, що в цих двох документах набагато більше спільного, ніж відмінного. Це пояснюється загальними нормативними вимогами, схожими в наших країнах, щодо обох суб'єктів зі статусом національних конференцій ректорів і характером такої діяльності.

⁵ Закон України від 22.03.2012 Про громадські об'єднання № 4572-VI, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (доступ: 27.02. 2023).

⁶ Ст. 337 част. 1 – Закон Республіки Польща про вищу освіту і науку/ Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668 ze zm.) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001668/U/D20181668Lj.pdf> (доступ: 2023,02,27).

⁷ Закон Республіки Польща Про громадські об'єднання / Ustawa Prawo o Stowarzyszeniach (Dz. U. 1989 Nr 20 poz. 104) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19890200104/U/D19890104Lj.pdf> (доступ: 27.02.2023).

РОЗДІЛ 14

Інституційний статус Спілки ректорів ЗВО України та Конференції ректорів академічних шкіл Польщі і формальна характеристика їхніх установчих документів

Щодо визначеної у назві розділу тематики, її характеризують такі фрагменти двох статутів, які вибрав автор:

ЗАТВЕРДЖЕНИЙ
Загальними зборами Громадської організації
„Спілка ректорів закладів вищої освіти України”
Протокол № 2 від 29.07.2021 р.

СТАТУТ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ „СПІЛКА РЕКТОРІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ” (нова редакція)

1. Загальні положення

- 1.1. *Громадська організація „СПІЛКА РЕКТОРІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ” (далі – Організація) – є добровільним, неприбутковим громадським об’єднанням, створеним в результаті вільного волевиявлення*

ректорів закладів вищої освіти для задоволення та захисту своїх та очолюваних ними закладів освіти, законних наукових, творчих, національно-культурних та інших спільних інтересів.

- 1.2. *Організація у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України „Про громадські об'єднання”, „Про освіту”, „Про вищу освіту”, іншими нормативно-правовими актами чинного законодавства України, а також цим Статутом (далі – Статут).*
- 1.3. *У своїй діяльності Організація незалежна від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, роботодавців, їхніх об'єднань, інших громадських організацій, політичних партій, їм не підзвітна і не підконтрольна. Стосунки з ними регулюються спільними угодами на принципах рівноправного партнерства, діалогу та співробітництва.*
- 1.4. *Організація – є громадським об'єднанням, засновниками та членами якого є фізичні особи. Організація проводить свою діяльність на всій території України.*
- 1.5. *Організація є юридичною особою з моменту її реєстрації в порядку, визначеному Законом України „Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань”, з урахуванням особливостей, установлених Законом України „Про громадські об'єднання” (...)*

СТАТУТ

Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (KRASP)

Затверджений Пленарною асамблеєю KRASP 13 жовтня 2011 р.,

зі змінами від 26 травня 2012 р., 23 листопада 2012 р.,

18 листопада 2016 р., 16 листопада 2018 р. та 6 грудня 2019 р.

Конференція ректорів академічних шкіл Польщі – KRASP – була створена 7 червня 1997 р. ректорами, які є членами конференції ректорів окремих типів закладів вищої освіти: університетів, технічних, сільськогосподарських, педагогічних, економічних, медичних та мистецьких ЗВО. 20 квітня 1998 р. Пленарна асамблея KRASP прийняла рішення про включення до складу KRASP, на правах членів-засновників, ректорів – членів конференції ректорів ЗВО спортивного профілю.

Зважаючи на суттєву роль професійно-технічних ЗВО у системі вищої освіти, KRASP співпрацює з конференціями ректорів професійно-технічних ЗВО.

KRASP відстоює традиційні академічні цінності, у тому числі, принципи професійної етики, відповідальності та конституційний принцип

автономії ЗВО, що, зокрема, забезпечує право на самовизначення позиції у всіх питаннях, які зацікавлять академічну спільноту.

Досвід перших років діяльності KRASP та процеси, які відбуваються у польській та європейській вищій освіті, вказують на потребу проведення дій Конференції у широкій формулі, що уможливорює спільне діяння ректорів та повагу до ідентичності різних типів вишів – державних та недержавних, великих та малих, академічних та професійних, які пропонують освіту у багатьох спеціалізаціях, а також за більш спеціалізованими напрямками, що діють у великих академічних центрах та у невеликих містах, що мають багаторічну традицію та новостворених.

Розділ I

Загальні положення

§ 1

1. *Конференція ректорів академічних шкіл Польщі (далі – KRASP), що діє на підставі статті 337 п. 1 Закону „Про вищу освіту та науку” (ОБ від 2018 р., поз. 1668 із змінами) від 20 липня 2018 р. (далі – Закон), є представницькою інституцією спільноти вищої освіти у розумінні Закону.*

Процитовані витяги зі Статутів Спілки та KRASP містять, на початку, формальну інформацію, яка вказує на керівний орган, у випадку Спілки – Загальні збори, а у випадку KRASP – Пленарна асамблея, яка ухвалила відповідні Статути, разом із зазначенням дати ухвалення цього рішення. Варто також вернути увагу на положення, що визначають ідентичність кожної національної конференції ректорів.

Спілка ректорів ЗВО України, далі – Організація, має правовий статус громадської організації. Вона є добровільним неприбутковим громадським об'єднанням, що діє на підставі Закону України „Про громадські об'єднання”, керуючись також принципами Конституції України та іншими чинними нормативно-правовими актами. Засновниками та членами Організації є фізичні особи. Організація є юридичною особою відповідно до Закону України „Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань”.

Конференція ректорів академічних шкіл Польщі, далі – KRASP або Інституція, формально діє на підставі Закону про вищу освіту і науку, як представницька інституція спільноти вищої освіти і науки. До KRASP застосовуються лише окремі положення Закону Про громадські об'єднання, як зазначено в Законі про вищу освіту і науку. Засновниками та членами

KRASP, які діють на добровільних засадах, відповідно до цього Закону є академічні заклади вищої освіти, тобто вищі школи, які мають право присуджувати науковий ступінь доктора філософії. Як вказано у Законі, KRASP є юридичною особою.

Положенням Статуту KRASP передує преамбула, у якій, серед іншого, йдеться про генезу установи, її роль у відстоюванні традиційних академічних цінностей, у тому числі польського конституційного принципу автономії закладів вищої освіти. Статут Спілки не містить преамбули.

Певним аналогом частини змісту преамбули Статуту KRASP є фрагмент загальних положень Статуту Спілки про незалежність Організації від державних та інших органів влади. Більше того, там зазначено, що вона їм не підпорядкована і не підконтрольна.

У випадку з KRASP, Закон стверджує, що міністр є органом нагляду за діяльністю інституції. Однак з іншого положення Закону та практики впливає, що цей нагляд обмежується відповідністю діяльності вимогам чинного законодавства.

Слід зазначити формально-юридичні відмінності між повноваженнями та статусом цих двох організацій. Спілка ректорів є громадською організацією, а KRASP – представницькою інституцією. Організація набула свій статус опосередковано шляхом акту реєстрації, а Інституція отримала свій статус безпосередньо з положень у Законі. Засновниками та членами Організації є фізичні особи, а Інституції – юридичні особи, оскільки вони є закладами вищої освіти, що відповідають вимогам Закону щодо статусу академічного ЗВО. Загалом у Європі організації, подібні до національних конференцій ректорів, діють на основі різних типів правових засад, у тому числі законів про асоціації/громадські об'єднання, що діють в окремих країнах. Однак польський досвід показує, що законодавче закріплення статусу KRASP у 2005 році в Законі про вищу освіту значно розширило можливості ефективного впливу на державну політику у сфері вищої освіти і науки, підвищило і сформалізувало позиціонування KRASP у середовищі та публічну позицію інституції, що позитивно вплинуло на її відносини з відповідними міністрами та парламентськими комітетами.

РОЗДІЛ 15

Цілі та завдання і шляхи їх реалізації

У межах змісту, зазначеного в назві розділу, наведемо, зокрема, такі уривки, вибрані з текстів Статутів Спілки ректорів та KRASP, відповідно:

СТАТУТ СПІЛКИ РЕКТОРІВ УКРАЇНИ

2. Мета (цілі), завдання та напрями діяльності Організації

- 2.1. *Організація створена і діє з метою задоволення та захисту прав й інтересів членів Організації, сприяння поліпшенню якості підготовки фахівців з вищою освітою, забезпечення автономії закладів вищої освіти, координації закладів вищої освіти України в навчальній, науковій, інноваційній, економічній, юридичній, гуманітарній та інших сферах діяльності, а також підвищення ролі закладів вищої освіти у суспільному житті країни.*
- 2.2. Основними завданнями діяльності Організації є:
 - *забезпечення задоволення та захисту прав та законних інтересів ректорів та очолюваних ними закладів вищої освіти у відносинах з органами державної влади, професійними організаціями, громадськими об'єднаннями та утворюваними ними органами;*
 - *співробітництво з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, професійними організаціями, громадськими об'єднаннями та утворюваними ними органами;*
 - *участь у громадсько-державному партнерстві у сфері освіти, науки і міжнародній діяльності;*

- *сприяння захисту пріоритетів освіти, науки і культури, як визначальних чинників соціально-економічного і духовного розвитку держави та всього суспільства;*
- *міжнародне співробітництво у сфері вищої освіти і науки.*

2.3. *Організація відповідно до порядку, встановленого законодавством, здійснює свою діяльність у таких напрямках:*

- *задовольняє і захищає свої законні інтереси та інтереси своїх членів у державних та громадських органах;*
- *одержує від органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх завдань і мети;*
- *звертається з ініціативою щодо внесення змін до чинних або розробки нових нормативно-правових актів у сфері вищої освіти, наукової та інноваційної діяльності до органів, що здійснюють управління у сфері вищої освіти;*
- *здійснює інформаційну та редакційно-видавничу діяльність відповідно до чинного законодавства України;*
- *готує рекомендації для рішень з питань вищої освіти, наукової та інноваційної діяльності і активно їх відстоює перед структурами влади;*
- *забезпечує інформацією членів Організації про досягнення в галузі вищої освіти, науковій та інноваційній діяльності;*
- *організовує і проводить всеукраїнські і міжнародні наукові, науково-методичні конференції, симпозіуми з актуальних питань вищої освіти, наукової та інноваційної діяльності;*
- *вивчає, аналізує та поширює досвід діяльності закладів вищої освіти;*
- *звертається із клопотаннями до Міністерства освіти і науки України щодо морального та матеріального стимулювання керівників закладів вищої освіти;*
- *консультує членів Організації та надає їм методичну допомогу з питань їхньої поточної діяльності;*
- *створює робочі групи з числа працівників закладів вищої освіти, представників об'єднань роботодавців, наукових установ для проведення експертизи проєктів законодавчих і нормативно-правових актів, розроблення ініціативних документів та виконання інших статутних завдань;*
- *здійснює інші види діяльності відповідно до законодавства.*

СТАТУТ KRASP

Розділ I **Загальні положення**

(...)

2. KRASP реалізує цілі та завдання, що випливають із Закону (зокрема його ст. 251 п.4, ст. 329 п. 2, ст. 337, ст. 388 п. 5, ст. 404 п. 5, ст. 432 пп. 5 і 6), а також цього Статуту. Підтримує діяльність органів державної влади з питань освіти, науки та культури, зокрема, співпрацюючи із міністерством, що відповідає за питання вищої освіти та науки, іншими міністрами, які ведуть нагляд за ЗВО, представницькими установами вищої освіти та науки, а також агентствами, які акредитують ЗВО. (...)

Розділ III **Завдання KRASP**

§ 16

Метою діяльності KRASP є:

- a) *інспірація та координація спільних дій ЗВО-членів задля реалізації їх місії,*
- b) *проведення заходів, які ведуть до створення ефективної та інтегрованої системи національної освіти, та діяльність задля розвитку вищої освіти, науки та культури на національному та міжнародному рівнях,*
- c) *презентація місії вищої освіти та науки, а також спільних інтересів академічних закладів вищої освіти,*
- d) *проведення заходів для створення європейського освітнього та наукового простору,*
- e) *представлення – на вимогу конференції ректорів – визнаних KRASP спільних суспільних інтересів академічних та професійних ЗВО,*
- f) *задоволення дотримання етичних принципів, академічних цінностей та етосу академічного викладача.*

§ 17

Для досягнення мети, про яку йдеться у § 16, KRASP, зокрема:

- a) *провадить діяльність щодо створення громадської підтримки розвитку вищої освіти та науки в Польщі,*
- b) *звертається до органів публічної влади у суттєвих справах вищої освіти, науки та культури та у важливих питаннях академічної спільноти,*

- c) забезпечує належні умови навчання студентів і аспірантів,
- d) за власною ініціативою висловлює думки та презентує висновки з питань, що стосуються вищої освіти, науки та культури,
- e) співпрацює з асоціаціями та корпораціями, які представляють польське академічне, наукове та економічне середовище.
- f) співпрацює з органами державної влади, установами та організаціями, що працюють на розвиток освіти, науки та культури,
- g) бере участь у заходах міжнародних організацій та асоціацій, які об'єднують ЗВО або наукові установи,
- h) здійснює заходи, що сприяють систематичному підвищенню якості навчання та ефективності функціонування ЗВО,
- i) діє задля підтримки суб'єктивності студентів й аспірантів/докторантів, а також гнучкості та різноманітності форм навчання, що впливають, у тому числі, з актуальних умов та майбутніх викликів, а також з багатства традиції академічних установ,
- j) провадить діяльність, яка сприяє сталому розвитку системи вищої освіти, що охоплює всі типи та види ЗВО,
- k) надає зацікавленим ЗВО-членам інформаційну, тренінгову та консалтингову підтримку, що стосується діяльності ЗВО.

§ 18

KRASP, згідно зі ст. 337 абз. 4 Закону, співпрацює з органами публічної влади у питаннях, що стосуються вищої освіти, науки та культури, у тому числі, передає органам публічної влади думки та висновки, зокрема, заяви та висновки, що представлені конференцією ректорів, які є членами KRASP, ухвалені або затверджені відповідним уповноваженим органом KRASP.

Статут Спілки вводить три окремі поняття, які можна розрізнити: мета, основні завдання та напрями діяльності Організації. Першою метою вважається забезпечення і захист прав та інтересів членів Організації, які, нагадаємо, є фізичними особами. Крім того, серед завдань – сприяння підвищенню якості підготовки спеціалістів, забезпечення автономії закладів закладів вищої освіти, координація діяльності українських університетів у різних сферах.

У Статуті KRASP ідеться про цілі та завдання, передбачені Законом, які мають консультативно-дорадчий характер у таких питаннях, як принципи функціонування та напрями розвитку системи вищої освіти і науки, управління закладами вищої освіти, проект державного бюджету та проекти

нормативно-правових актів, що стосуються відповідної сфери регулювання. Крім того, зазначені такі цілі, як співпраця з міністрами, що здійснюють нагляд за ЗВО (різних типів), іншими представницькими інституціями вищої освіти і науки та агенціями, що акредитують ЗВО.

Статут Спільки визначає аналогічні цілі, однак називає їх основними завданнями, серед яких згадується участь у державно-приватному партнерстві, чого немає в Статуті KRASP. Обидва документи містять детальні та значною мірою аналогічні переліки (невичерпні) видів діяльності, що реалізуються визначених дещо по-різному. Організація виокремлює деякі з них, називаючи їх напрямками, а Інституція перелічує їх як види діяльності, що реалізуються KRASP.

Порівняння змісту двох статутів у зазначеному тут обсязі не вказує на наявність суттєвих відмінностей. В обох документах підкреслюється не лише роль обох інституцій у наданні висновків/пропозицій державним органам, але й їхні завдання, що мають консультативно-експертний характер. Це означає гарантування права виступати з власними ініціативами, діяти не лише за запитом партнерів, у тому числі державних, та мати можливість представляти позицію з усього спектра питань, важливих для університетів та членів академічного середовища.

Статут Спільки чіткіше і зрозуміліше формулює діяльність Організації щодо захисту і забезпечення прав: членів організації, членів академічної спільноти, ЗВО, а також законних інтересів самих ректорів, чого нема в статуті KRASP.

З цього можна зробити припущення про наміри засновників Спільки надати Організації також характер суб'єкта з функціями захисту інтересів, дещо на кшталт профспілкових організацій.

РОЗДІЛ 16

Членство, керівні органи та вимоги до ухвалення рішень і виборів

У межах проблематики, сформульованої в назві розділу, можна навести, зокрема, такі вибрані уривки з текстів Статутів Співки ректорів ЗВО України та Конференції ректорів академічних шкіл Польщі:

16.1. Членство

СТАТУТ СПІЛКИ РЕКТОРІВ УКРАЇНИ

(...)

- 3. Члени Організації, їхні права та обов'язки. Порядок набуття і припинення членства**
- 3.1. Членство в Організації є індивідуальним.
- 3.2. Членами Організації можуть бути ректори закладів вищої освіти України незалежно від їхнього підпорядкування і форми власності, які внесли вступні внески і сплачують членські внески, а також особи від об'єднань роботодавців, наукових установ, профспілкових, громадських та інших організацій.
- 3.3. Рішення про прийняття у члени Організації ухвалюється Головою Організації на підставі заяви кандидата із зобов'язанням виконувати вимоги Статуту Організації з подальшим повідомлення членів Організації на Загальних зборах.

- 3.4. Члени Організації можуть вийти з Організації або бути переведені в почесні члени Організації закінчивши роботу на посаді ректора на підставі поданої до Президії заяви. У цьому разі член Організації вважається вибулим або переведеним у почесні члени з Організації з моменту рішення Президії, або після закінчення шести місяців із дня подання заяви.

СТАТУТ KRASP

Розділ II Членство у KRASP

§ 4

1. KRASP створено польськими академічними закладами вищої освіти (далі – ЗВО-члени), в особі ректорів. (...)

§ 5

1. Статус ЗВО-члена може надаватися в індивідуальному порядку – окремим академічним ЗВО, або колективно – усім академічним ЗВО, що є у складі конференції ректорів визначеного типу ЗВО.
2. Статус ЗВО-члена у колективному порядку усім академічним ЗВО, що входять до конференції ректорів визначеного типу ЗВО, що не перелічені у § 4 абз. 2, надає Пленарна асамблея KRASP за заявою Президії KRASP.
3. Статус ЗВО-члена в індивідуальному порядку даному академічному ЗВО, що входить або не входить до конференції ректорів визначеного типу ЗВО, що перелічені у § 4 абз. 2, надає Президія KRASP за заявою зацікавленого у цьому ЗВО.
4. Статус асоційованого ЗВО може надаватися в індивідуальному порядку окремим ЗВО, які пропонують магістерські програми. Статус об'єданого ЗВО може надаватися у колективному порядку усім ЗВО, що входять до конференції ректорів, які не перелічені в абз. 2, і асоційовані за визначеними критеріями. До порядку надання статусу асоційованого ЗВО застосовуються відповідно положення абз. 2 і 3.

§ 6

1. Процедура з питань отримання статусу ЗВО-члена або асоційованого ЗВО в індивідуальному порядку розпочинається за поданням заявки

ректором зацікавленого ЗВО, що подається на формулярі, форму якого визначає Президія KRASP та який доступний на веб-сторінці KRASP.

Аналіз питання про членство в цьому розділі обмежимо лише до принципів, не торкаючись детальних процедур набуття або виходу з членства в Організації чи Інституції, відповідно. Статут Спільки підкреслює, що членство є не лише добровільним, але й індивідуальним. З попередніх міркувань випливає, що членами є фізичні, а не юридичні особи.

Втім членами Організації можуть бути фізичні особи, які представляють юридичних осіб, і це, звичайно, включає ректорів, незалежно від відомчої належності та форми власності їхнього університету. Слід зазначити, що членами Спільки можуть бути також представники інших установ, окрім ЗВО, зокрема, об'єднань роботодавців, наукових установ, профспілок та неурядових організацій, причому каталог цих установ, інших, ніж університети, не є закритим. Статут Спільки не визначає процедури вирішення питань про членство, обмежуючись лише твердженням про те, що Голова Організації є органом, який приймає рішення на підставі поданої заяви про вступ до Організації. Членом організації надається інформація про таке рішення. Статут передбачає можливість, після завершення місії ректора, надати колишньому ректору статус почесного члена.

Відповідно до Закону, який закріплює статус KRASP, членами Інституції є ЗВО і тільки вони причому за рішенням Президії членами можуть стати лише ті ЗВО, які відповідають вимогам наявності права присуджувати науковий ступінь доктора філософії щонайменше у двох спеціальностях. Статут також передбачає можливість надання статусу асоційованого члена ЗВО, що здійснює підготовку магістрів, з можливістю отримання такого статусу колективно, за рішенням Пленарної асамблеї, відповідно до визначених критеріїв.

Представниками ЗВО-членів KRASP в Інституції є ректори. Отже, KRASP як конференція ректорів використовує власну назву і позицію в Європейській асоціації університетів, відповідно до сформульованих саме таким чином статутних положень. Аналогічно це стосується й Спільки як асоціації ректорів.

Статут KRASP містить детальний опис процедур та пов'язаних із ними вимог, сформульованих у розгорнутій формі, як на шляху набуття, так і втрати права членства. У зв'язку з відсутністю аналогічних норм у Статуті Спільки, автор не вважає за доцільне цитувати ці положення.

16.2. Керівні органи

СТАТУТ СПІЛКИ РЕКТОРІВ УКРАЇНИ

4. Органи управління Організації

4.1. Керівними органами Організації є: Загальні збори членів Організації (далі – Загальні збори), Президія Організації, Голова Організації.

4.2. Вищим керівним органом Організації є Загальні збори членів Організації, які скликаються Президією Організації не менше одного разу на рік. Загальні збори та Президія Організації можуть проводити засідання шляхом використання електронних засобів зв'язку.

(...)

4.4. Загальні збори:

- визначають основні напрями та програми діяльності Організації на найближчий час і на перспективу;
- приймають Статут, вносять зміни і доповнення до нього;
- обирають строком на 5 років Президію Організації, Голову, заступників Голови, Ревізійну комісію;
- заслуховують і затверджують звіти Президії Організації і Ревізійної комісії;
- затверджують за поданням Президії Організації нормативно-правові документи, що регламентують діяльність Організації;
- затверджують кошторис Організації, розмір вступних і членських внесків і порядок їхньої сплати;
- приймають рішення про припинення діяльності Організації, призначення ліквідаційної комісії, визначення її повноважень та затверджують її склад.

(...)

4.6. Для керівництва діяльністю Організації в період між засіданнями Загальних зборів, обирається Президія Організації, до складу якої за посадами входять: Голова, заступники Голови, Почесний Голова, керівники відокремлених підрозділів та інші особи за рішенням Загальних зборів строком на 5 років. Статус Почесного Голови Організації надається строком на 5 років особі, яка очолювала Організацію у попередній термін.

(...)

4.10. Президія Організації:

- здійснює керівництво Організацією в період між засіданнями Загальних зборів;

- розглядає найважливіші питання діяльності Організації, виконання рішень Загальних зборів, розробляє і подає на затвердження Загальними зборами програму її діяльності;
- здійснює міжнародне співробітництво у сфері вищої освіти і науки;
- приймає рішення про скликання Загальних зборів;
- створює експертні та робочі групи для розроблення та реалізації проєктів, звертається з ініціативою щодо внесення змін до чинних або розробки нових нормативно-правових актів у сфері вищої освіти до органів, що здійснюють управління у сфері вищої освіти;
- затверджує нагороди Організації, зразки печатки, штампу, бланків, символіки тощо;
- попередньо визначає і розглядає питання, які виносяться на рішення Загальних зборів;

(...)

- готує звернення щодо відзначення державними нагородами членів Організації;
- виступає із заявами від імені Організації з актуальних питань діяльності вищої школи, зверненнями та відкритими листами до вищих посадових осіб держави, центральних органів виконавчої влади, закладів вищої освіти з проблем, пов'язаних зі захистом інтересів учасників освітнього процесу у закладах вищої освіти;
- приймає рішення щодо відзначення нагородою Організації членів Організації та наукових і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та працівників громадських організацій, підприємств, установ, зокрема зарубіжних, за вагомий внесок у розвиток вищої освіти.

4.11. Голова Організації керує поточною роботою Організації і несе повну відповідальність за виконання основних завдань і рішень.

(...)

4.13. Голова Організації:

- головує на засіданнях Президії Організації та Загальних зборах і підписує їхні протоколи;
- організовує виконання рішень Загальних зборів, Президії Організації;
- вирішує питання про скликання засідань Президії Організації і Загальних зборів;
- розподіляє обов'язки між членами Президії Організації;
- відкриває та закриває рахунки в банківських установах;
- діє від імені Організації і Президії Організації, представляє їхні інтереси перед органами влади та управління, зокрема, на міжнародному рівні;

- підписує фінансово-розрахункові документи та розпоряджається майном і основними засобами Організації в межах своїх повноважень.

4.14. Розмір винагороди за виконання обов'язків Голови та заступників Голови визначається Загальними зборами. (...)

СТАТУТ KRASP

Розділ IV Органи управління KRASP

§ 22

1. Керівними органами KRASP є:

- a) Пленарна асамблея KRASP, яка є загальними зборами членів у розумінні ст. 11 абз. 1 Закону „Закон про асоціації” від 7 квітня 1989 р. (далі – Закон про асоціації) у зв'язку зі ст. 337 абз. 6 Закону,
 - b) Президія KRASP, що є правлінням у розумінні ст. 11 абз. 3 Закону про асоціації, у зв'язку зі ст. 337 абз. 6 Закону,
 - c) Голова KRASP,
 - d) Ревізійна комісія KRASP, що є органом внутрішнього контролю у розумінні ст. 11 аб. 3 Закону про асоціації, у зв'язку зі ст. 337 абз. 6 Закону.
2. Строк повноважень органів KRASP відповідає терміну перебування на посаді ректорів, який визначений у Законі.

§ 23

До складу Пленарної асамблеї KRASP входять:

- a) представники ЗВО-членів,
- b) члени Президії KRASP.

§ 24

Пленарна асамблея KRASP:

- a) надає статус ЗВО-членів у колективному порядку,
- b) затверджує керівні принципи для решти органів та комісії KRASP,
- c) обирає Президента KRASP та його заступників, Ревізійну комісію KRASP, а також може обирати Почесного голову KRASP,
- d) розглядає та затверджує звіти Голови KRASP про діяльність KRASP,
- e) затверджує фінансові звіти відповідно до положень про бухгалтерський облік,

- f) затверджує постанови за власною ініціативою, за поданням Президії або Голови KRASP чи голови конференції ректорів певного типу академічних ЗВО,
- g) формулює висновки з питань, про які йдеться у ст. 329 абз. 2 Закону.

§ 25

1. Пленарну асамблею KRASP скликає Голова або, за дорученням Президії, – його заступник, у разі потреби, але не рідше одного разу на рік:
 - a) за власною ініціативою,
 - b) за заявою Президії KRASP,
 - c) за заявою Ревізійної комісії KRASP,
 - d) на вимогу не менше трьох конференцій окремих типів академічних ЗВО,
2. У період між засіданнями Пленарної асамблеї від її імені діє Президія KRASP.

§ 26

1. Голову KRASP та його двох заступників обирають Виборчі збори, до складу яких входять ректори, обрані на новий термін перебування на посаді, шляхом таємного голосування, абсолютною більшістю дійсних голосів, за наявності більше половини тих, хто має право голосу.

§ 27

Голова KRASP керує діяльністю Конференції, очолює роботу Президії KRASP, а також представляє KRASP за її межами.

§ 28

Пленарна асамблея KRASP разом із групою обраних ректорів може, за поданням обраного Голови KRASP, надати в порядку, визначеному в § 26 абз. 1, на період чергового терміну перебування на посаді статус Почесного голови KRASP голові, який завершує своє перебування на посаді.

§ 29

1. До складу Президії KRASP входять за посадою:
 - a) Голова KRASP,
 - b) Почесний голова KRASP,
 - c) два заступники Голови KRASP,
 - d) голова конференцій (визначених у § 4 абз. 2) ректорів окремих типів ЗВО, які обираються цими конференціями.

2. До складу Президії KRASP входять також голови постійних комісій KRASP, комісій, які обираються на термін перебування на посаді, а також голова Болонської групи KRASP за умови, що вони є ректорами або колишніми ректорами ЗВО-членів.
3. У роботах Президії KRASP беруть участь з дорадчим голосом:
 - а) Генеральний секретар KRASP,
 - б) Голова Ревізійної комісії KRASP або його заступник або особа, що уповноважена головою Комісії – член Комісії,
 - с) інші особи, запрошені Президією або Головою KRASP.
4. Кількість ректорів, які виконують свої функції на цей момент, не може становити менше двох третіх складу Президії.

§ 30

1. У період між засіданнями Пленарної асамблеї KRASP Президія KRASP затверджує постанови від імені KRASP, а також:
 - а) представляє KRASP зовні,
 - б) скликає постійні та тимчасові комісії KRASP,
 - с) надає статус ЗВО-членів та ЗВО, асоційованих з KRASP, в індивідуальному порядку,
 - д) ухвалює усі рішення, не віднесені до інших органів KRASP.
2. Президію KRASP скликає принаймні раз на квартал Голова KRASP або, за його дорученням, заступник Голови:
 - а) за власною ініціативою,
 - б) за заявою Ревізійної комісії KRASP,
 - с) на вимогу не менше 3-х членів Президії.

§ 31

Ревізійна комісія складається з 5–9 осіб, яких обирає Пленарна асамблея KRASP таємним голосуванням, абсолютною більшістю дійсних голосів за присутності більше половини тих, хто має право голосу.

У Статуті Співки йдеться про органи управління Організації, які вказані безпосередньо. До них належать:

- Загальні збори членів Організації – найвищий керівний орган
- Президія
- Голова.

Організація також має Ревізійну комісію, яка не зазначена серед керівних органів. Загальні збори призначають інші керівні органи, а також Ревізійну

комісію, і мають типові повноваження Загальних зборів, передбачені Законом України „Про громадські об'єднання”. На підставі Статуту Спілки, Президія здійснює керівництво Організацією в період між засіданнями Загальних зборів, і це охоплює також консультування членів організації та надання їм методологічної підтримки в їхній повсякденній діяльності. За рішенням Президії також створюються робочі групи з числа співробітників університетів та інших установ, представлених в Організації, зокрема, для реалізації проектів та розробки пропозицій і підготовки ініціатив з питань, що належать до завдань Спілки.

У переліку завдань Президії, окрім типових повноважень, передбачених Законом України „Про громадські об'єднання”, ми бачимо, серед іншого, затвердження нагород Організації для широкого кола одержувачів та клопотань про нагородження її членів державними нагородами.

Голова Організації має статутні завдання, типові для посади, яку він представляє в об'єднаннях. За виконання своїх функцій Голова та його заступники отримують заробітну плату, розмір якої визначається Загальними зборами.

У Статуті KRASP використовується термін „керівництво/влада (пол. *władze*) KRASP”. У вичерпному переліку ми знаходимо такі органи управління, що належать до керівництва:

- Пленарна асамблея
- Президія
- Голова
- Ревізійна комісія.

Пленарна асамблея має повноваження, аналогічні повноваженням Загальних зборів Організації. Варто підкреслити, що членами Пленарної асамблеї є представники ЗВО-членів, але на практиці можуть бути також члени Президії з числа колишніх ректорів, якщо вони виконують обов'язки голів комісій KRASP. Загалом, решта положень, що стосуються керівних органів KRASP, подібні до тих, що описані в Статуті Спілки. Однак, можна вказати на деякі відмінності.

Процедури обрання Президії в KRASP відрізняються, оскільки в статуті Спілки не визначено комітети/комісії. Також немає конференцій ректорів типів навчальних закладів, зазначених у розділі II Статуту KRASP. А саме голови цих структур є членами Президії за посадою. KRASP не пропонує своїх нагород, не кажучи вже про те, щоб регулярно подавати власні клопотання до відповідних органів про нагородження своїх членів державними нагородами.

16.3. Вимоги до ухвалення рішень і виборів

СТАТУТ СПІЛКИ РЕКТОРІВ УКРАЇНИ

(...)

- 4.5. *Загальні збори вважаються правомочними при наявності на них більше 1/2 членів Організації. Рішення приймаються простою більшістю голосів, окрім питань виключення членів Організації, її саморозпуск або реорганізації, внесення змін та доповнень до Статуту, відчуження майна Організації на суму, що становить 50 і більше відсотків майна Організації, які приймаються 3/4 голосів від кількості присутніх членів Організації відкритим чи таємним голосуванням.*

СТАТУТ KRASP

§ 40.

1. *При прийнятті постанов і рішень керівні органи та комісії KRASP прагнуть досягти консенсусу.*
2. *Якщо досягти консенсусу неможливо, постанови затверджуються, із дотриманням § 26 абз. 1, § 31 абз. 1, § 43 та § 47, більшістю 2/3 дійсних голосів за присутності не менше половини тих, хто має право голосу.*

§ 41.

1. *Чинне виборче право та право голосу в керівних органах KRASP мають ректори ЗВО-членів, що мають повноваження щодо присвоєння ступеня кандидата наук. Право голосу в керівних органах KRASP мають також члени Президії, які не є ректорами.*
2. *Пасивне виборче право на виборах Голови KRASP та його заступників, а також право кандидатом балотуватися в члени Президії KRASP мають ректори ЗВО-членів, які мають принаймні два повноваження щодо присвоєння наукового ступеня доктора філософії, а також не менше одного повноваження щодо присвоєння ступеня доктора габілітованого (...).*

Автори Статутів Спілки та KRASP мало зосередились на питаннях, що розглядаються в цьому пункті. В Організації рішення ухвалюють простою більшістю голосів, за винятком окремих питань, які потребують кваліфікованої більшості. Можна також зазначити, що Президія формується

Загальними зборами, і так само обираються Голова та його заступники. Вимоги до кворуму, які зазвичай застосовуються, є і в роботі Загальних зборів.

У випадку з KRASP застосовуються частково схожі, але також і відмінні правила. Президія формується по-різному. Розрізняють пасивні та активні виборчі права до цього органу (див. §41 Статуту KRASP, цитованого вище). Причини таких надмірно суворих правил слід шукати в перших роках діяльності KRASP. Інституція була створена в умовах певних побоювань (і навіть суперечок) з одного боку, меншості членів в особі ректорів великих ЗВО, а з іншого боку, більшості членів, які представляють менші ЗВО. Так званий компроміс KRASP, який свого часу запропонував голова Комітету з правових питань KRASP, був прийнятий, і його вираженням у Статуті стали положення, наведені вище.

РОЗДІЛ 17

Окремі та відокремлені органи (конференції ректорів різних типів ЗВО, комітети та робочі групи)

У межах змісту, зазначеного в назві розділу, наведемо, зокрема, такі вибрані положення Статутів Спілки та KRASP, відповідно:

СТАТУТ СПІЛКИ РЕКТОРІВ УКРАЇНИ

8. *Порядок створення, діяльності та припинення діяльності відокремлених підрозділів Організації.*

- 8.1. *Організація має відокремлені підрозділи в Автономній Республіці Крим, областях і м. Києві.*
- 8.2. *Відокремлені підрозділи у своїй діяльності керуються цим Статутом та Положенням про відокремлений підрозділ, яке приймається Зборами членів відокремленого підрозділу.*
- 8.3. *Рішення про створення відокремленого підрозділу приймається Президією Організації за наявності не менше трьох заяв від майбутніх членів відокремленого підрозділу.*
- 8.4. *Відокремлені підрозділи Організації не мають статусу юридичної особи.*
- 8.5. *Керівник відокремленого підрозділу обирається Зборами членів відокремленого підрозділу.*
- 8.6. *Вищим керівним органом відокремленого підрозділу є Збори членів відокремленого підрозділу.*

СТАТУТ KRASP

§ 4

2. Ректори, про яких йдеться в абз. 1, можуть діяти у рамках конференції ректорів окремих типів академічних ЗВО:
 - a) університетів,
 - b) ЗВО технічного профілю, у тому числі морських,
 - c) ЗВО сільськогосподарського профілю (аграрних),
 - d) педагогічних ЗВО,
 - e) економічних ЗВО,
 - f) медичних ЗВО,
 - g) мистецьких ЗВО,
 - h) ЗВО спортивного профілю (фізичної культури),
 - i) військових ЗВО та вишів державної служби,
 - j) академічних недержавних ЗВО.
3. Принципи та порядок роботи конференції ректорів, про які йдеться в абз. 2 та абз. 3, можуть бути визначені положеннями, затвердженими цими конференціями.
(...)

§ 33

1. З метою реалізації основних цілей KRASP створюються постійні та тимчасові комісії.
2. Постійними комісіями KRASP є:
 - a) Комісія з організаційно-правових питань,
 - b) Комісія з питань освіти,
 - c) Комісія з питань науки,
 - d) Комісія з питань інноваційності та співпраці з економікою,
 - e) Комісія з економічних питань,
 - f) Комісія з питань міжнародної співпраці,
 - g) Комісія з питань інформаційної інфраструктури,
 - h) Комісія з питань комунікації та соціальної відповідальності,
 - i) Комісія з питань акредитації та рейтингів,
 - j) Комісія з питань академічного спорту.
3. Спеціальні комісії можуть створюватися з метою вирішення конкретних питань, та вони мають тимчасовий характер.

§ 34

1. Президія KRASP скликає та відкликає комісії, визначає їхній склад, у тому числі, голову, та визначає їхні завдання.
2. До складу комісії входять ректори ЗВО-членів. До складу комісії можуть також входити колишні ректори ЗВО-членів та експерти.
3. Головою комісії є ректор або колишній ректор ЗВО-члена.
4. Голова комісії скликає засідання не рідше одного разу на рік.

§ 35

1. Результати роботи комісії мають внутрішній характер, і їх можна представляти виключно керівним органам KRASP.
2. Детальний порядок роботи комісії може визначати її регламент, який надає Президія KRASP.

§ 36

1. У рамках Конференції ректорів академічних шкіл Польщі функціонує Болонська група KRASP.
2. До складу Болонської групи входять особи, визначені Президією, у тому числі, її голова, призначений Президією на строк повноважень керівних органів KRASP.
3. Завданням Болонської групи є періодична оцінка ходу Болонського процесу, а також представлення ініціатив та рекомендацій, що стосуються необхідних дій у цьому питанні.

§ 37

1. У рамках Конференції ректорів академічних шкіл Польщі функціонує Комітет з питань належної практики KRASP.
2. До складу Комітету з питань належної практики KRASP входять особи, що визначені Президією, у тому числі, її голова, якого призначає Президія на перебування строку повноважень керівних органів KRASP.
3. Завданням Комітету з питань належної практики KRASP є діяти задля дотримання принципів професійної етики академічного середовища, у тому числі, Кодексу належної практики у вишах, що затверджений Пленарною асамблеєю KRASP 26 квітня 2007 р.
4. Комітет з питань належної практики KRASP співпрацює з Президією у сфері дотримання етичних принципів, академічних цінностей та академічного етосу, про які йдеться у § 16 літ. f.

5. *Комітет з питань належної практики KRASP співпрацює з іншими суб'єктами, які діють задля справ, визначених в абз. 4, зокрема, з Міністерством науки та вищої освіти, Польською акредитаційною комісією, а також з іншими суб'єктами подібної сфери діяльності.*
6. *Голова Комітету з питань належної практики KRASP скликає його засідання не рідше одного разу на два роки.*

Статут Спілки ректорів України вводить поняття відокремлених підрозділів Організації, які діють відповідно в Автономній Республіці Крим, областях та м. Києві. Автор не посилається у своєму коментарі на положення, що стосуються цих підрозділів, оскільки вони не мають своїх аналогів у структурі KRASP. Це можуть бути так звані локальні конференції ректорів, які неформально створюються в академічних центрах, зокрема, але не тільки, таких як Варшава, Краків, Познань і т.д.¹

Однак ці утворення, створені за власною ініціативою зацікавлених ректорів, діючи повністю автономно поза структурами KRASP, переважно продовжують традицію і культуру локальної співпраці між ректорами і ЗВО, зокрема з місцевою владою.

З іншого боку, слід відзначити функціонування формально визначених у Статуті KRASP структур у вигляді конференцій ректорів окремих типів закладів вищої освіти. Десять таких „галузевих” конференцій ректорів діють у KRASP на умовах програмної та організаційної автономії.

KRASP має десять так званих постійних комітетів, також визначених статутом, які займаються питаннями, зазначеними в їхніх назвах.

Крім того, у статуті KRASP визначено діяльність:

- Болонської групи
- Комітету з питань належної практики.

Завданням Болонської групи, що складається з експертів, є періодичне оцінювання прогресу Болонського процесу в Польщі та в Європі.

Завданням Комітету з питань належної практики KRASP є сприяння дотриманню принципів професійної етики в академічній спільноті, зокрема Кодексу належних практик у закладах вищої освіти, ухваленого Пленарною асамблеєю KRASP у 2007 році, згодом розширеного у 2022 році двома Додатками: Додаток 1 „Пропозиції щодо кодексу професійної етики академічних працівників у сфері освітньої діяльності та у публічній

¹ Прикладом тут може бути Конференція ректорів варшавських ЗВО (KRUW).

комунікації” та Додаток 2 „Належна практика в діяльності ради закладу вищої освіти”. Ідеєю та проектом Кодексу ми завдячуємо Фундації польських ректорів, яка також запропонувала його розширення згаданими вище додатками, розробленими у співпраці з Комітетом зі стратегічних проблем вищої освіти KRASP.

РОЗДІЛ 18

Майно та фінанси

У межах змісту, зазначеного в назві розділу, наведено, зокрема, такі уривки, вибрані з текстів Статутів Спілки та KRASP, відповідно:

СТАТУТ СПІЛКИ РЕКТОРІВ УКРАЇНИ

(...)

4.4. Загальні збори:

- затверджують кошторис Організації, розмір вступних і членських внесків і порядок їхньої сплати; (...)

(...)

4.18. Ревізійна комісія подає на затвердження Загальним зборам звіт про фінансово-господарську діяльність Організації, а Президії – щорічний акт ревізії. (...)

7. Джерела надходження майна і порядок використання коштів та іншого майна

7.1. Організація є неприбутковою. Статус неприбуткової організації означає:

- утворення та реєстрацію в порядку, визначеному законом, що регулює діяльність неприбуткової організації, та внесення контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій;
- неможливість розподілу отриманих доходів (прибутків) або їхньої частини серед засновників (учасників), членів такої організації,

працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб.

Доходи Організації використовуються виключно для фінансування видатків на її утримання, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами.

- 7.2. Для здійснення статутних цілей і завдань Організація має право на власне рухоме й нерухоме майно, обладнання, транспорт, інші засоби, набуття яких не забороняється чинним законодавством України.*
 - 7.3. Організація може орендувати необхідне рухоме і нерухоме майно.*
 - 7.4. Грошові кошти й майно Організації формуються за рахунок:
 - вступних та членських внесків;*
 - добровільних грошових внесків і пожертвувань українських та іноземних громадян, організацій, об'єднань і підприємств.**
- Управління майном і коштами Організації в межах кошторису витрат Організації здійснює Президія Організації.*

- 7.5. Порядок використання власності визначається керівними органами Організації згідно з їхньою компетенцією, проте, кошти та інше майно Організації мають бути використані лише для досягнення мети, Статутних завдань, для оплати штатних працівників та благодійні цілі.*
- 7.6. Організація здійснює діяльність згідно з чинним законодавством України, яка спрямована на виконання статутних завдань і не розглядається як підприємницька або інша прибуткова діяльність.*
- 7.7. З метою виконання статутних завдань і цілей Організація може здійснювати необхідну господарську та іншу діяльність шляхом створення госпрозрахункових установ зі статусом юридичної особи, заснування підприємств і фондів, друкованих та інших засобів масової інформації у порядку встановленому законодавством.*
- 7.8. Контроль за джерелами та розмірами надходжень, оплатою податків здійснюють відповідні фінансові та контролюючі органи.*
- 7.9. Організація зобов'язана періодично, але не менше одного разу на рік, оприлюднювати повні звіти про джерела залучення коштів (майна) для здійснення своєї діяльності та напрями їх використання відповідно до законодавства.*

СТАТУТ KRASP

(...)

§ 32

1. До компетенції Ревізійної комісії KRASP входить:
 - a) Принаймні раз на рік – контролювати весь обсяг діяльності KRASP,
 - b) подавати післяінспекційні висновки та рекомендації до Президії KRASP,
 - c) оцінювати звітність про діяльність та фінансовий звіт, а також звітувати під час засідання Пленарної асамблеї KRASP про результати такої оцінки разом із заявами про підтвердження правильності проведення фінансових операцій Президією KRASP,
 - d) звертатися із заявкою про скликання Президії KRASP або Пленарної асамблеї KRASP.
2. Ревізійна комісія діє на підставі затвердженого нею регламенту. (...)

Розділ VI**Активи і фінанси KRASP****§ 43**

1. KRASP покриває витрати, пов'язані зі своєю діяльністю, за рахунок членських внесків, які сплачують ЗВО-члени, асоційовані ЗВО та ЗВО-члени асоційованих конференцій.
2. Розмір членських внесків та кошторис визначає Президія KRASP.

§ 44

1. Голова або заступник голови та Генеральний секретар, діючи спільно, уповноважені ухвалювати фінансові рішення та брати на себе майнові зобов'язання від імені KRASP.
2. В окремих випадках Голова KRASP може уповноважити іншу особу брати фінансові зобов'язання у визначених конкретною сумою межах, а також підписувати фінансові документи.

§ 45

1. Голова KRASP визначає принципи бухгалтерського обліку.

Майнові та фінансові питання регулюються в обох Статутах відповідно до загальних норм законодавства про об'єднання в обох країнах. У Статуті

Спілки розкривається статус Організації як неприбуткової організації, що пов'язано із законодавством України, яке регулює діяльність таких суб'єктів господарювання. Це обумовлює наслідки для Спілки, викладені у пункті 7.1 Статуту.

Організація фінансується за рахунок вступних та членських внесків, розмір яких визначається Загальними зборами разом з порядком їх сплати, але також може фінансуватися за рахунок інших добровільних грошових внесків та пожертвувань від широкого кола вітчизняних та іноземних суб'єктів, які є фізичними або юридичними особами.

Статут KRASP містить менше положень щодо майнових та фінансових питань. Зі статутних положень випливає, що основою діяльності KRASP у сфері покриття витрат є членські внески, розмір яких та матеріально-фінансовий план установи визначається Президією.

Аналогічними можна вважати принципи розпорядження фінансовими ресурсами, регламентовані в обох Статутах, включаючи повноваження Голови, а також зобов'язання щодо звітування у сфері фінансово-господарської діяльності перед Загальними зборами та Генеральною Асамблеєю відповідно, з урахуванням завдань Ревізійної комісії.

Варто зазначити, однак, що Статут Спілки містить положення подавати на затвердження Президії щорічний аудиторський звіт. У Статуті KRASP немає зобов'язання проводити аудит фінансової звітності, і положення обмежуються посиланням на зобов'язання діяти відповідно до правил бухгалтерського обліку в частині затвердження звіту Пленарною асамблеєю. Варто також зазначити, що правила бухгалтерського обліку KRASP встановлюються Головою.

На завершення зауважень щодо статутних положень про фінанси можна зазначити таке:

- що стосується змісту Статуту KRASP, то слід відзначити ширшу сферу застосування положень, включаючи господарську діяльність, а також їх більш детальніший характер, з посиланням на застосовні стандарти, встановлені законодавством для неприбуткових організацій;
- щодо змісту Статуту KRASP – стислий характер та обмежений обсяг положень, відсутність господарської діяльності як джерела фінансування, оскільки KRASP її не здійснює.

Висновки

Зміст книги містить, відповідно до найважливіших згаданих подій і вибраного змісту документів KRASP, власні роздуми, оцінки та позицію автора, які ґрунтуються на поглибленому аналізі 25-річного періоду існування KRASP з середини, ззовні з перспективи діяльності, що здійснювалась спільно з ректорами в керівних органах KRASP протягом чергових каденцій. Власна загальна оцінка досягнень KRASP з цієї точки зору однозначно позитивна. Інституційний успіх KRASP, вимірний досягненнями та позицією Конференції ректорів у країні й поза її межами, заслуговує на визнання. Зокрема, це має стосуватися оцінки представників зацікавлених органів державної влади, з якими ректори прагнуть співпрацювати в рамках принципів партнерства та соціального діалогу, а також представницьких інституцій-партнерів у країні й закладів вищої освіти та їхніх національних представництв, що працюють у міжнародному просторі, у тому числі в EUA.

Спільний інституційний успіх ректорів академічних закладів вищої освіти у вигляді досягнутої позиції та доробку KRASP можна підсумувати такими словами та ключовими твердженнями, що стосуються Конференції ректорів і характеризують її:

- представницькі функції,
- цілеспрямованість і активність,
- рішучість у захисті автономії,
- повна репрезентативність,
- демократичний характер,
- повага до свободи та академічних цінностей,
- прийняття різноманітності та диверсифікації в системі,

- переконаність у цінності консенсусу,
- принцип дружніх відносин,
- відкритість до визнання інших прав та інтересів, крім власних,
- готовність взаємопідтримки,
- солідарність у сфері підтримки програмної діяльності,
- прихильність принципу спільності,
- активність у міжнародних проектах,
- партнерство з іншими національними конференціями ректорів.

У своїй діяльності ректори закладів вищої освіти-членів відкидають позицію егоїзму та абсолютної конкуренції – особистої та інституційної, віддаючи перевагу партнерським і дружнім відносинам.

Можна висловити переконання, що це знайде підтвердження у досягненнях органів KRASP, у зрілості прийнятих документів і подальшій діяльності, а також у діяльності think tanku FRP-ISW, реалізованій у відповідь на замовлені проекти та програмні завдання, визначені Пленарною асамблеєю. Усі вищенаведені факти дають змогу сформулювати однозначно позитивний прогноз щодо подальшої діяльності KRASP у наступних каденціях.

Прикінцеве слово до видання книги українською мовою

Ця книга спочатку була написана як ювілейне видання з нагоди 25-ї річниці Конференції ректорів академічних шкіл Польщі та 20-ї річниці Фондації польських ректорів. Ректори вирішили, що досягнення цих установ заслуговують на таке відзначення. Тепер ми хотіли б поділитися нашими досягненнями з нашими партнерами та друзями в ректорському середовищі України з метою обміну досвідом. Цій меті ми присвячуємо цю публікацію.

Автор переконаний, що польсько-українська співпраця ректорів, реалізована в рамках Польсько-українського проекту MEiN-PW, добре служить Сторонам Тристоронньої угоди з 2017 року. Конференція ректорів KRASP та Фондація польських ректорів FRP мають намір продовжувати наш проєкт за підтримки обох наших урядів, незважаючи на обмеження, пов'язані з війною.

Війна колись закінчиться, і вільна Україна підніметься з руїн, спричинених її наслідками. Українська вища освіта і наука також стануть на нові шляхи розвитку. Наші інституції, Конференція ректорів академічних шкіл Польщі та Фондація польських ректорів, хочуть підтримати українські університети в цих зусиллях.

~

ДОДАТКИ

Додаток № 1.

Профілі президентів KRASP за перші 25 років діяльності закладу

фот. Konrad K. Pollesch

Проф. доктор габ. Олександр Кой

Ягеллонський університет

Голова KRASP (1997–1999)

Посади в університеті

- Ректор Ягеллонського університету (1987–1990, 1993–1996, 1996–1999)
- Проректор Ягеллонського університету з наукової роботи (1984–1987)
- Директор Інституту молекулярної біології Ягеллонського університету (1977–1981)

Інші функції в науковому та ректорському середовищі

- Член Головної ради вищої освіти та голова Комітету з організації та розвитку (1990–1993)
- Співорганізатор Конференції ректорів польських університетів (KRUP)
- Голова конференції ректорів автономних університетів (1995–1996)
- Голова колегії ректорів Краківських університетів (1996–1999)

Додаткова інформація

- Співзасновник KRASP
- Дійсний член Польської академії мистецтв і наук
- Дійсний член Польської академії наук

Проф. доктор габ. інж. Єжи Возницький
 Варшавська Політехніка
 Голова KRASP у 1999–2002

Посади в університеті

- Ректор Варшавської Політехніки (1996–2002)
- Декан факультету електроніки, а потім факультету електроніки та інформаційних технологій Варшавської Політехніки (1990–1996)

Інші функції в науковому та ректорському середовищі

- Заступник голови KRASP (1997–1999)
- Член Президії KRASP з 1997 року
- Голова Конференції ректорів польських технічних університетів (1997–1999)
- Голова законодавчого комітету KRASP (1997–1999)
- Голова Конференції ректорів Варшавських університетів (1999–2002)
- Почесний голова Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (2002–2005)
- Голова організаційно-правового комітету KRASP (2005–2008, 2008–2012, 2012–2014); член Організаційно-правового комітету KRASP (KOiL, 2016–2020)
- Голова комітету зі стратегічних проблем вищої освіти KRASP (з 2016)
- Президент Фондації польських ректорів, директор Інституту суспільства знань (з 2002)

Додаткова інформація

- Голова Головної ради науки і вищої освіти (2014–2017)
- Співзасновник KRASP та Європейської асоціації університетів, EUA
- Представник KRASP у Division of HE Council of Europe
- Функції в ЮНЕСКО та інших міжнародних організаціях
- Член Європейської академії наук і мистецтв.

фот. Konrad K. Pollesch

Проф. доктор габ. Францішек Зейка
 Ягеллонський університет
 Голова KRASP (2002–2005)

Посади в університеті

- Ректор Ягеллонського університету (1999–2005)
- Проректор із загальних питань Ягеллонського університету (1993–1999)
- Декан філологічного факультету Ягеллонського університету (1990–1993)

Інші функції в науковому та ректорському середовищі

- Голова Колегії ректорів Краківських університетів у період повноважень (1999–2002 та 2002–2005)
- Віцеголова Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (1999–2002)
- Почесний голова KRASP (2005–2008)

Додаткова інформація

- Дійсний член Польської академії мистецтв і наук
- Представник PAU в Association Bibliothèque Polonaise de Paris та член Conseil Scientifique
- Член Національної ради з питань європейської інтеграції при Прем'єр-міністрі
- Член Комітету „Польща в Об'єднаній Європі” при Президії Польської академії наук
- Член комітету з етики в науці Польської академії наук
- Член комітету з нагород Прем'єр-міністра Республіки Польща
- Голова Громадського комітету реставрації пам'яток Кракова
- Голова Ради Фондації „Національний Пантеон у Кракові”.

Проф. доктор габ. інж. Тадеуш Лютий
Вроцлавська Політехніка
Голова KRASP (2005–2008)

Посади в університеті

- Ректор Вроцлавської Політехніки (2002–2008)
- Проректор Вроцлавської Політехніки (1987–1993)

Інші функції в науковому та ректорському середовищі

- Почесний голова Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (2008–2012)
- Голова колегії ректорів Вроцлавського та Опольського університетів (2002–2008)
- Член правління Європейської асоціації університетів (2006–2010)

Додаткова інформація

- Член Ради Коледжу Східної Європи ім. Я. Новака-Єзьоранського
- Ініціатор та наставник Вроцлавського академічного центру
- Член комітету з етики в науці (призначила Генеральна асамблея ПАН)
- Член Ради Об'єднаного дослідницького центру Європейської комісії (Joint Research Centre – European Commission) у 2008–2016
- Радник президента міста Вроцлав з академічних питань.

Проф. доктор габ. Катажина Халасінська-Мацуков
Варшавський університет
Голова KRASP (2008–2012)

Посади в університеті

- Член Сенату Варшавського університету (2012–2016)
- Ректор Варшавського університету (2005–2012)
- Проректор Варшавського університету з питань фінансів та кадрової політики (2002–2005)
- Декан фізичного факультету Варшавського університету (1996–2002)
- Заступник декана фізичного факультету Варшавського університету (1995–1996)

Інші функції в науковому та ректорському середовищі

- Почесний голова KRASP (2012–2016)
- Член Робочої групи з дослідницької політики EUA (Research Policy Working Group EUA) 2012–2016
- Голова економічного комітету KRASP (2005–2008)
- Президент Польського фізичного товариства (2014–2017), член Головної ради Польського фізичного товариства у в каденціях (2018–2021 та 2022–2025)
- Голова Ради Фондації польських ректорів (2014–2022 та 2022–2026)
- Засновник Фондації якісної освіти
- Голова Комітету належних практик (2012–2016)

Додаткова інформація

- Член Варшавського наукового товариства

Проф. доктор габ. Веслав Банись
Сілезький університет у м. Катовіце
Голова KRASP (2012–2016)

Посади в університеті

- Ректор Сілезького університету в Катовіцах (2008–2016)
- Проректор з науки та комп'ютеризації Сілезького університету (2005–2008)
- Проректор з науки, співпраці та просування Сілезького університету (2002–2005)
- Декан філологічного факультету Сілезького університету (1996–2002)

Інші функції в науковому та ректорському середовищі

- Почесний голова Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (2016–2020)
- Голова Конференції ректорів польських університетів (2008–2012)
- Голова Регіональної Конференції ректорів академічних університетів (2012–2016)
- Член Ради Європейської асоціації університетів (EUA) (2012–2015)
- Член Правління EUA (2015–2019)
- Голова Комітету належних практик (2016–2020)
- Голова Болонської групи KRASP (2020–2024)
- Речник KRASP в каденції (2020–2024)
- Віцепредседателю Ради Фондації польських ректорів (2022–2026)

Додаткова інформація

- Віцепрезидент Головної ради науки і вищої освіти (2018–2021)
- Член Ради Національної агенції академічних обмінів (2018–2026)
- Член Комісії з етики в науці Польської академії наук (2019–2022)

Проф. доктор габ. інж. Ян Шмідт
Варшавська Політехніка
Голова KRASP (2016–2020)

Посади в університеті

- Ректор Варшавської Політехніки (2012–2020)
- Декан факультету електроніки та інформаційних технологій (2008–2012)
- Заступник декана факультету електроніки та інформаційних технологій (2002–2005)

Інші функції в науковому та ректорському середовищі

- Почесний голова Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (2020–2024)
- Голова Комітету належних практик (2020–2024)
- Голова комітету з питань освіти KRASP (2012–2016)
- Член Президії Головної ради науки і вищої освіти (2022–2025)

Додаткова інформація

- Директор Інституту мікроелектроніки та оптоелектроніки Варшавської Політехніки з 2020

Проф. доктор габ. інж. Аркадіуш Менжик
Сілезька Політехніка
Голова KRASP (2020–2024)

Посади в університеті

- Ректор Сілезької Політехніки (2016–2020 та 2020–2024)
- Декан факультету машинобудування Сілезької Політехніки (2012–2016)
- Заступник декана із загальних питань факультету машинобудування Сілезької Політехніки (2002–2008)

Інші функції в науковому та ректорському середовищі

- Голова Регіональної конференції ректорів академічних університетів (2020–2022)
- Заступник голови Комісії у справах спорту KRASP (2016–2020)
- Заступник голови та член Президії Конференції ректорів польських технічних університетів (2019–2020)
- Член Комісії з питань економіки KRASP (2016–2020)

Додаткова інформація

- Віцепрезидент Польського академічного та економічного форуму з 2018

Додаток № 2.**Комісії, групи, горизонтальні структури та ініціативи
KRASP у каденції 2020–2024****1. Протидія наслідкам епідемії COVID-19**

[Витяг зі Звіту за 2020 рік, с. 6–8]

Епідемія COVID-19 зумовила необхідність вжиття надзвичайних заходів у вищій освіті та науці, як і в інших сферах функціонування держави. Роль KRASP у цих обставинах полягала в тісній співпраці з Міністерством науки і вищої освіти з метою ухвалення рішень, адекватних ситуації. Йшлося, зокрема, про те, щоб у нормативно-правових актах, що створюють наступні антикризові щити, були закріплені положення, які б дозволяли університетам здійснювати, наскільки це можливо, основні форми діяльності у сфері освіти та досліджень. У результаті внесено необхідні зміни до Закону про вищу освіту і науку, змінено положення деяких нормативно-правових актів та ухвалено рішення щодо перенесення термінів подання заявок на конкурси, подання документів щодо поточних проектів та виконання інших зобов'язань університету.

З початку кризи Голова KRASP регулярно брав участь у засіданнях групи, яку призначив Міністр науки і вищої освіти для координації діяльності в системі вищої освіти і науки у зв'язку із загрозою COVID-19 (на дистанційних зустрічах цієї команди з групи ректорів також були присутні проф. Войцех Новак – президент KRUP у 2016–2020 та проф. Марцін Грехала – ректор Медичного університету Гданська). Нотатки Голови KRASP, які інформували про хід засідань групи та вжиті заходи, офіс KRASP систематично надсилав ректорам електронною поштою та публікував на сайті KRASP у новій вкладці „Коронавірус-Комунікації”, спеціально створеній у зв'язку з епідемією COVID-19.

Ми також передавали ректорам у такий спосіб – на прохання Міністерства – повідомлення та інформацію про дії, які здійснюються на центральному і міністерському рівнях.

У перші тижні роботи група проаналізувала, серед іншого, інформацію, яку надали голови конференцій ректорів окремих типів університетів через Офіс KRASP щодо проблем, з якими стикаються ректори, і, зокрема, оцінку збитків, яких зазнали університети у зв'язку з пандемією.

Такий кошторис використовувався – у співпраці з МОН – для підготовки обґрунтування заявки на включення університету до ще одного антикризового щита.

Питання про компенсацію університетам фінансових втрат розглядалося у зазначеному вище листі, який 27 квітня 2020 року спільно надіслали Прем'єр-міністрові Матеушу Моравецькому Голова KRASP та Голова Головної ради з питань науки та вищої освіти щодо збільшення ліміту казначейських цінних паперів, які могли бути передані університетам.

Втручання щодо надання студентам можливості завершити навчання вчасно мало інший характер. У листі на ім'я Міністра науки і вищої освіти ми просили розглянути питання про видання постанови про зміну освітнього стандарту підготовки до вчительської професії. Йдеться про те, щоб у нинішній ситуації студенти педагогічних факультетів могли проходити практику з використанням методів і прийомів дистанційного навчання, що було б формою підтримки педагогічного колективу початкової та середньої школи.

Мережа координаторів боротьби з COVID-19 – с. 8

Динаміка потреб Офісу KRASP в отриманні, опрацюванні та надсиланні різноманітної інформації щодо останньої епідемічної ситуації у ЗВО-членах KRASP у зв'язку із засіданнями Урядової групи з управління кризовими ситуаціями та Міністерської групи з проблем COVID-19 привів до розроблення однорідної системи даних та створення електронної пошти covid@krasp.org.pl для щотижневого моніторингу ситуації. Зі 117 університетів (членів та асоційованих членів) ми змогли отримати дані з 99 університетів-членів KRASP. Ми, звісно, також надіслали ці дані до наших університетів.

Нарешті, у жовтні 2020 року Конференція ректорів академічних шкіл Польщі за підтримки Міністерства науки і вищої освіти призначила 16 воєводських координаторів, завданням яких став моніторинг епідемічної ситуації у ЗВО (не лише університетів KRASP, але й Конференції ректорів державних професійних вищих навчальних закладів – KRZaSP та KRRePUZ) у конкретному регіоні. Національним координатором з питань COVID-19 KRASP – став професор Томаш Петшиковський. Щотижневі дистанційні зустрічі координаторів, які організовував Офіс національного координатора, та звітування про епідемічну ситуацію стали постійною частиною діяльності KRASP у боротьбі з епідеміями. Координація діяльності здійснювалася за допомогою ІТ-системи, яку розробива Гданська

політехніка для збору даних з університетів та інститутів Польської академії наук (загалом понад 300 установ). Проект здійснювався і надалі здійснюється у співпраці зі Студентським парламентом Польщі. Щотижневі звіти про розвиток подій надавалися і надаються академічній спільноті та громадськості.

Саме в рамках контракту з Міністерством на проведення заходів з профілактики епідемій KRASP замовив Інституту розвитку вищої освіти (IRSW) підготовку матеріалу „Робота ЗВО під час епідемічного стану через інфікування SARS-CoV-2 з урахуванням повторного обмеження роботи ЗВО з 19 жовтня 2020 року – короткий огляд законодавчих змін”; матеріал надіслано до ЗВО KRASP та опубліковано на сайті KRASP.

Національний координатор KRASP брав участь у засіданнях (відео-конференціях) Групи координації діяльності в системі вищої освіти і науки, призначеної Міністром науки і вищої освіти у зв'язку із загрозою COVID-19, а також презентував спільну загальнодержавну діяльність на пленарному засіданні KRASP у листопаді, надав висновки щодо нормативно-правових актів, зокрема: депутатського законопроекту про заходи щодо запобігання поширенню вірусу SARS-CoV-2 та внесення змін до закону про спеціальні рішення щодо запобігання, протидії та боротьби з COVID-19.

2. Семінари KRASP

І Краківський семінар з інтернаціоналізації вищої освіти, 4–5 листопада 2021 р., Краківський науково-технічний університет ім. Сташиця (AGH)

Краківський семінар є зустріччю експертів та представників міжнародних комітетів, що діють, зокрема, при Конференції ректорів академічних шкіл Польщі, Головній раді науки та вищої освіти, Студентському парламенті Республіки Польща, Національному представництві докторантів і Польської академії наук. Захід було присвячено питанню інтернаціоналізації функціонування системи науки і вищої освіти, насамперед з точки зору проблем, які були виявлені останнім часом, а також цілей і завдань, які потрібно поставити перед вищою освітою на найближчі роки. У рамках зустрічі також була запланована віртуальна панельна дискусія за участі видатних польських та іноземних вчених, які працюють у США.

<https://www.apsl.edu.pl/aktualnosci-serwisu/konwersatorium-o-umiedzynarodowieniu-szkolnictwa-wyzszego>

II Краківський семінар – Інтернаціоналізація функціонування системи науки та вищої освіти, 7–8 квітня 2022 р., Краківський науково-технічний університет ім. Сташиця (AGH)

У Краківському науково-технічному університеті ім. Сташиця 7–8 квітня 2022 року відбувся II Краківський семінар з інтернаціоналізації функціонування системи науки та вищої освіти. Серед іншого обговорювалися форми та реалії наукової співпраці з Україною. На сесії були доповіді, присвячені системним рішенням підтримки українських біженців в академічному середовищі та реаліям залучення науковців до співпраці в діяльності регіональних координаторів і конкретного університету.

<https://www.dwz.agh.edu.pl/aktualnosci/info/article/ii-konwersatorium-krakowskie-umiedzynarodowienie-funkcjonowania-systemu-nauki-i-szkolnictwa-wyzsze/>

Познанський семінар – Загальнонаціональна дискусія про акредитацію та рейтинги в Університеті Адама Міцкевича (UAM), 17–18 березня 2022 р., Університет ім. Адама Міцкевича в Познані

Близько 60 представників керівництва університетів з усієї Польщі взяли участь у зустрічі під гаслом Познанський семінар акредитацій та рейтингів. В обговоренні взяли участь: ректор Університету Адама Міцкевича проф. Богуміла Каневська, проректор проф. Катажина Дзюбальська-Колачик, а також проф. Альдона Дуткевич, член Групи моніторингу реалізації Стратегії розвитку та Університетської ради у справах освіти Університету Адама Міцкевича.

Під час кількох панельних дискусій обговорювалися питання, пов'язані з рейтингами та акредитацією, перша з яких стосувалася консультаційних послуг для університетів як джерела інновацій та підтримки у формуванні культури якості. У другій частині учасники панельної зустрічі поділилися досвідом роботи у сфері рейтингів університетів, які вони представляють, а під час дискусії відповіли на питання про їх важливість для університету.

Темою третьої панельної дискусії були акредитації як інструмент забезпечення та підвищення якості освіти, а учасники четвертої частини обговорювали рейтинги та акредитації в контексті ініціативи „Європейські університети”. Наступна панельна зустріч відкрила дискусію про важливість акредитацій і рейтингів, а також про очікування щодо них для різних точок зору академічних і неакадемічних зацікавлених сторін й адресатів цих інструментів для оцінювання та вимірювання пропозицій академічних університетів. Під час останньої панелі учасники говорили про майбутнє

рейтингів. Вони шукали відповіді на такі запитання: чи варто боротися за місце у світовому рейтингу університетів? і: чи мають значення національні рейтинги?

Зустріч організували: Конференція ректорів академічних шкіл Польщі, Комісія з акредитації та рейтингів Університету ім. Адама Міцкевича в Познані та Познанський політехнічний університет.

<https://amu.edu.pl/universytet/z-zycia-universytetu/newsy/ogolnopolska-dyskusja-o-akredytacji-i-rankingach>

Семінар KRASP – Культура роботи та співпраці в академічних колах, 14 березня 2022 р., онлайн, Університет гуманітарних та соціальних наук SWPS

Онлайн-семінар Конференції ректорів академічних шкіл Польщі у співпраці з Головною радою з питань науки та вищої освіти та SWPS на тему „Культура праці та співпраці в академічних колах”. Експерти обговорили питання, безпосередньо пов’язані з функціонуванням університетів, спираючись на їхній досвід та належні практики. Такі теми, як гендерна рівність в академічній роботі, періодичне оцінювання академічного персоналу та шляхи розвитку кар’єри дослідників та освітян потребують не лише уваги, але й спільних дій.

<https://swps.pl/my-universytet/aktualnosci/konferencje-i-seminaria/31812-kultura-pracy-i-wspolpracy-w-srodowisku-akademickim>

Семінар – Соціально-правові аспекти проблеми біженців, 6 грудня 2021 р., онлайн, Університет соціальних і гуманітарних наук SWPS

Організаторами заходу виступили Комісія з комунікації та соціальної відповідальності KRASP у співпраці з Університетом SWPS.

<https://swps.pl/my-universytet/aktualnosci/aktualnosci/31644-spoleczne-i-prawne-aspекty-uchodzctwa>

3. Заходи щодо допомоги Україні

Призначення проф. Єжи Ліса координатором діяльності KRASP, пов’язаної з ситуацією в Україні

проф. Єжи Ліс – координатор діяльності CRASP, пов’язаної з ситуацією в Україні

Через ситуацію в Україні керівництво KRASP вирішило, що завдання групи регіональних координаторів з протидії наслідкам пандемії COVID-19 будуть

розширені діяльністю, пов'язаною із прийняттям та допомогою, яку польські університети надають особам з академічного середовища України та членам їхніх сімей. Обов'язки з координації діяльності, пов'язаної з пандемією COVID-19, і надалі виконуватиме Національний координатор KRASP – проф. доктор габ. Томаш Петшиковський.

https://www.krasp.org.pl/pl/Aktualnosci/?id=22053/Prof__Jerzy_Lis_koordinatorem_dzialan_KRASP_zwiazanych_z_sytuacja_w_Ukrainie

Зважаючи на ситуацію в Україні, керівництво KRASP вирішило, що завдання групи регіональних координаторів з питань протидії наслідкам пандемії COVID-19 буде розширено діяльністю, пов'язаною з прийомом польськими університетами осіб з української академічної спільноти та їхніх родин, а також наданням їм допомоги. Координація повсякденної діяльності KRASP у цьому напрямі була покладена на проф. д-ра інж. Єжи Ліса, ректора Краківського науково-технічного університету ім. Сташиця (AGH), голову Комісії з питань міжнародної співпраці KRASP. Відповідальність за координацію поточних діяльності, пов'язану з пандемією COVID-19, натомість, продовжує здійснювати проф. Томаш Петшиковський.

https://perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=6989:prof-jerzy-lis-koordinatorem-dzialan-krasp-zwiazanych-z-sytuacja-w-ukrainie&catid=24&Itemid=119

Створення спеціального сайту <https://krasp-ukraina.pl/>

Веб-сайт KRASP-Ukraina.pl створено з ініціативи Антикризової групи Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (KRASP) у співпраці з Комісією IT-інфраструктури KRASP та за підтримки Групи регіональних Координаторів з розширеним колом завдань у зв'язку з війною в Україні. Група активних посилань містить сторінки підрозділів системи науки та вищої освіти. Оновлення інформації є обов'язком цих суб'єктів.

Презентація попередніх заходів підтримки університетів CRASP – презентація в рамках XXV Школи Фундації польських ректорів (FPR) – Школи стратегічного менеджменту в освіті професор Є. Ліс та Г. Зьоло

4 березня 2022 року за ініціативи Міністерства освіти і науки та KRASP було створено Мережу координаторів KRASP. Вона об'єднує:

- Представників університетів KRASP (ректори, проректори, канцлери)
- Директорат Міністерства освіти і науки
- Представників наукових та дослідницьких інститутів Польщі

Сфери підтримки:

1. Біженці

- Проживання в гуртожитках (у студентських гуртожитках поселено 10 тис. осіб – більшість матерів з дітьми)
- Гуманітарна допомога (медичне обслуговування, одяг, ліки, транспорт, харчування, базове обладнання для житла, дотація на дитячі ясла, садки тощо)

2. Студенти, аспіранти та працівники з України

- 50 000 студентів з України в Польщі (до війни)
- Допомога нинішнім студентам, докторантам та працівникам польських університетів, які залишилися в Польщі (навчання та робота) до війни.
- Допомога в організації повернення сімей наших студентів та працівників до Польщі

3. Студенти, аспіранти та працівники ЗВО України (біженці після 24 лютого 2022 р.)

- Спеціальний закон – зміни, внесені Законом від 12 березня 2022 р. про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави (Закон. вісник від 2022 р., п. 583)
- Звільнення від плати за навчання (курси)
- Дозвіл на роботу в Польщі та спрощені процедури для академічних викладачів
- Спеціальні розпорядження Міністерства науки та вищої освіти (кожен університет відчиняє двері для українських студентів та науковців)

Кількість: студентів і докторантів, зацікавлених у навчанні в університетах Польщі – 7200, працівників, зацікавлених у роботі – 600

Додаткова активність

1. Система набору, відбудова країни тощо

- KRASP та польські університети перебувають у постійному контакті з представниками українських університетів
- IRK – загальна система набору для більшості польських університетів (інформаційна та рекрутингова мережа)
- Допомога/підтримка – пропозиція навчання, перебування дослідників, збільшення кількості запрошених професорів у польських університетах
- Можливість продовжити роботу та забезпечити можливість повернення на роботу в університети України
- Допомога під час відновлення країни (Erasmus та інші програми і схеми)

2. Проект MEiN-PW (МОН та Варшавська Політехніка) „Польсько-українська співпраця представницьких інституцій ректорів для поліпшення діяльності університетів”

- Діяльність на основі чинної співпраці у 2013–2017 рр.; Основою співпраці є дві угоди: Двостороння угода KRASP – Спілка Ректорів ЗВО України (URHEIU) 2014 р. та Тристороння угода KRASP-FRP-URHEIU 2017 р.
- Науково-аналітична робота – чотири дослідження щодо фінансування університетів, рейтинги університетських стратегій, статутів й автономії в Україні та Польщі, докторантури в Польщі.
- Експертні семінари в Україні у співпраці з міністерствами та URHEIU
- Ректорські дебати та навчальні візити до України та Польщі
- Спільні позиції KRASP та URHEIU до ректорів і міністрів
- Звіт проєкту EUA NEWLEAD 2021:

Є також приклади міжнародної співпраці з розвитку лідерства між різними національними університетськими асоціаціями. Наприклад, KRASP та FRP (з Польщі) спільно зі Спілкою ректорів України співпрацюють з керівниками університетів Польщі та України в реалізації довгострокового проєкту „Польсько-українська співпраця...”, за фінансування Міністерства освіти і науки Республіки Польща, яким керує Варшавська Політехніка.

Звітність та опитування

- Регулярні дослідження, розроблені КРАСП та МОН, про ситуацію в Україні щодо університетів та наукових інститутів
- Загальні відомості про студентів, докторантів і працівників
- Дані про витрати університетів та інститутів
- Загальні витрати університетів та науково-дослідних інститутів – 18 мільйонів злотих

Додаток № 3.

Пріоритетні напрями діяльності KRASP у подальші терміни повноважень (фрагменти звітів KRASP з 2005 р.)¹

Пріоритетні напрями діяльності KRASP у каденції 2005–2008

- Дії, що підтримують якнайшвидше видання імплементаційних актів, пов'язаних із Законом про вищу освіту, гарантуючи університетам максимально використовувати можливості дій, створені законом (одночасно Президія заявила про готовність активно залучати KRASP до процесу підготовки проектів таких актів)
- Діяльність, що підтримує міжнародну співпрацю у сфері вищої освіти та науки, зокрема інтеграцію польської вищої освіти з освітою інших країн у рамках Болонського процесу, зокрема через просування польської системи вищої освіти та польських університетів за кордоном
- Створення стабільних умов для виховання наукових кадрів, особливо молодих дослідників
- Проведення та підтримка заходів, спрямованих на підтримку етосу академічної спільноти, впровадження належних та усунення невідповідних практик у цьому середовищі
- Здійснення дій, спрямованих на впровадження єдиної ІТ-платформи для університетів

Каденція 2005–2008 – статистика

Найважливіші рішення було ухвалено під час засідань органів KRASP – Пленарна асамблея та Президія. У 2005–2008 роках проведено 8 засідань Пленарної асамблеї та 17 засідань Президії.

Результатом діяльності Пленарної асамблеї та Президії KRASP до 25 травня 2008 року стало прийняття 73 офіційних документів – резолюцій, позицій, декларацій тощо; ця цифра не включає документів, прийнятих на спільних засіданнях Президії KRASP та Президії PAN.

¹ Жирним шрифтом виділено розширення пріоритетних напрямів діяльності KRASP на 2012–2016, 2016–2020, 2020–2024 каденції.

Пріоритетні сфери діяльності KRASP у каденції 2008–2012

- Дії, спрямовані на те, щоб надати освіті (в тому числі вищій), науці та культурі належне місце в ієрархії соціально-економічних цілей і створити для них – насамперед через забезпечення рівня фінансування, що відповідає масштабу завдання, які необхідно виконати – відповідні умови розвитку, які гарантують:
 - високу якість навчання студентів та їхню належну підготовку до функціонування в громадянському суспільстві, зорієнтованому на знання
 - гідний статус та умови праці для викладачів та інших працівників університету
- Дії, що підтримують ухвалення та реалізацію стратегії розвитку вищої освіти та законодавчі проекти, спрямовані на створення сучасної системи вищої освіти в країні, що добре вписується в міжнародний контекст
- Підтримка міжнародної співпраці у сфері вищої освіти та науки, зокрема інтеграції польської вищої освіти з освітою інших країн у рамках Європейського простору вищої освіти та науки, зокрема, через просування польських університетів за кордоном
- Проведення та підтримка ініціатив, спрямованих на впровадження та поширення інноваційних методів навчання й управління в університетах, що підтримуються сучасними ІТ-інструментами
- Діяльність на користь університетів-членів, у тому числі у сфері забезпечення ректорів та інших членів академічної спільноти належною інформацією, засобами навчання та консультативних послуг

Каденція 2008–2012 – статистика

Найважливіші рішення було ухвалено під час засідань органів KRASP – Пленарної асамблеї та Президії. У 2008–2012 – дев'ять пленарних засідань Асамблеї (до порівняння, за період повноважень: 1997–1999 роки – три; 1999–2002 – чотири; 2002–2005 – шість; 2005–2008 – вісім) та 21 засідання Президії.

За результатами роботи Пленарної асамблеї та Президії KRASP станом на 15 травня 2012 року було підготовлено 59 офіційних документів – резолюцій та позицій; сюди не входять десятки документів різного характеру, включаючи позиції, прийняті спільно KRASP та іншими організаціями – національними та міжнародними.

Пріоритетні сфери діяльності KRASP у каденції 2012–2016

- Дії, спрямовані на те, щоб надати освіті (в тому числі вищій), науці та культурі відповідного високого рангу в ієрархії соціально-економічних цілей та створення для них, насамперед через забезпечення рівня фінансування, що відповідає масштабам реалізованих завдань, належних умов для розвитку, які б гарантували:
 - якісну освіту для студентів та їхню належну підготовку до функціонування в громадянському суспільстві, орієнтованому на знання
 - гідний статус та умови праці викладачів та інших працівників університету, що **передбачає необхідність забезпечити зростання реальної заробітної плати, у тому числі виконання анонсованих підвищень заробітної плати**
- Дії, що підтримують ухвалення та реалізацію стратегії розвитку вищої освіти та відповідних законодавчих проектів, спрямованих на створення сучасної системи вищої освіти в країні, добре вписаної в міжнародний контекст
- Підтримка міжнародної співпраці у сфері вищої освіти та науки, зокрема **інтеграції польської вищої освіти з освітою інших країн у межах Європейського освітнього простору та Європейського дослідницького простору, зокрема, через діяльність, спрямовану на створення Польської агенції академічного обміну**
- **Проведення заходів щодо забезпечення високої якості освіти в різних її формах, пов'язаних також з реалізацією ідеї навчання упродовж життя**
- Впровадження та підтримка ініціатив – в освіті та дослідженнях з метою кращої інтеграції університетів у соціально-економічне середовище та сприяння створенню Союзу інновацій
- **Дії з розвитку належних практик у діяльності університетів, зокрема щодо захисту інтелектуальної власності**
- Діяльність на користь ЗВО-членів, зокрема, у сфері надання належної інформації, навчання і консультацій для ректорів та інших членів академічної спільноти

Каденція 2012–2016 – статистика

Найважливіші рішення було ухвалено під час засідань органів KRASP – Пленарної асамблеї та Президії. У каденції 2012–2016 проведено вісім засідань Пленуму та 19 засідань Президії.

За результатами діяльності Пленуму та Президії KRASP до 31 травня 2016 року прийнято 49 офіційних документів – резолюцій та позицій; сюди не входять десятки документів різного характеру, включно з позиціями, які KRASP прийняла спільно з іншими організаціями – вітчизняними та закордонними.

Пріоритетні напрями діяльності KRASP у каденції 2016–2020 (Документ № 4/VII. Постанова Президії KRASP від 17 листопада 2016 р.)

- Дії, спрямовані на те, щоб надати освіті (в тому числі вищій), науці та культурі відповідного високого рангу в ієрархії соціально-економічних цілей та створення для них, насамперед через забезпечення рівня фінансування, що відповідає масштабам реалізованих завдань, належних умов для розвитку, які б гарантували:
 - якісну освіту для студентів та їхню належну підготовку до функціонування в громадянському суспільстві, орієнтованому на знання
 - гідний статус та умови праці науково-педагогічних та інших працівників вищих навчальних закладів, що передбачає необхідність реального підвищення заробітної плати
- Відстежування та коментування проєктів на всіх етапах процесу створення нових нормативно-правових актів та подання власних пропозицій до законодавчих рішень щодо вищої освіти та науки, особливо у зв'язку з підготовкою нового закону про вищу освіту
- Істотне підвищення ефективності процесів соціальної комунікації з почуттям відповідальності за виховання майбутніх поколінь і поширення повідомлень про ключове значення науки та вищої освіти для розвитку країни
- Дії для підтримки академічного етосу і просування принципів професійної етики та належної практики в університетах
- Зміцнення позицій KRASP в Польщі та за кордоном; формування престижу KRASP у громадській думці та серед політиків
- Підтримка міжнародної співпраці у сфері вищої освіти та науки, зокрема, інтеграції польської вищої освіти з освітніми системами інших країн у межах Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору, зокрема, через діяльність, спрямовану на створення Польської агенції академічного обміну
- Проведення та підтримка ініціатив – у сфері освіти та наукових досліджень – спрямованих на інтеграцію академічних університетів із соціально-економічним середовищем, **особливо через впровадження**

інноваційних проєктів, що підтримують процес соціально-економічного розвитку країни

- Діяльність на користь ЗВО-членів, зокрема, у сфері надання належної інформації, навчання та консультацій для ректорів та інших членів академічної спільноти
- **Здобуття відповідних ресурсів для професійного виконання зазначених вище завдань**

Каденція 2016–2020 – статистика

Найважливіші резолюції, позиції та інші рішення – після попереднього обговорення – було ухвалено на засіданнях органів KRASP: Пленуму та Президії. У 2016–2020 роках було проведено вісім сесій Асамблеї та 14 засідань Президії. За результати роботи Пленарного засідання та Президії KRASP до 30 червня 2020 р. було напрацьовано 48 офіційних документів – резолюцій та позицій; сюди не входить кілька десятків документів різного характеру, в тому числі позиції, ухвалені спільно з Президією KRASP; позиції, які KRASP прийняла спільно з іншими організаціями – вітчизняними та закордонними.

Пріоритетні напрями діяльності KRASP у каденції 2020–2024

1. Дії, спрямовані на те, щоб надати освіті (в тому числі вищій), науці та культурі відповідного високого рангу в ієрархії соціально-економічних цілей та створення для них, насамперед через забезпечення рівня фінансування, що відповідає масштабам реалізованих завдань, належних умов для розвитку, які б гарантували:
 - якісну освіту для студентів та їхню підготовку до життя в громадянському суспільстві, орієнтованому на знання;
 - **розвиток наукових досліджень, особливо для відповіді на виклики сучасної цивілізації;**
 - гідний статус та умови праці й оплати праці науково-педагогічних та інших працівників вищого навчального закладу.
2. **Моніторинг процесу оцінювання наукових дисциплін, зокрема щодо критеріїв, прийнятих для функціональності інформаційної системи та прозорості критеріїв**
3. **Запропонувати законодавчі рішення, пов'язані з моніторингом імплементації Закону про вищу освіту і науку, включаючи пропозиції щодо принципів оцінювання якості наукової діяльності університетів.**

4. **Відстежування та коментування проєктів нових нормативно-правових актів та подання власних пропозицій до законодавчих рішень щодо вищої освіти і науки з урахуванням „Прогнозу розвитку вищої освіти до 2030 р.”.**
5. Заходи щодо дотримання принципів академічного етосу та просування професійної етики та належної практики в університетах.
6. Проведення та підтримка ініціатив, спрямованих на інтеграцію діяльності академічних університетів із соціально-економічним середовищем, особливо через впровадження інноваційних проєктів, що впливають на соціально-економічний розвиток країни.
7. **Заходи щодо вдосконалення критеріїв рейтингування та процесів акредитації напрямів підготовки, особливо в умовах пандемії.**
8. Зміцнення позицій KRASP в країні та за її межами, створення престижу KRASP у громадській думці.
9. Підтримувати міжнародну співпрацю у сфері вищої освіти і науки, зокрема через інтеграцію польської вищої освіти з вищою освітою інших країн у межах Європейського простору вищої освіти та Європейського дослідницького простору, а **також співпраці з польською діаспорою в закордонних університетських центрах.**
10. Діяльність на користь ЗВО-членів, зокрема, у сфері надання належної інформації, навчання і консультацій для ректорів та інших членів академічної спільноти.

Додаток № 4.**Соціальна роль і громадська позиція KRASP
(на основі звітів за окремі періоди повноважень)****Каденція 2016–2020****Участь у громадських справах**

Значення і позиція Конференції ректорів академічних шкіл Польщі вимірюється її присутністю в суспільному житті – діяльністю в інтересах суспільства через участь у питаннях, які безпосередньо не пов'язані з вищою освітою і наукою. Ми усвідомлюємо, що це наш обов'язок – донести чітке послання не лише до всієї академічної спільноти, а й до суспільства загалом. Тому присутність KRASP у суспільному житті виявляється, зокрема, у реагуванні на поточні події в країні, коли питання, що мають фундаментальне значення не лише для академічної спільноти, а й для інших спільнот, стають предметом запеклих політичних суперечок та публічних дебатів, що виявляють сильну поляризацію настроїв.

У цьому дусі, діючи в інтересах суспільства, ми поширили через наші інформаційні канали резолюцію про повагу до демократичного ладу в Польщі, яку 10 січня 2017 року ухвалив Сенат Ягеллонського університету і яка містить заклик до:

- відновлення цивілізованих дебатів у Польщі та віри в цінність обміну думками, коли поважається свобода слова та відповідальність за слова, а раціональні аргументи переважають над аргументами сили;
- ухвалювати закони з почуттям відповідальності за загальне благо, дотримуючись Конституції Республіки Польща;
- повага до незалежності судових інституцій, які є гарантами неупередженої оцінки та поваги до закону.

(...)

Ми зайняли однозначну позицію щодо політичної ситуації в нашій країні через кілька місяців, звернувшись 21 липня 2017 року зі Зверненням Президії KRASP до Президента Республіки Польща. У цьому зверненні ми просили не підписувати законів, які ухвалив Сейм, що стосуються судової системи, через їхню неконституційність та неприйнятний спосіб самої процедури. Документ неодноразово було цитовано в медіях.

(...)

Особливо велика кількість подій, що потребували реагування з боку KRASP, припадає на другу половину терміну. Реакція на них набула форми таких документів:

- Позиція щодо подій останніх днів – документ, прийнятий на засіданні Президії KRASP 18 січня 2019 року, в якому йдеться про трагічну загибель Президента Гданська Павла Адамовича, а також відкритий лист Президента KRASP до Єжи Овсяка щодо цієї події
- Позиція щодо страйку вчительської спільноти – документ, який ухвалила (через електронне листування) Президія KRASP 8 квітня 2019 р.
- Позиція Президії KRASP щодо проекту Закону від 12 грудня 2019 р. про внесення змін до Закону – Закон про систему загальних судів, Закон про Верховний Суд та деякі інші закони – документ, який ухвалила (через електронне листування) Президія KRASP 20 грудня 2019 р.
- Звернення KRASP у зв'язку з президентськими виборами – документ прийняла (через електронне листування) Президія KRASP 3 квітня 2020 р.

Особливо рішучої реакції академічної спільноти потребував випадок допитів правоохоронними органами студентів Сілезького університету, які виступили проти низької якості та ненадійності наданих знань. У спільній позиції Президії KRASP та Президії Головної Ради науки і вищої освіти, ухваленій (через електронне листування) 9 червня 2020 р., ми висловили свій протест проти безпрецедентного втручання поліції та прокуратури в питання, вирішення яких є автономною відповідальністю університетів. Ми надіслали цю позицію, зокрема, Голові Ради Міністрів. У відповідь 10 червня ми отримали з Канцелярії Прем'єр-міністра копію листа про направлення нашого документа Міністрові юстиції та Генпрокурору.

Ми також відреагували на події, пов'язані з виступами, що торкаються теми цінностей у публічній дискусії. Вони мали такий характер:

- Позиція щодо заяви ректора Університету імені Адама Міцкевича в Познані про „мову ненависті в публічних дебатах”, яку Президія KRASP ухвалила (через електронне листування) 20 серпня 2019 р.
- Позиція Президії KRASP щодо збереження фундаментальних цінностей у публічній дискусії, у відповідь на дії, що настали після публікації фейлетону професора Олександра Наласковського (UMK) про марш рівності, ухвалила Президія KRASP (через електронне листування) 23 вересня 2019 р.
- Звернення Президії KRASP утриматися від висловлювань, які стигматизують будь-яких осіб чи соціальні групи, прийняте (через електронне листування) 18 червня 2020 р.

Документи, що стосувалися громадських справ, зазвичай було надіслано Президентові Республіки Польща, Голові Ради Міністрів, Міністрові науки

і вищої освіти, Маршалкові Сейму, Маршалкові Сенату Республіки Польща та головам парламентських фракцій. Ці документи також було передано медійним сервісам, оскільки фактично більшість із них були адресовані всьому суспільству.

(...)

Залучення KRASP до суспільних справ є особливо важливим з огляду на щораз активніші прояви націоналізму, популізму, нетерпимості та радикалізації поглядів і в нашій країні, і в інших країнах, знецінення науки і поширення псевдонауки й інших загроз культурі демократії та науки.

(...)

Існують також глобальні ініціативи, пов'язані зі зміною клімату. Окрім згаданої конференції щодо зміни клімату та наслідків цього процесу, це питання було предметом „Звернення KRASP щодо термінових ефективних дій у відповідь на кліматичну та екологічну кризу”, оголошеного 27 вересня 2019 р. Звернення передувало важливим міжнародним подіям та рішенням щодо кліматичної політики, запланованим на кінець 2019 року, і передусім був адресований Урядові Республіки Польща (його було надіслано, зокрема, Прем'єр-міністрові).

Питання майбутнього, в цьому випадку майбутнього Європи, лежить в основі спільного звернення KRASP та Польського студентського парламенту щодо виборів до Європейського парламенту, опублікованого 15 травня 2019 р. У ньому KRASP і PSRP (Студентської парламент Республіки Польща) звернулися до всіх громадян нашої країни, особливо до членів академічної спільноти – студентів і працівників університетів – з проханням взяти активну участь у майбутніх виборах до Європейського парламенту.

В умовах поширення „культури нечітких міркувань” і скепсису до науки та її досягнень, які зазвичай висловлюють також люди з вищою освітою, питання про роль університету в належній підготовці студентів до життя в суспільстві стає важливим. Це питання стало предметом обговорення на засіданні Пленарної асамблеї KRASP у грудні 2019 р., що ініціював голова Комісії з комунікацій та соціальної відповідальності KRASP – проф. Анджей Еліаш, який, коментуючи тривожні дані, що містяться у звіті Уповноваженого з прав людини „Досвід переслідувань серед студентів та студенток”, звернув увагу на ширший контекст цього питання.

KRASP також часто висловлюється з питань, що стосуються системи освіти. Окрім очевидного інтересу до питань педагогічної освіти, на конференції було обговорено якість навчальних матеріалів, що використовуються в системі освіти, особливо зміст підручників для шкіл.

(...)

У рамках популяризації ідеї навчання впродовж життя в суспільстві, з ініціативи Болонської групи, KRASP – разом із Міністерством науки і вищої освіти та Відкритим університетом Варшавського університету – стала установою, що підтримує соціальну кампанію „Дні навчання дорослих 2019”, координовані Польською палатою навчальних компаній, спрямовану на те, щоб допомогти дорослим сформувати та розвинути звичку постійного навчання.

Іншою формою діяльності KRASP в інтересах суспільства була участь в ініціативі „Європейський рік культурної спадщини – 2018”. Координацію діяльності в цьому напрямі взяв на себе голова Комісії з акредитації та рейтингування KRASP проф. Томаш Шапіро у співпраці з Конференцією ректорів мистецьких університетів (KRUA). KRASP також підтримав звернення Фондації „Легальна культура” щодо створення умов для продовження соціальної реалізації освітньої кампанії Легальна культура. (...)

Ще однією формою участі KRASP у громадських справах є участь представників Конференції та представлення думок академічної спільноти в проєктах, що не мають безпосереднього стосунку до вищої освіти, ініційованих інституціями економічного та соціального середовища університету. Комісія з інновацій та взаємодії з економікою KRASP дуже активна в цьому плані. Голова Комісії – ректор Лех Дзеніс – представляв KRASP у роботі Групи з питань збалансованого розвитку та соціальної відповідальності, створеної з ініціативи Міністерства інвестицій та розвитку, а також у роботі Робочої групи з соціальної відповідальності університету, створеної з ініціативи цього ж міністерства. За результатами діяльності Комісії та її голови KRASP став почесним співорганізатором Саміту регіональної та економічної дипломатії – міжнародної зустрічі, в якій взяли участь близько 1000 представників органів місцевого самоврядування, бізнесу та університетів із близько 30 країн світу, і який відбувся у вересні 2019 р. у Варшаві. (...)

Каденція 2012–2016

Позиція та результати діяльності KRASP

Після кількох років діяльності Конференція ректорів академічних шкіл Польщі стала серйозним партнером уряду та парламенту Республіки Польща у формуванні державної політики у сфері вищої освіти та науки.

Про це свідчать, зокрема, зустрічі представників Конференції з представниками вищої державної влади, які відбуваються з різних нагод. Листи щодо найважливіших для академічної спільноти справ, скеровані на адресу

Міністра науки і вищої освіти, а в особливих випадках – Президента Республіки Польща та Голови Ради Міністрів, не залишаються без відповіді, і часто вони закінчуються зустрічами з людьми, які мають реальний вплив на ключові рішення, особливо в питаннях, пов'язаних з фінансуванням університету.

Про визнання позиції KRASP свідчать також запрошення, надіслані Голові конференції, для участі представників Конференції в роботі різних керівних і консультативних органів (рад, колегій та дорадчих груп центральних установ і державних установ). Представники KRASP також беруть участь в офіційних візитах іноземних урядових і міністерських делегацій.

У поточній каденції, вперше за 19-річну історію Конференції, на пленарному засіданні KRASP був присутній чинний Прем'єр-міністр (зустріч відбулася у квітні 2014 р. в Ягеллонському університеті). (. . .)

Послідовні зусилля KRASP привернути увагу політиків і громадськості до необхідності надання достатньо високого пріоритету питанням вищої освіти і науки, насамперед через забезпечення рівня фінансування, що відповідає масштабу виконуваних завдань, приносили суттєві, хоча не завжди цілком очікувані, результати. Вважаємо успіхом той факт, що в результаті дій CRASP у співпраці з партнерами було досягнуто збільшення рівня фінансування вищої освіти та науки 2015 року, або збільшення рівня фінансування науки з державного бюджету 2016 року приблизно на 1 мільярд злотих (через скорочення європейських фондів ефективно збільшення видатків на 500 млн злотих) – в умовах, коли в багатьох країнах Європейського Союзу спостерігаються значні скорочення обсягів видатків на вищу освіту і науку з державних коштів. Збільшення бюджету Національного центру науки (NCN) також можна вважати успіхом конференції – інтенсивні зусилля KRASP щодо підтримки ініціативи, спрямованої на досягнення цієї мети, значною мірою сприяли її успіху. Дедалі вища значущість KRASP також сприяє підвищенню ефективності діяльності Конференції в інших сферах. До досягнутих результатів у царині законодавчої роботи належать, серед іншого:

- сприятливі для університету зміни до Закону про публічні замовлення
- далекі від ідеальних, але явно кращі за початкові пропозиції рішення щодо „звільнення” науковців, досягнуті, зокрема, завдяки особистій участі прем'єр-міністра Дональда Туска в діалозі з ректорами, а також інші рішення, ухвалені в Законі про вищу освіту, було внесено 2014 року відповідно до вимог ректорів.

Крім того, позиції та думки, представлені KRASP у різних формах, неодноразово приводили до ухвалення правильних рішень або зміни рішень, які

органи державного управління ухвалили раніше. Як приклад можна навести питання про оподаткування коштів, наданих студентам за програмою Erasmus+ або включення вищих навчальних закладів до групи виконавців Оперативної програми Digital Poland (поданий проект програми спочатку не передбачав участі університетів).

Дії KRASP, особливо інтервенційного характеру, не завжди приводили до досягнення поставленої мети. Проте офіційно повідомлені думки та втручання KRASP не залишилися без відповіді. Ми отримали великі листи від Міністерства науки і вищої освіти та інших інституцій з поясненнями причин ухвалення невігідних з нашої точки зору рішень. Такі роз'яснення ми передали ректорам і розмістили на нашому сайті.

У засобах масової інформації дедалі частіше публікуються заяви Голови KRASP та інших представників Конференції, що стосуються поточних подій у науці та вищій освіті.

Зміцнення позицій та зростання активності Конференції виявляється також у збільшенні кількості документів (переважно проектів нормативно-правових актів), які нам дають на розгляд, і в розширенні кола установ, які направляють ці документи. Для порівняння: у 2008–2012 роках ми надали понад 100 висновків на звернення, а в нинішньому – понад 200.

Варто також відзначити постійну еволюцію характеру діяльності KRASP. Ми надаємо дедалі більшої ваги проактивним діям – визначенню напрямів змін у сфері вищої освіти і науки та ініціювання проектів відповідно до цих напрямів, а не лише реакції на діяльність інших суб'єктів, що діють у цій сфері. Ми також прагнемо активізувати співпрацю з соціально-економічним середовищем у широкому розумінні цього поняття.

У цьому контексті вагомим досягненням каденції, що закінчується, треба вважати „Програму розвитку вищої освіти до 2020 року”, яку розробила Фондація польських ректорів на замовлення KRASP і яку було прийнято на Пленарній асамблеї Конференції. Ця праця, а ми передали її відповідним державним органам, окреслює очікуваний майбутній зразок системи вищої освіти та науки і стане основою для визначення постулатів KRASP і діяльності, пов'язаної із законодавчими ініціативами, запланованими Міністерством науки і вищої освіти.

Мірою значущості Конференції ректорів академічних шкіл Польщі є присутність її представників у суспільному житті в питаннях, які безпосередньо не пов'язані з діяльністю академічних шкіл з вищою освітою та наукою.

Протягом багатьох років представники KRASP беруть участь у державних церемоніях. Щороку на запрошення Президента Республіки Польща

делегатія KRASP бере участь в офіційному святкуванні Дня Незалежності 11 листопада, покладаючи вінок до могили Невідомого солдата у Варшаві. Після цієї церемонії ми маємо можливість зустрітися з Президентом Польщі. Делегатія KRASP також бере участь у святкуванні річниці Конституції 3 травня.

Інша форма участі та активного залучення Конференції до суспільного життя – це заклики до всього суспільства, такі як:

- „Звернення Президії KRASP із закликом взяти участь у виборах до Європейського Парламенту 2014 року”.
- „Звернення Президії KRASP до участі у президентських виборах 2015 року”.
- „Звернення протидіяти мові ненависті”, яке підписали члени Президії KRASP, одногосно підтримала Пленарна Асамблея, пов’язане з кампанією перед парламентськими виборами 2015 року.
- „Університети проти расизму” – Звернення Президії KRASP від 10 травня 2016 року.

Ми також займаємося питаннями соціального характеру, які мають значний вплив на функціонування університету. Року 2013 ми зіткнулися з проблемою зірваних лекцій і скасуванням – через страх заворушень – запланованих дискусій, читань і наукових зустрічей. Президія KRASP опублікувала заяву з цього приводу, а спеціальна зустріч з міністром, професором Барбарою Кудрицькою, також була присвячена цьому питанню.

Активізація інформаційної діяльності, яку ми щораз більше спрямовуємо не лише на наукову спільноту, сприяє зміцненню позицій у суспільному житті та зміцненню „впізнаваності” KRASP серед широких кіл суспільства.

Збільшення впізнаваності та ефектів KRASP в країні супроводжується зміцненням позицій Конференції на міжнародній арені. (...) Польські академічні університети та їхнє інституціоналізоване представництво у формі KRASP здатні зробити вагомий внесок у процес змін, які відбуваються в Європейському просторі вищої освіти та науки, а також виходять за його межі.

Каденція 2008–2012

Позиція та результати діяльності KRASP

За 15 років діяльності Конференція ректорів академічних шкіл Польщі стала серйозним партнером уряду та парламенту у формуванні освітньої політики держави, особливо у сфері вищої освіти та науки.

(...)

Послідовні зусилля KRASP привернути увагу політиків і громадськості до необхідності надати вищій освіті та науці достатньо високого статусу, передусім через забезпечення рівня фінансування, співмірного з масштабом завдань, що стоять перед ними, поки що не дали задовільних результатів. Однак, дедалі вища вага KRASP у суспільстві сприяє підвищенню ефективності діяльності Конференції в інших сферах:

- Експертний форум – команда, яка допомагає Міністерству науки і вищої освіти в роботі над урядовою стратегією розвитку вищої освіти, вирішила взяти за основу своєї діяльності дослідження „Стратегія розвитку вищої освіти на 2010–2020 роки” – екологічний проект, представлений консорціумом KRASP-FRP-KRZaSP, а не „конкурентний” проект стратегії, який на замовлення Міністерства розробили консорціум Ernst & Young та Інститут досліджень ринкової економіки.
- У прийнятих у березні 2011 року змінах до законів про систему вищої освіти та у відповідних нормативно-правових актах багато положень внесено або виправлено відповідно до вимог, сформульованих в екологічному проекті стратегії розвитку вищої освіти та в постановах Пленарної Асамблеї та Президії KRASP.
- У результаті неодноразово презентованої представниками KRASP позиції про те, що прийняті 2011 року нові нормативні акти щодо системи вищої освіти потребують виправлення та вдосконалення, Міністр Барбара Кудрицька призначила Групу для внесення змін до правових норм у сфері вищої освіти.
- Позиції та думки, представлені KRASP у різних формах, неодноразово приводили до ухвалення правильних рішень або зміни рішень, які органи державного управління ухвалили раніше.

Дії KRASP, особливо інтервенційного характеру, не завжди вели до досягнення поставленої мети. Проте коментарі KRASP не залишилися без відповіді. Ми отримали листи з широкими поясненнями причин ухвалення несприятливих рішень з точки зору KRASP.

Такі роз’яснення були доведені до відома ректорів університетів-членів Конференції. Мірилом важливості KRASP є присутність її представників у суспільному житті в питаннях, які безпосередньо не стосуються вищої освіти та науки.

(...)

Винятковою подією політичного та соціального характеру, що відбулася під час повноважень, що минає, і вимагала належної реакції KRASP, стала Смоленська катастрофа 10 квітня 2010 року. (...)

Каденція 2005–2008

Участь у політичних і громадських справах

Конференція ректорів академічних шкіл Польщі лише у виняткових випадках висловлюється з питань, які безпосередньо не пов'язані з вищою освітою і наукою; вона робить це лише тоді, коли цього вимагають інтереси держави. Такою була виняткова природа постанови Президії КРСП від 23 березня 2007 року про погіршення якості правових актів і сумніви щодо верховенства права. У резолюції ректори вказали на небезпеку не-якісного законодавства, яке є результатом короткострокових політичних потреб і ставить під сумнів традиційні цінності, на яких ґрунтується верховенство права – підриває авторитет незалежних судів, ставить під сумнів незалежність Конституційного Трибуналу або нехтує принципами презумпції невинуватості.

Окремим випадком низької якості законодавчих рішень, про який йдеться у згаданій резолюції Президії KRASP, є закон про люстрацію. Академічна спільнота, переважна більшість якої не виступає проти ідеї люстрації, у різних формах висловила свою незгоду з недосконалими положеннями цього закону, що суперечать стандартам, прийнятими у європейській культурі, і порушують права особи, гарантовані Конституцією. У Президентському палаці 20 квітня 2007 року відбулася зустріч Президента Леха Качинського з Президією KRASP з цього питання (на цій зустрічі академічну спільноту також представляли Президент Польської Академії Наук, Президент Польської Академії Мистецтв та Президент Конференції ректорів професійних шкіл Польщі (KRZaSP). Конференція ректорів академічних шкіл Польщі також брала участь у заходах, пов'язаних з парламентськими виборами 2007 року, що відобразилося у:

- зверненні до академічної спільноти про участь у виборчій кампанії, яке підписали президент KRASP, президент Польської Академії Наук та Президент Ради Підрозділу досліджень та розвитку, надісланому ректорам з проханням про розповсюдження;
- лист від Президента KRASP на підтримку нинішніх та колишніх членів KRASP, які балотуються до Парламенту Республіки Польща;
- розповсюдження серед ректорів листа від ректора Ягеллонського університету – віцеголови KRASP професора Кароля Мусьола – про надання можливості академічній спільноті взяти участь у виборах шляхом запровадження ректорських годин у понеділок після виборів.

Додаток № 5.**Кодекс *Належні практики в закладах вищої освіти*, із доповненням змісту документа 2022 року**

Зміст кодексу KRASP 2007 року став основою для правил культурного характеру, які застосовуються в зацікавлених закладах вищої освіти-членах, у питаннях, пов'язаних з процесом вибору ректора також. На них також посилалися в роботах над ідеологічними документами, прийнятими органами KRASP, і які присвячені принципам професійної етики, традиційним академічним цінностям та свободам, які поважає та культивує академічна спільнота.

Через роки зміни умов функціонування вищої освіти виявили необхідність доповнення змісту кодексу KRASP. Комітет Належних практик визнав за доцільне зробити це, долучивши Додатки до цього документа, залишивши його зміст в оригінальній версії 2007 року, щоб зберегти його як історичну цінність.

Оригінальний текст кодексу, прийнятого 2007 року, зберігається з історичних причин, але доповнення містить:

- Вступне слово президента Фундації польських ректорів, Голови Комітету зі стратегічних питань вищої освіти KRASP;
- Додаток № 1: Пропозиції до Кодексу професійної етики академічних викладачів у навчальному процесі та суспільних комунікаціях – Додаток, прийняла Президія KRASP;
- Додаток № 2: Належні практики в діяльності ради закладу вищої освіти – додаток, позитивно розглянули KSPSW та Програмна рада OWRU і прийняв Комітет належних практик.

Пропозиції, що містяться в обох додатках, не мають інструктивного характеру. Намір публічного представлення їх у Кодексі *Належних практик...* в тому, щоб зберегти їх не обов'язковий характер, проте, посилаючись на аргументи для вибору запропонованого курсу дій.

У випадку належної практики ради закладу вищої освіти, які застосовують процедурні рішення, ймовірно, залишаться диференційованими, особливо якщо рада університету досі діяла інакше. У подальшому запропоновані рішення знайдуть підтвердження в подальшій діяльності рад закладів вищої освіти, хоча деякі з них можуть спричинити дискусії серед членів ради при зіткненні з конкретними ситуаціями в університеті.

Фундаментальні принципи

- 1. Принцип служіння державі й суспільству.** Відповідно до найкращих університетських традицій, ЗВО створені до реалізації місії дослідження та поширення правди. Культура університету в правильному розумінні вимагає, щоб ця місія мала ознаки дій *pro publico bono*. Університет, який усвідомлює своє вагоме суспільне значення, докладає усіх зусиль для того, щоб і завдяки ретельності проведених досліджень, і через виховання майбутньої культурної та політичної еліти сприяти примноженню спільного блага країни та зміцненню зрілості демократії.
- 2. Принцип неупередженості в публічних справах.** Університет користується привілеєм авторитетної установи суспільного життя, із його діяльністю пов'язана велика соціальна відповідальність. Це вимагає того, щоб ЗВО, беручи участь у суспільному житті, зокрема, висловлюючись у важливих суспільних справах, дотримувався принципу неупередженості та об'єктивізму.
- 3. Принцип легалізму.** У своїй діяльності ЗВО не лише дотримується права, до якого їх зобов'язує верховенство права, а й формує серед студентів та в академічній спільноті в цілому культуру поваги до закону та неупередженого дотримання принципів і процедур, що визначені відповідними органами. Можливе невдоволення затвердженими в державі нормативно-правовими актами, що стосуються ЗВО, потрібно маніфестувати так, щоб не порушувати правових норм.
- 4. Принцип автономії та відповідальності.** Відповідна для ЗВО автономія, норми якої закріплені в законі, стосується права університетів на самостійне визначення власної місії, а також конкретних цілей і завдань, які з неї випливають, та багатьох нормативних положень, що визначають способи ведення діяльності ЗВО. Проте, користуючись своєю автономією, ЗВО мусить інтерпретувати повноваження, що з цього випливають, так, щоб належно, у найкращому стилі, і водночас ефективно діяти в суспільстві та задля відповідальності за загальне благо.
- 5. Принцип розподілу та рівноваги влади в ЗВО.** Важливим елементом прикладів належної практики у сфері здійснення влади в ЗВО є правові та культурні правила практичної реалізації принципу рівноваги та розподілу компетенцій між ректором як одноосібним органом, сенатом (академічною радою) як колегіальним органом, а також університетським (колегіальним) судом та дисциплінарними комісіями, що користаються можливостями незалежного винесення рішень. У зв'язку з цим треба наголосити, що, зокрема, ректор і сенат – це два окремі та різні органи,

жоден з яких не здійснює влади над іншим. Ознакою та підтвердженням відмінності цих двох органів влади та їхньої рівноваги є нормативні принципи, згідно з якими ні ректор не обирає членів сенату, ні сенат не обирає ректора; це вирішують відповідні виборчі органи. Виконуючи свої завдання, і ректор, і сенат повинні опиратися на формально-правові умови, а також посилаються на передумови, що впливають з інституційної культури університету, повага до якої вимагає дотримання належної практики в діяльності обох цих органів ЗВО.

6. **Принцип творчості.** Управління ЗВО або його підрозділом (факультетом, інститутом тощо) вимагає творчого підходу. Він не дозволяє зупинитися на пасивному підтримуванні застарілих напрямів діяльності, але виявляється в реалізації ініціатив, спрямованих на розвиток університету. Такі ініціативи повинні мати стратегічний характер, а також повинні бути реалізовані відповідально та послідовно й вести до реалізації поставлених завдань. Їх визначають органи управління ЗВО, враховуючи їхню важливість по суті, фінансові та кадрові можливості, а також перспективу співпраці з іншими суб'єктами. Підтверджена раніше можливість творчого підходу повинна бути суттєвим критерієм на виборах або в конкурсі на керівну посаду.
7. **Принцип прозорості.** Для зміцнення довіри до ЗВО, зокрема, у раціональному використанні коштів та з метою уникнення кумівства, корупції та інших випадків зловживання владою, необхідно зробити так, щоб будь-які процедури, пов'язані з дослідницькими або дидактичними завданнями та ініціативами, конкурсами на посаду, підвищенням працівників і преміями, набором та випуском студентів були відкритими і справедливими.
8. **Принцип субсидіарності.** Окремі органи влади повинні дотримуватись принципу субсидіарності, що вимагає поваги до компетенцій та ініціатив нижчих органів влади й окремих працівників. З іншого боку, такий принцип накладає на всіх обов'язок дотримання офіційного шляху у розгляді справ, завжди з правом оскарження в ході розв'язання спірних питань. Апеляційна інстанція зобов'язана надати обґрунтовану та своєчасну відповідь на заперечення з боку підпорядкованих працівників.
9. **Принцип поваги до гідності й толерантності.** Враховуючи гідність та добре ім'я усіх членів академічної спільноти, ЗВО керуються принципами довіри, поваги й толерантності до будь-яких дозволених законом поглядів, позицій та способу життя. Поважається право на приватність, а спори вирішуються шляхом дебатів між сторонами, які поважають одна одну та визнають свої права.

- 10. Принцип універсалізму досліджень та освіти.** Традиційна й сучасна місія Університету вимагає від нього бути універсальною установою, яка через дослідження та освіту залучена до досягнень світової науки і турботи про добробут всього людства. Керівні органи ЗВО – ректори та сенати – повинні робити все, щоб завдання та заходи, які реалізує заклад, мали такий характер. Потрібно підтримувати міжнародні контакти ЗВО та докладати зусиль для забезпечення йому відповідного місця у світовій академічній спільноті.

Додаток № 6.**Співпраця KRASP з Головною радою з питань вищої освіти і науки (RGNiSW) та іншими представницькими установами****Каденція 2005–2008**

Як і раніше, у поточній каденції успішно розвивається співпраця між KRASP і Головною радою вищої освіти (RGSW). Голова ради проф. Єжи Блажейовський, беручи участь у засіданнях Президії та Пленарної асамблеї KRASP, інформував ректорів про найважливіші заходи та результати роботи RGSW. Він також мав змогу ознайомитися з думками ректорів, викладеними в обговоренні та у формі офіційних документів. Представники KRASP, запрошені на засідання Президії RGSW (на засіданнях Президії RGSW зазвичай були присутні заступник голови KRASP – ректор Томаш Борецький), мали змогу взяти участь у поточних дискусіях і представити позицію конференції.

KRASP – у співпраці з RGSW – займається діяльністю з популяризації в академічній спільноті правильного підходу до роботи над стандартами освіти, яку координує Рада (Постанова Президії від 24 березня 2006 р.) Стандарти освіти також були предметом спеціальної наради Організаційно-законодавчої комісії KRASP, яка відбулася 4 березня 2006 р. в Економічному університеті в Катовіце за участі представників RGSW та інших гостей. Результати цієї зустрічі було зібрано у книзі, виданій спільно KRASP та FRP *Новий підхід до освітніх стандартів у вищій освіті*.

Співпраця з Польською акредитаційною комісією (PKA). Відносини між KRASP і PKA були набагато кращими, ніж у попередній каденції. Перше засідання Президії KRASP у каденції 2005–2008 було нагодою обговорити питання акредитації з новопризначеним головою Польської акредитаційної комісії проф. Збігневом Марциняком. Учасники визнали дуже важливою належну взаємодію акредитаційних комісій середовища, призначених конференціями ректорів окремих типів закладів вищої освіти, які діють у рамках співпраці KRASP та PKA. Співпраця, розпочата на цій зустрічі, була продовжена, зокрема, у формі спільних ініціатив PKA та Акредитаційної комісії KRASP (конференції, семінари тощо).

Співпраця з Польською академією наук (PAN). У нинішній каденції особливо жвавою була співпраця з Польською академією наук. Було проведено три спільні засідання Президії KRASP та Президії Польської академії наук

(у листопаді 2005 р., квітні 2007 р. та травні 2008 р.), присвячені, зокрема, співпраці наукових спільнот та стратегії розвитку науки в Польщі. Було прийнято п'ять спільних документів щодо найважливіших проблем вищої освіти та науки в Польщі. Було створено також робочі групи, що складаються з представників KRASP та Польської академії наук, які займаються моделлю академічної кар'єри, аспірантурою, фінансуванням науки та спільними ініціативами у сфері контактів з іноземними науковими установами. Діяльність цих груп – за винятком групи, яка займається академічною кар'єрою, що діє під керівництвом проф. Францішка Зейки, на яку були запрошені також представники інших установ – була, однак, мало помітною.

Результати роботи групи під керівництвом проф. Францішка Зейки, завданням якої було запропонувати модель академічної кар'єри, на яку також були запрошені представники інших установ, були представлені на конференції „Модель наукового розвитку в Польщі” (17–18 березня 2006 р., Ягеллонського університет) і в однойменній книзі.

Голова KRASP та Президент Польської академії наук представили спільну позицію обох організацій з важливих питань у формі листів до органів державної влади. Серед інших це були:

- Позиція – звернення до Уряду Республіки Польща щодо витрат на наукові дослідження в бюджеті на 2006 рік
- Позиція – звернення до Прем'єр міністра щодо роботи з реформування системи організації та фінансування наукових досліджень у Польщі
- Лист до Прем'єр-міністра щодо проведення наукових досліджень генетично модифікованих організмів
- Листи до Голови Конституційного Трибуналу у зв'язку з прийняттям пропозиції представлення KRASP та Польською академією наук спільного висновку „приятеля суду” у справі про визнання невідповідності з Конституцією Республіки Польща положень т. зв. Закону про люстрацію, уповноважуючи проф. Пйотра Вінчорка представляти обидва органи у Трибуналі
- Лист до Прем'єр-міністра (за підписом Голови Наукового Варшавського товариства) щодо надання питанням вищої освіти та науки належного пріоритету в діяльності Уряду

В урочистості з нагоди організованого з ініціативи Польської академії наук Офісу сприяння науки PolSCA (Polish Science Contact Agency), яка відбулася в Брюсселі 23 листопада 2005 р., взяла участь досить велика делегація KRASP (поїздку організувала Польська академія наук). Президент Польської академії наук представив пропозицію використовувати KRASP разом з частиною офісу.

Співпраця з іншими установами. Добре складалася також співпраця KRASP з іншими установами та організаціями, що займаються вищою освітою і наукою в Польщі. У засіданнях Президії та Пленарної асамблеї часто брав участь Голова наукової ради проф. Міхал Шульчевський. Гостями пленарного засідання також були представники Конференції ректорів професійно-технічних закладів освіти Польщі, Польської академії мистецтв і наук, Студентського парламенту Республіки Польща та нещодавно створеного KRD. Голова або заступник голови KRASP або, в окремих випадках, уповноважені члени президії брали участь у засіданнях органів зазначених установ та організацій.

Каденція 2008–2012

Як і раніше, у поточній каденції успішно розвивається співпраця між KRASP і Головною радою вищої освіти (після статутних змін Головною радою науки вищої освіти та науки – RGNiSW). Голова ради проф. Єжи Блажейовський, а потім проф. Юзеф Любач, беручи участь у засіданнях Пленарної асамблеї KRASP, інформував ректорів про найважливіші заходи та результати роботи RGSW/RGNiSW в актуальному стані. Він також мав змогу ознайомитися з думками ректорів, викладеними в обговоренні та у формі офіційних документів. Представники KRASP, запрошені на засідання Ради, мали змогу взяти участь у поточних дискусіях і представити позицію конференції.

Майже в усіх ключових для закладу вищої освіти питаннях, де був важливий голос академічної спільноти, а особливо в роботі, пов'язаній з розробленням стратегії розвитку вищої освіти та наданням висновків на найважливіші нормативно-правові акти, що стосуються вищої освіти і науки, ми представили ту саму позицію, що й Рада. Модель співпраці, розроблена протягом цієї каденції, є хорошим передвісником для майбутніх спільних підприємств.

Співпраця з PAN. Важливою є співпраця з Польською академією наук. У каденції 2008–2012 відбулося два спільних засідання Президії KRASP та Президії Польської академії наук (у квітні 2009 р. та в липні 2012 р.), присвячені, зокрема, співпраці наукових спільнот і стратегії розвитку науки в Польщі. Ухвалено чотири спільні документи щодо важливих проблем вищої освіти та науки в Польщі: діяльність KRASP щодо визначення правильних напрямів розвитку системи вищої освіти і науки в нашій державі – документ „Шлях академічної кар'єри”, дії щодо забезпечення належних умов для розвитку вищої освіти, науки і культури (Позиція про рівень фінансування

науки і вищої освіти з державного бюджету) та дії, спрямовані на усунення перешкод для ефективного управління фінансами та розвитку закладів вищої освіти (Позиція щодо внесення змін до Закону про публічні закупівлі).

Предметом спільної позиції Президії Польської академії наук і Президії KRASP, ухваленої 1 липня 2011 р., також був проєкт Національної наукової програми, поданий Міністерством вищої освіти і науки. Не намагаючись вказати на численні недоліки, зазначені у змісті цього документа, президії зосередилися на критичному оцінюванні методу підготовки та консультування цього проєкту, постулюючи запровадження публічного обговорення положень майбутнього проєкту Національної програми досліджень.

Співпраця KRASP з іншими організаціями та установами, що діють у секторі вищої освіти і науки, інколи була багатосторонньою. Прикладом ініціативи залучення кількох суб'єктів є спільне звернення KRASP, RGNiSW, PAN, RGIW щодо вжиття дій, спрямованих на запровадження фіксованого розрахунку накладних витрат у проєктах, що фінансуються чи співфінансуються з європейських фондів, адресоване у листопаді 2011 р. Міністрів науки і вищої освіти та Міністрів регіонального розвитку.

Сталося явне загострення відносин з KRZaSP. У грудні 2010 року відбулося перше спільне засідання Президії KRASP та Президії KRZaSP. Ця зустріч стала логічним наслідком співпраці обох конференцій у процесі підготовки проєкту стратегії розвитку вищої освіти. Його тема полягала насамперед у визначенні напрямів і форм майбутньої співпраці.

Особливо важливим є створення Центру аналізу та діалогу у вищій освіті, який діє при Фундації польських ректорів і є спільною ініціативою KRASP, KRZaSP та Польської асоціації роботодавців приватної освіти (що входить до складу Польської конфедерації приватних роботодавців Lewiatan). Під час першої зустрічі координаційної групи Центру, яка відбулася 1 грудня 2010 року, було погоджено, що завданням Центру є, зокрема, підготовка експертних висновків та висновків з питань, що охоплюють різні аспекти співіснування державних і приватних університетів. У дискусії, яка відбулася на спільному засіданні Президії KRASP та Президії KRZaSP, було звернуто увагу на те, що експертні висновки та звіти Центру повинні бути надійним джерелом інформації про функціонування обох секторів, що відображають фактичний стан справ (а не припущення), і повинні стосуватися, серед іншого, і чутливих тем, таких як співплата за навчання або диференціація місії університету.

Результати аналізів Центру аналізу та діалогу були представлені, серед іншого:

- на конференції „Конвергенція державного та недержавного секторів у вищій освіті – вибрані питання щодо фінансування університетів”, яка відбулася 7 квітня 2011 р. в Академії Леона Козьмінського;
- на конференції „Фінансування та державно-приватне партнерство в системі вищої освіти – польська практика та міжнародний досвід”, яка відбулася 20 квітня 2012 р. в Університеті інформаційних технологій та менеджменту в Жешуві.

Співпраця з РКА. Належні стосунки з Польською акредитаційною комісією були порушені в останній рік каденції, коли це – у зв'язку із законодавчим запровадженням Національної рамки кваліфікацій – Комітет поспішно та без консультацій з академічною спільнотою розробив і почав застосовувати нові процедури оцінювання освітніх програм і навчальних підрозділів, значною мірою незрозумілі для акредитованих закладів вищої освіти.

Успішно розвивалася співпраця KRASP з установами, створеними або реформованими в результаті прийняття пакета з п'яти законів про систему навчання. Порядок денний засідань Пленуму KRASP включав виступи представників Національного центру досліджень і розвитку, Національного наукового центру та Комітету з оцінювання наукових підрозділів.

Постійними учасниками засідань Пленарної асамблеї KRASP були також представники Студентського парламенту Республіки Польща та Національного представництва аспірантів. Кілька разів протягом нинішньої каденції вони мали змогу донести до ректорів важливі проблеми, які хвилюють представлені кола. Голова чи віцеполови KRASP або, в окремих випадках, делеговані члени Президії, брали участь у зустрічах, організованих здобувачами освіти та аспірантами.

Каденція 2012–2016

Наприкінці каденції, як і раніше, добре складалася співпраця між KRASP та RGNiSW. Формально через статутні зміни характер взаємовідносин дещо змінився – тепер KRASP має право делегувати своїх обранців до Ради. У каденції Ради, яка розпочалася 1 січня 2014 року, її головою було обрано проф. Єжи Возницького – одного із членів Ради, делегованих KRASP.

Обидва голови Ради, і виконувач обов'язки голови до 2013 р. проф. Юзеф Любач, і проф. Єжи Возницький – як гості засідань Президії та Пленарної асамблеї KRASP – інформували ректорів про найважливіші заходи та результати роботи RGNiSW в актуальному стані. Вони також мали змогу

ознайомитися з думками ректорів, викладеними в дискусії та у формі офіційних документів. Своєю чергою запрошені на засідання Ради представники KRASP мали змогу взяти участь у поточних дискусіях та висловити позицію конференції. У результаті цих контактів KRASP та RGNiSW представили схожі позиції практично з усіх ключових для закладів освіти питань, де голос академічної спільноти був важливим. Зокрема, KRASP та RGNiSW активно співпрацювали в діяльності з відповідного формування нормативно-правових актів, що регулюють функціонування системи вищої освіти і науки та в діяльності із забезпечення належних умов для розвитку вищої освіти, науки і культури, насамперед шляхом гарантування належного рівня їх фінансування відповідно до масштабів виконуваних завдань.

- Спільний лист Голови KRASP та Голови Головної ради з питань науки та вищої освіти, адресований у вересні 2014 року Прем'єр-міністрові Дональду Тускові у зв'язку з роботою над бюджетом на 2015 рік, у якому підкреслюється роль сектору знань, розвиток якого створює основу для реалізації політики розвитку, що підтримує процес модернізації країни та підвищення її конкурентоспроможності
- Спільний лист голови KRASP, Президента Польської академії наук, голови RGNiSW та голови Ради Національного наукового центру, адресований у травні 2015 року Прем'єр-міністрові Єви Копач у зв'язку з роботою над бюджетом на 2016 рік, щодо необхідності збільшення фінансування наукових досліджень, зокрема фундаментальних, та визначення дорожньої карти досліджень до 2% ВВП на ці цілі до 2020 року (за результатами цього листа відбулася зустріч представників академічної спільноти з Прем'єр-міністром щодо стану та перспектив фінансування науки та вищої освіти 2016 року)
- Ще один спільний лист від зазначених вище підписантів та голови FNP до Прем'єр-міністра Єви Копач, надісланий у вересні 2015 року у зв'язку з пропозиціями різкого скорочення видатків на вищу освіту та науку, які з'явилися під час дебатів щодо проекту державного бюджету на 2016 рік (за результатами цього листа представники установ від академічної спільноти зустрілися з прем'єр-міністром, міністром проф. Леною Коларською-Бобінською та міністром фінансів доктором Матешем Щуреком).

Співпраця з PAN. Серед партнерів KRASP особливу роль відіграє Польська академія наук. Традиційними стали щорічні спільні засідання президій обох організацій, які проводяться у липні. У 2013 році така спільна зустріч

відбулася у Вермінсько-Мазурському університеті (UWM) в Ольштині, а 2014 року в Дослідницькому центрі Польської академії наук у Яблонні. У 2015 році ця зустріч мала дещо іншу форму: у Вермінсько-Мазурському університеті в Ольштині відбулося спільне засідання Президії KRASP і KRUP за участі членів Президії Польської академії наук. Результатом цих зустрічей стало багато спільних документів, які підписали голова KRASP та президент Польської академії наук. Спільні ініціативи KRASP і PAN також здійснювалися в періоди між щорічними зустрічами, іноді за участю інших партнерів.

Важливе значення для ефективного залучення коштів програми Горизонт 2020 мала співпраця закладів вищої освіти із Національним контактним пунктом Рамкової програми Горизонт 2020 (КПК). Під час засідання Пленарної асамблеї KRASP у жовтні 2014 року Конференція уклала угоду з КПК про спільні дії для збільшення участі Польщі у програмі Горизонт 2020. Метою цих спільних дій було просування та заохочення закладів вищої освіти до активної участі у програмі. Партнери взяли на себе зобов'язання щодо популяризації експертної діяльності у сфері науково-інноваційної політики, імплементації „Європейської хартії науковців” та „Кодексу поведінки при наймі наукових працівників” і діяльності, спрямованої на ефективний пошук партнерів для створення консорціумів, що реалізують проекти.

KRASP також підтримує добрі відносини з іншими установами та організаціями, що працюють у сфері вищої освіти, науки та культури. Це знайшло відображення в присутності на засіданнях Пленарної Асамблеї або Президії KRASP, часто поєднаних із виступами запрошених представників інших, не згаданих раніше, установ та організацій:

- Конференція ректорів професійно-технічних закладів освіти Польщі
- Центральна комісія наукових ступенів і звань
- Національний науковий центр
- Національний центр досліджень і розвитку
- Комітет з оцінювання наукових підрозділів
- Комітет з наукової політики
- Рада Національної гуманітарної програми
- Польська акредитаційна комісія
- Патентне відомство Республіки Польща
- Управління державних закупівель
- Генеральна інспекція з питань захисту персональних даних
- Центр обробки інформації
- Студентський парламент Республіки Польща
- Національне представництво аспірантів

- Рада молодих вчених
- Рада вищої освіти і науки ZNP
- KSN NSZZ „Солідарність”
- Фундація польської науки
- Фундація розвитку системи освіти
- Фундація молоді науки
- Громадяни науки
- Академічна спортивна асоціація
- Польсько-американська комісія Фулбрайта
- Фундація Костюшка у Польщі
- Товариство Франція–Польща
- IREG Observatory on Academic Ranking and Excellence
- International Relations Offices Forum (Форум відділів міжнародних відносин)
- Товариство Республіки Польща і просування польських закладів вищої освіти „PRom”
- Освітній фонд „Перспективи”.

Наприкінці 2012–2016 років KRASP значно активізував співпрацю з установами, що діють у соціально-економічному середовищі. Виявом зміцнення зв'язків із діловим світом стала, зокрема, спеціальна сесія на засіданні Пленарної асамблеї KRASP у квітні 2013 року, присвячена співпраці між закладом вищої освіти та сферою економіки. Вона відбувалася у формі панельної дискусії, на якій були присутні представники роботодавців: Акціонерного товариства „Банк Рекао”, Акціонерного товариства „Банк Millennium”, Банку крайового господарства та Акціонерного товариства PZU. Обговорення торкалося двох основних тем: бажаних – з точки зору роботодавців – компетенцій випускників закладів вищої освіти та умов для ефективної трансформації наданих закладами вищої освіти знань у форму ринкових продуктів.

KRASP активно співпрацював з організаціями роботодавців. Часто відбувалися зустрічі з представниками роботодавців Республіки Польщі та представниками профспілок Лідерів сектору бізнес-послуг (Association of Business Service Leaders in Poland – Асоціація лідерів бізнес-послуг у Польщі – ABSL) та інших подібних об'єднань роботодавців, у тому числі в рамках конгресів і конференцій, які є місцем економічних дебатів, таких як Польський економічний конгрес „Наука для бізнесу – Бізнес для науки” – Варшава, жовтень 2014 р., або Європейський економічний конгрес – Катовіце, квітень 2015 р.

Під час сесії Пленарної асамблеї KRASP у жовтні 2015 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння між KRASP та Асоціацією польських банків щодо реалізації програми „Сучасне управління бізнесом”, метою якої, серед іншого було збагатити навчальні програми в закладах вищої освіти практичними елементами та підвищенням економічної обізнаності студентів.

Завдяки встановленим контактам з діловими партнерами (Товариство з обмеженою відповідальністю „Future Processing”, Акціонерне товариство PZU, EF Education First, Citi Handlowy – Акціонерне товариство „Торговий банк” у Варшаві, Акціонерне товариство „SIMPLE”, Акціонерне товариство „Getin Noble Bank”, Акціонерне товариство „Grupa LOTOS”, Акціонерне товариство „ING Сілезький банк”, Акціонерне товариство „Bank Millennium”, Акціонерне товариство „Польська друкарня цінних паперів”, Deloitte) вдалося отримати фінансову підтримку для проектів, які реалізує KRASP.

Каденція 2016–2020

На додаток до підтримки відповідних відносин з Міністерством вищої освіти і науки та іншими органами державної влади (комітети та підкомітети польського парламенту) і центральної адміністрації (інші міністерства), Конференція ректорів академічних шкіл Польщі виконує свої цілі, співпрацюючи з багатьма іншими установами та організаціями, що займаються вищою освітою і наукою.

З початку каденції дуже добре склалася співпраця між KRASP і Головною радою вищої освіти і науки (RGNiSW). Це було природно в ситуації, коли функцію голови Ради виконував проф. Єжи Возницький – один із членів Ради у каденції 2014–2017, делегованих KRASP. Припинення каденції RGNiSW у грудні 2017 року означало, що KRASP мусить провести вибори членів Ради на наступну каденцію. У червні 2017 року Пленарна асамблея KRASP прийняла у формі резолюції правила та порядок добору членів Ради. У липні Президія скликала виборчу комісію KRASP під головуванням ректора Станіслава Міхаловського, яка складалася з кандидатів, запропонованих конференціями ректорів окремих типів закладів вищої освіти, а також ухвалила рішення щодо розкладу заходів та детальної діяльності, пов'язаних з виборами. Нарешті, у жовтні, Пленарна асамблея з-поміж 62 кандидатів, запропонованих сенатами університетів, у результаті виборів обрала 12 членів нової Ради (число 12 є результатом розподілу між KRASP і KRZaSP пулу із 14 місць у складі Ради науки та вищої освіти, що

припадає на академічних викладачів, пропорційно до кількості студентів у закладах вищої освіти-членах обох конференцій).

У результаті внутрішніх рішень, ухвалених RGNiSW, яка складалася з осіб, обраних різними органами, зазначеними в Законі, члени Ради, призначені KRASP, взяли на себе основні функції. Головою RGNiSW у каденції 2018–2021 був проф. Збігнев Марціняк (Варшавський університет), а одним із двох віце-голів – проф. Веслав Банись (Сілезький університет). Комітети ради очолюють:

- Освітній комітет – проф. Томаш Шапіро (Варшавський університет економіки)
- Економіко-правовий комітет – проф. Ян Шамбелянчик (Познанський економічний університет)
- Науковий комітет – проф. Броніслав Марціняк (Університет ім. Адама Міцкевича в Познані).

До складу Президії RGNiSW також входять: проф. Томаш Мічка (Музична академія ім. Кароля Шимановського в Катовіце) та проф. Януш Жмія (Краківський сільськогосподарський університет ім. Гуго Коллонтая у Кракові) – колишні члени Президії KRASP.

Голова RGNiSW: проф. Єжи Возницький, а потім проф. Збігнев Марціняк, як постійні гості засідань Президії та Пленарної асамблеї KRASP, інформували ректорів про найважливіші заходи та результати роботи Ради в актуальному стані. У засіданнях органів KRASP також брали участь – як члени Президії KRASP і одночасно члени Ради в каденції 2018–2021 – проф. Веслав Банись, проф. Броніслав Марціняк і проф. Томаш Шапіро. Офіційно представляючи KRASP на засіданнях Ради, проф. Марек Кравчик та інші представники KRASP, запрошені на ці зустрічі, мали змогу взяти участь у поточних дискусіях і представити позицію Конференції на форумі Ради. У результаті цих контактів KRASP та RGNiSW представили схожі позиції практично з усіх ключових для закладів освіти питань, де голос академічної спільноти був важливим. Це було, як описано раніше, особливо важливим у діяльності, пов'язаній із Законом 2.0. Тому MNiSW змінило режим консультування проектів нормативно-правових актів шляхом проведення первинних консультацій ключових проектів з KRASP та RGNiSW, що, як виявилось, добре працює на практиці.

Співпраця між KRASP та RGNiSW не обмежується суміжними питаннями з формуванням змісту правових актів. Це помітно і в діяльності щодо забезпечення належного рівня фінансування вищої освіти і науки, відповідного масштабу виконуваних завдань. Прикладами такої діяльності є згадані

раніше спільні листи голів KRASP та RGNiSW до прем'єр-міністра Матеуша Моравецького: адресований лист від червня 2019 року щодо системного підвищення зарплат у сфері вищої освіти та науки й адресований лист від квітня 2020 року щодо компенсації закладам вищої освіти за фінансові збитки, завдані внаслідок епідемії COVID-19, шляхом збільшення ліміту вартості казначейських цінних паперів, які могли б бути передані закладам вищої освіти у 2020 році.

Іншим прикладом спільних дій KRASP та RGNiSW є позиція Президії KRASP та Президії RGNiSW щодо опитування студентів Сілезького університету, ухвалена 9 червня 2020 р. Особливо бурхлива реакція академічної спільноти була на заслуховування правоохоронними органами студентів Сілезького університету, які заперечували проти низької якості та ненадійності наданих знань. У спільній позиції Президії KRASP та Президії RGNiSW, ухваленій (через електронне листування) 9 червня 2020 року, ми висловили свою неприязнь до безпрецедентного втручання поліції та прокуратури у справі, вирішення яких є автономною відповідальністю закладу вищої освіти. Цю позицію ми надіслали також і прем'єр-міністрові. У відповіді 10 червня ми отримали копію листа з Канцелярії Прем'єр-міністра із направленням нашого документа Міністрові юстиції та Генпрокурору.

Серед партнерів KRASP важливу роль відіграла Польська академія наук, особливо в першій половині каденції.

У 2017 році формулу традиційних зустрічей Президії KRASP і Президії Польської академії наук було розширено – члени Президії RGNiSW були запрошені на зустріч, яку організував у липні Вармінсько-Мазурський університет в Ольштині. Тематами спільних обговорень, серед іншого, були:

- фінансування науки і вищої освіти з державного бюджету
- поточне та перспективне оцінювання наукових підрозділів
- краще використання можливостей, створених через H2020
- співпраця між інститутами Польської академії наук та закладами вищої освіти
- Відкрита наука: європейська перспектива та рекомендації EUA, польський контекст
- сприяння розвитку науки – у Польщі та за кордоном
- фінансування попередніх досліджень.

Результатом цієї зустрічі стала, серед іншого, спільна позиція щодо необхідності чіткого підвищення рівня фінансування вищої освіти і науки з державного бюджету.

У квітні 2018 року в контексті обговорення проекту Закону 2.0 та умов для ефективного впровадження нових нормативних актів ми разом із RGNiSW, Польською академією наук і кількома іншими установами та організаціями прийняли звернення академічної спільноти щодо системного збільшення фінансування вищої освіти і науки з державного бюджету.

На початку нинішньої каденції повернулася – вже раніше представлена Польською академією наук – концепція спільного керування офісом у Брюсселі Польською академією наук і KRASP. Враховуючи, що кілька національних конференцій ректорів мають постійні представництва в Брюсселі (наприклад, Німеччина, Франція, Італія, Іспанія, Португалія), KRASP позитивно відреагував на цю концепцію, яку також підтримав Національний науковий центр, за умови, що вартість цього проекту (орієнтовно приблизно 100 000 євро на рік) покриватиметься з інших фондів, ніж бюджет KRASP (наприклад, Міністерством вищої освіти і науки). Через відсутність джерела фінансування ідея створення спільного офісу в Брюсселі Польською академією наук і KRASP знову не втілилася в життя.

З огляду на переваги, що виникають з інтеграції академічної спільноти, для KRASP важливо підтримувати партнерські відносини з організаціями, що представляють студентів й аспірантів: Студентським парламентом Республіки Польща, Незалежною студентською асоціацією та Національним представництвом аспірантів. Голова KRASP традиційно був гостем організованих щорічних зборів PSRP та KRD, чергові президенти PSRP та KRD були гостями зустрічей KRASP. Особливим у цьому плані був 2019 рік; голова PSRP Домінік Лежанський взяв участь в обох засіданнях Пленарної асамблеї KRASP, організованих цього року, а на грудневому засіданні Президії він представив вимоги PSRP щодо внесення змін до Закону про вищу освіту та науку, що містяться в документі PSRP від 2 грудня 2019 р. Ці вимоги частково увійшли до списку пропозицій щодо внесення змін до Закону, зібраного Комісією зі стратегічних проблем вищої освіти KRASP. Вони також стали предметом позиції Президії KRASP, ухваленої 27 січня 2019 року з посиланням на позицію Головної ради вищої освіти і науки з цього приводу, розроблену у процесі консультації з KRASP. Інший аспектом співпраці KRASP та PSRP став заклик обох організацій до загальної участі у виборах до Європарламенту 2019 р. Питання тісної співпраці зі Студентським парламентом Республіки Польща набуло особливої актуальності у зв'язку з Епідемією COVID-19. Результатом частих переговорів між Головою KRASP та Головою PSRP стало, серед іншого, листування Офісу KRASP, адресоване ректорам, що

містило документи PSRP, які вказували на проблеми, що впливають на студентське середовище, та вказували на можливості їх розв'язання.

Протягом останніх кілька років успішно складається співпраця KRASP з Національним контактним пунктом дослідницьких програм ЄС (КПК). Вона ґрунтується на угоді KRASP-КПК про спільні дії щодо збільшення польської участі в програмі Горизонт 2020, підписаній під час засідання Пленарної асамблеї KRASP у жовтні 2014 р. Виконуючи положення цієї угоди, директор КПК д-р Зигмунт Красінський був частим гостем засідань Президії та Пленарної асамблеї KRASP, під час яких надавав інформацію, що цікавила ректорів. На засіданні Президії у січні 2019 року, на підставі висновку Комітету з міжнародної співпраці KRASP, ми прийняли позицію, в якій, позитивно оцінюючи результати спільної діяльності на цей момент, визнали доцільним продовжити цю співпрацю. Це може стосуватися, серед іншого, впровадження розроблених КПК керівних принципів і рекомендацій у закладах вищої освіти, включаючи використання досвіду рецензентів заявок на H2020, подання для консультації КПК заявок на H2020 перед надси- ланням їх до Європейської комісії та активну підтримку спільно виробленої позиції Польщі щодо програми Горизонт Європа (Horizont Europa). У цьому контексті ми зі здивуванням прийняли рішення Міністерства вищої освіти і науки (MNiSW) включити КПК до структури NCBiR. Це було предметом нашої дискусії із заступником міністра Войцехом Максимовичем під час засідання Пленарної асамблеї в грудні 2019 року.

KRASP також підтримує добрі відносини з іншими установами та організаціями, що працюють у сфері вищої освіти, науки та культури. Це знайшло відображення в присутності на засіданнях Пленарної асамблеї або Президії KRASP, часто поєднаних із виступами запрошених представників інших, не згаданих раніше, установ та організацій:

- Національний науковий центр
- Національний центр досліджень і розвитку
- Центральна комісія наукових ступенів і звань
- Польська акредитаційна комісія
- Акредитаційна комісія технічних закладів вищої освіти
- Комітет з наукової політики
- Комітет з оцінювання наукових підрозділів
- Конференція ректорів професійних навчальних закладів Польщі
- Національне представництво аспірантів
- Рада молодих вчених
- Центр обробки інформації

- Патентне відомство Республіки Польща
- Національна агенція академічного обміну
- Фундація польської науки
- Фундація розвитку системи освіти
- Фундація якості освіти
- Фундація молоді науки
- Освітня фундація „Перспективи”
- Фундація Університет дітей
- International Relations Offices Forum (Форум відділів міжнародних відносин)
- Рада вищої освіти і науки ZNP – KSN NSZZ „Солідарність” („Solidarność”).

Бажання співпрацювати з KRASP – у різних формах – демонструють багато суб’єктів, що працюють у сфері вищої освіти і не тільки. У 2019 році з такими пропозиціями виступили, зокрема, Асоціація „Форум деканів”, Польська книжкова палата та Конференція директорів бібліотек академічних закладів вищої освіти Польщі. У зв’язку з близьким завершенням каденції ми вирішили передати питання щодо оформлення співпраці з цими структурами „у спадок” органам влади KRASP, обраним на каденцію 2020–2024.

Як і попередньої каденції, протягом останніх чотирьох років KRASP також співпрацює з установами, що діють у соціально-економічному середовищі закладу вищої освіти, пропонуючи свої послуги закладам вищої освіти. Виконуючи положення „Угоди про співпрацю між Конференцією ректорів академічних шкіл Польщі та Асоціацією польських банків”, підписаної під час засідання Пленарної асамблеї KRASP у жовтні 2015 року, ми продовжили реалізацію програми „Сучасне управління бізнесом” протягом усього терміну повноважень, метою якого є, серед іншого, збагачення вищої освіти практичними елементами та підвищення економічної обізнаності студентів. Бачачи позитивні результати реалізації цієї програми, у січні 2020 року після засідання Президії KRASP, в якому взяв участь президент Польської асоціації банків – Кшиштоф Петрашкевич, ми підписали Додаток до угоди про розширення обсягу та терміну дії співпраці.

Завдяки налагодженим контактам із бізнес-партнерами, які також пропонують свої послуги закладам вищої освіти, такими як Microsoft Polska чи Asseco Data Systems, нам вдалося отримати фінансову підтримку для деяких проектів, які реалізує KRASP. Ми також отримали пожертву в розмірі 100 000 злотих від Philip Morris Polska на статутну діяльність KRASP 2018 року, зокрема на реалізацію проектів, спрямованих на популяризацію польських закладів вищої освіти та системи вищої освіти та науки в Польщі на міжнародній арені.

Додаток № 7.**Міжнародна діяльність KRASP – членство в Європейській асоціації університетів (EUA) та зв'язки з іншими національними конференціями ректорів****З довідника KRASP за каденцію 2020–2024**

Зміцненню позиції KRASP, а отже й закладів вищої освіти-членів Конференції, на міжнародному форумі багато років добре сприяє залучення до різноманітних форм діяльності, проведеної Європейською асоціацією університетів (EUA). Членство KRASP у EUA та пов'язана з цим присутність представників Конференції в органах цієї Асоціації і участь у роботі її робочих органів дозволяє опосередковано впливати на форму європейської політики у сфері вищої освіти та науки. Участь KRASP та польських закладів вищої освіти у численних дослідницьких проєктах, які проводить EUA з питань, актуальних для розвитку європейських закладів вищої освіти, створює можливості для отримання – через діяльність у групі міжнародних експертів – новий досвід, пов'язаний з управлінням закладами вищої освіти.

Звіт про діяльність KRASP за каденцію 2016–2020

KRASP займає міцні позиції на міжнародному форумі. Він представлений у найважливіших керівних та експертних органах Європейської асоціації університетів. Постійними партнерами KRASP, з якими підтримуються постійні контакти, в тому числі у формі частих тристоронніх зустрічей, є конференції ректорів Німеччини та Франції. Позиція KRASP також відображається у щораз більшій кількості запрошень і стимулів, адресованих KRASP Європейською асоціацією університетів та іншими організаціями для участі в міжнародних дослідницьких проєктах у сфері вищої освіти, науки та інших починань. Такі запрошення, які він не завжди може прийняти через відсутність „переробних можливостей”, видаються достатньо переконливим доказом того, що польські заклади вищої освіти та їх інституціоналізоване представництво у формі Конференції ректорів академічних шкіл Польщі здатні зробити вагомий внесок у процес змін, що відбуваються в Європейському просторі вищої освіти і науки, і навіть за його межами.

Міжнародна діяльність KRASP має багато вимірів. Вони охоплюють, серед іншого:

- співпрацю з European University Association (Європейською асоціацією університетів)

- співпрацю з конференціями ректорів інших країн та іншими міжнародними установами, а також спільні підприємства
- діяльність з розвитку міжнародного академічного обміну та просування польської вищої освіти, польських закладів вищої освіти та навчання в Польщі.

Присутність KRASP на міжнародному форумі багато в чому пов'язана з членством в Європейській асоціації університетів (European University Association – EUA). Конференція ректорів академічних шкіл Польщі є колективним членом EUA з 2001 року, тобто з моменту заснування цієї організації. European University Association (Європейська асоціація університетів) складається, окрім колективних членів, тобто національних конференцій ректорів, з індивідуальних членів – академічних закладів вищої освіти. Зараз майже 700 закладів вищої освіти мають статус індивідуального члена EUA, включаючи 35 закладів вищої освіти-членів KRASP.

Завдяки тому, що KRASP є членом EUA, інформація про роботу товариства надходить у різних формах (інформація на засіданнях Президії та Пленарної асамблеї, повідомлення електронною поштою, інформація, розміщена на сайті KRASP) не лише для закладів вищої освіти-членів EUA, але й для інших польських закладів вищої освіти, також до закладів вищої освіти-сподвижників KRASP. Це дозволяє, зокрема, університетам-членам KRASP, а також тим, які не є членами EUA, брати активну участь у деяких проектах, координованих EUA. Результатом роботи EUA є, серед іншого, розроблені за нашої участі або прийняті за нашої підтримки документи з питань, які мають вагомий вплив на функціонування закладів вищої освіти європейських країн. Часто вони мають форму послання, адресованого установам Європейського Союзу. Таким чином, опосередковано вони також адресовані представникам держав-членів ЄС у його інституціях (Європейській комісії, Європейській раді, Раді Європейського Союзу, Європейському парламенті та інших), оскільки від їхнього рішення залежать істотні розв'язання для розвитку вищої освіти і науки в Європі й – опосередковано – в окремих країнах. Тому завдання національних конференцій ректорів у таких випадках полягає в тому, щоб достукатися до людей, які визначають позицію країни в переговорах всередині ЄС.

KRASP неодноразово надсилав документи EUA з відповідними поясненнями, компетентним центральним органам нашої країни: Міністрові науки та вищої освіти, а також нашим представникам в європейських інституціях, зокрема депутатам, які представляють нашу країну в Європейському парламенті, закликаючи підтримати позицію EUA.

Однією з форм підтримки та поширення діяльності EUA в нашій країні, пов'язаної з формуванням європейської політики у сфері вищої освіти і науки, є надання різних звернень EUA до ректорів закладів вищої освіти-членів KRASP. Важливою формою діяльності EUA є, окрім діяльності з формування європейської політики у сфері вищої освіти та науки, реалізація дослідницьких проєктів з питань, актуальних для розвитку європейських закладів вищої освіти. Ці проєкти найчастіше реалізуються в партнерстві з вибраними національними конференціями ректорів, а іноді також з окремими закладами вищої освіти-членами. Протягом багатьох років KRASP, відповідаючи на запрошення, надіслані EUA до обраних національних конференцій ректорів, бере участь у проєктах, які координує ця Асоціація.

KRASP на запит EUA також надає позиції, що служать для опрацювання в Асоціації європейських університетів документів, які визначають офіційну позицію товариства щодо важливих питань європейської політики у сфері вищої освіти та науки.

Останніми роками питання цінностей дедалі частіше стає предметом зацікавлення в європейській академічній спільноті й темою обговорення на зустрічах, організованих EUA. Тому Європейська асоціація університетів – на основі інформації з окремих країн – зробила оцінку стану загрози та аналіз дій, вжитих державними органами влади та академічною спільнотою, у відповідь на прояви націоналізму, популізму та нетерпимості в Європі та за її межами, поширення псевдонауки та псевдофактів й інші загрози культурі демократії та науці. Інформація про ситуацію в цій сфері в нашій країні, про роль цінностей в освіті та наукових дослідженнях і їх значення для польських університетів була надіслана до офісу EUA в Брюсселі в жовтні 2018 року.

Одним із важливих питань для європейської академічної спільноти є також майбутнє Європейського простору вищої освіти (майбутнє Болонського процесу). Через дискусію з цього питання в Європі, KRASP було запропоновано – як і іншим конференціям ректорів, асоційованим в EUA – представити свою позицію з цього питання. Проєкт позиції щодо відповідей на запитання, сформульованих EUA, розроблено Болонською групою KRASP. Цю досить загальну позицію, представлену на засіданні Президії KRASP головою Групи проф. Євою Хмілецькою, було надіслано до офісу EUA у Брюсселі у вересні 2019 року разом із пропозиціями щодо додаткових детальних рішень, які розробила Йоланта Урбанік (Варшавський університет).

У зв'язку із закінченням терміну перебування на посаді проф. Веслава Банися як члена Правління EUA (EUA Board), кандидатом від KRASP до Правління EUA на наступний термін (2019–2023) у квітні 2018 р. ми обрали ректора Марціна Палиса. Після співбесід із кандидатами, запропонованими національними конференціями ректорів, проф. Марцін Палис був у „короткому списку” кандидатів, рекомендованих Правлінням для затвердження Радою EUA. У січні 2019 р. Рада затвердила цей список, і в результаті виборів, які відбулися під час засідання Генеральної асамблеї EUA в Парижі 11 квітня 2019 р., ректор Марцін Палис став членом Правління EUA на термін 2019–2023 рр., отримавши другу найбільшу кількість голосів з дев'яти кандидатів. Цей успіх, численний – порівняно з іншими країнами – участь представників KRASP у різних вирішальних і дорадчих органах та експертних групах, що діють в рамках EUA, а також згадане визнання Варшавського університету як організації European Learning & Teaching Forum (Європейського форуму навчання та викладання) у лютому 2019 року та надання Гданській Політехніці права організації Генеральної асамблеї та щорічної конференції EUA у 2020 (2021) р. можна розглядати як знак визнання EUA та вдячності за внесок польських закладів вищої освіти та KRASP у розвиток вищої освіти і науки в Європі та формування європейської політики в цій сфері.

У 2020 році KRASP став партнером міжнародного проекту EUA NEWLEAD: „Нові моделі інноваційного лідерства та управління змінами у вищій освіті”, що реалізовувався у 2020–2023 роках у рамках Erasmus+. Метою проекту є поліпшення функціонування та управління закладом вищої освіти, з особливим наголосом на ректорів та лідерів академічної спільноти – в окремих країнах та на європейському рівні – у сфері управління змінами та розв'язання складних і комплексних проблем інституційної трансформації. Координатор проекту: Ramon Llull University (Університет Рамона Лулля) (Іспанія), у співпраці з EUA. Партнери проекту: Конференція ректорів польських академічних закладів вищої освіти (KRASP), Конференція ректорів університетів Іспанії CRUE, Фламандська рада університетів VLIR, Університет Ісландії, Бізнес-школа ESCP. Асоційовані партнери: Асоціація університетів Ірландії IUA, Асоціація закладів вищої освіти Нідерландів VSNU, Конференція ректорів італійських закладів вищої освіти CRUI та Фондація польських ректорів (FRP). У березні–квітні 2021 року в рамках проекту було проведено опитування щодо розвитку лідерів та інституційної трансформації вищої освіти: системного рівня (KRASP-FRP) та інституційного рівня (заповнювали працівники закладів вищої

освіти на керівних посадах (ректори, проректори, директори/керівники адміністрацій, а також декани/керівники інститутів тощо) опитувальників. В опитуванні взяли участь понад 40% польських закладів вищої освіти. Звіт про дослідження доступний на веб-сайті EUA: <https://eua.eu/resources/publications/985:institutional-transformation-and-leadership-development-at-universities-a-mapping-exercise.htm>.

Представники KRASP в EUA каденції 2020–2024

Статутні органи

- Правління EUA Board – члени (вісім осіб), яких обрано строком на чотири роки проф. Марцін Палис, ректор Варшавського університету у 2012–2020 рр. – член EUA Board;
- Рада EUA Council – члени, делеговані конференціями ректорів, що діють в окремих країнах;
- проф. Єжи Ліс, голова Комітету з міжнародної співпраці KRASP, ректор Краківського науково-технічного університету ім. С. Сташиця (AGH) – постійний представник у Раді EUA.

Дорадчі органи та робочі групи – створюються з кандидатів, яких пропонують конференції ректорів, що діють в окремих країнах

- проф. Веслав Банись, голова KRASP у 2012–2016 рр., ректор Сілезького університету в Катовіцах у 2008–2016 рр. – член номінаційної комітету (Nominations Committee) EUA;
- проф. Ельжбета Жондзінська, Голова наукового комітету, Ректор Лодзького університету – член Стратегічної групи дослідження та інновацій (Research and Innovation Strategy Group) EUA;
- проф. Славомір Вьяк, ректор Лодзької Політехніки у 2016–2020 рр. – член експертної групи інноваційних екосистем (Innovation Ecosystems Expert Group) EUA;
- проф. Марек Незгудка – член Експертної групи з питань науки 2.0. & Open Science (EGOS) переговорів (Expert Group on Science 2.0. & Open Science (EGOS) та Групи учасників (Group of Negotiators) EUA.

Співпраця з конференціями ректорів інших країн та іншими іноземними установами

Формуванню позитивного іміджу польських закладів вищої освіти за кордоном сприяє підтримка чинних і встановлення нових партнерських

відносин із конференціями ректорів інших країн. Протягом багатьох років KRASP має особливо тісні контакти з Конференцією ректорів німецьких закладів вищої освіти – Hochschulrektorenkonferenz (HRK) і Конференцією ректорів/президентів французьких університетів – Conférence des Présidents d'Université (CPU) та Спілкою ректорів університетів України (URHEIU), асоційованими закладами вищої освіти, академічна співпраця з якими, безумовно, приносить багато переваг закладам вищої освіти-членам KRASP.

Інші конференції, з якими KRASP підтримує відносини: Конференція ректорів Іспанії (CRUE), Конференція ректорів Австрії (uniko, FHK), Конференція ректорів Аргентини (CIN), Конференція ректорів Чилі (CRUCH), Бразильська конференція ректорів (CRUB), Чеська конференція ректорів (CRC).

Додаток № 8.**Перелік видань Фундації польських ректорів (FRP-ISW)**

- [1] Barcz Jan, Wilkin Jerzy [red.]: *Wybrane zagadnienia dotyczące finansowania uczelni*. FRP, ALK, Warszawa 2011
- [2] Chmielecka Ewa, Trawińska-Konador Katarzyna [red.]: *Poziom 5 – brakujące ogniwo?* FRP, Warszawa 2014
- [3] Chmielecka Ewa, Matuszczak Katarzyna [red.]: *Poziom 5 – brakujące ogniwo? Przykłady programów kształcenia*. FRP, Warszawa 2015
- [4] Chmielecka Ewa, Kraśniewska Natalia [red.]: *Poziom 5 – brakujące ogniwo? Aspekty praktyczne*. FRP, Warszawa 2016
- [5] Chmielecka Ewa, Kraśniewska Natalia [red.]: *Poziom 5 – brakujące ogniwo? Podsumowanie*. FRP, Warszawa 2017
- [6] Chmielecka Ewa, Kraśniewska Natalia [red.]: *Edukacja dla przyszłości – jakość kształcenia*. FRP, Warszawa 2019
- [7] Chmielecka Ewa, Kraśniewska Natalia [red.]: *Poziom 5 – brakujące ogniwo? Propozycje zmian ustawowych*. FRP, Warszawa 2021
- [8] Chmielecka Ewa: *Współdziałanie uczelni publicznych i niepublicznych – opinie rektorów*. ISW, Warszawa 2004
- [9] Degtyarova Iryna, Woźnicki Jerzy [red. nauk.]: *Polsko-ukraińska współpraca instytucji przedstawicielskich reprezentujących rektorów, na rzecz doskonalenia działania uczelni. Raport końcowy realizacji Projektu MEIN–PW*. Oficyna Wydawnicza PW, Warszawa 2021
- [10] *Co nam przynosi Konstytucja Europejska?* FRP, PAN, Warszawa 2005
- [11] *Europejskie szanse polskiej młodzieży*. FRP, PAN, Warszawa 2006
- [12] Górniak Jarosław [red.]: *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. – Diagnoza szkolnictwa wyższego*. Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015
- [13] *Kodeks Dobre praktyki w szkołach wyższych*. FRP, KRASP, Kraków 2007
- [14] Kozłowski Jan [red.]: *Budżetowe instrumenty finansowania B+R w Polsce. Propozycja na lata 2005–2015*. KIG, ISW, Warszawa 2005
- [15] Kraśniewski Andrzej, Próchnicka Maria: *Benchmarking procesu wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji w polskich uczelniach*. FRP, Warszawa 2013
- [16] Leja Krzysztof [red.]: *Społeczna odpowiedzialność uczelni*. WZiE PG, ISW, Gdańsk 2008
- [17] Luterek Mariusz, Szczepańska Anna: *Podsumowanie debat nad projektem opracowania pt. Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010–2020. Projekt środowiskowy*. FRP, Warszawa 2010

- [18] Morawski Roman Z. [oprac.]: *Polskie szkolnictwo wyższe. Stan, uwarunkowania i perspektywy*. FRP, Warszawa 2009
- [19] *Nowe reguły finansowania szkół wyższych oparte na zasadzie współfinansowania studiów – doświadczenia międzynarodowe. Wstęp do operacjonalizacji strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce 2010–2020*. ISW, Warszawa 2012
- [20] *Określenie istoty pojęć innowacji i innowacyjności, ze wskazaniem aktualnych uwarunkowań i odniesień do polityki proinnowacyjnej. Podejście interdyscyplinarne*. ISW, KIG, Warszawa 2006
- [21] Pacuska Maria, Wiśniewski Adam: *Zarządzanie prawami własności intelektualnej w świetle analizy regulaminów uczelnianych*. FRP, Warszawa 2015
- [22] *Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) w świetle doświadczeń międzynarodowych oraz strategii rozwoju szkolnictwa wyższego 2010–2020*. ISW, Warszawa 2012
- [23] *Polska w Zjednoczonej Europie: substrat ludzki i kapitał społeczny*. PAN, FRP, Warszawa 2006
- [24] *Przyszłość Unii Europejskiej a traktat ustanawiający konstytucję dla Europy*. FRP, PAN, Warszawa 2004
- [25] *Raport o zasadach poszanowania autorstwa w pracach dyplomowych oraz doktorskich w instytucjach akademickich i naukowych*. FRP, Warszawa 2005
- [26] *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego: 2010–2020. Projekt środowiskowy*. FRP, Warszawa 2009
- [27] Szostek Andrzej [red.]: *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. – Misja społeczna uniwersytetu w XXI wieku*. Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015
- [28] Więckowski Tadeusz [red.]: *Memorandum dotyczące polityki kontroli antyplagiatowej prac dyplomowych na polskich uczelniach*. FRP-Plagiat.pl, Warszawa 2016
- [29] Wilkin Jerzy [red.]: *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. – Finansowanie szkół wyższych ze środków publicznych*. Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015
- [30] Wilkin Jerzy [red.]: *Reformowanie systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. Uwarunkowania ekonomiczno-finansowe i prawne*. OAESP WNE UW, FRP, Warszawa 2010
- [31] Woźnicki Jerzy [red.]: *Trendy, modele i perspektywy rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce 2021–2025 z projekcją do roku 2030*. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2022

- [32] Woźnicki Jerzy [red.]: *Rady uczelni: regulacje i dobre praktyki*. FRP, KRASP, Warszawa–Toruń 2021
- [33] Woźnicki Jerzy [red.]: *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Warszawa–Toruń 2020
- [34] Woźnicki Jerzy [red.]: *Analiza współpracy uczelni polskich i ukraińskich na tle porównania systemów szkolnictwa wyższego. Wnioski i rekomendacje*. FRP, Warszawa 2015
- [35] Woźnicki Jerzy [red.]: *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Cz. I: Opis prac nad Programem rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. i jego najważniejsze elementy*. Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015
- [36] Woźnicki Jerzy [red.]: *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Cz. V: Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego*. Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015
- [37] Woźnicki Jerzy [red.]: *Misja i służebność uniwersytetu w XXI wieku. Praca zbiorowa*. FRP, Warszawa 2013
- [38] Woźnicki Jerzy [red.]: *Financing and Deregulation in Higher Education*. [FRP], Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2013
- [39] Woźnicki Jerzy [red.]: *Benchmarking w systemie szkolnictwa wyższego. Wybrane problemy*. FRP, Warszawa 2012
- [40] Woźnicki Jerzy [red.]: *Benchmarking w systemie szkolnictwa wyższego*. FRP, Warszawa 2008
- [41] Woźnicki Jerzy [red.]: *Formuła studiów dwustopniowych i zaawansowanych*. FRP, KRASP, Warszawa 2008
- [42] Woźnicki Jerzy [red.]: *Model współdziałania uczelni publicznych i niepublicznych – stan obecny i perspektywy*. ISW, FPAKE, Warszawa 2004
- [43] Woźnicki Jerzy [red.]: *Nowe podejście do standardów kształcenia w szkolnictwie wyższym*. FRP, KRASP, Warszawa 2006
- [44] Woźnicki Jerzy [red.]: *Regulacje prawne, dobre wzorce i praktyki dotyczące korzystania przez podmioty gospodarcze z wyników prac badawczych i innych osiągnięć intelektualnych instytucji akademickich i naukowych*. ISW, KIG, PARP, Warszawa 2006
- [45] Woźnicki Jerzy [red.]: *Założenia dotyczące rozwoju systemu informacji zarządczej w szkołach wyższych w Polsce*. FRP, Warszawa 2008
- [46] Woźnicki Jerzy: *A Study on Current and Prospective Impact of Demography on Higher Education in Poland*. PRF, Warsaw 2007

- [47] Woźnicki Jerzy: *Uczelnie akademickie jako instytucje życia publicznego*. FRP, Warszawa 2007 [wersja anglojęzyczna – wydanie UNESCO-CEPES]
- [48] *Zadania polskich szkół wyższych w realizacji nowej Strategii Lizbońskiej*. FRP, Warszawa 2005
- [49] *Zadania polskich szkół wyższych w realizacji Strategii Lizbońskiej*. ISW, Warszawa 2004
- [50] Ziejka Franciszek [red.]: *Model awansu naukowego w Polsce*. FRP, KRASP, Warszawa 2006.

Додаток № 9.**Програма Освітньої фундації (FE) „Перспективи” та заклади вищої освіти-члени KRASP під назвою „Study in Poland”**

Коли у травні 2005 року Пленарна асамблея KRASP вирішила започаткувати разом з Освітньою фундацією „Перспективи” програму „Навчання в Польщі», спрямовану на популяризацію польських закладів вищої освіти за кордоном та заохочення іноземців до навчання в Польщі, у нашій країні навчалося 8829 іноземних здобувачів освіти. У 2020/2021 навчальному році їх було вже **84 689**. Це десятикратне збільшення відображає масштаб зусиль польських закладів вищої освіти, їхніх соціальних партнерів та дипломатично-консульських служб у розбудові бренду польської вищої освіти за кордоном.

Підсумовуючи 17 років реалізації програми, треба зазначити, що її ініціатори добре розуміли виклики інтернаціоналізації, які стоять перед вищою освітою, і далекосяжно сформулювали положення програми. Союз між KRASP і Освітньою фундацією „Перспективи” був результатом вступу Польщі до Європейського Союзу. Тоді гострою стала потреба координації діяльності польських університетів за кордоном, і оскільки не вдалося одержати підтримки цієї ідеї від тодішнього Міністерства національної освіти та спорту, було вирішено діяти спільно. Тим паче, що KRASP вже мав власний досвід (видав інформаційний довідник „How to Study in Poland in English Language” („Як навчатися в Польщі англійською мовою”), а „Перспективи” раніше організувала кілька успішних презентацій польських університетів за кордоном.

Перший рік програми (2005/2006) показав, що хоча координація діяльності сама собою дає результати, вона також унеможливує планування з необхідним кількарічним випередженням. Тому в червні 2007 року KRASP та Освітня фундація „Перспективи” підписали „Угоду про встановлення стратегічного партнерства” у сфері закордонного просування польських університетів. Було поставлено чіткі цілі, встановлено правила (зклади вищої освіти мають автономію в приєднанні до програми), а контроль за виконанням програми покладено на Комітет з міжнародної співпраці KRASP.

Для „Study in Poland” було прийнято перевірену в інших державах модель т. зв. *agency consortium*, в якому університети довіряють частину своєї діяльності незалежній неурядовій організації, що діє на засадах *non profit* і користується довірою партнерів. Стабільна протягом усіх цих років кількість учасників програми (50–60 закладів вищої освіти) підтверджує

сенс і цілеспрямованість проведених заходів. Варто також повернутися і звернути увагу на два елементи:

- „Study in Poland” – це перша організована спроба в історії польської вищої освіти, спрямована на координацію діяльності закладів вищої освіти та державних, місцевих урядових і неурядових установ для широкої інтернаціоналізації навчання в Польщі та просування польських університетів за кордоном
- Програма „Study in Poland” тепер є цінним брендом, відомим у Польщі, але також визнаним у всьому світі, зокрема завдяки сильній присутності в інтернеті та спільній участі найкращих польських університетів та Фондації „Перспективи” у ключових міжнародних освітніх подіях

Сильною стороною програми є її невід’ємний зв’язок із KRASP та академічними закладами вищої освіти в Польщі. Усі наступні голови конференції зробили великий внесок в успіх: Францішек Зейка, Тадеуш Лютий, Катажина Халасінська-Мацуков, Веслав Банись, Ян Шмідт і Аркадіуш Менжик, а також уповноважений KRASP з міжнародних питань: Кароль Мусьол, Влодзімеж Никель, Марек Тукендорф, та Єжи Ліс, турбуючись про те, щоб питання інтернаціоналізації і „Study in Poland” мали належне місце в діяльності KRASP. Ми також разом лобювали створення державної інституції – з часом вона отримала назву Національне агентство академічного обміну – без коштів якої не була б можлива інтернаціоналізація польської науки, бо саме таким ми завжди бачили головне завдання NAWA.

„Study in Poland” посідає постійне місце в польській вищій освіті. В його рамках за 17 років у Польщі та за кордоном було організовано понад 420 заходів, спрямованих на популяризацію польської вищої освіти та заохочення іноземців до навчання в Польщі. Було визначено дев’ять країн, які мають для нас ключове значення для працевлаштування. Це: Україна, Білорусь, Індія, Туреччина, Казахстан, Азербайджан, Узбекистан, Грузія та Вірменія. Особлива пропозиція, зосереджена на цих країнах, принесла результати: тоді як у 2015/2016 року 60 відсотків усіх іноземців, які навчалися в Польщі, були вихідцями з цих країн, чотирма роками пізніше цей відсоток збільшився до понад 70 відсотків!

Спектр заходів, проведених у 2005–2022 роках у рамках „SiP”, широкий. Серед іншого, було організовано 15 щорічних конференцій „Іноземні студенти в Польщі” за участю ключових партнерів інтернаціоналізації польської вищої освіти, щоразу поєднаних із засіданням Президії KRASP. Під час цих конференцій уже п’ять разів було відзначено нагородою Internationalization Stars („Зірки інтернаціоналізації”) осіб, що мають

найбільші заслуги в інтернаціоналізації. Під патронатом Голови KRASP відбувся фінал 12-го конкурсу INTERSTUDENT на найкращого іноземного студента в Польщі.

Щорічно організовувалися консультаційні зустрічі закладів вищої освіти-учасниць програми „SiP” і тренінги в рамках Академії інтернаціоналізації. Видано два томи з серії „Час інтернаціоналізації”, а також 15 випусків багатотиражного інформаційного довідника з пропозиціями закладів вищої освіти „Study in Poland” (англійською та російською мовами). З 2011 року щорічно публікується статистично-інформаційний звіт „Іноземні здобувачі вищої освіти в Польщі”, який став основним джерелом знань про інтернаціоналізацію. Інформаційний портал studyinpoland.pl та профілі в соціальних мережах постійно розвиваються. Серед іншого, завдяки скоординованим зусиллям KRASP та „Перспектив” коефіцієнт інтернаціоналізації зріс з 0,52% у 2005/2006 до 6,97% у 2020/2021 (цьому сприяло також зменшення загальної кількості здобувачів освіти).

Пандемія поставила перед „Study in Poland” нові виклики. Відбувся перехід до онлайн-промоційної діяльності в поєднанні з аналітичною підтримкою закладів вищої освіти у сфері інтернаціоналізації. Прикладами такої діяльності є дві доповіді „Інтернаціоналізація у часи пандемії”, вебінари з інтернаціоналізації та формування міжнародної репутації закладів вищої освіти у ці непрості часи.

Що буде далі? З аналізу, який здійснили „Перспективи” з дозволу Міністерства вищої освіти науки і науки (MNiS), видно, що для належного розвитку вищої освіти в Польщі необхідно щонайменше 100 000 іноземних студентів. Через пандемію та війну в Україні, досягнення цієї мети буде розтягнуто, але вона не втратила своєї актуальності. Досягнення цієї мети вимагає участі та зосереджених зусиль усіх партнерів інтернаціоналізації: зацікавлених міністерств (міністерства вищої освіти, міністерства закордонних справ, внутрішніх справ та економіки), закладів вищої освіти, конференцій ректорів та неурядових організацій, що підтримують освіту. Праці нікому не забракне!

Опрацював Вальдемар Сівінський

Додаток № 10.

„Ми не створюємо нічого нового”. Розмова з проф. Єжи Возницьким, „Forum Akademickie” 1999, № 12

Конференція ректорів академічних навчальних закладів Польщі була створена порівняно недавно, у червні 1997 року. За цей короткий, як для академічних закладів, час він поступово став найважливішим, поряд з Головною радою вищої освіти, органом, який висловлює думки з питань вищої освіти та представляє академічну спільноту.

Ми не винаходимо нічого нового. Польща досягає європейських стандартів, яких раніше не представляла в цій сфері. У переважній більшості країн існують не Головні ради, а національні конференції ректорів. Так є в усіх країнах Євросоюзу. Голови представляють їх у Конфедерації національних конференцій ректорів Європейського Союзу (CEURC). Цю групу доповнюють т. зв. асоційовані члени, до яких також входять Польща, а поряд з нею Чехія, Ісландія, Норвегія, Словаччина, Швейцарія та Угорщина. Це найбільш серйозна і найбільш представницька асамблея європейських ректорів. Існує також Асоціація європейських університетів (CRE), яка охоплює майже 600 різних європейських закладів вищої освіти, представлених ректорами. Пленарна асамблея збирається двічі на рік. В інтересах середовища на ній говорять одним голосом, звідси й підготовка до злиття CEURC і CRE в одну організацію. Процес організації ректорів у Європі, як бачите, дуже просунувся. Польща була однією з останніх країн, яка пододала затримки в цьому питанні.

Європейські конференції ректорів зазвичай є статутними установами з великими офісами та базами, тоді як польська конференція поки що є, як і досі, добровільним об'єднанням ректорів.

При створенні KRASP – а пригадаймо, що раніше протягом кількох років неофіційно діяли й існують досі конференції окремих типів закладів вищої освіти – була створена асоціація ректорів закладів вищої освіти, які відповідали певним критеріям. Ми назвали їх критеріями академічності. Ми прийняли регламент конференції і відповідно до нього у KRASPі – формально – проводимо збори, голосуємо, організуємо вибори, затверджуємо фінансову звітність. Так були об'єднані заклади вищої освіти, представлені в особі їхніх ректорів. Якби майбутній закон містив лише положення про право на існування різних конференцій ректорів, це не було б офіційним дозволом на надання бажаного рангу Конференції ректорів академічних шкіл Польщі. Тому в законі повинна бути закріплена KRASP, яка дійсно працює.

KRASP – це конференція, яка об'єднує академічні університети. Критерій академічності є договірним питанням. Спочатку її було визначено як уповноваження присуджувати докторські ступені в двох галузях і габілітацію в одній.

Зрештою, ми вирішили, що конференція має об'єднати більшу групу закладів вищої освіти, і поки що учасниками конференції є заклади вищої освіти, які мають право надавати докторські ступені принаймні в одній галузі та навчати магістрів принаймні у двох напрямках. З іншого боку, пасивне виборче право, тобто можливість балотуватися на посаду, надається ректорові закладу вищої освіти, якщо він має право на габілітацію хоча б з однієї дисципліни.

Чи важливо розрізнити державні та приватні заклади освіти, чи конференція відкрита для всіх закладів вищої освіти?

Так. Наш намір полягає в тому, щоб KRASP включав заклади вищої освіти, які відповідають критерію академічності, про який ми говорили, і ми не розрізняємо державні та недержавні заклади вищої освіти. Я вірю, що незабаром на наше запрошення до KRASP приєднаються перші недержавні заклади вищої освіти, які мають право присуджувати докторські ступені. Ми маємо намір шукати інші форми участі в роботі KRASP ректорів недержавних університетів.

У зв'язку зі збільшенням кількості справ, якими займається KRASP, чи є потреба у створенні потужної конференц-бази?

Ми хочемо бути головним партнером уряду та парламенту у формуванні освітньої політики держави, особливо у сфері вищої освіти та науки. Діючи в межах академічної місії та соціальної ролі наших закладів вищої освіти, ми хочемо підтримувати діяльність, пов'язану з наукою, вищою освітою та розвитком технологій, узгоджені з нами також дії інших міністерств, окрім Міністерства національної освіти, таких як, наприклад, Міністерство науки, Міністерство закордонних справ, Міністерство економіки та тих міністерств, яким досі підпорядковувалися деякі державні заклади вищої освіти. Ми хотіли б, щоб із положень Закону випливало, що уряд і парламент консультуються з KRASP з основних питань, пов'язаних із вищою освітою та наукою. У європейських країнах це норма. Європейська комісія не робитиме нічого щодо науки та вищої освіти без попередньої консультації зі згаданим CEURC. Ми хотіли б зайняти таку ж позицію щодо нашої влади. Повторюю ще раз, ми не створюємо нічого нового. Отже, Польща приймає лише європейські стандарти. У зв'язку

з цією діяльністю, виникне, однак, не стільки необхідність розбудови офісу KRASP, скільки його основної бази. Діяльність KRASP фінансується за рахунок внесків закладів вищої освіти. Поки що вони дуже низькі – в межах 1000–2000 злотих на рік. Можливо, у майбутньому нам доведеться їх трохи підняти. За належність до європейських організацій, наприклад до CRE, заклади вищої освіти платять незрівнянно вищі внески.

Але в нашій країні таку роль зараз виконує Головна рада вищої освіти. За відсутності польської конференції ректорів ми справді мали орган у вигляді Ради, який виконував цю роль. І слава їй за це. У важкі часи ПНР Рада була місцем захисту університетської автономії та самоврядування, але ці часи минули. Після того, як ректори створили свою загальну конференцію, яка має конкретні досягнення, я думаю, що найвищі державні органи влади Республіки Польща та зацікавлені міністри не мають жодних сумнівів, хто має бути їхнім головним партнером у питаннях надання висновків щодо основних напрямів розвитку вищої освіти і науки. Позиція KRASP тут беззаперечна.

Полеміка про стосунки між Головною радою та KRASP точиться вже давно, в тому числі і на наших сторінках. Попередні проекти нового закону передбачали існування і KRASP, і Головної ради, а також створення Академічної акредитаційної комісії.

Ми, ректори, виступаємо прихильниками перетворення Головної ради вищої освіти на Академічну акредитаційну комісію. Я думаю, що варто скористатися тут так званим принципом бритви Оккама. Немає потреби множити сутності понад необхідність. Більшість нинішніх повноважень Ради все одно перейме АКА. Тут усі погоджуються. То який сенс залишати орган майже без компетенції або дублювати компетенції KRASP? Навпаки, інтерес вищої освіти полягає у використанні досвіду RGSW в акредитаційній діяльності. Звідси пропозиція KRASP.

Чи немає місця і для KRASP, що також є представником середовища, бо ректори є обраними, і для Головної ради, яка має дещо іншу перспективу, бо її обирають представники різних груп, наприклад, молодші науковці чи студенти, які інакше не мали б такого представництва?

Студенти мають свій парламент. Студенти та молодші наукові співробітники обирають своїх ректорів. Те, що Рада обрана по-іншому, не може бути чесною, бо так ми протистояли б Раді конференції ректорів. Тому

найважливішим партнером Міносвіти буде KRASP, а не Рада, адже саме ректори, як і міністр, несуть персональну відповідальність за питання вищої освіти в межах своєї діяльності. Повторюю, від імені академічної спільноти потрібно говорити одним голосом, це в її інтересах. Насамперед подивімося на завдання. Найважливішими повноваженнями Ради сьогодні є акредитаційна діяльність. Це пов'язано з чинним законодавством, і так є на практиці. Головна рада виконувала ці функції в порядку, дозволеному законом. Що стосується чинних законодавчих можливостей, то це робиться дуже добре. Рада зробила великий внесок у контроль якості навчання. Якщо називати найбільші досягнення Ради за минулу каденцію, то я вважаю, що вони стосуються передусім ліцензування та акредитації. Ректори закликають перетворити Головну раду на новий орган під назвою Академічна акредитаційна комісія, або, можливо, Головна акредитаційна рада, як дехто пропонував, і надати їй повні повноваження з акредитації та зміцнити її позицію щодо міністра. Ця формула трансформації має бути описана в перехідних положеннях закону та передбачати, що члени, обрані на останніх виборах, стають на підставі закону членами АКА (або RGA) і служать новій установі своїм досвідом. Я вважаю, що ця формула буде найкращою для вищої освіти.

Ще в червні було запропоновано, щоб АКА була двопалатною. Одна з палат займатиметься питаннями акредитації, інша – науковими ступенями та вченими званнями, а також правом на отримання докторських ступенів і габілітацій, тобто перейме повноваження чинної Головної комісії з присвоєння вчених звань і наукових ступенів. Зараз, через труднощі з отриманням консенсусу щодо ступенів, СК залишається як окрема організація. Це не найкраще рішення. У такому разі напевно також треба застосувати принцип бритви Оккама.

СК та Закон про наукові ступені та вчені звання залишмо до окремого внесення змін, за винятком такої його статті, яка запроваджує докторат мистецтвознавства, габілітований докторат мистецтвознавства та звання професора мистецтвознавства. Це на замовлення художніх закладів вищої освіти. Ми не можемо змінити все одночасно, і питання наукової кар'єри потрібно відкласти на майбутнє. Своїм шляхом, у пропозиції, яку розробила у березні 1998 року Законодавча комісія KRASP – відомою як зелена книжечка – ми запропонували, щоб Головна регуляційна установа у сфері вищої освіти включала т. зв. Головну раду і мала дві підкомісії: акредитаційну і відповідальну за наукову кар'єру та уповноваження одиниць, тобто *де-факто* щоб цей заклад був трипалатним, але одним.

Нещодавно на пресконференції президії KRASP міністр заявив, що KRASP стає основним партнером у розробленні остаточного проекту закону.

Так. Визначено групу експертів KRASP, до складу якої входять уповноважені представники конференції, відомі професори права, які підготують редакцію змін і доповнень до закону, який подав KRASP. Сподіваємося, що за відносно короткий час ця група допоможе Міністерству національної освіти розробити остаточний варіант закону. Припускаю, що погоджений таким чином проект матиме підтримку KRASP.

Які питання ректори вважають за потрібне включити до проекту?

Ми сформулювали 22 детальних вимоги. Одне з ключових для нас питань – це справи оплати. Закладам вищої освіти не можна забороняти стягувати плату за навчання. Виходом може стати формула, запропонована як другий варіант у міністерському проекті, тобто ліміти, в рамках яких навчання безкоштовне. Це рішення схоже на запропоноване в опрацьованні законодавчої комісії KRASP. Платним було б навчання поза лімітами, на які заклад вищої освіти має передбачене бюджетне фінансування. Ми вже давно говоримо про необхідність фінансування вищої освіти з огляду на завдання. Не може бути так, як зараз, щоб ректори окремо вирішували питання про кількість студентів, а уряд окремо про обсяг фінансових ресурсів. Ми не знаємо, яке буде фінансування, а уряд не знає, який буде набір. Це фундаментальна системна помилка. Нове рішення вимагатиме визначення середньої вартості навчання на певній спеціальності, але це можна зробити. Після набрання чинності нового закону при призначенні дотації міністр міг би визнати, що вихідним пунктом є чинні пропорції, які виникають з чинного алгоритму, і поступово, у наступні роки, систему фінансування державних закладів вищої освіти Міністерство національної освіти змінить за погодженням з KRASP.

Але хто вирішуватиме ці ліміти – міністерство? Хіба це не було б найкращим рішенням?

Те, що ми пропонуємо, є найкращим рішенням в умовах невдалої конституційної норми. У неї є мінус – це загрожує автономії закладу вищої освіти, а отже, ми зробили автономію закладу вищої освіти конституційним принципом, який ректори беруть, як зіницю ока. Проте ми готові погодитися на таке рішення, щоб буквальне тлумачення конституційної норми про заборону стягнення плати за навчання – у разі її запровадження – не призвело б до фактичного закриття закладів вищої освіти для багатьох молодих людей. Попереднє моделювання показує, що це позбавить навчання близько чверті

нинішньої кількості здобувачів освіти. Ми можемо прийняти запропоноване рішення, тому що KRASP став нашою гарантією автономії закладу вищої освіти. Без статутного зміцнення KRASP ми не прийняли б цієї пропозиції.

Це рішення, однак, фактично дублює сьогоднішній поділ на кращу денну і гіршу заочну форми навчання.

Тут є подібні елементи, але ми усуваємо головний недолік поточного рішення, пропонуючи за окрему плату денну форму навчання, яка є такою ж хорошою, як і безкоштовна денна форма навчання. Враховуючи конституційне положення та результати попереднього обговорення, видається, що це найкраще рішення. Але ми проти встановлення законодавчих обмежень щодо розміру оплати за навчання.

Які інші вимоги?

Іншою важливою вимогою ректорів є визнання того, що інституційна автономія закладів вищої освіти є основним принципом і її треба розуміти широко. Ми очікуємо, що принцип автономії охопить не лише сферу академічних питань, а й сферу економіки та управління закладом вищої освіти. Це означає, що статут університету більшою мірою стане джерелом права. Зкладам вищої освіти необхідно надати більше прав і можливостей для створення університетської системи оплати праці та власної кадрової політики. Вони також повинні мати право створювати асоціації закладів вищої освіти із статусом юридичної особи, включаючи можливість надавати такій асоціації статус університету на підставі статуту, якщо асоціація відповідає відповідним вимогам. Це започаткувало б новий шлях консолідації для інституційно надмірно розпоршених закладів вищої освіти. Поки що це було можливо лише шляхом ліквідації чинних закладів вищої освіти, що може бути дуже болючим, а інколи унеможлиблює весь процес. Я виступаю прихильником утворення в майбутньому, використовуючи формулу асоціації, закладу вищої освіти із статусом юридичної особи, Мазовецького університету, об'єднавши зацікавлені заклади вищої освіти Мазовецького регіону.

Відповідно до чинного закону сформульовано закид у відсутності інструментів розв'язання проблеми багатостатності, тобто, зниженні якості заочного навчання. Чи при такому сконструйованому законі ми не зробимо такої ж помилки? У матеріалах KRASP йдеться про усунення зайвих норм закону та це називають надрегулюванням. Чи залишаться у міністра інструменти реагування в явно поганих ситуаціях? Сьогодні,

наприклад, він не має права ліквідувати недержавний заклад вищої освіти, який погано працює.

Переважно це питання про рівень регулювання та дерегуляції системи та правила її контролювання. Є країни, де міністр призначає ректорів. У Польщі позитивні традиції зовсім інші. Наше припущення – це дерегуляція, тобто децентралізація повноважень. Закон делегує багато повноважень на рівень закладів вищої освіти, але водночас залишає багато повноважень та інструментів, про які ви говорите, в руках міністра. Це питання заторкує ще одну важливу вимогу ректорів – вдосконалення інструментів регулювання системи. Ми б хотіли, щоб міністр, який має більше коштів, міг проводити активнішу політику фінансування закладів вищої освіти з державних коштів і міг керувати системою через механізм акредитації. Він також матиме наглядові повноваження, але ми хочемо, щоб вони були чітко визначені в законі. Що стосується кадрових питань, то ми хочемо, щоб розстановка посад і рівень заробітної плати залежали від закладу вищої освіти, працюючи в рамках його бюджету, а не, як досі, визначалися статистично навіязаною шкалою окладів. Ми хочемо запровадити рішення, які б дозволили ректорам мати повний контроль над адміністрацією та економікою у закладі вищої освіти та дозволили в розумних межах виконувати деякі завдання у сфері обслуговування університету зовнішніми установами.

Новий закон, мабуть, на багато років врегулює питання вищої освіти. Вже тепер видно, що багато речей, наприклад, питання про спрощення наукової кар'єри, поки що вирішити неможливо. На Вашу думку, чи його рішення йдуть у правильному керунку?

У найближчому майбутньому наші заклади вищої освіти зіткнуться з багатьма викликами, включаючи демографічний спад, знецінення активів і вступ Польщі до Європейського Союзу, а також необхідність конкурувати на європейському академічному ринку з точки зору освітніх і дослідницьких завдань. Заклади вищої освіти повинні інституційно зміцнюватися, вдосконалювати свою незалежність і практикувати методи ефективного менеджменту, щоб наблизитися до моделі функціонування, яку в світі називають підприємницьким закладом вищої освіти. Хороший закон, а ми зараз маємо шанс його створити, має давати такі можливості, щоб ми могли виховувати молодь, здатну відповідати викликам XXI століття та конкуренції на міжнародному ринку праці.

Додаток № 11.

„Свобода і відповідальність”. Розмова з проф. Єжи Возницьким, „Forum Akademickie” 2020, № 12

Університет має залишатися відкритим для дебатів і зустрічей, у тому числі навіть презентації політичного змісту, але не через кожного викладача на заняттях, а лише через запрошених гостей на зустрічах, які організують, наприклад, студенти. Однак заклад вищої освіти повинен залишатися неупередженим і не віддавати переваги жодному політичному вибору чи формуванню. Якщо він орендує простір однієї зі сторін політичної арени, то вона має бути відкритою для присутності іншої сторони на тих же умовах.

Що таке академічна автономія і в чому вона полягає?

Автономія закладу вищої освіти – це право діяти самостійно, за власним рішенням, без стороннього втручання в межах, що впливають із певного канону: правового та культурного; це також може бути результатом історичних передумов, традиції. У закладі вищої освіти треба розрізняти інституційну автономію та автономію академічної спільноти, тобто спільноти закладу вищої освіти. Цю відмінність підтверджує чинний Закон про вищу освіту і науку. Інституційна автономія – це право керівництва університету ухвалювати рішення без стороннього втручання, тобто свобода в управлінні закладом вищої освіти. Це те, що заторкує сферу управління (*governance*) і виходить за межі звичайного менеджменту в установі. Автономія університету не обмежується присутністю в його керівних органах осіб ззовні, оскільки це не означає зовнішнього втручання в його справи, оскільки ці особи є членами його внутрішнього керівного органу. Автономія спільноти закладу вищої освіти охоплює, серед іншого, право її членів, які ведуть наукову діяльність, працювати у сфері своєї творчої діяльності без стороннього втручання, звичайно, дотримуючись зобов'язань, що впливають із укладених угод. Йдеться про забезпечення певною мірою Конституцією Республіки Польща творчих свобод для спільноти творців, які, власне, і створюють університет, зокрема свободи наукового дослідження та публікації його результатів, а також свободи художньої творчості. Це є основою вимоги академічного самоврядування, яка надає спільноті творців, включаючи професорів, які проводять наукові дослідження, і всім академічним викладачам, право на власну автономію в певному обсязі – йдеться про те, щоб реалізаторові наукового проекту як творцеві не вказувати, як інтерпретувати дослідження, що написати у статті, як і де це опублікувати.

То чи не порушують міністри, а отже й ректори, автономії своїх науковців, коли „пропонують” публікувати результати в досить чітко визначених журналах?

Ні, якщо вони діють у рамках закону відповідно до своїх статутних повноважень. У т. зв. Ерфуртській декларації, серед іншого, зазначено: „Заклад вищої освіти має бути відповідальною спільнотою, а не анархістською чи безвідповідальною асоціацією”. Закон, який регулює сферу автономії закладів вищої освіти, повинен зобов'язувати університети діяти в інтересах суспільства та на його користь, що пов'язано з вимогами підзвітності та прозорості.

Чи означає це, що професор може проводити дослідження за державні кошти, результати яких потім продає за кордон на власний рахунок?

Він може проводити їх, якщо отримує грант, за умови, що відповідає вимогам, які випливають із внутрішніх, законодавчих та статутних норм, у тому числі не порушуючи положення про захист прав інтелектуальної власності. Університет має захищати свої права у цій сфері.

Отже, чи є обмеження автономії?

Так. Джерелом обмеження автономії творців є, наприклад, права установи, яка наймає творця, зокрема трудове законодавство та вимоги щодо захисту інтелектуальної власності, а джерелом обмеження інституційної автономії є закон. Конституція зобов'язує законодавця забезпечити реалізацію конституційного права на автономію вищих навчальних закладів. Зі ст. 70 п. 5 Конституції Республіки Польща випливає, що закладам вищої освіти забезпечується автономія в межах, визначених Законом. Закон не може позбавити заклади вищої освіти їхньої автономії, але він має визначити її обсяг, а отже, і межі. Автономія закладу вищої освіти, за класифікацією Європейської асоціації університетів, включає організацію, фінанси, кадрову політику та освітню місію.

Будь ласка, прокоментуйте фінансову автономію в контексті того, що університети фінансує держава.

Було б неправильно зробити висновок, що якщо платник вирішив виділити закладам вищої освіти певні кошти, то він може вільно нав'язувати їм конкретні цілі та умови їх використання. Звичайно, загальні вимоги фінансової дисципліни повинні бути визначені та застосовуватися в нашій країні; вони є результатом Закону про державні фінанси. З 2005 року

заклади вищої освіти не належать до сфери державного бюджету, але належать до сфери державних фінансів і на них поширюються вимоги цього закону, зокрема правила забезпечення дисципліни у витрачанні державних коштів. Крім іншого, тому й встановлюються правила управління, зокрема т. зв. управлінський контроль, якому підлягає заклад вищої освіти. Хтось може бути здивований тим, що цим суворим вимогам також підлягають надходження закладів вищої освіти з джерел, відмінних від державних, наприклад від дарувальника, приватного спонсора. Але ж підлягають, оскільки кожне фінансове надходження з моменту потрапляння до закладу вищої освіти змінює свій статус і стає державним ресурсом.

Звідки взялася ідея автономії університетів?

Традиція сягає початків університету в середні віки, коли спільноти вчених –тоді це було тоді духовенство – залишалися на краю церковної та єпископської ієрархії, черпаючи свої джерела з традиції чернечого світу. Варто тут процитувати слова професора Александра Гейштора про ті часи: „В університеті виявилася у момент свого народження своєрідна риса європейської цивілізації. Це полягало в тому, щоб поєднати почуття підприємництва, ініціативи та новаторства з потребою об'єднати людей поза родинними стосунками, поза зв'язками особистої зверхності та поза ієрархією цих зв'язків”.

А в нові часи, особливо в Польщі за останні сто років?

У II Речі Посполитій 1920 року ми отримуємо перший закон про академічні школи. У рамках системи академічних шкіл кожному закладу вищої освіти було надано право створювати власний статут, який мав затверджувати міністр релігійних віросповідань і публічної освіти і який здійснював вищу владу над академічними школами. Вони могли самостійно розпоряджатися майном, але діючи в межах затвердженого міністром бюджету. Закон гарантував виборність ректора, але – що варто наголосити – також положення, які гарантували, що ректор може допускати органи безпеки до приміщень університету. Це означає, що він може цього не дозволити. Потім був т. зв. Закон Єнджеєвича 1933 року, який значною мірою обмежив автономію закладів вищої освіти, оскільки таким був тиск великої політики. У цьому документі зазначалося, що міністр є верховною владою усіх закладів вищої освіти і здійснює вищий нагляд за ними. Вибори ректора за поданням міністра затверджував президент, але забезпечувалася екстериторіальність студмістечка, а ректор мав право

викликати на допомогу органи безпеки. Це був поворот у керунку „одержавлення” академічних шкіл.

Протягом усього міжвоєнного періоду саме міністр ухвалював рішення про створення кафедри та призначення професора.

На підставі Закону 1920 р. професорів призначав т. зв. вищий державний орган після того, як міністр схвалив клопотання ради факультету. З 1933 р. президент за поданням міністра на підставі постанови ради факультету міг призначати титулярними професорами доцентів. Потім ми маємо Закон сталінського періоду (1951 р.) та періоду Гомулки (1958 р.). Там важко говорити про автономію закладу вищої освіти. Закон 1982 року, з іншого боку, був несподіваний тим, що він набув чинності під час воєнного стану та санкціонував досить широку автономію та самоврядування закладів вищої освіти. Це сталося тому, що це був проєкт, який розробила громадська сторона під прапором „Солідарності” до введення воєнного стану, а потім набув чинності як експеримент прем'єр-міністра Мечислава Раковського, який хотів обмежити масштаби протестів у закладах вищої освіти. Варто, однак, зазначити, що саме 1982 року з'явилася Головна рада вищої освіти, яку обрала громада; ректора обирали, а міністр лише наглядав за дотриманням законів; органи безпеки могли входити до приміщення університету лише за викликом ректора. Існувала також норма, згідно з якою в разі загрози життю людей чи катастрофи служби могли входити до приміщення університету, подібно, як зараз написано, але залишати його мали одразу після зникнення причин. Вищі навчальні заклади називалися самоврядними громадами академічних викладачів і студентів, а права приймати статут закладу освіти та обирати ректора надавалися цим законом. Це було швидко відкликано. У 1985 році з'явилася поправка, яка позбавляла заклади вищої освіти автономії.

Потім набув чинності Закон 1990 року, який зробив суттєвий поворот у напрямі автономії та самоврядування закладів вищої освіти. Було там навіть правило, що керівництво університетів консультується з окремими групами академічних спільнот з усіх питань, які їх стосуються. Ректора обирала колегія виборців, а статuti приймали заклади вищої освіти, хоча за винятком т. зв. автономних закладів вищої освіти, їх затверджував міністр. Також була забезпечена екстериторіальність студмістечка.

Закон 2005 року, який часто називають Законом ректора, оскільки він розроблений з ініціативи ректорів Конференції ректорів академічних шкіл Польщі переважно у Фундації польських ректорів, був поворотом до

інституційної автономії. Було також здійснено спроби знайти новий баланс між інституційним управлінням та академічним самоврядуванням, обмеживши певною мірою суперколегіальність в університетах. Саме в цьому законі KRASP і KRZaSP, а також представництва студентів (PSRP) й аспірантів (KRD) *де-факто* отримали статус представницьких установ. Ми також можемо додати обов'язок врахування думки представницьких установ – це елементи, які були сильним імпульсом для автономії у вищій освіті.

Закон 2018 року посилив керівні органи закладу вищої освіти, запровадивши лише три з них: ректора, сенат і раду закладу вищої освіти. Інші можна запровадити у статуті. Статуті закладів вищої освіти стали ще більшим джерелом права у вищій освіті, ніж 2005 року. Крім того, закон 2005 року дав змогу в загальних рисах врегулювати в статуті питання, які не були врегульовані самим законом. Таке правило не було перенесено до Закону 2018 року. Це обмежувало право до питання організації та функціонування закладу вищої освіти, а не інших справ. З іншого боку, заклади вищої освіти отримали більше прав інституційної автономії, оскільки вони можуть створювати не лише власні структури, а й органи. У всіх цих законах дотримується принцип екстериторіальності студмістечка.

Як би Ви порівняли автономію польських університетів з університетами інших європейських країн?

Ми натрапляли на такі порівняння EUA кілька років тому. Ми в середині об'єднання, ми не блискучі, але ми не є червоним ліхтарем. Це порівняння зроблено на основі аналізу нормативно-правових актів, які трохи фальсифікують реальність. Наприклад, Україна там на дуже високій позиції, а ми чуємо від українських партнерів, що на практиці повинна бути нижче, тому що там не завжди дотримуються законодавства, і практика суттєво відрізняється від того, що є в правових документах. Я думаю, що Закон 2018 року трохи поліпшить нашу позицію.

Більшість коштів, які є в розпорядженні університету, це державні кошти. Чи дотація підвищує фінансову автономію?

Так. Вона дозволяє самому закладові вищої освіти ухвалювати рішення про т. зв. первинний підрозділ, тобто про те, скільки буде витрачено і на які завдання. Раніше первинний розподіл коштів відбувався на рівні міністра. Тепер у сенатів у руках новий інструмент реалізації стратегії закладу вищої освіти. У закладі вищої освіти ці критерії, якими керується міністерство, можна перенести у внутрішній підрозділ, а можна спробувати створити

свої правила. Зовсім непросто встановити універсальне правило розподілу коштів між двома основними видами діяльності, освітою та науковими дослідженнями.

Як ми справляємось з автономією персоналу?

Міністр вже давно не призначає професорів. Однак для підвищення на посаду професора необхідно мати звання професора, і це рішення ухвалює зовнішній орган. Обмеженням автономії персоналу вважається встановлений законом обов'язок працевлаштовувати на посаду професора титулованих професорів незалежно від того, чи потрібний закладу вищої освіти професор, який представляє ту чи ту наукову дисципліну, і чи відповідає таке підвищення його місії та планам розвитку. Це порушення автономії персоналу.

Чи має право держава, головний донор університетів, вимагати від університетів, які вона фінансує, проведення досліджень з конкретних проблем і запровадження зазначених напрямів навчання?

Ні, точно не за адміністративним рішенням і не на підставі дотації. Це сфера автономних рішень університету. Може, в частині державної наукової політики...?

Чий проєкт тільки консультується...

Цей документ накладатиме зобов'язання передусім на уряд, а не на заклади вищої освіти. Рада міністрів вирішить, що вона збирається робити у сфері державної наукової політики. Звичайно, це опосередковано вплине на заклади вищої освіти, але ми припускаємо, що це не буде мати командно-розподільчого характеру. За неофіційними повідомленнями, вказувати пріоритетні напрями досліджень не планується. Це питання завжди спричиняло суперечки та сумніви. Державну політику найкраще реалізовувати у формі конкурсів незалежних грантових агентств або програм, запропонованих міністерством. Держава не безпорадна проти дослідницької автономії закладів вищої освіти. Навпаки, вона має інструменти, наприклад, такі європейські програми, як POWER чи Інноваційна економіка, завдяки яким вдалося заохотити наукову спільноту до реалізації конкретної наукової політики. Однак держава не може замовити певні дослідження, якщо тільки міністр не захоче скористатися статтею 404 Закону про PSWN і доручить наукові завдання для досягнення конкретного результату, покриваючи їх вартість з коштів, які є в його розпорядженні. Це хороша

норма, тому що вона дозволяє міністрові швидко, навіть у позаконкурсному режимі, досягти поставленої мети.

А дидактика? Були замовлені спеціальності...

Це дискредитована ініціатива, і її наслідки скомпрометували її. З повідомлень у пресі ми дізналися, що одна магістратура на цих спеціальностях коштувала непропорційно високу суму. Заклади вищої освіти навчали магістрів за межами цього цінового діапазону в рази нижче. Це була погана ідея, і немає сенсу повертатися до неї.

Тобто дидактика допасовується до кадрових можливостей університету, а не до потреб студентів і випускників?

Ні, це не буде хорошою практикою, якщо така є. Тут існують обмеження, за природою речей, хоча б такі, що є результатом системи акредитації, польської рамки кваліфікацій та оцінювання якості освіти. Це необхідні елементи формування вірогідності закладу вищої освіти як реалізатора навчального процесу. Акредитація, система кваліфікацій і забезпечення якості освіти є процесами, необхідними для порівнюваності та визнання дипломів у європейському масштабі, необхідних для формування довіри до пропозиції закладу вищої освіти щодо кандидатів на навчання. Це не обмежує можливості закладу вищої освіти визначати організацію навчання та освітні програми.

Але є стандарти і рамки освіти...

Освітні стандарти поширюються лише на регульовані напрями навчання. З іншого боку, застосовуються акредитаційні стандарти, стандарти оцінювання якості навчання та забезпечення якості освіти, визначені на європейському рівні та в Польщі. Однак, на думку деяких, було обмеження автономії набору в заклади вищої освіти. Йдеться про механізм впливу на ліміти прийому на навчання за допомогою алгоритму надання субвенції, який *де-факто* обмежує кількість студентів. Проте це виправдано турботою про якість освіти шляхом забезпечення відповідного співвідношення кількості студентів на одного викладача.

А ліміти прийому на медичні спеціальності, які встановив міністр охорони здоров'я, є обмеженням автономії?

На мій погляд, так, але це законне обмеження, тому що тут йдеться про сферу навчання, де освіта вимагає виняткових ресурсів і дуже витратна.

Нарешті, ми підходимо до того, про що Ви вже згадували, – питання екстериторіальності закладів вищої освіти. Останнім часом було щонайменше два порушення. У жовтні група демонстрантів увійшла до приміщення Люблінського Католицького Університету (KUL) та організувала там незаконну політичну демонстрацію. Другий нещасний випадок стосується Варшавської Політехніки, куди наприкінці листопада увійшли поліцейські, переслідуючи учасників незаконної демонстрації.

Коли багато років тому я був ректором Варшавської Політехніки, відбулася така подія. Під час засідання сенату ми дізнаємося, що демонстранти-робітники верфі з Триміста, втікаючи від поліції, сховалися в Головному корпусі, а поліція зупинилася перед будівлею Варшавської Політехніки. Керуючись прихильністю до традицій „Солідарності” і водночас традицій Варшавської Політехніки як інституції, яка відіграла важливу роль у суспільному житті ХХ сторіччя – наприклад, була місцем багатьох історичних подій, дала притулок демонстрантам у 1956 і 1957 роках, а також 1968 року – я звернувся до сенату з проханням про дозвіл вийти до працівників верфі та оголосити, що Варшавська Політехніка гарантує їм безпеку у своїх стінах, поки це буде потрібно. Серед цих робітників верфі були майбутні керівники AWS М. Кшаклевський та Я. Томашевський, які пізніше дуже позитивно згадували цей вчинок з боку Варшавської Політехніки (PW). Пригадую ще один випадок. У 1968 році я був одним з організаторів березневих подій у Варшавській Політехніці. Тоді відбулося брутальне порушення автономії університету так званою міліцією з Голедзінова (за комуністичних часів там був навчальний центр МО – ред.). Чоловіки Голедзіна увірвалися до корпусу факультету електроніки Варшавської Політехніки, і навіть була бійка, в якій ми здобули міліцейський щит і каску, а вони розбили вікна. Нарешті командир відкликав їх, і ми віддали свої трофеї міліціантам. Проте приблизно за два тижні міліція увійшла до приміщення університету, щоб перервати триваючий сидячий страйк, який організували студенти політехніки.

Після 1990 року таких заходів більше не було. Конференція ректорів варшавських закладів вищої освіти завжди мала добрі контакти з поліцією, і з Головним столичним управлінням поліції, і з Головним управлінням національної поліції. Ця традиція хороших контактів була дуже цінною, тому що ми могли розраховувати на поліцію в складних ситуаціях, наприклад, поблизу студентських гуртожитків іноді виникала загроза безпеці, особливо щодо студентів, які поверталися з вечірніх занять. Загалом ці добрі традиції відносин між університетом і поліцією нині продовжуються у Варшаві та інших академічних центрах. Це підтверджує, наприклад, нещодавня

зустріч ректора Сілезького технологічного університету, професора Аркадіуша Менжика, голови KRASP, з начальником поліції, яка відбулася в дуже гарній атмосфері та була поєднана з вибаченнями за події, які ви згадали. Виявилось, що вони не були навмисними, а виникли через незнання місцевості та помилки під час підготовки поліцейської акції. Тому негативних відносин між поліцією та закладами вищої освіти немає. Багато з них мають спеціальні угоди з місцевими командами і дуже добре працюють разом. Закон дозволяє укладати угоди між керівництвом університету та поліцією у випадку, якщо поліцейські входять до студмістечка, щоб, наприклад, боротися з наркоторговцями.

Втім ситуація в Люблінському Католицькому Університеті (KUL) свідчить про іншу загрозу: порушення демонстрантами екстериторіальності закладу вищої освіти та перебування там без згоди ректора. У звичайний час будь-хто може потрапити в студмістечко закладу вищої освіти, територія закладу вищої освіти відкрита. Але їх треба захистити від нагону, від організаторів зібрань. Прийнятним може бути, щоб мирні демонстранти могли знайти укриття на території університету за згодою ректора, але неприйнятно, щоб ці особи пізніше організовували на території закладу вищої освіти публічні збори, особливо політичного характеру. На збори такого типу, навіть якщо їх організували члени університетської спільноти, надає згоду ректор і є певні вимоги, за якими вони відбуваються. Це становить проблему, оскільки поліція зупиняється на межі студентського містечка, а відповідальність за людей, які перебувають на території закладу вищої освіти, бере на себе ректор, який не має засобів і необхідних повноважень, щоб забезпечити безпеку.

Хіба ми зараз не рекламуємо студмістечко закладу вищої освіти як притулок для порушників?

Я власне пояснюю, ні. Ми точно не хочемо цього робити. Територія закладу вищої освіти не є місцем притулку для людей, які не належать до університетської спільноти. Зауважмо, що навіть її члени не можуть перебувати вночі в приміщеннях і стінах закладу вищої освіти без спеціальної особистої згоди.

Як співвідноситься автономія закладу вищої освіти з його аполітичністю?

Існують різні, в тому числі суттєво різні підходи в цьому питанні. Модель закладу вищої освіти більш відкрита чи більш закрита. Наприклад, можна заборонити будь-яку політичну діяльність у закладі вищої освіти. Люблінський католицький університет має таке положення у статуті, але я не знаю,

як воно трактується. Я вважаю, що університет має бути місцем обміну вільною думкою, тому він не повинен повністю самоізолюватися, залишаючись у політичному вакуумі. Дебати мають відбуватися в умовах поваги до закону. Університет не має права відкривати свої ресурси для політичної боротьби. Він не може створювати заборонених ідеологій, ненависті, наприклад, расистських поглядів, він повинен поважати принципи толерантності. З цими застереженнями університет повинен бути відкритим для дебатів і зустрічей, навіть для презентацій політичного змісту, але не кожним викладачем на заняттях, а запрошеними гостями на зустрічах, які організують, наприклад, студенти. Однак заклад вищої освіти повинен залишатися неупередженим і не надавати переваги жодному політичному вибору чи формуванню. Якщо він орендує простір для однієї сторони політичної сцени, він має бути відкритий для присутності іншої сторони на тих же умовах. Щоб уникнути можливих звинувачень, деякі заклади вищої освіти не схвалюють дебатів з політиками чи представниками легальних партій у своїх приміщеннях. Це треба поважати, але це своєрідне закриття дискусії. Звісно, я вважаю, що надання ресурсів закладу вищої освіти членам його спільноти – студентському самоврядуванню, аспірантам, профспілкам та іншим громадським організаціям з метою організації зустрічей із представниками світу політики, органів місцевого самоврядування, профспілок тощо – може бути однією з форм реалізації місії університету. Вкрай важливо, щоб дотримувався принцип неупередженості.

I, нарешті, найважливіше питання: автономія та відповідальність.

Відповідальність й автономія – дві сторони однієї медалі. У межах своєї автономії заклад вищої освіти має право ухвалювати свої рішення та дії, але він повинен робити це, не втрачаючи своєї місії та діючи на благо суспільства. Сьогодні ми говоримо про третю місію університету, яка означає, що університет має певні зобов'язання перед своїм оточенням. Визначаючи свою місію в рамках автономії, заклад вищої освіти не може ігнорувати соціальних інтересів та мети, з якою був створений університет. Його мета – розширювати, відкривати та поширювати правду. З цього можна вивести принцип соціальної відповідальності університету.

Розмовляв Пйотр Керацинський

Додаток № 12.

Розмова з проф. Єжи Возницьким про виникнення KRASP – запис фрагментів подкасту 25-річчя KRASP 2022 р.

Бурхливі початки – подкаст з проф. Єжи Возницьким за 25 років KRASP²
Опрацював Мешко Чернявський³

У червні ми відзначатимемо 25-ту річницю Конференції ректорів академічних шкіл Польщі. Однією з форм відзначення ювілею конференції є наші подкасти, у яких ми спілкуємося з головами попередніх каденцій KRASP. У нашій серії ми згадуємо і початок створення KRASP, і ключові події кожної каденції.

Це не лише презентація історичного нарису організації, яку роками творили видатні діячі вищої освіти, а й критичний погляд на попередні досягнення, а також виклики та загрози, які стоять перед конференцією в майбутньому. Наш гість проф. Єжи Возницький, президент KRASP у 1999–2002, співзасновник Конференції ректорів академічних шкіл Польщі, ректор Варшавської Політехніки в 1996–2002 роках. З 2002 року Президент Фондації польських ректорів. У 2014–2017 роках був головою Головної ради вищої освіти і науки, а в сьомій та восьмій каденціях Головою Комісії зі стратегічних проблем вищої освіти KRASP. Доброго дня, Пане Професоре.

Вітаю, моє шанування.

Можна з упевненістю сказати, що Пан Професор був співзасновником KRASP. З чого починалася конференція? Така велика організація, яка об'єднує сьогодні стільки людей, не створюється за один день. З чого все почалося?

Я б навіть сказав, що не створюється з року в рік. Створення KRASP супроводжувалося труднощами, які важко передбачити з сьогоднішньої перспективи. Така ініціатива з'явилася серед ректорів-членів Конференції ректорів польських університетів та Конференції ректорів польських технічних закладів вищої освіти ще 1995 року. Саме тоді ректори почали дискусію щодо цієї ідеї, але вона не знайшла підтримки. Отже, ситуація була така: ми входимо в нову каденцію з 1 вересня 1996 року, коли KRASP не існує,

² Інтерв'ю відбулося 26 квітня 2022 р.

³ Інтерв'ю авторизоване після його розшифрування.

а його роль в Європі виконує KRUP, тобто Конференція ректорів польських університетів. Хоча англomовна власна назва, здається, ідеально підходить, KRUP об'єднує лише ті заклади вищої освіти, у назві яких використовується слово „університет” (нагадаємо, що тоді не було прикметникових університетів, а сьогодні їх декілька). А зрештою, великих технологічних університетів вдвічі більше, іноді з більшим потенціалом, ніж більшість закладів вищої освіти-членів KRUP. Так постала проблема репрезентативності польської вищої освіти в європейських структурах.

Я спостерігав за цією проблемою ще до того, як став ректором, тому що в моєму випадку це було інакше, ніж це часто буває. А саме професори починають активно займатися питаннями системи вищої освіти, бо вони стали ректорами. Спочатку багато років я досліджував проблеми вищої освіти, публікуючи книжки, статті, роботи, а потім став ректором Варшавської Політехніки. Я обійняв цю посаду з уже готовою концепцією в голові й тому підтримав ректора Ягеллонського університету проф. Олександра Коя, який тоді дуже хотів створити конференцію ректорів, які представляли б різні типи закладів вищої освіти Польщі.

Що було далі? Уже у вересні 1996 року, тобто в перший місяць своєї ректорської діяльності, я побував з візитом у Кракові, щоб зустрітися з краківськими ректорами. Тут велику роль відіграв тодішній ректор Краківського науково-технічного університету ім. Сташиця AGH проф. Мірослав Гандке. Ми обидва мали переговори з ректором Коєм і, як наслідок, виникла команда проф. Єжи Осьовського для опрацювання положень закону про вищу освіту. Ця команда розпочала діяльність, але досі не було пропозиції створити Конференцію ректорів академічних шкіл Польщі.

Чим тоді заміщали відсутність KRASP? Було створено неформальний клуб, черговий клуб, бо тоді такою була структура ректорського руху, і називалась Конференція ректорів автономних університетів. У розумінні тодішнього Закону про вищу освіту 1990 року існувала така група закладів вищої освіти. Проте, окрім цієї групи, було чимало закладів вищої освіти, що не мали автономних повноважень, тобто права розпоряджатися власними статутами, і які присуджували докторські ступені. Як наслідок, ініціатива, з якою часто асоціювали ректора Коя, загрузла, не отримавши підтримки через надто низьку репрезентативність. Потім була ще одна ініціатива, звернена до ректора Коя від мене і ректора Коя до мене, щоб ми разом займалися створенням KRASP, а роль ректора Коя в цьому проекті мала бути ініціативною, тому що суть була в тому, що KRASP має бути засновано в найдавнішому польському закладі вищої освіти, в Ягеллонському університеті, і моя роль

полягала в тому, щоб реалізувати цей процес на практиці, тобто визначити склад, написати положення, підготувати всю концепцію з виконавчої сторони.

Ректор Кой був представником іншого покоління. Тоді він був на багато років старший за мене і починав свою третю каденцію. Мені було під п'ятдесят, це була моя перша ректорська каденція, до того ж я був на посаді менше ніж рік. І так це власне почалося, що ректор Кой надіслав листа із запрошенням до Ягеллонського університету, і, знаючи, що можуть виникнути труднощі, ми організували це так, що установчій зустрічі KRASP передувала зустріч зі Святішим Отцем Іваном Павлом II у Колегіальному костелі Святої Анни, запланована на наступний день. Тож справа була в тому, що ми могли сказати зібраним ректорам, що повідомимо Папі, голосом ректора Коя як господаря цієї зустрічі (і, як виявилось згодом, не тільки, бо також і як новообраного голови) про створення Конференції ректорів академічних польських шкіл.

Коли я це слухаю, маю таке враження, що це був цілий хитромудрий план, який реалізувався. Пан Професор на початку зазначив, що фонди створювалися у вузькому колективі, і попередня ініціатива не спрацювала. Тож які настрої були в усьому середовищі, а не лише в тих кількох краківських закладах вищої освіти чи у Варшавській Політехніці, після створення KRASP? Чи був оптимізм і розуміння того, що така організація потрібна для здійснення діяльності та репрезентації ректорського середовища? Чи були проблеми інституційного характеру між закладами вищої освіти? Насправді, не було жодного сумніву, що ми повинні створити організацію, яка була б повноцінно представницькою на європейському форумі. Проте сумніви були, які заклади вищої освіти повинні належати до групи учасників KRASP. Тут виникли дві абсолютно різні тенденції.

Ключове питання було в тому, яка з двох цінностей має домінувати – чи йдеться про забезпечення елітарності цієї організації? Тоді треба прийняти до неї лише ті заклади вищої освіти, які мають повноваження габілітації і дозволити їм створювати KRASP. Чи також важливою є репрезентативність для всієї системи вищої освіти новоствореної організації? Тоді, відповідно до визначеної власної назви, до цієї групи потрібно віднести всі академічні заклади вищої освіти. Відповідно до статуту організації для закладів вищої освіти, об'єднаних на міжнародному форумі, „академічність” означала повноваження надання докторських ступенів. Отже, членами KRASP повинні бути лише заклади вищої освіти, які мають повноваження габілітації чи лише ті, що мають повноваження надання докторських ступенів?

Моя думка з цього приводу була принциповою. Репрезентативність важливіша за елітарність. Чому? Тому що йшлося про силу впливу на політику, з якою я, як експерт, уже був пов'язаний, з парламентаріями, з різними політичними партіями тощо, я представляв міркування щодо різних програм, я знав політиків і знав, як легше до них потрапити. Адже йшлося про цей вплив. Йшлося також про захист конституційного принципу автономії університету. Тут зіткнулися ці дві позиції. Ми з ректором Коєм вважали, що репрезентативність важливіша, і на засідання до Колегіум Новум Ягеллонського університету було запрошено заклади вищої освіти, наділені повноваженнями надання докторських ступенів та габілітації для того, щоб ми спільно заснували KRASP.

Під час цієї зустрічі сталася криза, тому що від імені двох конференцій ректорів типів шкіл – KRUP і Конференції ректорів економічних університетів – їхні тодішні голови виступили з рішенням, що елітарність важливіша. Це означало б, що ми не будемо допускати до членства в цій групі засновників ректорів академічних закладів вищої освіти, лише наділених повноваженнями надання докторських ступенів, яких ми запросили. Справді була кризова ситуація. Перед залом зібралось досить багато ЗМІ. Тим часом у залі засідань, незважаючи на те, що ректор Ґандке, ректор Кой і я виступали за те, щоб усі заснували KRASP, рішучий протест KRUP у цьому питанні мав свою силу і вагу.

Ректори академічних закладів вищої освіти образилися і почали вставати зі своїх місць. Тоді, я пам'ятаю як сьогодні, ректор Кой надав мені слово і попросив навести деякі аргументи. Я зробив компромісну пропозицію: оскільки ми вже маємо своїх колег на місці, дозволимо їх бути засновниками та членами KRASP до кінця каденції, а ми тим часом придумаємо структурне та нормативне рішення, яке задовольнить усі сторони. У цій патовій ситуації мою пропозицію прийняли. В результаті ректор Кой став головою KRASP, я – заступником голови, а ректор Яніна Юзвяк – другим заступником голови. Так було створено певний баланс у Президії, тому що ректор Юзвяк була за те, щоб членство мали лише заклади вищої освіти, наділені повноваженнями габілітації, а я був за те, щоб входили також заклади вищої освіти, наділені повноваженнями надання докторських ступенів. Тому ректор Кой мав двох заступників, які представляли обидві точки зору в цьому питанні.

І Професор, і ректор Кой відіграли величезну роль у створенні та формуванні KRASP. Мені цікаво, який момент у цих починаннях, адже ми

дуже швидко пройшли процес заснування KRASP, був найскладніший? Це був кризовий момент, чи це була суто організаційна робота, коли створювався KRASP? Виникає питання: а що далі?

Хоча KRASP був створений і почав працювати, ми не відчували доброї атмосфери, тому що постійно було бажання ректорів закладів вищої освіти стати членами Конференції. З іншого боку, у нас були певні надії, що ми повернемо цю елітарність. На відміну від сьогоднішнього дня, у ректорів не було добрих особистих стосунків, вони не називали один одного на ім'я. Діяльність KRASP полягала в тому, що ректор Кой раз на кілька місяців скликав Президію, засідання тривали дві години, потім перерва на ланч і пресконференція, а потім усі роз'їжджалися по своїх містах. Крім того, один-два рази на рік влаштовувалася Пленарна асамблея, частина ректорів на якій збиралися абсолютно незнайома.

Так ми почали наближатися до кінця першої, єдиної дворічної каденції. Тоді один із членів Президії KRASP, а саме голова KRUP, нагадав, що минає перехідний період членства закладів вищої освіти, наділених повноваженнями надання докторських ступенів, під час якого повинні були створені нові положення, які ляжуть в основу майбутнього статуту. Він звернувся до ректора Коя із запитанням: „Пане Голово, що ми будемо робити в цьому питанні?” Ректор Кой відповів, як це робив зазвичай, коли йому пропонували складні дії: „Запитаймо проф. Єжи Возницького, який є головою законодавчої комісії KRASP, і яка за своєю суттю має розробити документи нормативного характеру, щоб запропонувати нам нові нормативні акти, які б відповідали прийнятним домовленостям”. Я, чесно кажучи, вийшов із групи членів Президії на ватних ногах і глибоко задумався, як розв'язати цю проблему.

Я запитав себе, чого бояться ректори найбільших університетів і що важливо для ректорів менших університетів, які мають лише повноваження надання докторських ступенів. І сам собі відповів так: ректори закладів вищої освіти, наділені повноваженнями габілітації бояться, що в ситуації, коли буде сотня ректорів-членів KRASP, вони, як то кажуть, будуть накриті шапками, тобто рішення ухвалюватимуться більшістю голосів, незважаючи на їхні протести. Це було б простим шляхом до того, що KRASP розвалиться незабаром після його створення. Про що думали інші? Я думаю, що про те, щоб вони мали можливість брати участь у голосуванні й обирати членів Президії KRASP, тобто мати відчуття права на певну важливу діяльність. Зрештою, ці заклади вищої освіти не хотіли конкурувати з провідними закладами вищої освіти, такими як Ягеллонський університет, Варшавський університет чи Варшавська Політехніка.

У результаті цього я запропонував статут, який поклав на стіл чергового засідання президії KRASP і фактично відсунув у тінь увесь конфлікт. А власне саме я оголосив т. зв. KRASP-івський компроміс, який означає, що лише ректори закладів вищої освіти, наділених повноваженнями габілітації, мають пасивне право обирати членів Президії KRASP, тоді як усі заклади вищої освіти мають активне право голосу на цих виборах. Був ще інший запобіжник. Для того, щоб ухвала була прийнята, потрібна кваліфікована більшість у 2/3 голосів, що дало закладам вищої освіти, наділеним повноваженнями габілітації, контрольний пакет. Як я тоді стверджував, KRASP може або прийняти ухвалу, дотримуючись цієї більшості, або не займати позиції з питання, яке розглядається. Після представлення цього компромісу в Президії виникло певне здивування, але зрештою навіть найзапекліші захисники елітарності сказали – „нас це влаштовує”. Усі інші вважали, що це чудова ідея. І тому було оголошено цей KRASP-івський компроміс, який був дуже добре сприйнятий. Тоді Пленарна асамблея в короткий термін прийняла такий статут, а в червні 1999 року мене, як автора компромісу, показово обрали наступним головою KRASP. Першого на повну каденцію.

Перша каденція, ці перші два роки, можна описати як етап створення структури та вироблення цього компромісу, який видається важливим для наступних років конференції та для каденції Пана Професора. Завдяки стабілізації законодавчих і структурних питань вдалося перейти до діяльності в інших сферах. І тут, коли ми проаналізуємо каденцію Пана Професора, можна виділити перші міжнародні контакти, встановлені KRASP, або встановлення формули консультацій з міністерством. Які цілі та виклики супроводжували каденцію Пана Професора?

Засадничим міфом KRASP є бажання створити новий закон. Хоча в принципі Закон 1990 року не оскаржувався, за роки свого існування він спричиняв багато проблем. Були запити, щоб ми розробили положення для нового закону. Команда проф. Осьовського, тобто авторський колектив т. зв. жовтої книжечки, представив пропозиції, які не отримали визнання та підтримки. У зв'язку з цим ми самі це зробили як KRASP й оголосили т. зв. зелену книжечку, яка отримала потужну підтримку ректорів, у тому числі членів Президії KRASP. Отже, можна сказати, що 1999 року в KRASP був програмний документ, який відповідав на питання – що і як потрібно врегулювати, щоб вища освіта працювала краще? З цим документом KRASP вступив у нову каденцію зі мною в ролі голови, і ми почали нормальну діяльність. Тільки не було фіксованих процедур, необхідної дисципліни

засідань тощо. Одне слово, акт створення ще не є актом інституалізації суб'єкта. Інституціоналізація полягає в тому, що є надані правила, форми, процедури, правила, є бухгалтерія, правила розпорядження майном тощо. Була потреба призначити Генерального секретаря, тому що був Європейський форум генеральних секретарів національних конференцій ректорів. Я запросив проф. Анджея Красневського, історичну постать для KRASP, який виконував свою функцію доти, поки був готовий це робити. Роками його сприймало оточення, а закінчив роботу в KRASP наприкінці минулої каденції, хоча надалі підтримує Конференцію.

Згадана інституціоналізація відбулася, але якщо так, то необхідно було також сказати, чому ця інституція мала функціонувати. Ми вирішили, що програмно будемо працювати над новим законом і будемо відстоювати автономію закладу вищої освіти, яка тоді вже знайшла підтримку в Конституції 1997 року. На чому варто наголосити, представляючи ректорів разом із президентом KRUP проф. Влодзімежом Сівінським у Сеймі, ми мали вплив на зміст статті 70, яка стосувалася закладу вищої освіти. Я особисто виступав у Парламенті, вносячи пропозиції поправок щодо чотирьох представників, голів партій, конституційного компромісу.

Після початку програмної роботи невдовзі виявилось, що нам дуже не вистачає проектної, змістовної та дослідницької баз, які б готували аналізи та звіти, здатні реалізовувати проекти. Отже, роботою каденції (вперше я можу вжити це слово, відтоді кожна каденція має свою роботу) полягала в інституціоналізації створення нових організацій, а саме Фундації польських ректорів та проекту Інституту суспільних знань, які стали think tankiem. FRP є неурядовою організацією, яку засновали 80 ректорів як громадяни, з нагоди 175-річчя традицій Варшавської Політехніки. Сталося це в цьому закладі вищої освіти, в сенатській залі, де на нас з портретів дивилися колишні ректори Варшавської Політехніки. Головував на цьому зібранні засновників ректор Францішек Зейка, мій пізніший наступник і тодішній віцеголова KRASP. Так ми заснували Фундацію польських ректорів, яка незабаром запропонувала найкращим недержавним, неакадемічним закладам вищої освіти приєднатися до нас як Консорціум і разом із FRP створити Інститут суспільних знань. Обидві ці інституції були пов'язані угодами стратегічного характеру у своєрідний think tank, який відтоді взяв на себе навчальні, інформаційні та дослідницькі проекти, підготовлені для KRASP. Якщо потрібно було щось зробити, крім написання проекту постанови чи проекту позиції, то це було адресовано Фундації польських ректорів. І ось першим великим дорученням у 2002–2005 роках стало

розроблення проекту нового закону – під назвою Закон про вищу освіту. Так наш план періоду мого перебування на посаді блискуче реалізував мій наступник, ректор Францішек Зейка, який під час урочистого відкриття академічного року в Ягеллонському університеті, завдяки своїй особистій чарівності, звернувся з ініціативою ухвалити новий закон до Президента РП Олександра Квасьневського. Можна сказати, що ректор Зейка настільки поляризував виступ Президента, що йому не залишалося нічого іншого, як із задоволенням оголосити, що він підтримує цю ініціативу.

Далі все пройшло гладко. Ректор Зейка довірив мені як Президентові FRP роль особи, відповідальної за розроблення законопроекту. Пан Президент формально за рішенням голови канцелярії дав мені повноваження разом із групою експертів підготувати президентський законопроект. А потім сталося так, що цей проект фактично був створений протягом року.

До теми закону я ще повернуся. Я хотів би запитати Пана Професора про ще один заклад, який також мав важливий вплив на вищу освіту і має його досі. Коли Професор був головою KRASP, не зовсім було зрозуміло, хто має представляти вищу освіту. Чи це має бути Конференція ректорів академічних шкіл Польщі, яка існує вже кілька років, або Головна рада вищої освіти і науки. З того, що я читав, стосунки між двома організаціями спочатку були не такими хорошими, як сьогодні. Як Професорові вдалося розвинути ці дружні контакти, щоб мати можливість співпрацювати та визначити коло завдань для обох організацій?

Тоді Головна рада обмежувала свою діяльність вищою освітою, хоча вона була заснована як Головна рада вищої освіти та науки 1982 року, що було закріплено в законі, але після внесення змін вона стала Головною радою вищої освіти та в мої часи власне так і називалася. Справді, виник конфлікт, бо на територію, добре ідентифіковану з тодішньою Головною радою, KRASP увійшов як нова інституція, і важлива, впливова, з великою владою. Це викликало негативну реакцію в Головній раді, яка почувалася на узбіччі, тому боролася за те, щоб KRASP не знайшов законодавчої основи в законі, що розроблявся. Це мало спричинити негативну реакцію з нашого боку стосовно Головної ради.

Нас врятувала ситуація, що головою Головної ради був проф. Анджей Пелчар, колишній ректор Ягеллонського університету. Тож ми могли говорити один з одним, як ректор з ректором. Ми шукали якийсь компроміс, і допомогла нам у цьому міністр Кристина Либачька, яка хотіла пояснити парламентарям, чому ми закріплюємо KRASP у законі. Склад Головної ради вищої освіти, де переважали діячі, які ніколи не займали керівних

посад, не міг конкурувати в цьому плані з ректорами, відповідальними за процеси управління в університетах. Так і виникла ключова вимога. Звичайно, ми ніколи не обмежувалися цією сферою *governance*. Ми займалися також й освітнім процесом, а не тільки фінансовими питаннями, і, звісно, відстоювали автономію університету, тому що це фундаментальна основа KRASP. Ми дуже розвинули нашу міжнародну діяльність, якої Головна Рада взагалі не проводила, а більше того, вона навіть не мала на це повноважень, а міністр не міг фінансувати ці завдання, бо це не входило до її завдань. Загалом KRASP знайшов для себе дуже широке поле діяльності.

Надзвичайний успіх, яким було ухвалення Закону про вищу освіту, званий законом ректорським, іноді пов'язаний з моїм іменем (я особисто вклав у його створення три роки наполегливої праці, подолавши чимало перешкод), значно зміцнив KRASP. Конференція знайшла підтримку в законі. Це перестало бути лише вигадкою групи ректорів, як дехто тоді говорив. Новий нормативно-правовий акт визначив завдання інституції та закріпив її в публічному просторі. Це був великий успіх, але оплачений важкими боями, тому що все це сталося не просто так й одразу.

Я також хотів би запитати про сам процес створення закону і про те, що було найважливішим з точки зору створення нового закону про вищу освіту. За словами самого Пана Професора, цю роботу неможливо завершити за одну каденцію. До того ж, з 1990 року не було нового закону – Закону про вищу освіту. Можна легко поррахувати, що минуло 15 років – це дуже багато часу, багато змін і в економіці, і в суспільстві, і в політичній ситуації в країні. Тож що було вирішальним для KRASP у процесі ухвалення закону? Що KRASP хотів прощтовхнути в новому законі про вищу освіту? Чому робота над новим законом тривала так довго? Адже коли ми дивимося в історію, то знаємо, що ці дії щодо закону відбувалися за кілька років до того, як він набув чинності.

Почнімо з того, що я отримав повноваження відповідальної особи за опрацювання проекту цього закону, який згодом став Законом про вищу освіту від 2005 року, 1 січня 2003 року. А вже за рік був готовий проект, який об'єднував чотири акти статутного рангу в один акт. Ми працювали фактично без фінансової та експертної підтримки. У мене було дуже мало партнерів як експертів, два доценти з Торуня, і фактично вони були моїми єдиними консультантами. Закон був написаний тут, за столом, за яким ми сидимо, у Фундації польських ректорів. Натомість це обговорювалося в представницькій президентській команді, за участі представників усіх тих

інституцій, які мають брати участь у цьому процесі. Але формально це був президентський закон. Звісно, це не подобалося тодішньому Міністерству, адже його підрозділи не мали впливу на цю роботу. Пані міністр К. Либацька не була тоді з нами в партнерських стосунках, які, однак, з часом, завдяки держсекретареві проф. Тадеушу Шульцу, почали зав'язуватись.

Хоча у нас були проблеми в цій сфері, ми швидко написали закон, фактично за рік. Паралельно свій власний закон створювала Державна наукова секція (NSZZ) „Солідарність”, і він був зовсім інший, бо на тлі ректорського закону вважався синдикалістським. Обидва проекти серйозно конфліктували один з одним. Наш законопроект у березні направив до парламенту Президент Республіки Польща, який скористався своїм правом законодавчої ініціативи, і... відразу пішов у морозильну камеру, тому що наші колеги з Солідарності закінчували свій проект і допрацьовували його скількись місяців. Тому перші 4–5 місяців – це час очікування надходження другого проекту закону для обговорення обох документів. Потім парламентська комісія мала обрати одного з них головним, що є правилом роботи парламенту. Вона обрала наш, і відтоді цю роботу доручили підкомісії, яка, діючи під керівництвом пізнішого прем'єр-міністра Республіки Польща, депутата Казімежа Марцинкевича, читала цей закон рядок за рядком. Прогрес у цій роботі відбувався в умовах великих суперечностей щодо змісту закону, викликаних нашими опонентами, зокрема парламентськими колами та деякими профспілковими діячами різних організацій, які відстоювали свою позицію.

Зрештою, вдалося, майже через рік після його створення, за рекомендацією підкомісії депутата К. Марцинкевича, проект було прийнято. Тоді в країні був уряд меншості, парламентської більшості не було. Що сталося далі? Депутатська більшість вирішила, що ми починаємо роботу в Комісії з нуля. Читання всього закону було розпочато заново, тому законодавча робота загалом тривала 15–16 місяців, оскільки нам довелося проходити всю процедуру заново. Ректори втратили віру і надію. Тим часом, за відсутності деяких депутатів, внесене до законопроекту положення про надання повноважень у законі KRASP і KRZaSP, оскільки ми хотіли, щоб заклади професійної вищої освіти мали своє представництво, було вилучено з закону, що повинно було призвести до сильної алергічної реакції з нашого боку.

За цей вчинок я подав у відставку з посади Уповноваженого Президента Республіки Польща – формально я мав таку посаду. Це санкціонується в роботі парламентського комітету, наприклад, представник заявника отримує слово від голови комітету поза чергою, хоча може бути зареєстровано кілька доповідачів. Тому я подав заяву про звільнення і покинув приміщення разом

з представником KRASP у цій роботі. Настала велика криза. Ректор Зейка негайно втрутився. Був тиск на мене, щоб я повернувся. Як стверджував керівник Канцелярії Президента, я не приватна особа, а представник найвищої посади в країні. Проте я категорично відмовився. Справа потрапила до Маршалка Сейму, тоді ним був маршалек Цимошевич, який взявся бути посередником. Ми знайшли підстави повторно ухвалити це рішення. Зокрема, аргументом тих, хто голосував за вилучення положення із законопроекту, було те, що ректори заявили, що таким чином вони створять організацію, яка представлятиме інтереси роботодавців. За замовчуванням ми тоді мали бути членами Асоціації роботодавців Республіки Польща. Це був наклеп. Така пропозиція була, але не з нашого боку, а від одного з експертів однієї з партій. Я це викрив, підняв завісу, показав статтю у статуті Сейму, у якому випадку може відбутися повторне голосування, і Маршалок Сейму вчинив надзвичайний крок, оскільки прийшов на засідання комісії і попросив її членів прийняти це повторне голосування. Так і сталося, я повернувся, і ми закінчили засідання. На жаль, тим часом без нашої присутності відбулося обговорення кадрових питань, були досягнуті певні домовленості, через що згодом у нас виникли деякі труднощі.

Зрештою, нам вдалося завершити процес, ми зустрічалися з окремими депутатськими клубами, пропонували багато різноманітних поправок, внесених під час дебатів, і в результаті я перевищив ліміт голосів за закон, який обіцяв ректорам. У такому розділеному Сеймі 84 відсотки голосів було за ухвалення закону, це був безпрецедентний успіх, і навіть більше, закон підтримали всі представницькі установи в сьогоdnішньому розумінні. Це дійсно було щось. І це значно підвищило авторитет ректорів і KRASP, адже показало, що вони не лише висувають вимоги, наприклад, просять підвищення зарплати, але й здатні реформувати вищу освіту, і навіть запроваджувати складні реформи. Вони знають, як самоорганізуватися, представляючи досвід, вони мають здатність розробляти та подавати закони й проводити їх через складну архітектуру парламенту. Одне слово, ми отримали абсолютно нову позицію та простір для дії. Що я можу сказати наприкінці? Наприкінці другої каденції було завершено процес інституціоналізації KRASP (після прийняття нового статуту), який був формально підтверджений рішенням парламенту про закріплення конференції ректорів у законі 2005 року.

Незважаючи на ці труднощі та багато подій, часом не пов'язаних із самою змістовою роботою, які вплинули на розроблення цього документа, вдалося розробити цей акт. Як згадував Пан Професор, така велика політична

та екологічна підтримка цього проєкту є безсумнівним успіхом KRASP. Але це був 2005 рік. За кілька років ректори зрозуміли, що потрібне оновлення, новий документ, який би регулював вищу освіту. Сьогодні його називають Конституцією для науки. Пан Професор також брав активну участь у цій роботі, тож як ви оцінюєте чинний закон про вищу освіту і науку з точки зору людини, яка створила Закон 2005 року та Закон 2018 року? У чергові каденції, після того, як однією з робіт мого терміну каденції було створення think tanku FRP-ISW, роботою каденції ректора Францішка Зейки був Закон про вищу освіту, під час каденції ректора Тадеуша Лютого було створено Кодекс *Належних практик у закладах вищої освіти* у польській та англійській версіях, потім *Стратегію розвитку вищої освіти на 2010-2020* за каденції ректора Катажини Халасінської-Мацуков, а потім за каденції ректора Веслава Баніся „Програму розвитку вищої освіти до 2020 року” як *follow-up* стратегії (наступну стратегію). Таким чином, робота над Законом 2018 року стала логічним продовженням ролі KRASP у законотворчій роботі. Якою вона була цього разу? Ці завдання було покладено на Комісію зі стратегічних проблем вищої освіти KRASP. Нашим завданням було створити пропозицію альтернативної редакції багатьох положень закону, розроблену у вигляді проєкту міністерською командою під головуванням сьогоднішнього речника уряду Пйотра Мюллера як держсекретаря. Як ми працювали? Ми мали доступ до міністерського документа як проєкту, і на ньому, в режимі відстеження змін, ми вносили свої нормативні акти, розсилаючи їх колегам з міністерства. Ми могли одним кліком миші надрукувати власний закон на базі міністерського проєкту, але ми цього не зробили, не бажаючи створювати конкурентний текст.

Політика голови KRASP, ректора Яна Шмідта полягала в підтримці міністра Ярослава Говіна в його намірах прискорити діяльність вищої освіти та науки в Польщі, навіть якщо ці реформи виявилися складними. Ми оголошували свої пропозиції змін з обґрунтуванням у формі звітів. Таких документів, загальним обсягом понад 500 сторінок, з'явилося більше десятка. Потім ми перейшли на систему чергових нотаток, переданих міністрові, бо проєкт дозрівав. Ми представили три таких нотатки – проф. Ян Шмідт і я – а також проф. Збігнев Марциняк, голова Головної ради вищої освіти і науки (RGNiSW). Треба сказати, що багато наших пропозицій були частково або повністю включені в роботу над законопроєктом.

Наприкінці ми представили 50 наших коментарів, і наприкінці міністерської роботи ми долучили 2/3 цієї кількості коментарів, які взяли до уваги Пйотр Мюллер та його команда. Ми ніколи не мали такого хорошого

результату, але наші зауваження стосувалися в основному сфери *governance*, фінансування, системи, повноважень тощо. Натомість значно менше ми займалися питаннями оцінювання, в тому числі оцінювання якості наукової діяльності. Трохи більше ми були залучені до положень щодо оцінювання якості освіти, оскільки питання, пов'язані з оцінюванням якості наукової діяльності, зазвичай були предметом іншого закону.

Коли я сьогодні дивлюся на це через три роки, то я повинен дивитися на це очима ректорів, яких ми, як Фундація польських ректорів, опитували, як вони сьогодні оцінюють цей закон. І ця оцінка у сфері *governance* – 4 або 4+, автономія – 4+, тому що цей принцип зберігся в положеннях закону. Натомість, оцінювання якості наукової діяльності нижча за 3 через помилки, які з'явилися в цих положеннях, зокрема через непередбачуваність процесів, занадто велику можливість для міністра втручатися в перелік журналів, список видавців і т. ін., надто складну систему, яка запроваджує кількість балів у місце боротьби за наукову істину. Тому сьогодні оцінювання якості наукової діяльності перебуває під вогнем критики цього закону. Нам обіцяли, що така складна реформа супроводжуватиметься багаторазовим збільшенням фінансових ресурсів. Однак цього не сталося.

В одній із публікацій Пана Професора я натрапив на поділ каденцій щодо функцій, які KRASP виконував для академічної спільноти, цитую, проф. Кой – творчість, проф. Возницький – інституціоналізація, проф. Зейка – законодавство, проф. Лютий – інтернаціоналізація, проф. Халасінська-Мацуков – консолідація середовища, проф. Банись – партнерство і проф. Шмідт – перетворення. Який із цих етапів розвитку KRASP як організації Ви вважаєте найважливішим для її ідентичності сьогодні? Я б сказав, що всі вони важливі. Це були сходи, якими KRASP піднімався до своєї зрілості. Важко було б уявити ситуацію, якби цю організацію не заснував ректор Кой. Вона б не пережила важких часів другої каденції, якби не була сильно інституціоналізована, що не всім подобалося, тому що люди не люблять процедури, вимоги, тому мені довелося це робити незалежно від того, чи це дуже подобається одним ректорам, а іншим менше. Була навіть спроба бунту, спрямованого на звільнення KRASP від цієї діяльності, а може навіть на його ліквідацію. Потім були ректори, Францішек Зейка – новий закон, і Тадеуш Лютий, який увійшов до правління EAU і продемонстрував такий інстинкт інтернаціоналізації, що ми рішуче розвинули наші міжнародні відносини. Ректор Катажина Халасінська-Мацуков повинна була знову консолідувати конфліктне середовище після попереднього терміну

і відновити в ньому певні міжособистісні цінності. Ректор Веслав Банись розширив сферу партнерської співпраці з іноземними суб'єктами, юридичними суб'єктами і особами в Польщі, та організаціями, такими як Роботодавці Республіки Польщі. Нарешті, очевидна трансформація системи вищої освіти та науки за часів каденції ректора Яна Шмідта.

Тепер ми увійшли до каденції, першу половину якої, дотримуючись того самого шляху ключових слів, можна визначити як депандемізацію. Це те, що зараз відбувається, на щастя, дедалі меншою мірою, але перші два роки, тобто половина каденції ректора Аркадіуша Менжика – це, безумовно, депандемізація системи вищої освіти та науки в діяльності закладу вищої освіти. Це, дійсно, як підйом сходами, поки не досягнеш наступної сходинки. Я вважав за потрібне це показати, тому що ця аббревіатура ідеально описує шлях, який ми пройшли.

Чому KRASP завдячує безперечному успіху, досягнутому конференцією, яка існує вже 25 років і приймає різні типи ухвал, здійснює діяльність у вищій освіті, у дуже різних умовах і в дуже різноманітному середовищі? Я б сказав, що цьому успіху сприяли два чинники. Зсередини – це здатність ректорів зробити так, щоб дружні стосунки переважали над суперництвом. І в інституційному вимірі, тобто в особистому вимірі. Ректори вміють діяти злагоджено в ім'я цих стосунків й особистої дружби. Не випадково, свою книгу до 10-річчя KRASP я присвятив, цитую: „моїм друзям у ректорстві”. Це було дуже важливо. Я хотів би виділити у 2007 році цей елемент як ключовий. То ж дотримуймося цього виміру довіри. Це питання KRASP-івського етосу. Навіть якщо мій заклад вищої освіти може програти в тому чи іншому рішенні, як ректор закладу вищої освіти-члена я підтримаю весь закон, тому що він піде на користь усій вищій освіті. Популістський рефлекс завжди був у меншості, в ньому однозначно домінував рефлекс системної раціональності.

Зовнішнім факто чинником є здатність діяти у зрілий програмний спосіб, у чому KRASP перевершує багато національних конференцій ректорів у Європі, які часто надають надмірного значення претензійній функції, чимось нагадуючи профспілку ректорів у захисті виробничих або інституційних інтересів. Ми – ні, ми завжди були організацією, яка відстоює автономію, для того, щоб потім використовувати її для якихось системних цілей. Іноді для того, щоб піти далі, ніж пропонує міністр, або піти інакше, але змінити і вдосконалити систему. Це вибір ідентичності. Завдяки поєднанню цих двох елементів, KRASP зобов'язаний своїм безсумнівним успіхом і авторитетом у суспільному житті.

У такому випадку ми постаємо перед дуже складним питанням і важким викликом, тому що ці 25 років були надзвичайно насиченими, різноманітними та цікавими з історичної точки зору. Що ще може побажати Пан Професор Конференції ректорів академічних шкіл Польщі на наступні 25 років? Слухаючи Професора, у мене склалося враження, що KRASP пройшов значний шлях у побудові свого функціонування, і багато вже досягнуто. Питання в тому, чи ми вже на такому останньому, прикінцевому моменті, коли досягли повного процвітання, чи ще можемо щось змінити, поправити, поліпшити?

KRASP зробив дві хороші речі. Він розробив *Кодекс належних практик у закладах вищої освіти*, який був доповнений новим змістом, і там він посилався на світ цінностей та інституційно відповідних рішень у складних ситуаціях, що було елементом побудови інституційної культури. Водночас у наступних каденціях KRASP дедалі частіше посилався на етичні цінності, що лежать в основі діяльності університетів, традиції та цінності, академічні свободи. Це відображено, серед іншого, в пропозиціях, ухвалених під час цього терміну повноважень, до кодексу етики академічних викладачів, не лише в процесі навчання, а й у їхній громадській діяльності, тобто, у т. зв. публічній діяльності.

Що далі? Мені особисто була доручена робота, яку я вже виконав, спрямована на прийняття доповнень до чинного кодексу *Належних практик у закладах вищої освіти*. У червні ми ініціювали його розширення. Тому KRASP зосередився на ціннісній сфері, яка є надзвичайно важливою сьогодні, коли ми боремося з низкою кризових явищ у науці, пов'язаних із довірою, з порушенням принципу уникнення конкурентної діяльності чи принципу поваги до авторства в наукових працях. KRASP розставив крапки над і в цих питаннях.

Тому я б хотів, щоб KRASP дотримувався своєї ідентичності, існував при ній, щоб звертався до тих цінностей, які історично формували її протягом 25 років, щоб зберігав спокій, оптимізм і здатність ректорів спільно діяти разом в умовах поваги їхніх спільних цінностей.

Красиво сказано. Ми теж цього бажаємо KRASP. Щиро дякую, Пане Професоре, за натхненну зустріч, за урок історії Конференції та розповідь про бурхливий початок, який був для того, щоб сьогодні Конференція ректорів академічних шкіл Польщі могла так динамічно функціонувати. Ще раз дуже дякую.

Бібліографія

Законодавство та інші документи

Deklaracja bolońska, 1999, http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/Ministerial_conferences/02/8/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf (dostęp: 26.08.2022).

Deklaracja erfurcka, 1996, <http://www.pef.uni-lj.si/ceps/knjiznica/doc/erfurt-declaration.pdf> (dostęp: 7.09.2022).

Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2008.111.01.0001.01.POL&toc=OJ%3AC%3A2008%3A111%3AFULL (dostęp: 7.09.2022).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. [uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r.] (t.j. Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, Dz.U. 2002 nr 100 poz. 908 (t.j. Dz.U. 2016 poz. 283).

The Bologna Declaration of 19 June 1999, http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/Ministerial_conferences/02/8/1999_Bologna_Declaration_English_553028.pdf (dostęp: 26.08.2022).

Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. 2022 poz. 583).

Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 1990 nr 65 poz. 385).

Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich (Dz.U. 1920 nr 72 poz. 494).

Ustawa z dnia 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki (Dz.U. 1952 nr 6 poz. 38).

Ustawa z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich (Dz.U. 1933 nr 29 poz. 247).

- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668, t.j. Dz.U. 2022 poz. 574).
- Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. 2016 poz. 64, t.j. Dz.U. 2020 poz. 226).
- Ustawa z dnia 23 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2016 poz. 1311 ze zm.).
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365).
- Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669 ze zm.).
- Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. 1994 nr 24 poz. 83, t.j. Dz.U. 2021 poz. 1062).
- Ustawa z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 1982 nr 14 poz. 113).
- Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz.U. 1997 nr 141 poz. 943, t.j. Dz.U. 2021 poz. 1893).
- Ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkołach wyższych (Dz.U. 1958 nr 68 poz. 336).
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 listopada 2000 r. sygn. akt SK. 18/99 (Dz.U. 2000 nr 101 poz. 1091).
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (2008/C 111/01/WE); Europejskie Ramy Kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_2008.111.01.0001.01.POL&toc=OJ%3AC%3A2008%3A111%3A-FULL (dostęp: 7.09.2022).

Публікації та інші дослідження

- „10 lat Fundacji Rektorów Polskich. Niezależne, ale kochane dziecko KRASP”. Rozmowa z prof. Jerzym Woźnickim, „Perspektywy” 2012, nr 7–9(130).
- Abramowicz Ł., Labenz P., Miąskiewicz M., *Czesne, reforma i liberalizacja rynku szkolnictwa wyższego*, „e-mentor” 2005, nr 4(11).
- Altbach P., McGill Peterson P. (red.), *Higher Education in the New Century: Global Challenges and Innovative Ideas*, Sense Publishers, Rotterdam 2007.
- Andrzejuk A., *Uniwersytet jako wspólnota nauczających i nauczanych*, http://katedra.uksw.edu.pl/publikacje/artur_andrzejuk/universytet_jako_wspolnota_nauczajacych_i_nauczanych%20.pdf (dostęp: 22.06.2022).
- Anioł W., *Wielonurtowy i interdyscyplinarny charakter nauk o polityce publicznej* [w:] *Polityki publiczne. Wybrane zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*, red. B. Szatur-Jaworska, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018.

- Antonowicz D., Jongbloed B., *Jaki ustrój uniwersytetu? Reforma szkolnictwa wyższego w Holandii, Portugalii i Austrii. Wnioski dla Polski*, Ernst & Young Usługi Finansowe Audyt, Warszawa 2015.
- Brzeziński J., Nowak L. (red.), *The Idea of the University*, Editions Rodopi, Amsterdam–Atlanta, GA 1997.
- Chałupka M., *Metoda (de)regulacji [w:] Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część V: Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015, <http://docplayer.pl/9307657-Program-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego-do-2020-r.html> (dostęp: 22.08.2022).
- Christensen T., *University Governance Reforms: Potential Problems of More Autonomy?*, „Higher Education” 2011, nr 62, <https://doi.org/10.1007/s10734-010-9401-z> (dostęp: 19.08.2022).
- Code for Good Governance in Dutch Universities*, 22 listopada 2019 r., https://www.universiteiteindhoven.nl/en_GB/code-good-governance.html (dostęp: 1.06.2022).
- Curaj A., Scott P., Vlasceanu L., Wilson L. (red.), *European Higher Education at the Crossroads: Between the Bologna Process and National Reforms*, Springer, Dordrecht 2012.
- Daszkiewicz W., *Dziedzictwo uniwersytetu średniowiecznego*, „Cywilizacja” 2009, nr 30. Dąbrowski K., *Obszary regulacji systemu szkolnictwa wyższego w Polsce [w:] Deregulacja w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej*, red. K. Dąbrowski, D. Sypniewski, Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna w Warszawie, Warszawa 2012.
- Degtyarova I., *Ocena aktualnie obowiązujących regulacji ustawowych [w:] Trendy, modele i perspektywy rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce 2021–2025 z projekcją do roku 2030*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2022.
- Degtyarova I., *Sfera governance w szkolnictwie wyższym na Ukrainie i w Polsce w okresie transformacji [rozprawa doktorska w dziedzinie nauk społecznych, nauki o polityce i administracji]*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, 2019.
- Degtyarova I., *Zarządzanie, governance i polityka publiczna w systemie szkolnictwa wyższego: Polska–Ukraina*, „Studia z Polityki Publicznej” 2016, nr 3(11).
- Degtyarova I., Woźnicki J. (red. nauk.), *Polsko-ukraińska współpraca instytucji przedstawicielskich reprezentujących rektorów, na rzecz doskonalenia działania uczelni. Raport końcowy realizacji Projektu MEIN–PW*, Oficyna Wydawnicza PW, Warszawa 2021, https://www.frp.org.pl/images/publikacje/publication/raport%20kocowy%20%20meinpw_pl%201.pdf (dostęp: 1.06.2022).
- Dobre praktyki w szkołach wyższych. Kodeks opracowany przez Fundację Rektorów Polskich, uchwalony przez Zgromadzenie Plenarne Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich 26 kwietnia 2007*, Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.
- Dokumenty Konferencji ministrów od 1999 do 2012 r., <https://brjk.amu.edu.pl/akty-prawne,-wzory-dokumentow/europejskie/dokumenty-procesu-bolonskiego> (dostęp: 7.09.2022). Europejskie ramy kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv%3A0J.C_.2008.111.01.0001.01.POL&toc=OJ%3AC%3A2008%3A111%3A-FULL (dostęp: 7.09.2022).

- Gałkowski A., *Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (1997–2007). Z dziejów autonomii uczelni i samorządności akademickiej w Polsce*, Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.
- Gieysztor A., *Misja uniwersytetu dawniej i dziś*, Wydawnictwa Instytutu Problemów Współczesnej Cywilizacji, t. VII: *Misja uczelni*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, Warszawa 1998.
- Gieysztor A., *Systemy wartości w tradycji uniwersyteckiej* [w:] *Idea uniwersytetu u schyłku tysiąclecia*, red. H. Żytkowicz, Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej, Warszawa 1997.
- Górnai J., *Ustawa 2.0. Partycypacyjny model istotnej zmiany regulacyjnej*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2017, nr 2(50).
- Higher Education Governance between Democratic Culture, Academic Aspirations and Market Forces*, Council of Europe, Strasbourg 2005, <http://www.ehea.info/cid102313/higher-education-governance-2005.html> (dostęp: 22.06.2022).
- Horn H.-D., *Autonomie und Steuerung – Die Universitäten zwischen Deregulierung und Re-Regulierung*, „Forschung & Lehre” 2014, nr 9, <https://www.wissenschaftsmanagement-online.de/beitrag/autonomie-und-steuerung-die-universitaeten-zwischen-deregulierung-und-re-regulierung> (dostęp: 22.06.2022).
- Izdebski H. (red.), *Założenia do projektu ustawy „Ustawa 2.0. Założenia systemu szkolnictwa wyższego”*, Uniwersytet SWPS, Warszawa 2017.
- Izdebski H., *Doktryny polityczno-prawne. Fundamenty współczesnych państw*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2021.
- Izdebski H., *Problematyka deregulacji w szkolnictwie wyższym* [w:] *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część V: Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015, <http://docplayer.pl/9307657-Program-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego-do-2020-r.html> (dostęp: 22.08.2022).
- Kita J., *Konferencja Rektorów Uniwersytetów Polskich. Trzydzieści lat działalności (1989–2019)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2020.
- Krajewski M., *Tradycje akademickie – ujęcie encyklopedyczne*, https://krajewskimiroslaw.pl/images/materialy/Dydaktyka/9._Tradycje_akademickie_PDF.pdf (dostęp: 22.06.2022).
- Kwiek M. z Zespołem, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Projekt założeń do ustawy*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań 2016.
- Lambert R., Butler N., *The Future of European Universities: Renaissance or Decay?*, Centre for European Reform, London 2006.
- Lambert R., Butler N., *Przyszłość uniwersytetów europejskich. Renesans czy upadek?*, Fundacja Unia & Polska, Warszawa 2007.
- Leja K., *Uniwersytet: tradycyjny – przedsiębiorczy – oparty na wiedzy*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2006, nr 2(28).

- Maassen P., Moen E., Stensaker B., *Reforming Higher Education in the Netherlands and Norway: The Role of the State and National Modes of Governance*, „Policy Studies” 2011, nr 32(5).
- Magna Charta Universitatum, 1988, <http://www.magna-charta.org/resources/files/the-magna-charta/polish> (dostęp: 26.08.2020).
- McNay I., *Values, Principles and Integrity: Academic and Professional Standards in Higher Education*, Institutional Management in Higher Education, OECD; European Higher Education Area, Ministerial declaration and communiqués 1998–2018, www.ehea.info (dostęp: 7.09.2022).
- Musselin C., Teixeira P.N. (red.), *Reforming Higher Education: Public Policy Design and Implementation*, Springer Science + Business Media, Dordrecht 2014, DOI 10.1007/978-94-007-7028-7_1.
- Narodowy Kongres Nauki, 19–20 września 2017 r., Centrum Kongresowe ICE Kraków, <http://arkadiuszradwan.pl/wp-content/uploads/2018/01/NKN-KR-broszura.pdf> (dostęp: 7.09.2022).
- Nyborg P., *The Roots of the European University Association*, April 2014, <https://eua.eu/component/attachments/attachments.html?task=attachment&id=853> (dostęp: 26.08.2022).
- Paris Communiqué*, EHEA Paris 2018, http://ehea.info/Upload/document/ministerial_declarations/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf (dostęp: 29.04.2020).
- Piotrowska-Albin E., Sobczak K. (oprac.), *Uczelnie i sztuka rektorstwa. Doświadczenia i refleksje Jerzego Woźnickiego*. Z profesorem Jerzym Woźnickim rozmawiali Elżbieta Piotrowska-Albin, Krzysztof Sobczak [i in.], Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2017.
- Radwan A. (red.), *Plus ratio quam vis consuetudinis. Reforma nauki i akademii w Ustawie 2.0. Projekt założeń do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*, Oficyna Allerhanda, Kraków 2017.
- Ranking Szkół Wyższych Perspektywy 2019, <http://perspektywy.pl/RSW2019/> (dostęp: 18.12.2020).
- Rumbley L.E., Altbach P.G., Stanfield D.A. [i in.], *Higher Education: A Worldwide Inventory of Research Centers, Academic Programs, and Journals and Publications*, The Boston College, Chestnut Hill, MA 2015.
- Sadlak J., Altbach P.G. (red.), *Higher Education Research at the Turn of the New Century: Structures, Issues, and Trends*, UNESCO Publishing, Garland Publishing, Paris–New York 1997.
- Santiago P., Tremblay K., Basri E., Arnal E., *Tertiary Education for the Knowledge Society*, t. 1: *Special Features: Governance, Funding, Quality*, OECD 2008.
- Słownik języka polskiego PWN*, red. L. Drabik [i in.], Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2021.
- Sowa K.Z., *Gdy myślę uniwersytet...*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2009.
- Sprawozdanie z działalności Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich w kadencji 2016–2020, https://www.krasp.org.pl/resources/upload/Inne_dokumenty_KRASP/publikacje_2016-2020/sprawozdanie_KRASP_2016-2020_z_zalacznikami.pdf (dostęp: 22.06.2022).
- Sprawozdanie z prac Komisji ds. Strategicznych Problemów Szkolnictwa Wyższego KRASP w kadencji 2016–2020.

- Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)* [Standardy i wskazówki dotyczące zapewnienia jakości kształcenia w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego], Europejskie Stowarzyszenie na rzecz Zapewnienia Jakości w Szkolnictwie Wyższym, Helsinki 2005, https://enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf (dostęp: 7.09.2022).
- Stanowisko wspólne Prezydium KRASP, Prezydium PAN oraz Prezydium RGNiSW z dnia 5 lipca 2013 r. w sprawie zasad prowadzenia prac legislacyjnych dotyczących szkolnictwa wyższego i nauki*, <http://www.krasp.org.pl/pliki/982d2fddbff52900b0425a8f5ca289dd.pdf> (dostęp: 1.10.2018).
- Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego 2010–2020. Projekt środowiskowy* [red. prowadzący A. Matysiak], Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego [FRP–KRASP], Warszawa 2009.
- Sypniewski D., *Regulacja i akredytacja jako instrumenty podnoszenia jakości w szkolnictwie wyższym w kontekście doświadczeń Stanów Zjednoczonych*, „Zarządzanie Innowacyjnej Gospodarce i Biznesie” 2012, t. 14, nr 1.
- System stanowienia prawa w Polsce. Zielona Księga*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, „Biuletyn Forum Debaty Publicznej” 2013, nr 30.
- Sztompka P., *Uniwersytet współczesny. Zderzenie dwóch kultur* [w:] *Idea uniwersytetu. Reaktywacja*, red. P. Sztompka, K. Matuszek, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014.
- The European Code of Conduct for Research Integrity Revised Edition*, ALLEA – ALL European Academies, Berlin 2017.
- Waltoś S., *Korzenie współczesnego szkolnictwa wyższego – ścieżki tradycji* [w:] *Szkolnictwo wyższe w Polsce. Ustrój, prawo, organizacja*, red. S. Waltoś, A. Rozmus, Konsorcjum Akademickie – Wydawnictwo WSE w Krakowie, WSiZ w Rzeszowie i WSZiA w Zamościu, Kraków–Rzeszów–Zamość 2012.
- Wielka encyklopedia PWN*, red. J. Wojnowski, t. 28, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- „Wolność i odpowiedzialność”. Rozmowa z prof. Jerzym Woźnickim, prezesem Fundacji Rektorów Polskich, byłym rektorem Politechniki Warszawskiej, przewodniczącym Rady Patronackiej „Forum Akademickiego” [rozmawiał Piotr Kierasiniński], „Forum Akademickie” 2020, nr 12.
- Woźnicki J., *Dedykowane normy konstytucyjne i dobre praktyki w realizacji polityki publicznej wobec sektora wiedzy*, „Studia z Polityki Publicznej” 2014, nr 1(1).
- Woźnicki J., *Deregulacja i jej rozumienie właściwe ze względu na wymogi rozwojowe szkolnictwa wyższego* [w:] *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Część V: Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015, <http://docplayer.pl/9307657-Program-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego-do-2020-r.html> (dostęp: 22.08.2022).
- Woźnicki J., *Dialog społeczny w szkolnictwie wyższym*, wykład inauguracyjny wygłoszony w Górnośląskiej Szkole Wyższej im. Wojciecha Korfańtego w Katowicach, Katowice 2015 [materiał niepublikowany].

- Woźnicki J., *Komentarz do art. 337 [w:] Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Woźnicki J., *Komentarz do preambuły [w:] Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Woźnicki J., *Koncepcja pod nazwą uniwersytet-idea z perspektywy wartości, tradycji i teraźniejszości uczelni*, „Kultura i Rozwój” 2019, nr 7.
- Woźnicki J., *Nie tworzymy nic nowego*, „Forum Akademickie” 1999, nr 12.
- Woźnicki J., *Postulat selektywnego charakteru deregulacji w szkolnictwie wyższym*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2017, nr 2.
- Woźnicki J., *Przywilej i zobowiązanie rektora. Zasada good governance i dobre praktyki*, wykład wygłoszony podczas XXIII Szkoły Fundacji Rektorów Polskich. Szkoła Zarządzania Strategicznego w Szkolnictwie Wyższym dla Rektorów i Prorektorów w kadencji 2020–2024, Łochów, 20–23 września 2020 r. [materiał niepublikowany].
- Woźnicki J., *Rada uczelni i inne regulacje fundamentalne Ustawy 2.0 dotyczące sfery governance. Modele i rozwiązania praktyczne*, wykład wygłoszony podczas XXI Szkoły Fundacji Rektorów Polskich. Szkoła Zarządzania Strategicznego w Szkolnictwie Wyższym dla Rektorów i Prorektorów oraz innych osób zainteresowanych wdrażaniem Ustawy 2.0 w uczelniach (kadencja 2016–2020), Pabianice, 8–11 lipca 2018 r. [materiał niepublikowany].
- Woźnicki J., *Regulacje prawne i reguły kulturowe określające zasadę partycypacji i dialogu na gruncie uniwersytetu [w:] Odpowiedzialność, zaangażowanie i bezstronność uniwersytetu. Uwarunkowania kulturowe i prawne*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019.
- Woźnicki J., *Sto lat działalności ustawodawczej w szkolnictwie wyższym w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem okresu trzydziestolecia transformacji [w:] Transformacja akademickiego szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, red. J. Woźnicki, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej [KRASP], Warszawa 2019.
- Woźnicki J., *Szkolnictwo wyższe w procesie przemian – zmiany systemowe. 2007–2012*, „Studia BAS” 2013, nr 3(35).
- Woźnicki J., *Szkolnictwo wyższe. Zarządzanie, governance i polityka publiczna*, wykład wygłoszony podczas konferencji „Liderzy Zarządzania Uczelniami LUMEN 2015”, Warszawa, listopad 2015 [materiał niepublikowany].
- Woźnicki J., *The University as an Institution of Public Domain: The Polish Perspective*, European Center of Higher Education UNESCO-CEPES, Bucharest 2009.
- Woźnicki J., *Uczelnie akademickie jako instytucje życia publicznego*, Fundacja Rektorów Polskich, Warszawa 2007.
- Woźnicki J., *Wolności akademickie oraz zasady fundamentalne w szkołach wyższych*, Warszawa, 26 lutego 2021. Referat wprowadzający na Seminarium Komisji ds. Komunikacji i Odpowiedzialności Społecznej KRASP „Wolność i odpowiedzialność akademicka: doświadczenia i dobre praktyki”.

- Woźnicki J. (red.), *Deregulacja w systemie szkolnictwa wyższego* [w:] *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r.*, red. J. Woźnicki, Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015, <http://docplayer.pl/9307657-Program-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego-do-2020-r.html> (dostęp: 22.08.2022).
- Woźnicki J. (red.), *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2020.
- Woźnicki J. (red.), *Instytut Badawczy – Fundacja Rektorów Polskich. Zadania merytoryczne na tle problemów polityki edukacyjnej w Polsce oraz projekt statutu i aktu notarialnego ustanowienia fundacji*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2000. Woźnicki J. (red.), *Misja i służebność uniwersytetu w XXI wieku. Praca zbiorowa*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1997.
- Woźnicki J. (red.), *Model publicznej szkoły wyższej i jej otoczenia systemowego. Zasadnicze kierunki nowelizacji prawa o szkolnictwie wyższym*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej [KRASP], Warszawa 1998.
- Woźnicki J. (red.), *Model zarządzania publiczną instytucją akademicką*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 1999.
- Woźnicki J. (red.), *Odpowiedzialność, zaangażowanie i bezstronność uniwersytetu. Uwarunkowania kulturowe i prawne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2019.
- Woźnicki J. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- Woźnicki J. (red.), *Program rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 r. Części I–V*, Wydawnictwo SGGW [FRP–KRASP], Warszawa 2015.
- Woźnicki J. (red.), *Rady uczelni. Regulacje i dobre praktyki*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu [FRP–KRASP], Warszawa–Toruń 2021.
- Woźnicki J. (red.), *Transformacja akademickiego szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie 30-lecia 1989–2019*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej [KRASP], Warszawa 2019.
- Woźnicki J. (red.), *Trendy, modele i perspektywy rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce 2021–2025 z projekcją do roku 2030*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2022.
- Ziejka F., *Rektorskie gronostaje. Tradycje akademickie i dziedzictwo uniwersytetu w Polsce*, wykład wygłoszony podczas XVIII Szkoły Fundacji Rektorów Polskich. Szkoła Zarządzania Strategicznego w szkolnictwie wyższym dla Rektorów kończących misję i Rektorów, Prorektorów-elektów w kadencji 2016–2020, Giżycko, 10–14 lipca 2016 r. [materiał niepublikowany].
- Zybała A., *Państwo i społeczeństwo w działaniu. Polityki publiczne wobec potrzeb modernizacji państwa i społeczeństwa*, Difin, Warszawa 2013.
- Żak M., *O możliwych zastosowaniach idei good governance w naukach prawnych i praktyce prawniczej*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 9.

Wydawnictwo Akademickie SEDNO Spółka z o.o.

Wydanie pierwsze w języku ukraińskim

Stron: 358

Skład i łamanie: Wojciech Stukonis

Druk i oprawa: Fabryka Druku Sp. z o.o.

Професор Ежи Возницький – доктор габілітований, професор факультету управління та соціальних наук Варшавської Політехніки, а в 1996–2002 роках – ректор цього університету. Голова Головної ради науки та вищої освіти (2014–2017), Президент Фундації польських ректорів, директор Інституту суспільства знань (з 2002), Голова Конференції ректорів академічних шкіл Польщі (1999–2002), член Президії KRASP з 2002 року, а з 2016 року – Голова Комісії зі стратегічних проблем вищої освіти KRASP. Член Європейської академії наук і мистецтв у секції V „Соціальні науки, право та економіка” (з 2015). Ініціатор та співавтор Кодексу KRASP „Належні практики у закладах вищої освіти”. З 2018 року – лідер польсько-українського проекту „Польсько-українська співпраця представницьких організацій ректорів – задля вдосконалення діяльності закладів вищої освіти”, який реалізує Варшавська Політехніка за фінансової підтримки Міністерства освіти і науки Польщі. Головний автор та керівник експертної групи щодо розроблення проекту Закону про вищу освіту 2005 року з ініціативи Президента Республіки Польща, представник Президента в Парламенті щодо цієї законотворючої ініціативи. Автор і науковий редактор понад 120 публікацій, у тому числі кількох десятків наукових монографій з питань управління і правових засад вищої освіти, а також законодавчого забезпечення освітньої та наукової політики держави. Науковий редактор і співавтор Коментаря до закону про вищу освіту і науку з 2018 (*Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, видавництво Wolters Kluwer, 2019), а також, серед іншого, таких праць: *Identyfikacja i uzasadnienie kierunków regulacji o kluczowym znaczeniu w ustawie prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, та *Rady uczelni: regulacje i dobre praktyki* виданих у Науковому видавництві Університету Миколи Коперника у 2020 та 2021 відповідно. У каденції KRASP 2020–2024 керує аналітичним проектом „Прогноз розвитку вищої освіти у Польщі до 2030 р.”.

Автор у книзі порівнює діяльність KRASP та Спільки ректорів закладів вищої освіти України, показуючи подібність і відмінність в інституційному та майновому статусах, правовому положенні, діяльності окремих відокремлених органів та найпоширеніших практиках. У концентрованій формі автор презентує традиційне і сучасне розуміння ідеї університету, різні моделі її організаційного оформлення, вимоги регуляції та потреби дерегуляції в системі вищої освіти. Подібного тексту, який вводить поняття *governance* в систему управління вищою освітою, розглядає історичну перспективу ролі ректора і його ідентичність як органу, компетенції ректора в комунікаціях з різними суб'єктами управління і в середині університету, і за його межами, в українській науковій літературі немає. Особливий інтерес представляє дуже ґрунтовна розповідь про те, як Фундація польських ректорів-Інститут суспільства знань забезпечували розроблення базових концепцій законів Республіки Польща про вищу освіту і науку 2005 р. та 2018 р. Надзвичайного значення в українському контексті набуває матеріал, що показує, як будувалася робота зі стратегічного планування, формування різноманітних партнерств, прогнозування впливу активних тенденцій в розвитку світової та європейської систем вищої освіти. Властиво, ця частина є ескізом програми того, як Спілька ректорів закладів вищої освіти України має побудувати свою діяльність з професійного аналізу, розроблення стратегічних документів та лобювання інтересів академічної спільноти в освітній політиці української держави.

Витяг з рецензії – *Тарас Фініков*
Професор Варшавського університету,
Президент МБФ „Міжнародний фонд досліджень освітньої політики”